

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GÜNCEL OLAY ÖĞRETİMİNİN EKOLOJİK
VATANDAŞLIK DÜZEYİNE ETKİSİ**

Doktora Tezi

Fatma Özge BAYRAM

Eskişehir 2024

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GÜNCEL OLAY ÖĞRETİMİNİN EKOLOJİK
VATANDAŞLIK DÜZEYİNE ETKİSİ**

Fatma Özge BAYRAM

BAYRAM SAĞLAMCI

DOKTORA TEZİ

**Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ocak 2024**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GÜNCEL OLAY ÖĞRETİMİNİN EKOLOJİK VATANDAŞLIK DÜZEYİNE ETKİSİ

Fatma Özge BAYRAM

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ocak 2024

Danışman: Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE

Sosyal bilgiler, toplumun bir üyesi olarak bireylerin ilişkilerini düzenlemesinde ihtiyaç duyacağı sosyal bilim disiplinlerini içeriğinde bütünleştiren, bireyin etkin vatandaşlar olarak yetiştirilmesini amaçlayan bir derstir. Bireylerin çevreye karşı rollerinden biri de iyi bir ekolojik vatandaş olmasıdır. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık eğitiminde kullanılabilecek yöntemlerden olan güncel olay öğretimi, öğrencilerin yaşadıkları dünyayı tanımlarını sağlar. Bu kapsamda araştırmanın amacı 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisini belirlemektir. Araştırmada karma yöntem araştırma desenlerinden gömülü desen kullanılmıştır. Araştırma 2022-2023 öğretim yılı güz döneminde bir devlet okulunun 6. sınıf şubesinde öğrenim gören 37 öğrenci ve aynı okulda görev yapan bir sosyal bilgiler öğretmeninin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacı ve öğrenci yansıtıcı günlüğü aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen nicel verilerin analizinde betimsel istatistiksel tekniklerin yanında gruplar arası karşılaştırmalar için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Nitel veriler ise tümevarımcı analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda güncel olay öğretimi ile yürütülen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini artırdığı bulunmuştur. Ayrıca deney grubu öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmeninin görüşlerine göre güncel olay öğretiminin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmede etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonunda sonuçlara dayalı olarak uygulamaya ve yapılacak araştırmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ekolojik vatandaşlık, Güncel olay öğretimi, 6. sınıf öğrencileri, Sosyal bilgiler.

ABSTRACT

THE EFFECT OF TEACHING CURRENT EVENTS IN THE SOCIAL STUDENTS COURSE ON THE LEVEL OF ECOLOGICAL CITIZENSHIP

Fatma Özge BAYRAM

Department of Turkish and Social Sciences Education

Anadolu University, Graduate School, January 2024

Advisor: Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE

Social studies is a course that integrates the social science disciplines that individuals will need to regulate their relationships as members of society and aims to raise individuals as active citizens. One of the roles of individuals towards the environment is to be a good ecological citizen. Current events teaching, which is one of the methods that can be used in ecological citizenship education in social studies classes, enables students to get to know the world they live in. In this context, the aim of the research is to determine the effect of using current events teaching in the 6th grade social studies course on students' ecological citizenship success level. An embedded design, one of the mixed methods research designs, was used in the research. The research was conducted in the fall semester of the 2022-2023 academic year with the participation of 37 students studying in the 6th grade of a public school and a social studies teacher working in the same school. The data of the research were collected through Ecological Citizenship Achievement Test, semi-structured interviews, and researcher and student reflective diary. In the analysis of the obtained quantitative data, independent groups t-test was used for comparisons between groups, as well as descriptive statistical techniques. Qualitative data were analyzed with inductive analysis. As a result of the research, it was found that the social studies course conducted with current events teaching increased the students' ecological citizenship success levels. In addition, according to the opinions of the experimental group students and the social studies teacher, it was determined that current events teaching was effective in improving the success level of ecological citizenship. At the end of the research, suggestions for practice and future research were presented based on the results.

Keywords: Ecological citizenship, Current events teaching, 6th grade students, Social studies.

ÖNSÖZ

Dünya, küresel ölçekte iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, artan nüfus karşısında hızla azalan doğal kaynaklar, doğanın pek çok ögesinin tahribi, çevrenin önlenemez kirliliği ve artan plastik kullanımının canlılara verdiği zararlar gibi önemli çevre problemleri ile yüz yüze kalmaktadır. Dünyanın aldığı bu hal ile bilinçli ve çevrelerine karşı duyarlı ekolojik vatandaşların varlığına duyulan ihtiyaç giderek önem kazanmaktadır. Yaşanan bu güncel olayların ele alınarak ekolojik vatandaşların yetiştirilmesinde sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir. Ders sürecinde öğrencilerin güncel olay öğretimi ile çevrelerindeki ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olmaları ve çevrelerine karşı sorumluluk alan ekolojik vatandaşlar olarak yetişmeleri sağlanabilmektedir.

Bu araştırma ile güncel olay öğretimi aracılığıyla işlenmiş sosyal bilgiler dersinin 6. sınıf öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerine etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler dersi yaşamı sınıf ortamına taşıyan, öğrencileri geleceğin vatandaşları olarak yetiştirerek çevrelerine ve dünyaya karşı duyarlı hale getirmeyi amaçlayan bir derstir. Çevrelerine karşı duyarlı, yaşadıkları dünyanın ihtiyaçlarına karşı kendilerini sorumlu hisseden, sadece kendi ülkesi için değil, dünyadaki tüm canlıların ortak problemlerini görerek harekete geçen ekolojik vatandaşlar ise sosyal bilgiler dersinin yapısı içerisinde kazanılabilecek özellikler içermektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyinin güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirilmeye çalışılmasının bu etkinliklere sınıfında yer vermek isteyen öğretmenlere ve bu konuda yapılacak araştırmalara yol göstereceği ümit edilmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında birçok kimsenin değerli katkıları oldu. Tez sürecim boyunca desteğini ve ilgisini esirgemeyen, çalışma disiplinini ve nazikliğini her zaman örnek aldığım, bu yolda ışık olup yolumu aydınlatan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitemde de yer alarak değerli önerilerini sunan sayın Prof. Dr. Handan DEVECİ ve sayın Doç. Dr. Demet SEVER'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Değerli görüşleriyle çalışmaya katkıda bulunan tez jüri üyelerim sayın Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ'ye ve yüksek lisans tez danışmanlığımı da yürüterek akademik anlamda bilgi ve birikimini her zaman benimle paylaşan sayın Dr. Öğr. Üyesi Döndü ÖZDEMİR'e teşekkür ederim.

Nitel veri analizi sürecimde bilgi ve deneyimlerini paylaşan hocam sayın Doç. Dr. Merve MÜLDÜR'e, çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen arkadaşım sayın Arş. Gör. Hüseyin KARAASLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın ortaya çıkmasında en önemli role sahip uygulama öğrencilerime sevecenlikle, ilgiyle ve merakla katılım gösterdikleri, bana yardımcı oldukları için teşekkür ederim. Çalışmamın sağlıklı bir biçimde uygulanmasını sağlayan ve başvurduğum her konuda olumlu yanıt aldığım uygulama okulu yöneticilerine ve sosyal bilgiler öğretmenlerine teşekkür ederim.

Her zaman bana destek olarak motive eden, çalışmamın her aşamasında görüşlerine başvurduğum sevgili arkadaşım sayın Arş. Gör. Yıldıray KARADAĞ'a teşekkür ederim.

Destekleri ile bugünlere gelmeme vesile olan kızları olmaktan onur duyduğum canım annem Özlem BAYRAM, rahmetli babam Murat BAYRAM ve gurur kaynağım biricik kardeşim Öğr. Gör. Atıf Can BAYRAM'a teşekkürlerimi sunarım.

Tarih

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza

Fatma Özge BAYRAM

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Amaç.....	5
1.3. Önem.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Tanımlar	8
2. ALANYAZIN.....	10
2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Amaçları	10
2.2. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi	14
2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	17
2.4. Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olay öğretimi.....	22
2.4.1. Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olay öğretimi yaklaşımları	27
2.4.2. Sosyal bilgiler eğitiminde kullanılabilecek güncel olay öğretim teknikleri	29
2.5. Ekoloji Biliminin Tanımı, Kapsamı ve Tarihsel Çizgisi.....	40

2.5.1. Ekoloji biliminin tanımı, kapsamı ve ilkeleri	40
2.5.2. Ekoloji biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi	46
2.5.3. Ekoloji biliminin gelişim süreci	47
2.6. Geleneksel vatandaşlık anlayışı, dönüşümü ve ekolojik vatandaşlık	51
2.7. Sosyal bilgiler eğitiminde çevre eğitimi ve ekolojik vatandaşlık	55
2.8. İlgili Araştırmalar	59
2.8.1. Yurt içinde ekolojik vatandaşlığa ilişkin yapılan araştırmalar	59
2.8.2. Yurt dışında ekolojik vatandaşlığa ilişkin yapılan araştırmalar	63
2.8.3. Yurt içinde güncel olay öğretimine ilişkin yapılan araştırmalar	69
2.8.4. Yurt dışında güncel olay öğretimine ilişkin yapılan araştırmalar	77
3. YÖNTEM	82
3.1. Araştırma Deseni	83
3.2. Çalışma Grubu	86
3.3. Veri Toplama Araçları	90
3.3.1. Ekolojik vatandaşlık başarı testi	91
3.3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme formu	98
3.3.3. Yansıtıcı günlük	100
3.3.4. Araştırmacı günlüğü	100
3.4. Verilerin Toplanması	101
3.5. Verilerin Analizi	101
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik	103
3.7. Pilot Uygulama	106
3.8. Deneysel İşlem Süreci	107
3.9. Araştırma Ortamı	113
3.10. Araştırmacı Rolü	114
3.11. Araştırma Etiği	115

4. BULGULAR.....	117
4.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Öğretiminin Öğrencilerin Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyine Etkisine İlişkin Bulgular	117
4.1.1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest toplam puanlarına ilişkin bulgular.....	117
4.1.2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular	118
4.1.3. Deney grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest-sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular	118
4.1.4. Kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest-sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular	119
4.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlıkla İlgili Konularda Güncel Olay Öğretiminin Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular	120
4.2.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları.....	120
4.2.2. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşleri	131
4.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlıkla İlgili Konularda Güncel Olay Öğretiminin Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular	142
4.3.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları.....	144
4.3.2. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin geliştirilmesi gereken yönleri	147
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	149
5.1. Sonuç.....	149
5.1.1. Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisine ilişkin sonuçlar	149

5.1.2. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlıkla ilgili konularda güncel olay öğretiminin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerine ilişkin sonuçlar	150
5.1.3. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlıkla ilgili konularda güncel olay öğretiminin kullanımına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar	151
5.2. Tartışma.....	151
5.3. Öneriler.....	157
5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler	157
5.3.2. Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	158
KAYNAKÇA	159
EKLER.....	181

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Sosyal bilgiler öğretiminde üç gelenek.....	13
Tablo 2.2. Ekoloji biliminin alt dalları ve özellikleri.....	43
Tablo 3.1. Öntest-sontest kontrol gruplu model	85
Tablo 3.2 Deney ve kontrol grubunun mevcut sayısı, cinsiyet dağılımı, EVBT'den aldıkları ön test puanlarının betimsel istatistikleri	87
Tablo 3.3. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kişisel bilgileri	87
Tablo 3.4. EVBT'ye yönelik belirtke tablosu	92
Tablo 3.5. Pilot uygulamanın gerçekleştirildiği okullara ait veriler	94
Tablo 3.6. EVBT'nin madde analizlerine ilişkin veriler.....	95
Tablo 3.7 Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirildiği ortam ve görüşme süreleri	99
Tablo 3.8. Deney ve kontrol gruplarının EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanlarının normallik analizleri sonuçları	101
Tablo 3.9. Deneysel işlem süreci	108
Tablo 4.1. Deney ve kontrol grubunun EVBT'den aldığı öntest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları	117
Tablo 4.2. Deney ve kontrol grubunun EVBT'den aldığı sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları	118
Tablo 4.3. Deney grubunun EVBT'den aldığı öntest-sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları	119
Tablo 4.4. Kontrol grubunun EVBT'den aldığı öntest-sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları	119

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan disiplinler ve bilgi kaynakları	12
Şekil 2.2. Ekolojinin konusunu içeren sistemlerin bileşenleri.....	42
Şekil 2.3. Ekolojinin diğer bilim dallarıyla ilişkisi.....	46
Şekil 3.1. Gömülü desene göre tasarlanmış araştırma süreci	84
Şekil 3.2. Başarı testi geliştirme şeması	91
Şekil 3.3. Deney grubu sınıfının krokisi.....	113
Şekil 3.4. Kontrol grubu sınıfının krokisi.....	114
Şekil 4.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkılarına ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen kodlara ait model	121
Şekil 4.2. Bilişsel katkı boyutuna ilişkin kodlar	122
Şekil 4.3. K12 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	123
Şekil 4.4. K8 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	123
Şekil 4.5. K2 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	125
Şekil 4.6. K6 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	125
Şekil 4.7. Duyuşsal katkı boyutuna ilişkin kodlar	126
Şekil 4.8. K3 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	127
Şekil 4.9. Davranışsal katkı boyutuna ilişkin kodlar	128
Şekil 4.10. K15 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	129
Şekil 4.11. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen kodlara ait model	132
Şekil 4.12. Olumlu değerlendirmeler boyutuna ilişkin kodlar	133
Şekil 4.13. K4 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	134
Şekil 4.14. K1 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	135
Şekil 4.15. K14 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	135
Şekil 4.16. K12 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	137
Şekil 4.17. K9 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	138
Şekil 4.18. K10 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	139
Şekil 4.19. K7 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel.....	140
Şekil 4.20. Geliştirilmesi gereken yönler boyutuna ilişkin kodlar	141

Şekil 4.21. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmeninin görüşlerinden elde edilen kodlara ait model	143
Şekil 4.22. Sosyal bilgiler öğretmeninin uygulamanın öğrencilere katkılarına ilişkin görüşlerinden elde edilen kodlar.....	144
Şekil 4.23. Sosyal bilgiler öğretmenin uygulamanın geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin görüşlerinden elde edilen kodlar.....	148

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DDT	: Dikloro Difenil Trikloroetan
EVBT	: Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
NCSS	: National Council for the Social Studies
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNEP	: United Nations Environment Programme

1. GİRİŞ

Canlı varlıkların birlikte yaşadıkları ve etkileşim içinde oldukları ortama çevre denilmektedir. Geçmişten günümüze canlı yaşamının en aktif üyesi olan insanlar belirli bir çevre içinde yaşamış ve bu çevrenin değiştirici ve dönüştürücü bir parçası olmuştur. İnsanlığın gelişimiyle birlikte bilgi ve teknolojiye yaşanan dönüşüm insanların çevre üzerindeki etki gücünü artırmıştır. Kuşkusuz bu gücün bilinçsiz ve duyarlı bir biçimde kullanılması doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin giderek artmasına neden olmuş ve beraberinde çok çeşitli çevre problemlerini gün yüzüne çıkartmıştır. Dünyanın pek çok yerinde ekonomik faaliyetlerin temeli olan bilinçsiz madencilik çalışmaları, harap olmuş Ortadoğu çölleri, Alberta'nın katran oranı artmış kumları, Kuzey Kutup Bölgesi'nin eriyen buzulları, Fukuşima nükleer tesisinde meydana gelen patlama sonucu oluşmuş radyoaktif tortunun Pasifik Okyanusu boyunca dolaşıma girmesi, plastik ürünlere olan bağımlılıktaki önlenemez artış ve okyanuslardaki balıklar yok olurken kafeslerde ağır yaşam şartları süren tavuklar dünya çapındaki ekolojik problemlerin ve çevresel adaletin sağlanamadığını gün yüzüne çıkartan olayların sadece bazılarıdır. Dolayısıyla bireylerin çevreye yönelik davranışlarında bir dönüşümün başlamasının gerekli hale geldiği günümüz dünyasında; çevreye karşı bilgili, bilinçli ve duyarlı ekolojik vatandaşların yetiştirilmesine olan ihtiyaç günbegün artmaktadır.

Çevreye yönelik bilgi, bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesinde en etkili yollardan biri eğitimidir. İnsanların davranışlarını belirli amaçlara göre değiştirme ve geliştirme süreci olan eğitim ile bireylerin çevresindeki problemlere duyarlı vatandaşlar olarak yetiştirilmesi sağlanabilir. Bununla birlikte yaşanan çevre sorunlarıyla ilgili bireylerin farkındalıkları artırılabilir ve çevre konularındaki bilgi düzeyleri artırılabilir.

Sosyal bilgiler de bireylerin çevreye yönelik bilgi, bilinç, duyarlılık ve farkındalıkları kazandırabilen bireylerin ihtiyaç duyduğu çevresel farkındalıkları artırabilen bir derstir. Sosyal bilgiler dersiyle öğrenciler yaşama hazırlanır ve çevreleri ve dünyada meydana gelene problemler hakkında bilgi sahibi olur. Ayrıca sürdürülebilir çevre anlayışının önemi ve doğal kaynakların sınırlılığı hakkında farkındalık geliştirirler. Sosyal bilgiler dersinin yaşamla iç içe bir biçimde tasarlanması bireylerin çevre sorunlarıyla ilgili güncel olaylar hakkında da bilgi sahibi olmasına, bu sorunların çözümüne ilgili bir takım beceri ve değerler geliştirmelerine katkı sağlar.

Sosyal bilgiler dersinde bireylerin ekolojik vatandaş olmaları için bazı yöntemler kullanılmaktadır ve bunlardan biri de güncel olay öğretimidir. Güncel olay öğretiminde

dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen ve dünya üzerindeki tüm canlıları ilgilendiren olaylar ele alınabilir. Bu sayede öğrenciler konuyla ilgili olumlu ve olumsuz örnekleri görebilir ve bilgi sahibi olabilir. Ayrıca güncel olay öğretimi öğrencilerin gerçek yaşamda edindikleri bilgiler ile okulda edindikleri bilgiler arasında ilişki kurmalarında ve olayları farklı bağlamlarda değerlendirebilmelerinde katkı sağlayabilir. Dolayısıyla güncel olay öğretiminin kullanıldığı sosyal bilgiler dersinin bireylerin ekolojik vatandaşlık olmalarında önemli olduğu söylenebilir.

Bu bölümde araştırmayı ortaya çıkaran problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına ve temel kavramlarını açıklamaya yönelik tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Yaşadığımız yüzyılda bilimsel, teknolojik, politik ve sosyal gelişmeler insan yaşamını kolaylaştırıp geliştirirken bir yandan da çevre koşullarını değiştirmekte insan ve çevre arasındaki etkileşimi artırmaktadır. Yaşanılan bu gelişmeler sonucu insan ve çevre arasındaki ilişki küreselleşmenin de etkisi ile doğaya zarar veren bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle sanayi toplumlarının refah seviyelerini korumak istemeleri, ekonomik rekabet, nüfus artışı ve yeni tüketim alışkanlıkları çevre üzerinde onarılamaz değişimlere neden olmaktadır. Bu noktada yaşadığımız dünyada meydana gelen küresel ısınma, iklim değişiklikleri, canlı türlerinin yok olması, kaynaklardaki azalma, atıkların kontrol edilememesi gibi ekolojik problemler ortaya çıkmaktadır. Çevreye yönelik verilen bu zararlar göz önünde bulundurulduğunda çevreyi koruyan, sürdürülebilirliği sağlayan ve doğanın dengesine önem verip herkes için eşit çevre koşullarını oluşturmaya çalışan bireylerin yetiştirilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.59; Meydan, 2014, s.254; Sarıkaya, 2016, s.1).

Çevreyi korumak, sürdürülebilirliği sağlamak, dünyanın bir bütün olduğunu bilerek herkes için çevresel adaleti istemek ve gelecek nesillere iyi bir çevre bırakabilmek adına çevresel sorumluluk almak insanlık için oldukça önemlidir. Çevre sorunlarını azaltmak için çevre bilincini geliştirmenin bir yolu da eğitimidir. Bireylere küçük yaşlardan itibaren verilecek eğitim ile hem onların çevresel bilgileri geliştirilebilir hem de geleceğin aktif bir vatandaşı olarak çevresel konulara katılım göstermeleri sağlanabilir (Karatekin, 2011, s.276). Çevreyi korumaya yönelik verilecek eğitimin temeli doğayı ve doğal kaynakları korumayı, bu kaynakları korumak adına istekli ve katılımcı olmayı gerektirmektedir. Bu

eğitim kapsamında yalnızca bilgi verilmemeli, uygulamalarla da öğretme-öğrenme süreci desteklenmelidir. Bireylere yönelik çevresel eğitimin en uygun olduğu öğretim düzeyinin orta öğretim olduğu konusunda görüşler bulunmakta (Şimşekli, 2004, s.84), bu öğretim düzeyinde ise sosyal bilgiler dersinin çevre eğitiminin verilebileceği derslerin başında geldiği söylenebilmektedir (Karatekin, 2011, s.277; Öztürk ve Zayimoğlu Öztürk, 2015, s.1535).

Sosyal bilgiler dersi haklarını ve sorumluluklarını bilen bir vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilim disiplinlerinden derlemiş olduğu konu alanlarını içeriğinde bütünleştirerek bireylerin, insan-çevre ilişkisini kavrayabilen, toplumsal hayata katılım gösteren, çevre duyarlılığına sahip, bilimsel düşünmeyi ve karar verme becerilerini kullanabilen, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren iyi ve sorumlu vatandaşlar olarak yetişmesini sağlar (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s.8). Sosyal bilgiler, kendine özgü yapısı dolayısıyla çevreye ve çevre konularına duyarlı vatandaşlar yetiştirmeye öncelik vermektedir. Bu bağlamda özellikle bireylerin sosyal ve fiziki çevrelerini geçmiş, bugün ve gelecek ekseninde ele alan yapısı ile öğrencileri ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren iyi ve sorumlu vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlaması çevrenin sürdürülebilirliği ve çevresel adaletin sağlanması bakımından önemlidir (Karatekin, 2011, s.278). Sosyal bilgilerin temellerini oluşturan bu amaçlar bir ekolojik vatandaşın da sahip olması gereken özellikler ile benzerlikler göstermektedir. Ekolojik vatandaşların, haklardan çok sorumlulukları ön planda tutan, yalnızca kendisine değil, topluluklara da odaklanan, devletin sınırları içerisinde değil, tüm dünya için çalışan kişiler oldukları ifade edilmektedir (Dobson, 2003, s.88; Wolf, Brown ve Conway, 2009, s.504). Bu doğrultuda ekolojik vatandaşlık; sosyal ve çevresel ilişkilerin ahlaki sorumluluk doğrultusunda yeniden şekillendirildiği, adaletsizliklerin ortadan kaldırılması için katılım göstermenin öncelikli olduğu normatif ve değer temelli bir anlayışı vurgulamaktadır (Dobson, 2003, s.89; Jagers, Martinsson ve Matti, 2014, s.435).

Ekolojik vatandaşlığın ele aldığı; sosyal adaleti benimseyen ekolojik fırsat eşitliğini savunan anlayış, her insanın temel hakkı olan sağlıklı bir çevrede yaşama ihtiyacı, çevre konusunda kararlar alıp uygulamalara katılım hakkı (Leist, 2007, s.5) bireylerin hem bir vatandaş olarak aktif katılımını hem de dünyanın geleceği için sorumluluk alabilmesini sağlamaktadır. Bu haliyle ekolojik vatandaşların taşınması gereken özellikler ile sosyal bilgiler dersinin yetiştirmek istediği insan profili benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda

her iki alan da iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmeyi, sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşim halinde olmayı, mevcut kaynakları koruyan ve sürdürülebilirliği sağlayan bir anlayış geliştirmeyi ve olumlu değer yargılarını benimsemeyi amaçlamaktadır (MEB, 2018, s.8). Bu noktada sınıf ortamına getirilen güncel olay problemleri ile öğrencilerin toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalması ve toplumsal yaşamla kaynaşarak, katılım gösteren vatandaşlar olmaları için yeni yollar sağlanmaktadır (Zarillo, 2016, s.268).

Sosyal bilgiler dersi çocuğun içinde yaşadığı toplumsal yaşamı ele alan, çocuğun özellikle içinde bulunduğu yakın ve uzak çevresini geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında inceleme fırsatı bulduğu bir derstir. Bu ders ile çocuğun, toplumsal yaşamda karşılaşabileceği sorunlar ve güncel konular ile uğraşarak geleceğin etkin bir bireyi olarak toplumsal yaşamla kaynaşması sağlanmaktadır (Deveci, 2005, s.161; Sözer, 1998b, s.7). Yapısı itibariyle insanın rahat ve mutlu yaşayabilmesi için ihtiyaç duyduğu toplumsal olgu ve ilişkileri öğrenmesine fırsat tanıyan sosyal bilgiler dersi, güncel olayları ders içeriğinde barındırmaktadır. Bireyin çevresinde gelişen hem birey hem de toplum için önemli olan olaylar hakkında bireylere bilgi ve tutum kazandırma özelliği olan güncel olaylar sosyal bilgiler dersi kapsamında çevresel konuları öğretmek için de kullanılabilir. Öğrencilere ülke kaynaklarının önemini ve korunmasının değerini kazandırmayı, çevreyi korumalarını sağlamayı, temel vatandaşlık hak ve sorumluluklarını öğretmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi ekolojik bir vatandaş yetiştirmede etkili bir ders olarak düşünülmektedir (Öztürk, 2012, s.8; Sönmez, 1994, s.5). Ders kapsamında güncel olayların kullanımı öğrencilerin vatandaşlık bilgi ve becerilerini geliştirmelerine, sosyal eylemlere katılım sağlamalarına, anlamlı konular aracılığıyla dersi etkili biçimde öğrenmelerine, güncellenmiş materyaller ile ilgi çekici bir ortama sahip olmalarına ve bir vatandaş olarak yaşadıkları dünyayı fark ederek gerçek ile görüş arasındaki farkı görebilmelerine fırsat vermektedir (Deveci, 2005, s.160; Deveci, 2007, s.420; Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.193). Sürdürülebilir bir toplum ve çevre için bilgi ve bilinç geliştirmiş, geri dönüşümü destekleyen, doğal kaynakların etkili kullanımını savunan ve çevreye hem kendi yaşamı hem de gelecek nesiller için özen gösteren ekolojik vatandaşların (Dobson, 2003, s.85) yetiştirilebilmesi için sosyal bilgiler dersine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ders kapsamında kullanılacak güncel olaylar aracılığıyla öğrencilerin hem gerçek yaşam problemleri ile karşılaşmaları hem de eleştirel bir gözle yaklaşarak problemlere yönelik farkındalık geliştirmeleri ve çözüm odaklı katılım göstermeleri sağlanabilmektedir.

Görüldüğü gibi sürdürülebilir ve sağlıklı bir çevrede yaşayabilmek için çevresel konulara duyarlı, sorumluluk alabilen katılımcı vatandaşlar yetiştirmek önemlidir. Çevrenin yalnızca yakın çevreyi kapsamadığını bilerek dünyayı bir bütün halinde ele almak, çevre için sorumluluklar alabilmek, herkes için çevresel fırsat eşitliği yaratmak gerekmektedir. Çünkü çevre sorunları yalnızca bireyi değil, tüm toplumları etkilemektedir. Bu noktada her vatandaşın ekolojik bir bakış açısıyla herkes için çevresel adaleti istemesi ve çevreye yönelik güncel sorunları önemseyerek bu sorunların iyileştirilmesi için sorumluluk alması sağlanmalıdır. Ekolojik vatandaşlık da toplumun bir üyesi olan bireylerin sahip olması gereken bir vatandaşlık türü olup, bu doğrultuda küçük yaşlardan itibaren her bireyin alacağı eğitimin bir parçası durumuna getirilmelidir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisini belirlemektir. Bu amaçla araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
2. 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmeninin sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Önem

İnsanın doğaya bakış açısı ve davranışları; yaşamın sürdürülebilirliği, doğal dengenin korunabilmesi ve gelecek nesillere sağlıklı çevre koşullarının aktarılabilmesi için önemlidir. Etkileri gün geçtikçe daha da ortaya çıkan küresel ısınma, ozon tabakasındaki incelme, tropik ormanların tahribatı, denizlerdeki Dikloro Difenil Trikloroetan (DDT) oranının gün geçtikçe artması, petrol ve cıva kirlenmeleri, doğal kaynakların hızla tükenmesi gibi ekolojik dengede krize neden olan olaylar insanların çevreye yönelik bilgi eksikliğinden meydana gelmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.60). Yaşanılan bu sorunlar dünya için onarılması güç problemleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla insanların çevreye yönelik alışkanlıklarında kalıcı

değişiklikler yapması gerekmektedir. Bu bağlamda çevre üzerinde son derece büyük etkiye sahip olan insanların çevreye ve ekolojik dengeye yönelik bilgi ve tutumlarını geliştirmek, çevreye duyarlı bir vatandaş olabilmelerini sağlamak hem yaşanan dünyanın sürdürülebilirliği hem de gelecek nesillere sağlıklı bir çevrenin aktarılabilirliği için önemlidir. Yalnızca bugünü değil, geleceği de etkileyebilen çevresel konulara duyarlı ekolojik vatandaşların yetiştirilmesinin en önemli yollarından biri de eğitimidir.

İnsanlığın çatısız evi ve ortak malı olan çevreye yönelik problemler hem ulusal hem de uluslararası anlamda politikacıların, yöneticilerin, üreticilerin ve eğitimcilerin pek çok önlem almasını ve politikalar üretmesini sağlamıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olabilecek çevre eğitimi, küçük yaşlardan itibaren bireylerin çevreye ilişkin bilgi, bilinç, tutum ve davranışlarını düzenlemeyi amaçlamaktadır. Bireylerin eğitim süreçleri içinde aldıkları çevre eğitimi gelecekte bir vatandaşlık olgusu içerisinde iyi bir ekolojik vatandaş olarak yetiştirmelerini de sağlamaktadır. Ekolojik vatandaşlık, sürdürülebilir bir toplum oluşturmak amacıyla bireyin çevreye yönelik hak ve sorumluluklarının sınırlarını çizen ve herkes için çevresel adaleti sağlamayı amaçlayan vatandaşlık çeşididir. Çevre sorunlarının sadece devletler ve politikalar ile sınırlı olamayacak kadar önemli olduğu, bireysel alanda herkesin belli çabalarda bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda ekolojik vatandaşlar, bulundukları bölgeden dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan canlı için sağlıklı bir çevre yaratmak için endişe duymakta ve çevrenin iyileştirilmesi için sorumluluklarını yerine getirmektedir. Dolayısıyla bireylerin ekolojik vatandaş olgusuna sahip olduklarının bilincinde olarak çevreye yönelik yaşanan sorunların çözümüne yönelik kazanımlar elde etmeleri gerekmektedir.

Ekolojik vatandaşlık anlayışının her yaş grubundaki bireye kazandırılması özellikle de okul çağındaki çocukların eğitim hayatlarına dahil edilmesi son derece önemlidir. Türkiye’deki öğretim programları düşünüldüğünde sosyal bilgiler bu derslerin başında gelmektedir. Sosyal bilgiler, toplumun bir üyesi olarak bireylerin kendileriyle ve aynı çevreyi paylaştığı diğer insanlarla ilişkilerini düzenlemesinde ihtiyaç duyacağı sosyal bilim disiplinlerini içeriğinde bütünleştiren, bireyin hem kendisine hem de çevresine faydalı ve sorumluluk sahibi etkin vatandaşlar olarak yetiştirilmesini amaçlayan bir derstir. Öğrencileri geleceğin etkin vatandaşı olarak yetiştirmeyi amaçlayan bu ders ile çağın ihtiyaçlarına uygun bilgi ve beceriler ile donatılmış, yaşadığı toplumun bir parçası olabilen bireyler yetiştirmek önemlidir. Ders, yapısı itibarıyla günceli ve toplumu temel almakta öğrencilerin gelecekteki yaşantılarında günlük yaşam problemleri ile başa

çıkmasını amaçlamakta ve öğrencilerin yaşadığı çevreye duyarlı olmasını öncelikli hale getirmektedir.

Günümüz dünyasında çevresinde meydana gelen gelişmeleri ve güncel olayları takip edebilen, 21. yüzyıl becerilerinden de biri olan çevre okuryazarlığı becerisi gelişmiş, yaşadığı çevrenin tüm doğal unsurlarına duyarlı, doğayı korumaya özen gösteren ve doğayı korumak adına sorumluluk alabilen bireyler yetiştirmek son derece önemlidir (Türel vd., 2023, s.22). Öğrencilerin bir birey olarak hak ve sorumluluklarını bilmelerini, ulusal bilince sahip bir vatandaş olmalarını, insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimi görmelerini, değişim ve sürekliliği bilerek ülkesini ve dünyasını ilgilendiren konulara duyarlı olmalarını hedefleyen sosyal bilgiler dersinin bu amaçlarını gerçekleştirebilmesinde çeşitli yöntem ve teknikler öğretme-öğrenme sürecine dahil edilebilir. Bu kapsamda dersin bu disiplinlerarası ve bütünlük yapısını göz önünde tutarak öğretimi gerçekleştirmede eğitim programlarının yanı sıra medya, sanat, kültür, güncel olaylar, edebiyat ve fen bilimleri gibi alan ya da konulardan da yararlanılabilmektedir (Akdağ, 2014, s.5).

Güncel olay öğretimi, sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanılabilecek etkili bir araç olarak, dersin günlük karşılaşılan olayları ele alan yapısını, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen yönünü destekleyerek derse önemli bir katkı getirmektedir. Sosyal bilgiler dersinin yapısını sadeleştirmekte ve anlaşılabilirliğini artırmada kullanılabilecek yollardan olan güncel olay öğretimi ile öğrencilerin dün, bugün ve geleceği anlamalarını sağlayan olayların sınıf ortamında ele alınabilmesi (Arın ve Deveci, 2008, s.170), yeni bilgiler kazanılarak bu bilgilerin yeni durumlara aktarabilmesi sağlanabilir (Paykoç, 1987, s.45).

Alanyazında öğrencilerin ekolojik vatandaşlık düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu (Altın, 2022; Jonusaite, 2013; Karatekin, Salman ve Uysal, 2019; Porto, 2016; Yılmaz vd., 2019; Wolf, Brown ve Conway, 2009), mevcut çalışmaların ise sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınmadığı görülmektedir. Güncel olay öğretiminin yeri ve kullanımına ilişkin de çeşitli çalışmalar bulunduğu (Çelik ve Yıldırım, 2021; Dinç ve Acun, 2017; Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2017; Haas ve Laughlin, 2000; Journell, 2013; LeCompote, Blevins ve Ray, 2017; Sağlamgöncü ve Deveci, 2023) ancak bu çalışmaların ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirme durumunu belirlemek adına tasarlanmadığı söylenebilmektedir. Bu araştırma ile 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik

vatandaşlık başarı düzeyine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Ele alınan amaç doğrultusunda öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerinin sağlanabileceği, çevresel konulara bir ekolojik vatandaş olarak çözümler üretebileceği beklendiğinden öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmede güncel olay öğretimi kullanımının alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. 2018 yılında yayımlanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan 6 kazanımla,
2. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi, yarı yapılandırılmış görüşmeler, yansıtıcı günlük ve araştırmacı günlüğünden elde edilen verilerle,
3. 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Isparta ili Merkez ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 18 deney, 19 kontrol grubu olmak üzere 37 öğrenci ve deney grubunun sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Sosyal bilgiler: Vatanını ve milletini seven, haklarını ve sorumluluklarını bilerek yerine getiren, hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu ve yasalar önünde herkesin eşit olduğunu bilen, yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimleri açıklayabilen, doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışan bir ders yapısı (MEB, 2018, s.8).

Ekoloji: Organizmaların dağılımını, organik ve inorganik çevrelerle ilişkisini inceleyen, doğanın yapısı ve işlevi üzerine çalışmalar gerçekleştiren bilim dalı (Haeckel, 1866, s.11; Odum, 1983, s.2).

Ekolojik vatandaşlık: sürdürülebilir bir toplum oluşturmak amacıyla bireylerin hem özel hem de kamusal alanda çevreye karşı hak ve sorumluluklarını bilmesini, çevresel adaleti sağlamayı hedefleyen bakış açısı (Dobson, 2003, s.83).

Güncel olay: Bir tür toplumsal kaynak olarak nitelendirilebilen güncel olaylar, yaşanan toplumda meydana gelen olayları ya da başka bir toplumda oluşarak yaşanan toplumu etkileyen olaylar (Kaltsounis, 1979, s.261).

Güncel olay öğretimi: Bireyin çevresinde gelişen, birey ve toplum için önemli olan ve yeni olaylar hakkında bireylere bilgi ve tutum kazandıran, bireyin bir vatandaş olarak yaşadığı dünya ve farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayan öğretim tekniği (Michaelis ve Garcia, 2000, s.123).

2. ALANYAZIN

Bu bölümde öncelikle sosyal bilgilerin tanımı, kapsamı ve amaçları açıklanarak dünyada ve Türkiye’deki gelişimine yer verilmiş, dersin öğretim programı incelenmiştir. Daha sonra güncel olay öğretiminin tanımı, kapsamı ve öğretim uygulamaları verilerek sosyal bilgiler eğitiminde güncel olay öğretiminin yeri sunulmuştur. Ardından ekoloji disiplini açıklanarak tarihsel gelişimine yer verilmiş, vatandaşlığın dönüşümü ve ekolojik vatandaşlık tanımlanarak sosyal bilgiler ile ilişkisi ele alınmıştır. Son olarak ise alanyazında yurt içi ve yurt dışından örnek çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı, Kapsamı ve Amaçları

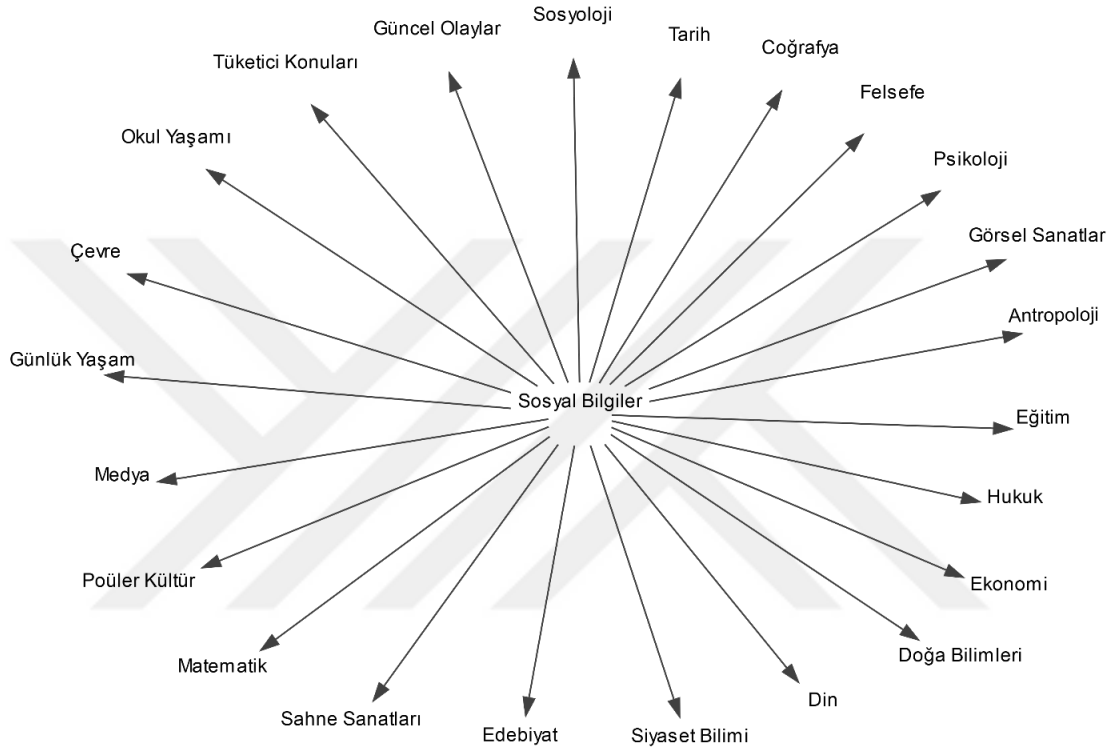
Eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Bu işlevin yerine getirilmesiyle iyi bir vatandaş olmanın yanı sıra çocuk, içinde yaşadığı toplumun kültürünü, tarihini, kurumlarını tanıyacak ve bir birey olarak toplumsal rollerini kavrayabilecektir. Öğrencilere tüm bu bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan derslerin başında sosyal bilgiler gelmektedir (Erden, tarihsiz, s.4). Sosyal bilgiler, toplumsal yaşamı düzenleyen, insanın kolay, rahat ve mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayacak toplumsal gerçeklerle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunlar sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanmaktadır (Sönmez, 1998, s.3).

Doğrudan vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış bir ders olma özelliği taşıyan sosyal bilgiler, değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Öztürk, 2012 s.2). Bir birey olarak, bir aile yapısı içerisinde ya da farklı ülkelerde yaşayan insan toplulukları olarak insanı ele alan ve insan üzerine bir çalışma alanı olan sosyal bilgiler, çocukların bilgi edinirken öğrenme süreçlerini de kavramalarına ve geleceğin aktif birer vatandaşı olmalarına yardımcı olmaktadır (Zarillo, 2016, s.4). Bir başka tanıma göre ise sosyal bilgiler, birbirine bağımlı, küresel, kültürel olarak çeşitli bir dünyada toplumsal faydaya katkıda bulunabilen ve mantıklı kararlar alabilen, bilinçli demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir (National Council for The Social Studies, 1992). Doğanay (2002, s.17) sosyal bilgiler dersinin tüm tanımlarından hareketle tanımların ortak noktasını oluşturan ve günümüzdeki sosyal bilgiler anlayışına temel oluşturan özellikleri derlemiştir. Bunlar (Doğanay, 2002, s.17):

- Etkili vatandaşlık: Eğitim sistemlerinin genel amacı olmakla birlikte etkin vatandaşlık, okul programları arasında sosyal bilgilerin öncelikli amacı olarak kabul edilmektedir. Bu ders ile öğrenciler, devletin bir üyesi olarak hak ve sorumluluklarını öğrenmekte ve katılım süreçlerinde aktif rol almaktadır.
- Toplumsallaşma ve karşı toplumsallaşma: Sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler, var olan kültürel değerlerini koruyarak devam ettirmeyi ve bu değerleri yeni nesle aktarabilmeyi öğrenerek toplumsallaşmayı gerçekleştirmiş olmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin karşı toplumsallaşmasını da sağlamak amacıyla onların mevcut toplumsal değerleri sorgulayarak yeni değerler üretebilmeleri, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireyler olarak yetişmeleri sağlanmaktadır.
- İnsan deneyimlerinin bütünlüğü: Öğrencilere yaşanan küresel çağ içinde bir vatandaş olarak toplumun sosyal, politik ve ekonomik gibi olgularını kavratmayı amaçlayan sosyal bilgiler dersi, toplumsal yaşamda yaşanan sorunları sosyal bilim disiplinlerinin geniş perspektifinden ele alabilme imkânı sunmaktadır.
- Bilimsel düşünme yöntemi: Sosyal bilgiler hem içerik hem öğretme-öğrenme yöntemi olarak bilimlerin yöntemi olan bilimsel düşünme yöntemini kapsamaktadır. Ders, öğrencilerin demokratik bir vatandaş olarak yalnızca insan ve yaşamla ilgili bilgileri anlayabilmesini değil, bu bilgileri bilimsel bir bakış açısıyla anlamlandırmasını da içermektedir.
- Zaman (geçmiş-bugün-gelecek) boyutu: Sosyal bilgiler, öğrencilerin bugünkü yaşamı anlamlandırabilmeleri için geçmiş insan deneyimlerinin incelenmesini ve bugünkü yaşama etkisinin anlaşılmasını da içeriğinde barındıran bir derstir. Öğrenciler geçmişteki insanların deneyimlerini görerek geleceği planlamayı öğrenmektedir.

İçeriği sosyal bilim disiplinlerinden seçilerek oluşturulan sosyal bilgiler, temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla seçip bütünleştirerek çocuğun seviyesine ve küresel algıma özelliğine uygun hale getiren bir derstir. Bu anlayışla sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve araştırmalarını, bilgi kaynaklarını öğrenmenin toplumu oluşturan insanlar için son derece gerekli olduğunu savunan bir yapıdadır. Sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan sosyal bilim

disiplinleri ve dersin içeriğinde yer alan bilgi kaynakları şunlardır: Coğrafya, tarih, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, eğitim, hukuk, ekonomi, doğa bilimleri, din, siyaset bilimi, edebiyat, sahne sanatları, matematik, popüler kültür, medya, günlük yaşam, okul yaşamı, çevre, güncel olaylar, tüketici konuları ve görsel sanatlar. Sosyal bilgiler dersini oluşturan bu disiplinler Şekil 2.1’de gösterilmiştir (Martorella, 1994, s.21; NCSS, tarihsiz; Öztürk, 2012, s.19; Sözer, 1998b, s.3-7; Zarillo, 2016, s.5).

Şekil 2.1. Sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan disiplinler ve bilgi kaynakları

Toplu öğretim sistemi ile oluşturulmuş bir ders olan sosyal bilgiler, Şekil 2.1’de de görüldüğü gibi bünyesindeki konuları disiplinler arası bağ kurarak anlamlı bütünler haline getirmektedir. Çevredeki olgu ve nesnelerin bütünlüğü, hayat, toplum ve olayların bütünlüğü gibi konuları bünyesindeki sosyal bilim disiplinleri ile kaynaştıran sosyal bilgiler dersi, disiplinlerarası bir disiplin olma özelliği taşımaktadır. Toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeleri konu alan derste öğrenciler, günlük yaşamda karşılaştıkları sorunları, hukukun konusu olan yönetim ile ilgili ilke ve genellemeleri, üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili ekonomik konuları, yeryüzü şekilleri ve yerleşim gibi coğrafi meseleleri ele alabilmektedir (Kaya, 2021, s.9; Sönmez, 1998, s.4-5).

Disiplinler arası bir içerikten oluşan sosyal bilgiler dersinin temel amacı vatandaşlık eğitimi vermek olmasına rağmen dersin öğretimine ilişkin farklı yaklaşımlar ve yorumlamalar bulunmaktadır. İlk kez 1970 yılında Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

(NCSS) tarafından *Social Education* adlı dergide James L. Barth ve S. Samuel Shermis tarafından yayınlanan bir makalede sınıflandırılan bu gelenekler üç başlıkta ele alınmıştır. Bu gelenekler sosyal bilgileri vatandaşlık aktarımı olarak, sosyal bilim olarak ve yansıtıcı araştırma alanı olarak ele almaktadır (Barr, Barth ve Shermis, 1978, s. 17). Bu sınıflama amaç, yöntem ve içerik açısından aşağıda Tablo 2.1’de değerlendirilmiştir.

Tablo 2.1. *Sosyal bilgiler öğretiminde üç gelenek (Barr, Barth ve Shermis, 1978, s.18-24; Öztürk, 2012, s.5-6)*

Yaklaşım	Amaç	Yöntem	İçerik
Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	Toplumun devamlılığını sağlamak için gerekli olduğu düşünülen değerlere inanmayı ve onlara bağlı kalmayı sağlamaktır.	Öğretme bir aktarım sürecidir. Öğretmen otoriteler tarafından belirlenmiş bir inancı kabul etmiştir ve bunu öğrencilerine aktarmayı amaçlamaktadır.	İçerik otoriteler tarafından belirlenmektedir. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun tutum ve davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık öğretilmeye çalışılır.
Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	Öğrencilere sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerler kazandırılarak bir sosyal bilimci gibi düşünen vatandaş olmaları amaçlanmaktadır.	Öğrencilerin sosyal bilim dallarından birine ait düşünme şeklini öğrenerek değerlendirme, çıkarımda bulunma ve sonuç çıkarma gibi süreçleri öğrenmesi beklenmektedir. Öğrencilerin zihnini özgürleştirmek amaçlanır.	Sosyal bilimlerin yapısını oluşturan temel kavram, genelleme ve kuramların yanı sıra önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar ele alınmaktadır. Öğrencilerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmelerini sağlayacak güncel olaylar verilmektedir.
Yansıtıcı Araştırma Alanı Olarak Sosyal Bilgiler	Vatandaşlığın en iyi öğrencilerin mantıklı, iyi düşünülmüş ve dikkatli kararlar verebildiği bir süreç olarak öğretilmesi gerektiği savunulmaktadır.	Problem çözme ve karar alma becerilerinin kazandırılması, bireysel ve kamusal problemlerin tanımlanıp analiz edilmesi ve sonuca varılması amaçlanır.	İçerik, öğrencilerin kendi değer yapıları doğrultusunda verdikleri kararlar neticesinde yaygın inanç, değer, politika ve uygulamaların incelenip araştırılmasıdır.

Tablo 2.1’de de sunulduğu üzere sosyal bilgilerin doğasına yönelik geçmişten günümüze ulaşmış farklı yorumlamalar yapılmıştır. Temel amacı etkili vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi, geçmişte yaşamış insanların deneyimlerini bilimsel düşünme yöntemlerini de kullanarak gelecek kuşaklara aktarmayı temel almaktadır (Tay, 2015, s.11). Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin demokrasinin ilkelerini öğrenmeleri ve

vatanseverlik ruhunu kazanmaları, sosyal bilimlerin içeriğini, araştırma yöntem ve tekniklerini öğrenmeleri, evrensel değerler kazanarak dünyayla bütünleşmeleri, çok kültürlü bir toplumda sosyal, politik ve ekonomik sorunların çözümüne katkı sunmaları, öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarında kullanabilmeleri amaçlanmaktadır (NCSS, 1994, s.13-14). Dersin amaçlarının belirlenmesinde eğitimin genel ve ulusal amaçlarının yanı sıra sosyal bilgiler ve içeriğini oluşturan alanların doğası ile ilişki kurulmakta ve öğrencilere toplumun bir üyesi olarak bireysel ve toplumsal bilgi, beceri, değer ve alışkanlıklar kazandırılmak istenmektedir (Aslan, 2016, s. 43). Sosyal bilgiler dersi ile ilgili olarak literatürde verilen amaçlar analiz edildiğinde; sosyal bilgiler dersinin katılımcı ve üretken bir vatandaş olarak tarihini ve kültürünü tanıyarak saygı duyan, çevresine karşı duyarlı, günlük yaşantısında karşılaştığı problemleri akılcı yollarla analiz edip çözebilen bireyler yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir.

2.2. Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi

İnsanoğlunun doğal ve toplumsal bir ortamda doğum ve ölüm çizgisinde bir yaşam sürdürmesi sebebiyle fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması için hem doğanın hem de toplumun ilkelerini öğrenmesi gerekmektedir. Bu sebepten insanın varlığı ile birlikte fen ve sosyal bilimler eğitiminin başladığı kabul edilmektedir. Tarihi süreç içerisinde ilk ve en eski yerleşik toplum Sümerlerde bulunan okullarda, Çin’de verilen üniversite eğitimlerinde, Eski Mısır ve Perslerdeki toplumsal yaşam ile ilgili kurallara bakılarak sosyal bilim eğitiminin çeşitli açılardan verildiği söylenebilmektedir. Tarihte ilk kez İsrail Devleti’nde çocuklara verilen ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri, Antik Yunan’da kurulan Trivial okullarında okutulan tarih, coğrafya, hukuk derslerinin sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturan dünyadaki ilk örnekler olduğu ifade edilebilmektedir (Sönmez, 1998, s.7-8). 18. yüzyıla kadar din adamlarının etki alanında olan eğitim sistemleri ümmet anlayışı ile şekillenmiştir. 20. yüzyılda ise sanayi ve bilim toplumunun oluşması, bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler ve toplumsal dönüşüm ile birlikte eğitimde dinin etkisi azalmıştır. Sosyal bilgiler dersinin de içeriğinin oluşmasına temel hazırlayan bu süreçte Fransız İhtilali’nin de etkisiyle gelişmeler yaşanmıştır. İlk kez Marquis de Condorcet ilkokul ve ortaokullarda sosyal bilgiler adıyla bir dersin okutulması gerektiğini savunmuştur (Kaya, 2018, s.130).

Sosyal bilgiler dersinin bir konu alanı olarak eğitim kurumlarında yer alması 20. Yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Ders Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşanan sosyal,

kültürel, ekonomik vb. alanlarda meydana gelen toplumsal dönüşüm neticesinde okutulmaya başlamıştır. ABD’de halkın büyük bir bölümünün sanayileşmenin de etkisiyle köyden kente göç etmesi ve bu göç sonucunda gettolarda yaşayan halk ile göç eden insanlar arasındaki uyuşmazlıklar sosyal bilgiler dersinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Öztürk, 2012, s.24). Bununla birlikte dersin eğitim programlarında yer almasında ilerlemecilik akımının da etkisi olmuştur. İlerlemecilik akımının demokratik toplum için vatandaş yetiştirme görüşü dersin temel anlayışlarını oluşturmuştur (Erden, tarihsiz, s. 6).

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez Bulletin dergisinin 1916 tarihinde yayınlanan 28. Sayısında kullanılmıştır. Dergide yer alan *Milli Eğitim Derneğinin Orta Eğitimi Yeniden Teşkilatlandırma Komisyonunun Sosyal Bilgiler Komitesi Raporu*’nda yer verilen sosyal bilgiler teriminin yaratıcısı ise 1916’da kurulmuş Sosyal Bilgiler Komitesinin başkanlığını yapmış olan Thomas Jesse Jones olmuştur (Kaya ve Öner, 2017, s.8). Yayınlanan raporda sosyal bilgiler dersi, tarih ve coğrafya derslerinin yanı sıra ABD’de vatandaşlık bilinci geliştirmek üzere vatandaşlık bilgisini içeren, insanlık, Anglo-Sakson ve Amerika tarihi, milli değerler, insan hakları, demokrasi, Amerika coğrafyası, gündelik ve sosyal yaşamda karşılaşılabilecek sorunlar ve bunları çözme yolları, yönetime katılım, anayasaya bağlılık gibi konuları içeren biçimde tasarlanmıştır (Bilgili, 2008, s.26).

1930 ve 1940’lı yıllarda yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler sosyal bilgiler programının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemlerde sosyal bilgiler programları yaşanan çağın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısına göre çeşitli içeriklere sahip olmuştur. 1929 ekonomik bunalımı ile içerikte sosyoloji ve ekonomi disiplinleri, milliyetçilik akımının etkisi ve II. Dünya Savaşı’nın yarattığı sosyal değişim tarih, coğrafya ve siyaset bilimi gibi disiplinlerin sosyal bilgiler dersinde öne çıkmasına yol açmıştır (Deveci ve Bayram, 2022, s.25; Erden, tarihsiz, s.6).

1960’lı yıllardan itibaren 1970’li yılların ortasına kadar yeni sosyal bilgiler adı verilen reform hareketi doğmuştur. Bu hareket ile tek disiplinli tarih ve coğrafya anlayışı yerine sosyal bilim disiplinlerinin de içerikte önemli hale geldiği görülmektedir. Tümevarımcı anlayış ile öğrenci aktif bilgi arayan kişi olarak belirlenmiş, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine önem verilmiştir. Bu dönemde özellikle Bruner’in *The Process of Education* (Eğitim Süreci) isimli kitabı sosyal bilgiler dersinin düzenlenmesinde etkili olmuş, buluş yoluyla öğretim stratejisi temel alınmıştır. 1980’li

yıllarda etkisini yitiren bu anlayış sonrasında tekrardan klasik tek disiplinli sosyal bilgiler eğitimi anlayışına dönmüştür (Öztürk, 2012, s.25).

2000’li yıllara yaklaşılmasının ardından Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) 1994 yılında dersin ulusal program standartlarını belirlemiştir. Bu adım ile yeni sosyal bilgiler hareketine benzer bir anlayış benimsenerek yapılandırmacılık eğitim akımı temel alınmıştır. Bu akım ile sosyal bilgiler dersi sosyal bilim disiplinlerini de içerecek biçimde disiplinler arası ve öğrenci merkezli bir yapıya kavuşmuştur (Keskin, 2021, s.6).

Bir program alanı olarak sosyal bilgiler ABD’de ortaya çıkmış ve gelişmiş bir ders olmasının yanı sıra 20. Yüzyıl boyunca bu ülkenin müttefiki ya da kültürel etkisinin görüldüğü ülkelerde de benimsenmiştir. Sosyal bilgileri disiplinlerarası bir anlayışla uygulayan ülkelere örnek olarak Finlandiya, Güney Afrika, İran, İsveç, Jamaika, Kanada gibi ülkeler gösterilebilmektedir. Dersi tek disiplinli yaklaşım ile sürdüren ülkelere ise Çekya, İngiltere, İrlanda örnek verilebilmektedir (Öztürk ve Deveci, 2011, s.18-19).

Dünya’daki gelişme ile paralellik göstermekle birlikte Türk toplumunda sosyal bilgiler eğitiminin temeli, İslamiyet öncesi Türk devlet ve topluluklarının toplumsal hayatta benimsedikleri kurallara, törelere, geleneklere, inançlara ve aile göreneklerine dayandırılabilir. Emeviler Dönemi’ne kadar Türk devletlerinde okulun işlevlerini camiler yürütmekte öğretim din ve töre kaynaklı bir biçimde buralarda gerçekleştirilmektedir. Büyük Selçuklular ile başlayan okullaşma ile toplumların eğitilmesi kurumsallaşmaya başlamıştır (Şahin, 2006, s. 50-51).

Sosyal bilgiler programının içeriğinde yer alan dersler ilk kez Sultan II. Abdülhamid zamanında ilkokul programlarında yer almıştır. Tarih ve coğrafya derslerinin okutulduğu programlara 1913 yılında Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-ı Muvakkati ile Malumat-ı Medeniye, Ahlakiye ve İktisadiye dersleri de eklenmiştir. Vatandaşlık eğitimi üzerinde etkili olan anlayışta da Balkan Savaşlarının etkisi ile Türkçülük akımının etkisi görülmüştür (Öztürk, 2012, s. 26).

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde 1924, 1926, 1936 ve 1948 yıllarında yürürlükte olan derslerin tek disiplinli bir biçimde tarih, coğrafya ve yurt bilgisi adı altında okutulduğu görülmektedir. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun da etkisi ile eğitim alanında yabancı uzmanlardan yararlanma yoluna gidilmiş, John Dewey, Kühne, Omar Buyse ve Albert Malche gibi eğitimciler Türkiye’ye gelerek eğitim sistemine ve sosyal bilgiler dersine ilerlemecilik akımının etkilerini barındıran çeşitli katkılar sunmuşlardır. 1962 yılında ise bir ilkokul program taslağı hazırlanmıştır. Bu

taslak programa göre tek disiplinli tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri Toplum ve Ülke İncelemeleri dersi adı altında birleştirilmiş ve mihver ders olarak kabul edilmiştir. Bu dönem ile sosyal bilgilerin yapısını oluşturan dersler tek bir çatı altında birleştirilmiştir (Keskin, 2021, s.10-18; Öztürk, 2012, s.26). Dersin 1968 yılında yürürlüğe girmesinin ardından bu ders sosyal bilgiler adını almış ve dersin yapısını ABD’de gelişen yeni sosyal bilgiler hareketinin şekillendirmiştir. Ancak bu hareketin devam etmesini sağlayacak öğretim araçlarının eksikliği, öğretmenlerin bu konuda yeterli donanımına sahip olmamaları geleneksel anlayışın devam etmesine neden olmuştur (Erden, tarihsiz, s.7). 1980 askeri müdahalesi ile birlikte de tek disiplinli Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri okutulmaya başlamıştır. 1997 yılında ise sekiz yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitim uygulamasının yürürlüğe girmesi ile sosyal bilgiler dersi programa konuşmuştur (Öztürk ve Deveci, 2011, s.16).

1998 yılında İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hazırlanmış ve 2005 yılına kadar uygulanmıştır. 2005 yılında ise İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yenilenmiş ve uygulamaya konmuştur. Yapılandırmacılık anlayışının temel alındığı bu programda öğrencilerin kendi öğrenme sorumluluklarını alarak aktif bir şekilde bilgiyi oluşturmaları, yorumlaması ve ön bilgilerine göre organize etmesi hedeflenmektedir (Akdağ, 2014, s. 15). Günümüzde 2015 ve 2017 yıllarında taslak programlar hazırlanmasının ardından 2018 yılında uygulamaya konan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kullanılmaktadır.

Çağdaş eğitim hareketlerine paralel bir şekilde yapılandırılan sosyal bilgiler programı, dünyanın yaşadığı dönüşümler ve ihtiyaçlar neticesinde ABD, Almanya, Finlandiya gibi pek çok ülkede ve Türkiye’de de öğretim programında yer almaktadır. Öğrencilerin demokratik ve etkin vatandaşlar olarak yetişmelerinde, ülkesine ve dünyaya karşı sorumlu birey bilinci kazanmalarına yardım eden, çağdaş bir toplum yaratmayı hedefleyen sosyal bilgiler dersi kendine özgü pek çok önemli unsur barındırmaktadır.

2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

2018 SBDÖP öğrencilerin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ve çevre arasındaki etkileşimi açıklayabilen, doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışan, sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip,

ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlı ve bu konu sorunların çözümü için katılım gösterip görüş belirten bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Programın beceriler boyutunda araştırma, çevre okuryazarlığı, empati, harita okuryazarlığı, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kant kullanma ve sosyal katılım gibi beceriler yer almaktadır. Programda öğrencilere kazandırılması amaçlanan adalet, duyarlılık, eşitlik, saygı, sorumluluk, tasarruf ve yardımseverlik gibi değerler de yer almaktadır. Öğretim programının uygulanması sırasında dikkat edilecek hususlara da yer verilmiştir. Bunlar, kazanımların gerçekleştirilmesinde yerellik ve güncelliğe önem verilmesi, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısının kurulması, zaman-süreklilik-değişim gibi ilkelere dikkat edilmesi önemsenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalarının ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünmelerinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Milli ve dini bayramlar, kurtuluş ve kutlama günleri gibi önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanmanın önemi belirtilmiştir. Ayrıca kazanımların güncel ve tartışmalı konular ile ele alınarak öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma ve araştırma becerilerinin geliştirilmesi gerektiği öne çıkarılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018, ss. 8-10). Programda yer alan bu amaçlar, beceriler ve değerler incelendiğinde sosyal bilgiler dersi ile çevresine karşı duyarlı, sorumlu, bugününü ve geleceğini düşünen gündemi takip ederek bir vatandaş olarak aktif katılım gösteren bireyler yetiştirmenin hedeflendiği görülmektedir. Çevre ve çevrenin sürdürülebilirliğini sağlayan, yalnızca kendi için değil, başka ülkelerdeki insanları ve gelecek kuşakları da düşünerek çevresel sorumluluk alan bireyler ekolojik vatandaşlardır. Ekolojik vatandaşlık kavramının küresel ve toplumsal boyutu onu güncel konu ve sorunlara duyarlı, gündemi takip eden bireyler olarak da tanımlar duruma getirmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan amaçlara ulaşmak için sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin güncel konu ve sorunları takip eden ekolojik birer vatandaş olarak yetiştirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

2018 SBDÖP birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği bir yapıya sahiptir ve bu yapısı gereği program 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Programda yer alan öğrenme alanları ile ekolojik vatandaşlık konuları ve güncel olay öğretimine yönelik içerikler şu biçimde açıklanabilir:

- *Birey ve Toplum* öğrenme alanında öğrencilerin “ben” ve “biz” olma süreçlerini içeren kazanımlara yer verilmekte, saygı, sorumluluk, sosyal katılım ve yardımseverlik gibi beceri ve değerleri kazanması

amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanında özellikle öğrencinin etkin bir vatandaş olarak ülkesine katkısını görmesi, sahip olduğu hakların farkında olarak sorumluluk almasını hedefleyen kazanımların yer aldığı görülmektedir. Örneğin 6. sınıf düzeyinde yer alan “Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.” kazanımı ile “Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.” kazanımlarında öğrencilerin ekolojik bir vatandaş olarak hem kendi hak ve sorumluluklarını hem de diğer bireylerin hak ve sorumluluklarını güncel olaylardan örnekler ile görmesi sağlanabilir, yardımlaşmak ve birlik olup dayanışma sağlayarak sorunlara çözümler getirilebileceği ele alınabilir. Birey ve Toplum öğrenme alanında ele alınan haklar ve sorumluluklar temelli bir birey yetiştirme amacı, ekolojik vatandaşlığın çevresine karşı haklarını ve sorumluluklarını bilen, güncel olayları takip edip araştıran bir birey yetiştirme amacı ile benzer noktalara değinmektedir (MEB, 2018, s.11).

- *Kültür ve Miras* öğrenme alanında Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesi için gereken bilincin kazandırılması, kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Örneğin 5. sınıf düzeyinde yer alan “Somut kalınlardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekanları, nesneleri ve eserleri tanıtır.” kazanımında güncel olay öğretiminin de amaçlarından biri olan gerçek ile görüşü ayırt etmede kaynak kullanımının önemini vurgulanabilir (MEB, 2018, s.11).
- *İnsanlar, Yerler ve Çevreler* öğrenme alanında insanın çevresi ve çevresiyle olan etkileşimini görmesi, bu konuya ilişkin araştırma yapması, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, harita okuryazarlığı, doğal çevreye duyarlılık gibi becerileri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlaması amaçlanmaktadır. Bu öğrenme alanı kapsamında sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık bilgisini artırmaya yönelik birçok kazanım bulunmaktadır. Örneğin, 4. sınıf düzeyinde “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.” kazanımında

öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla tanınması, ekoloji bilimini oluşturan doğal çevrenin özelliklerini fark edebilmesi sağlanır (MEB, 2018, s.11).

- *Bilim, Teknoloji ve Toplum* öğrenme alanında öğrencilerin yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojideki gelişmelerin temeli olduğunu, bilim ve teknolojinin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini, bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları kavraması amaçlanmaktadır. Örneğin, 4. sınıf düzeyinde “Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.” kazanımı ile öğrencilerin gelişen teknoloji ile insanın çevreye karşı hâkim olma çabası, doğal ortamın çeşitliliğini tehlikeye atması gibi konular ele alınabilir. Bu sayede öğrencilerin ekolojik bir vatandaşın sahip olması gereken doğal hayatı koruma ve yaşatma bilinci geliştirmeleri sağlanabilmektedir (MEB, 2018, s.11).
- *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında öğrencilerin girişimci ve bilinçli birer tüketici olması, kaynakların sınırlı olduğunu kavraması, mevcut kaynakları korumanın gerekliliğini anlaması, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceleyerek geliştirmek için çaba göstermesi beklenmektedir. Örneğin, 4. sınıf düzeyinde “İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.” kazanımı ile “Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.” kazanımında öğrencilerin kaynakların sınırlılığını fark etmesi, istek ve ihtiyaçları arasındaki ayrımı öğrenmesi sağlanarak doğal kaynakları bilinçli kullanması gerektiği güncel olay örnekleri ile kazandırılabilir. Yine aynı sınıf düzeyinde “Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.” kazanımında öğrencilerin sahip olduğu ve çevresindeki kaynakları bilinçli kullanması gerektiği ele alınmaktadır. 6. sınıf düzeyindeki kazanımlarda ise ekolojinin ve ekolojik bir vatandaşın hâkim olması gereken konulardan olan ülkenin yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakları ve atıkların yönetimi gibi konular ele alınmaktadır. Örneğin, “Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.” kazanımında doğal kaynakların tüketilmesi sonucu yaşanacak olumsuzluklar güncel olay öğretimi, gazete haberleri ile ele alınabilmektedir. Öğrencilerin özellikle yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların hem ekonomi hem de çevreye

olan etkileri bakımından incelemesi sağlanmaktadır. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında ekoloji biliminin kapsamı içinde olan ve ülke kaynaklarını oluşturan faaliyet alanları yer almakta, ekolojik bir vatandaşın yükümlü olduğu vergi verme sorumluluklarına değinilmektedir. Öğrencilerin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı, temizlik vergisi yükümlülüğü gibi konulara bu öğrenme alanı içinde yer verilebilmektedir (MEB, 2018, s.11).

- *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanında öğrencilerin grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu, onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları, toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü, demokrasilerde birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark etmeleri sağlanır. Temel vatandaşlık becerilerini vatandaşlığın bir türü olan ekolojik vatandaşlık ile de ele almaya fırsat tanıyan bu öğrenme alanında öğrencilerin çevre konulu haklarını da öğrenmesi, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında etkili olan kurum ve kuruluşların tanıtılması bakımından önemli görülmektedir. Örneğin, 4. sınıf düzeyinde “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.” kazanımında öğrencilerin bir çocuk olarak sahip olduğu sağlıklı yaşam hakkı ve şikâyet hakkı gibi haklarının olduğunu bilerek sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı olduğu ve bu tür ihlallere karşı şikâyetle bulunabileceği dünyadan ve Türkiye’den örnek haberlerle işlenebilir. 5. sınıf düzeyinde ise “Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.” kazanımı öğrencilerin ekolojik bir vatandaş olarak sahip oldukları çevre haklarını ve bu hakkın kapsamını öğrenmeleri sağlanabilir. Aynı sınıf düzeyinde “Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.” kazanımında çevre ve hayvan hakkını savunan kurum ve kuruluşları öğrenerek bunlara katılım göstermeleri desteklenebilir (MEB, 2018, s.12).
- *Küresel Bağlantılar* öğrenme alanında öğrencilerin günümüzde bilgi ve teknolojinin gelişmesiyle fikirlerin, insanların kültürlerin siyasi sınırları aşması küresel bir boyut kazandığını idrak etmesi amaçlanmaktadır. Küresel bağlantılar öğrenme alanında ekolojik vatandaşların sahip olması gereken özelliklere ilişkin kazanımlar yer almaktadır. Örneğin, 6. sınıf düzeyinde “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ilişkilerini analiz eder.”

kazanımı kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınmakta öğrencilerin hem kendi ülkeleri hem de diğer ülkelerin kaynaklarını ve bu kaynakların sınırlarını görmeleri sağlanmaktadır. 7. sınıf düzeyinde ise “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.” kazanımında öğrencilerin Türkiye’nin üye olduğu uluslararası çevre konulu kurum ve kuruluşlar ve anlaşmalar incelenebilir. Aynı sınıf düzeyinde yer alan “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.” kazanımında da öğrencilerin küresel iklim değişimi ve doğal afetler gibi küresel çevre ve ekoloji sorunlarına ilişkin güncel olay örnekleriyle araştırma ve inceleme yapmaları uygun olabilmektedir (MEB, 2018, s.12).

2018 SBDÖP yapısı itibariyle öğrenciyi merkeze alan ve öğrenciyi geleceğin birer aktif vatandaşı olarak gören sosyal bilgilerin tüm alt disiplinlerini program öğelerine yedirmiş bir yapıya sahiptir. Programın bu çok yönlü yapısını içeriğinde organize eden 7 öğrenme alanında da ekolojik bir vatandaşın sahip olması gereken özelliklere yer verildiği görülmektedir. Programın amaçları ve kazanımlarına bakıldığında güncel olay öğretiminin de hemen her konu ile ilişkilendirilmiş ya da ilişkilendirilebilecek bir yapıda organize edildiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda 2018 SBDÖP’nin temel yapısını meydana getiren amaçların, kazanımların, beceri ve değerlerin sosyal bilgiler dersinde ekolojik bir vatandaşın yetişmesini sağlar nitelikte olduğu ve bu öğretimin gerçekleştirilmesinde güncel olay öğretim tekniklerinin de kullanılmasına önemli fırsatlar ve alanlar yarattığı söylenebilmektedir.

2.4. Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olay öğretimi

Sosyal bilgiler, yaşamın sosyal boyutuyla ilgili bilgileri disiplinlerarası bir yaklaşımla birleştirerek etkin ve demokratik vatandaşlar yetiştirme amacıyla oluşturulmuş bir derstir (Doğanay, 2002, s.43). İnsanları ve yaşamlarını konu alan bu ders ile öğrencilerin tarihi, coğrafi ve kültürel yetkinliklerini artırmak, haklarını ve sorumluluklarını öğretmek, toplumsal yaşam ve sosyal kurumlar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak, dünya bölgelerini, uygarlığa katkılarını, küresel ilişkileri öğretmek, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri gibi üst düzey kavrama alanlarını geliştirmek ve katılımcı bir birey haline gelmelerini sağlamak amaçlanmaktadır (Öztürk, 2012, s.8). Benzer şekilde dersin amaçları arasında yarının yetişkin birer vatandaşları olacak

öğrencilerin hem yaşadıkları ülkenin hem de dünyanın içinde bulunduğu gündemden haberdar olması, bu olaylara ilgi duyması, okul ile çevre arasında ilişki kurarak toplum için önemli olan konuları tanımaları yer almaktadır (Sözer, 1998c, s.32).

Bireyleri yaşadığı çevreden ayrı tutmayan sosyal bilgiler dersi ile toplumsallaşmanın sağlanması, gerçek yaşamın sınıf ortamına getirilerek öğrencilerin geleceğin vatandaşları olarak sosyal problemler ile baş etme becerilerini geliştirmek önemli görülmektedir. Bununla birlikte çocuğun yaşamı anlaması, karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve elde ettiği bilgiyi yeni durumlara transfer edebilmesi için toplumsal olay ve sorunları derste görmesi gerekmektedir (Sönmez, 1998, s.5). Sosyal bilgiler dersi bu yapısı itibarıyla çocuğun yakın ve uzak çevresindeki konu ve sorunlara karşı duyarlı olmasını, güncel olay ve gelişmeleri yakından takip ederek bunlar hakkında bilgi sahibi olmasını önemsemektedir.

Güncel olay, dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen ve etkisi devam eden, yalnızca insan ya da toplumla ilgili olmayıp dünya üzerindeki tüm canlıları ilgilendiren durumlardır (Eryılmaz, 2022, s.280). Günümüzde yaşanan toplumsal, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insan yaşamı üzerindeki etkileri, insanların sık yer değiştirmeleri ve geziler ile küreselleşmenin artması, nüfus patlamaları, yeni ulusların bağımsızlık kazanması, siyasal ve ideolojik değişimler, kitle iletişim araçlarındaki yenilikler güncel olaylara yönelik bilgi sahibi olmanın önemini ve bu olayları doğru şekilde takip edilmeyi gerekli hale getirmiştir (Paykoç, 1987, s.45). Nitekim 2021 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yayımlanan *21. Yüzyıl Okuyucuları: Dijital Dünyada Okuryazarlık Becerilerini Geliştirmek* isimli raporda da bireylerin artık bilgiye internet ve sosyal medya gibi araçlar vasıtasıyla hızlı biçimde ulaşabildiği, herkesin gazeteci ve yayıncı olarak doğru ya da yanlış olduğunu kontrol etmeden bilginin yayılmasına vesile olduğu belirtilmektedir. Bu noktada bilgi kirliliği ve sahte haberlerin yaygınlaştığı ve bireylerin artan güncel olay ve durumları bu kaynaklar aracılığıyla takip ettikleri ifade edilmektedir (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2021, s.13). Yaşanan bu bilgi patlaması ve meydana gelen pek çok güncel olay bireylerin çevresinde ve yaşadığı dünyada gerçekleşen gelişmeleri takip etmesini önemli hale getirmiştir.

Küreselleşme ve bilgi akışının artmasıyla meydana gelen olumsuzluklar güncel olay öğretiminin önemini daha da ortaya çıkarmaktadır. Güncel olayların sınıf ortamında kullanılması ile öğrencilerin toplumsal bir varlık olarak olumlu ve olumsuz örnekleri

görmeleri, birey ve toplum için önemli olan olaylar hakkında bilgi edinmeleri ve tutum geliştirmeleri sağlanmaktadır (Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.193). Bunların yanı sıra öğrencilerin gerçek yaşamda edindikleri bilgiler ile okulda gördükleri güncel olaylar arasında ilişki kurmaları, olayları farklı yönleriyle değerlendirerek doğruluğunu araştırmalarına da katkı sağlamakta (Erden, tarihsiz, s.161), bu sayede bilgi kirliliğine karşı da bilinç edinmelerine fırsat verilmektedir. Öğrencilere gerçek öğrenme deneyimleri sağlayan güncel olayların bir öğretim aracı olarak kullanılmasıyla birden çok kaynak ve bakış açısı görülerek elde edilen bilgiye çok boyutlu yaklaşılr, araştırma, eleştirel düşünme ve iletişim gibi becerilerin gelişmesi sağlanır (Haas ve Laughlin, 2000, s.2). Ayrıca ders içerisinde güncel olaylara ve öğretim tekniklerine yer verilmesi öğrenciler arasında görüş geliştirmeye, tartışmalar düzenlemeye ve olayların derinlemesine anlamlandırılmasına fırsat verilir (Zarillo, 2016, s.268).

Öğretmenin gerçek hayata ilişkin örnek olay ve durumları öğretme-öğrenme sürecinde kullanmasının öğrencilerin derse karşı ilgi ve isteğini artırdığı ve öğrencilerin daha hızlı, kalıcı ve etkili öğrenmelerini sağladığı bilinmektedir (Turan, 2019, s.133). Güncel olayların kullanımı ile öğrenciler derste olayları somutlaştırma, yaşadıkları çevre ile dünya hakkında bilgi sahibi olma ve farklı yayın araçlarını derslerde kullanma fırsatı bulmuş olacaktırlar (Kaltsounis, 1979, s.262)

Okulun gerçekliğini artırmanın en iyi yollarından biri olarak görülen güncel olaylar, bir öğretim yöntemi olarak kullanıldığında “manşetlerden çıkarılmış eğitim” olarak da ifade edilebilir (Ferlazzo, 2020). Günlük hayatlarında, yakın çevrelerinde ya da televizyonda karşlarına çıkan bir haberi sosyal bilgiler dersinde ele almaları öğrenciler için de son derece ilgi çekici ve öğretici bir nitelik taşımaktadır. Toplumsal gerçeklerle kanıtlamaya dayalı bağ kurmayı amaçlayan sosyal bilgiler dersi de öğrenmeyi gerçekleştirmede yaşamı bir bütün olarak ele almakta ve toplumsal yaşantıyı düzenleyen her türlü yapıyı sınıf ortamına taşımaktadır (Sönmez, 1998, s.3). Günümüzde toplumsal yaşamın bir parçası haline gelen sosyal medya, öğrencileri güncel konular ve haberler ile de etkisi altında kalmaktadır. Bu bağlamda derse getirilen güncel olaylar ile öğrencilerin zihinlerinde yer eden konulara derslerde yer verilerek onların etkin olduğu doğal ve sanal toplumsal ortamlardan edindikleri bilgileri sınıfta görmeleri sağlanabilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi, sürekli değişen ülke ve dünya sorunlarını tanımlayan, anlayan ve çözmek için üzerinde çalışan insanları yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Öztürk ve Dilek, 2002, s.54). Dersin sahip olduğu bu amacı yerine getirmesinde son derece etkili bir yere

sahip olabilen güncel olaylar ile öğrencilerin geçmişten bugüne değişen olaylar ile bugün arasında bağ kurması ve önemli toplumsal olaylara yaşayarak katılması sağlanmaktadır (Paykoç, 1987, s.45). Sosyal bilgiler dersinin çok boyutlu yapısını ele almaya fırsat verecek güncel olaylar ile toplumun devamlılığını sağlamak amacıyla vatandaşlık gerekliliklerini kazandırmak, öğrencilerin ülkesinde ve dünyasında gerçekleşen tarihi, coğrafi ve diğer sosyal disiplinlere ilişkin alanlarda gerçekleşen olaylara ilişkin olay ve problemleri ele alması amaçlanmaktadır (Parker, 2005, s.208).

Öğretim programı açısından da bakıldığında genel öğretim ilkelerinden biri olan güncellik, öğretim sırasında kullanılan güncel olay, sorun ve konular ile öğrencilerin bilgisini gerçek hayatta kullanmasını, ülkesinde ve dünyada yaşanan sorunlara karşı bilgili ve duyarlı olmasını sağlamaktadır (Yeşilyurt, 2020, s.279). Derste gerçek hayata ilişkin durumların merkeze alınarak etkinlikler ile desteklenmesi sonucunda öğrencilerin ilgi ve isteğini artırmayı hedefleyen güncellik ilkesi (Turan, 2019, s.133), sosyal bilgiler dersinde de önemli bir yer tutmaktadır.

2018 SBDÖP'nin amaçları incelendiğinde güncel olay öğretiminin ders kapsamında kullanılmasının desteklendiği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteren bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Öğrenciye kazandırılması gereken temel beceriler arasında araştırma, eleştirel düşünme, kanıt kullanma gibi güncel olay öğretimi ile ele alınacak konuların incelenmesinde aktif olarak kullanılan beceriler yer almaktadır. Ayrıca programın öğrencilere kazandırmak istediği değerler arasında da duyarlılık, sorumluluk, adalet, yardımseverlik, tasarruf gibi öğrencinin ülkesi ve dünyada yaşanan problemleri gördükçe geliştirebileceği değerler yer almaktadır. Öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar arasında ise yerellik, güncellik, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim gibi temel ilkeler vurgulanmakta, okulun içindeki olayların yanı sıra dışarıdaki olayların da sınıf ortamına getirilerek öğrencilerin gerçek hayat problemleri ile karşılaştırılması, sosyal problemlere yönelik yansıtıcı düşüncelerinin sağlanması önemsenmektedir. Bununla birlikte programda milli ve dini bayramlar, mahalli kurtuluş ve kutlama günleri, belirli gün ve haftalar gibi geçmişin önemli olaylarının bugüne yönelik kazançlarını anlamaları önemsenirken, güncel ve tartışmalı konuların farklı öğretim yöntemleri ile ele alınarak öğrencilerin üst düzey bilişsel düşünme becerilerini kullanmalarına fırsatlar vermek amaçlanmaktadır (MEB, 2018, s.8-10).

Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanılması ile öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgiler ile gerçek yaşam arasında ilişki kurmaları, edindikleri bilgileri gerçek yaşamda karşılaştıkları sorunların çözümünde kullanabilmeleri ve yaşadıkları bölge ve ülkedeki güncel olay ve gelişmeleri takip edebilmeleri amaçlanır (Erden, tarihsiz, s.161). Bununla birlikte sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanılmasının diğer amaçları şu biçimde sıralanabilir (Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.194; Kaltsounis, 1979, s.262; s.160; Paykoç, 1987, s.47):

- Öğrencilerin toplumsal ve kültürel değişme, barış, insan hakları, bağımsızlık, kültürlerarası anlayış gibi alanlarda tutum, değer ve ilgi gibi duyuşsal özelliklerini geliştirmek,
- Öğrencilerin okuma, çalışma, bilgi, kaynak tarama becerilerini çözümleyici düşünme ve problem çözme içeren zihinsel becerilerini, karar verme, yorum yapma, analiz ve empati becerilerini geliştirmek,
- Öğrencilerin çeşitli kitle iletişim araçları ve haber kaynakları ile izlenen haberleri, bilgileri ve programlarını değerlendirebilmeleri,
- Öğrencilerin hoşgörü, saygı, sorumluluk, dayanışma, özdenetim, çalışkanlık gibi değerleri pekiştirmeleri,
- Öğrencilerin dayanışmanın önemini kabul etmeleri,
- Öğrencilerin diğer kişileri ve onların görüşlerini kabul etmeleri,
- Öğrencilerin vatandaşlık bilgi ve becerilerini geliştirerek bilgili bir vatandaş olmanın önemini ve gereksiniminin farkına varmaları,
- Öğrencilerin bir vatandaş olarak yaşadığı dünya hakkında bilgi sahibi olmaları,
- Öğrenme ortamını ilgi çekici hale getirmek,
- Konuyu örneklenirerek öğrenmeyi kolaylaştırmak,
- Öğrencilerin sosyal eylemlere katılmalarını sağlamak,
- Anlamlı konular için kaynak oluşturmak,
- Güncellenmiş materyal içeren çalışma kaynakları oluşturmak,
- Öğrencilerin gerçekler ile görüşler arasındaki farkı anlamasını sağlamak.

Hayatla iç içe olan yapısı itibarıyla sosyal bilgiler dersinin etkili ve verimli bir biçimde ele alınmasında güncel olay öğretiminin önemli bir katkısı vardır. Bu yapısı ile güncel olay öğretimi, öğrencilerin içinde yaşadıkları olaylara ve yaşama yakın olmalarını

sağlayan, farkındalıklarının artmasına ve toplumsal yaşama uyum sağlamalarına fırsat vermekle birlikte eğitim-öğretim ortamının da niteliğini artırmaktadır.

2.4.1. Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olay öğretimi yaklaşımları

Toplumsal gerçekliklerden meydana gelen sosyal bilgiler dersi içeriğinde öğrencinin yakın çevresinden konuları ve sosyal problemleri barındırmaktadır (Memişoğlu ve Güçin, 2017, s.1275). Sosyal bilgilerin bu hayatın içinden ve toplumsal sorunlara duyarlı yapısı derste ele alınan güncel olayların çeşitli etkinliklerle desteklenmesine fırsat vermektedir. Bu etkinlikler dersin amacına uygunluğu, öğrencilerin ihtiyaçları ve özelliklerine uygunluğu, çevrenin özelliklerine uygunluğu, ekonomiklik, kullanışlılık, güvenilirlik ve geçerlik ile geçmiş yaşantılarla ilişkili olma durumuna göre seçilebilmektedir (Paykoç, 1987, s.47). Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ele alınan güncel olay etkinlikleri de üç farklı yaklaşım ile sunulabilmektedir. Bu yaklaşımlar aşağıda açıklanmıştır.

Güncel olayların sosyal bilgilere ek olarak öğretilmesi: Bu yaklaşımda öğretmen derste önemli haberleri aktarmaya ve tartışarak haberleri incelemeye zaman ayırır. Öğrencilerin yeniliklerden ve gelişmelerden haberdar olması için sınıfa günlük gazeteler, haftalık dergiler, önemli haberler yazılar getirilir. Öğrencilerin hem haberleri takip ederek sınıfa getirmelerini hem de bu haberler hakkında konuşarak yorumlamayı içeren bir yaklaşımdır. Güncel olayların düzenli kullanımı ile derse entegre edilebildiği bu yaklaşımda öğrencilerin güncel olaylara yönelik ilgileri artmakta, okuma, yorumlama ve tartışma becerileri gelişmektedir. Bu yaklaşımın kullanımı sırasında getirilen haberler üzerinden öğrencilere şu sorular sorulabilir:

- Ülkemizde de özellikle yaz aylarında artan orman yangınlarının sebepleri neler olabilir?
- Evlerde geri dönüşümün desteklenmesi için ne tür uygulamalar yapılabilir?

Getirilen haberlerin düzenli ve sistematik bir biçimde sunulabilmesi için bülten tahtaları hazırlanabilir. Hazırlanan bülten tahtasına asılan haberler ve yazılar öğrencilerin fırsat buldukça bunlara yönelik okuma yapmasını da teşvik edebilmektedir (Parker, 2005, s.199; Paykoç, 1987, s.50; Zarillo, 2016, s.268).

Güncel olayların sosyal bilgiler programını tamamlayıcı olarak kullanılması: Bu yaklaşımda dersin başında konu ile ilgili haber, makale, dergi ve haritalar bir bülten tahtasında ya da masanın üzerinde sergilenir. Öğretmenin farklı öğretim materyalleri ile

de destekleyebileceği bu yaklaşımda sergilenen haberler üzerine tartışmalar gerçekleştirilir, geçmiş-bugün-gelecek ilişkisi bağlamında olayların tekrar edici yönleri üzerinde durulur. Bu yaklaşımın kullanımı sırasında getirilen haberler üzerinden öğrencilere şu sorular sorulabilir:

- Ülkemizde kuraklığın en çok yaşandığı bölgeleri haritadan yararlanarak gösterir ve nedenlerini sıralar mısın?
- Ele aldığımız haberlerden yola çıkarak plastik kullanımının canlı yaşamına etkilerini anlatır mısın?

Sosyal bilgiler dersini pekiştirmek amacıyla kullanılan bu yaklaşımda konuların güncel olaylar ile ilişkilendirilmesi önemlidir. Öğrenciler bu sayede derste ele aldıkları konuların gerçek yaşamdaki örnekleri ile karşılaşabilmekte, güncel olaylar konulara bağlı olarak farklı şekillerde ele alınabilmektedir (Parker, 2005, s.199; Paykoç, 1987, s.50; Zarillo, 2016, s.268).

Güncel olayların sosyal bilgiler konularının temeli olarak ele alınması: Bu yaklaşımda ele alınacak güncel olaylara göre dersin konuları belirlenmektedir. Birleşim yaklaşımı olarak da geçen bu türde ders, temel konuları dünyadaki ve ülkedeki sorunlar, çevre problemleri ve doğal afetler gibi güncel olaylarla desteklenir. Bu yaklaşımın kullanımı sırasında getirilen haberler üzerinden öğrencilere iklim değişikliğinin Türkiye’ye ve dünyaya etkileri geçmiş konulardan da yararlanılarak anlatılabilir ya da Türkiye’deki tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için sosyal bilgiler dersinin bir konusu olana *Ülkemizin Kaynakları ve Ekonomik Faaliyetleri* konusunda gördükleri uygulamalardan faydalanarak bir açıklama getirebilir. Sınıfa getirilen haberlerin bir problem olarak dersin konuları ile bütünleştirilerek derinlemesine ele alınmasına fırsat veren bu yaklaşım aynı zamanda geçmiş konular ve geçmiş öğrenmeler ile de ilgi kurarak bilgiyi de pekiştirmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminden faydalanırken ele alınan bu üç yaklaşımdan faydalanılabilmektedir. Bu yaklaşımların yanı sıra güncel olaylara haftanın belli günlerinde ilgili konuya göre yer verilebilmekte, öğrencilere bu planlamaların öncesinde okuma parçaları, tartışma ve etkinlik programları verilerek hazırlık yapmaları teşvik edilebilmektedir. Ele alınan bu yaklaşımlar dersin konusuna, amacına, kaynaklara ve süresine göre bir ya da birden fazla olacak şekilde birlikte kullanılabilmektedir (Parker, 2005, s.199; Paykoç, 1987, s.50; Zarillo, 2016, s.268).

2.4.2. Sosyal bilgiler eğitiminde kullanılabilecek güncel olay öğretim teknikleri

Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanılarak kullanılan teknikler, öğrencilerin konuları somutlaştırmasına, sosyal yaşamları ile ilişkilendirmesine ve yaşamlarında karşılaştıkları sosyal problemlere yönelik farkındalık geliştirmelerini sağlamaktadır (Eryılmaz ve Çengelci Köse, 2017, s.986). Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini artırmaya yönelik çeşitli güncel olay öğretim teknikleri kullanılabilir. Öğretmenler güncel haber konularını sınıfa getirerek ekoloji ve ekolojik vatandaşlık konusunda tartışma ortamı yaratabilir, günlük gazeteleri kullanarak öğrencilerin gündem hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayabilir. Ayrıca haber bülteni tahtası ve haber haritaları da kullanılarak merak uyandıracak ulusal ve uluslararası ekoloji konuları hakkında haberler geçtiği yerler de ele alınarak işlenebilir.

2.4.2.1. Haber konularının günlük tartışmalarla işlenmesi

Temel amacı demokratik vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde tartışmalı haber konularının sınıfa getirilmesi öğrencilerin hem vatandaş olarak olaylara katılım sağlamalarına hem de etkin ve duyarlı olmalarına fırsat tanıyacaktır. Haber konularının günlük tartışmalarla işlendiği derslerde ele alınan habere ilişkin öğrenciler hem kendi görüşlerini ifade edebilecek hem de toplumun canlı bir parçası olarak çevresinden duyduğu bilgileri sunacaktır. Haberlerde ele alınan tartışmalı konuları öğretmenler, planlı ya da plansız öğretmenin kendi görüşünü öne sürmesi ya da öğrencilerin tartışmasına fırsat yaratılması şeklinde gerçekleşebilir (Yazıcı ve Seçgin, 2010, s.489).

2.4.2.2. Haber bülteni tahtasının kullanılması

Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek güncel olay öğretim tekniklerinden birisi de haber bülteni tahtalarıdır. İlgi çekici haberlerin ve haber fotoğraflarının asıldığı bu tahtalarda öğrencilerin ilginç haberler bulmasına özen gösterilmelidir. Yakın çevreden haberler ve ülke gündeminden haberler gibi bölümlere de ayrılarak kullanılabilecek bu tahtalar ile öğrencilerin haberlere karşı merak duymaları sağlanabilmektedir (Paykoç, 1987, s.52).

2.4.2.3. Haber haritalarının kullanılması

Haber haritaları, uluslararası haberler ve geçtiği ülkeleri ilişkilendirebilmek, harita okuma becerisini geliştirmek için önemli bir fırsat sunar. Bu teknikte tahtaya büyük bir dünya haritası asılır ve haritanın çevresine önceden kesilmiş gazete haberleri, haberin geçtiği ülkeye gelecek şekilde eşleştirilir. Bu eşleştirmeleri gerçekleştirmek için de renkli ipler ya da şeritler kullanılabilir (Paykoç, 1987, s.53).

2.4.2.4. Günlük gazetelerin kullanılması

Sosyal bilgiler dersinde günlük gazetelerin kullanımı yoluyla öğrencilerin gazete okuma, gazete haberlerini izleme ve haberden yola çıkarak görüş geliştirme becerileri olumlu anlamda etkilenmektedir. Gazeteler, ders ve ders kitaplarından edinilen bilginin pekiştirilmesi, hedeflenen becerilerin kazandırılmasında önemli rol oynar ve günlük yayınlanması açısından da “her gün yenilenen bir kitap” özelliği gösterir. Gazetelerin derslerde bir eğitim materyali olarak kullanılması ile öğrenciler (MEB, 2008, s.1);

- Okul yaşamının yanı sıra geçmiş ve gelecek ile de bağlantı kurabilirler.
- Derste edindikleri bilgiyi güncel bilgiler ile harmanlar, okuma, konuşma, yazma, anlama, dinleme, iletişim, kendini ifade etme, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirirler.
- Elde ettikleri bilgiyi farklı kaynaklarla karşılaştırarak eleştirel bir bakış açısı kazanırlar ve medya okuryazarlığı konusunda bilinç kazanırlar.
- Gerçek ve kurgu arasındaki farkı ayırt ederler.
- Gazetelerdeki güncel konuları yakın çevresinden, Türkiye’den ve dünyadan örneklerle incelerken, kendisinin de toplumun bir parçası olduğunun farkına varırlar.
- Toplumsal olaylara karşı duyarlı ve sorumlu olurlar ve içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanıyan bireyler olarak yetişirler.

Sosyal bilgiler dersinde günlük gazetelerin kullanımının öğrencilere pek çok faydası bulunmaktadır. Bununla birlikte ders kapsamında gazete kullanımı esnasında öğrencilere birtakım hususlara dikkat etmeleri önerilmelidir. Bunlar (Paykoç, 1987, s.53):

- Gazetelerin genel düzeni ve haber başlıklarına yer verilme düzeni, ele alınan haberlerin amaçları,
- Haberlerin ön sayfada ya da iç sayfada olma durumuna ilişkin nitelikleri,

- Başlıkların amacı ve kullanımı,
- Gazetede resim, şekil, harita ve fotoğraf gibi görsel öğeler,
- Başyazı ve işlevi,
- Haberlerdeki yanlışlığı gerçek ile görüşü ayırt edebilme,
- Gazetenin nasıl okunacağıdır.

Sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarından biri de öğrencilerin yakın ve uzak çevrelerini tanıma, bunlar hakkında bilgi sahibi olmalarıdır. Bu amacı gerçekleştirmek, öğrencileri yaşadıkları dünya ve toplum hakkındaki olaylardan haberdar edebilmek için kullanılacak öğretim tekniklerinden biri de günlük gazetelerdir.

2.4.2.5. Düşün-eşleş-paylaş

Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak güncel olay öğretim tekniği olarak günlük gazetelerden yararlanılmaktadır. Günlük gazetelerden faydalanırken düşün-eşleş-paylaş öğrenme stratejisi de kullanılabilir. Öğretmenler bu stratejiyi kullanırken öğrencilere gazete haberinden yola çıkarak açık uçlu bir soru sorar ve bir probleme çözüm önerisi getirmelerini ister. Öğrenciler verilen soruna yönelik ne tür bir çözüm önerisi getirileceğini düşünerek yazılı notlar alırlar ve kendi oluşturdukları gruplar halinde tartışırlar. Bu aşamada amaç öğrencilerin görüş geliştirmesidir. Daha sonra tüm sınıfın katılacağı bir tartışma ile ulaşılan görüşler hakkında tartışılır (Deveci, 2005, s.164). Düşün-eşleş-paylaş öğrenme stratejisi ile öğrenciler, düşünce geliştirmekte, bilgiyi yapılandırmakta ve bireysel düşünerek daha sonra fikir alışverişi yapabilmektedirler (İlter, 2015, s.1112). Öğrencilerin ele aldıkları haber üzerinden hem fikir üretmelerini hem de farklı fikirleri de duyarak fikirlerini geliştirmelerini sağlayan bir tekniktir.

2.4.2.6. Ağ oluşturma

Günlük gazetelerin kullanımı sırasında ağ oluşturma tekniğinden de faydalanılabilmektedir. Öğrencilerin gazete haberi üzerinden araştırma, sorgulama ve analiz etme becerilerini geliştirmeye yönelik faaliyetleri içeren bu stratejide amaç ele alınan gazete haberini kim, ne, ne zaman, nasıl soruları çerçevesinde okumaktır. Okumanın ardından öğrenciler, sınıf arkadaşlarıyla habere çalışıp haberi analiz ederler ve haberdeki ilişki ağını ortaya çıkarmaya çalışırlar. Öğrencilerin haberde yer alan unsurlar arasındaki ilişkileri de görmesini sağlayan bir stratejidir (Deveci, 2005, s.164). Ele alınan

metni daha iyi anlamayı ve yorumlamayı sağlayan bu teknik ile haberi oluşturan ögeler derinlemesine analiz edilmiş olup çözüm üretilmesi sağlanmaktadır (Çakır, Mete ve Ertan Kantos, 2019, s. 129).

2.4.2.7. Eşli okuma

Eşli okuma, sosyal bilgiler dersinde günlük gazeteler ile yürütülebilecek tartışma ve etkin okuma becerisini geliştiren bir tekniktir. İki öğrencinin birbirlerine dönüşümlü olarak ele alınan gazete haberini okumaları ve okuma sonunda da haber hakkındaki görüş ve önerilerini ifade etmelerini içeren bir uygulamadır. Etkinlik sonunda tartışma başlatılır ve bütün sınıf ilginç bulduğu noktaları ve yorumlarını arkadaşlarıyla paylaşır (Deveci, 2005, s.165). Okumayı daha öğretici ve kalıcı hale getirmede önemli bir teknik olan eşli okuma ile okuyucu kişilerin yanı sıra dinleyiciler için de öğretim sağlanmaktadır. Eşli okumanın bir çeşidi olan “okuyucu tiyatrosu” ile de zenginleştirilebilecek bu teknik ile öğrencilere ele alınan haberi evden getirebilecekleri ya da sınıf ortamında materyaller ile tasarlayabilecekleri kostümler ile gazete haberlerini okumaları sağlanabilir. Haberlerin role bürünerek okunmasını ve yine aynı rolde tartışılmasını da içeren bu uygulamada öğrenme ilgi çekici bir hal almaktadır (Aytan, 2019, s.530).

2.4.2.8. Televizyonun kullanılması

Günlük hayatın bir parçası haline gelen ve öğrencilerin hayatında da önemli bir yeri olan televizyon, güncel olayların öğretimi için olumlu bir araç haline getirilebilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri uygun programları seçerek çocukların hem güncel olaylar hakkında fikir sahibi olabilmelerini hem de farklı kişiler ve kültürlerle karşılaşmalarını sağlayabilmektedir. Sosyal bilgiler dersinde televizyonlardan yararlanırken izlenebilecek aşamalar şunlardır (Paykoç, 1987, s.53):

- Plan yapma: Bu aşamada öğrencilerle birlikte televizyon izlenir ve haber toplanır.
- Tartışma: Televizyonda izlenen haber ya da olay rapor edilir ve tüm sınıfın katılım göstereceği bir tartışma başlatılır, haberler ve sunulan olaylar çeşitli farklı kaynaklar ve ansiklopedilerle desteklenebilir. Bu aşamada harita ve küre gibi araçlardan da yardım alınabilir.

- Ayrıştırma: Sosyal sorunların dizi, film ve gösteri gibi alanlarda ele alınma durumları kategorize edilir. Gözlem formundan da destek alınabilir.

Güncel olayların öğrenilmesinde önemli ve kolay ulaşılabilir kaynaklardan biri de televizyonlardır. Öğrencilerin kolaylıkla ulaşabileceği ve etkileme gücü yüksek olabilen bu medya aracının uygun ve etkili programlar ile doğru bir ders materyali olarak kullanılabilmesi önemlidir.

2.4.2.9. Haftalık tartışma

Haftalık tartışma, öğrencilerin kendi araştırmaları sonucunda sınıfa bulup getirdikleri gazete ya da diğer kaynaklardan elde edilen haberler üzerine gerçekleştirilen tartışmalardır. Ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirme noktasında da son derece etkili olabilecek bu güncel olay öğretim etkinliği ile öğrencilerin güncel olayları tartışması, grup önünde kendini ifade etmesi ve eleştirel düşünme gibi önemli becerilerinin gelişmesi için de bir fırsat sunulmaktadır (Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.195). Öğrencilerin güncel olay aracılığıyla bir konuyu kavramasına, karşılıklı görüş ve düşünce üretmesine fırsat tanıyan tartışma yöntemi ile haber üzerinden konunun detaylandırılarak kalıcı öğrenmelerin sağlanmasına olanak tanınır (Ocak, 2020, s.281).

2.4.2.10. Haber (radyo) yayını düzenleme

Haber (radyo) yayını düzenleme tekniğinde öğretmenler, öğrencilere spiker, editör, kameraman gibi roller verilir ve öğrencilerin tasarlayacağı oyuncak kameralar ile sınıfın bir haber stüdyosuna dönüştürülmesi sağlanabilir. Öğrencilerin çeşitli beceriler geliştirmeleri için de farklı rollerin verilebileceği bu teknik, istenilen her gün güncel olayların ele alınabileceği bir ortam yaratır. Teknik bir başka biçimde ise öğrencilerin ses kayıt cihazları kullanarak kendi tasarladıkları radyo programlarını sunmaları şeklinde de kurgulanabilir. Hazırlanan programlar sınıfa ya da diğer sınıflara sunulabilir (Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.195).

2.4.2.11. Haber defterleri ya da dosyaları oluşturma

Öğrencilerin güncel olayları kaydetmelerini sağlayan bu teknikte bireysel ya da grup olarak kullanılacak bir defter veya dosya tutulabilir. Bu dosyaya yerel gazete ya da diğer kaynaklardan edindikleri kupürleri koyabilirler. Etkinlik öğrencilere farklı haber

konuları verilerek çeşitli gruplara ayrılmaları ve araştırma yapmaları üzerine de oluşturulabilir. Buna göre bir gruba yerel çevre haberleri, uluslararası çevre haberlerini araştırmaları söylenebilirken gruplar atık sorunu, geri dönüşüm sorunu, su sorunu gibi çevre problemlerine yönelik haberler üzerine de gruplara ayrılabilir. Öğrenci kendi konusuna uygun haberlerin başlık, yazı ve resimlerini toplayarak defterinde ya da dosyasında biriktirir. Etkinlik sonunda öğretmen en ilginç haberi bulana ya da konuya ilişkin en çok haberi toplayana ödül vereceğini açıklayarak öğrencilerin motive olmasını sağlayabilir (Deveci, 2005, s.163; Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.196).

2.4.2.12. Yuvarlak masa tartışması düzenleme

Tartışma, iki ya da daha fazla kişinin bir konudaki düşüncelerini sergilemeleri yoluyla fikir alışverişinde bulunmasıdır. Günlük yaşantılarda ve sınıf ortamında da sıkça kullanılan bu teknikte öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünme, yeni kavram kullanma gibi becerileri gelişebilmektedir (Erden, tarihsiz, s.115). Tartışmalar serbest ders tartışması ve bağlı ders tartışması olmak üzere iki biçimde gerçekleştirilebilir. Serbest ders tartışmasında içerik öğrenciler tarafından belirlenir ve kendi araştırmalarından yola çıkarak ekoloji temelli güncel bir olay üzerine tartışma gerçekleştirilebilir. Bağlı ders tartışmasında ise öğretmen tarafından belirlenen bir konu üzerinde tartışma gerçekleştirilmektedir (Hesapçıoğlu, 1998, s.190). Güncel olay öğretimi sırasında kullanılabilecek etkinliklerden biri olan yuvarlak masa tartışmalarında sınıf beş-altı kişilik kümelerle ayrılarak da belirlenen konular hakkında konuşabilirler (Paykoç, 1987, s.54).

2.4.2.13. Toplu görüşme düzenleme

Toplu görüşme düzenleme tekniğinde belirlenen güncel bir olay üzerine görevlendirilen beş çocuk konu hakkında onar dakikalık sunumlar gerçekleştirirler. Tartışılıp ele alınacak konunun uzmanı olarak kabul edilen bu öğrencilere konuları dersten birkaç gün önce verilerek hazırlanmaları sağlanmaktadır. Sunum sonrasında ise tüm sınıf uzmanlara konuları hakkında sorular sorar ve merak edilen noktalar birlikte aydınlatılmaya çalışılır (Paykoç, 1987, s.54). Görüşmeler sayesinde kaynak kişi olarak görevlendirilen öğrenciler tam ve doğru cevap verme konusunda güdülenmekte, soru

soran öğrenciler ise doğru sorular hazırlamak için çaba sarf etmektedirler (Özdemir, 2020, s.99).

2.7.2.14. Çizelge, harita, grafik yapma

Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirirken kullanılabilecek tekniklerden biri de çizelge, harita ve grafik oluşturmaktır. Bu etkinlikte öğrencilerden gözlemledikleri ya da ilgilerini çeken bir haberi grafiğe dökerek ifade etmeleri istenebilir. Buna göre etkinlikte çevre sorunlarına yönelik oranları yansıtan çizelgeler, hayvan ve bitkilerin dağılımını gösteren grafikler oluşturulabilir (Paykoç, 1987, s.54). Görsel öğrenmeyi de destekleyen bu teknik ile kolay ve etkili öğrenme, zihinde canlandırma ve yazılı materyalin kolay algılanması sağlanabilir (Onur, 2016, s. 32).

2.4.2.14. Afiş ve duvar resimleri hazırlama

Sosyal bilgiler dersinde en sık kullanılan görsel araçlar arasında resimler yer almaktadır. Ekolojik vatandaşlık konulu güncel olay öğretimi gerçekleştirirken de yararlanılabilecek tekniklerden biri olan afiş ve duvar resimlerinde doğal afetler ve toplumsal kurallar gibi çeşitli konular işlenebilir. Gazete ve dergilerde yer alan resimlerden de faydalanılarak oluşturulabilecek bu materyaller renkli kartonlara yapıştırılarak haber bülteni tahtalarında sergilenebilir. Öğrencilerin dikkatlerini ve ilgilerini çekmede önemli bir yeri olan afiş ve duvar resimleri özellikle sağlık ve çevre konuları gibi çeşitli alanlara yönelik tasarlanabilir (Sözer, 1998a, s.128).

2.4.2.15. Haberlere ilişkin karikatür çizme

Ekolojik vatandaşları ilgilendiren konulara yönelik güncel olay ve sorunların öğretiminde kullanılabilecek öğretim tekniklerinden biri de karikatürlerdir. Güncel olay öğretimi haberlere ilişkin politik, sosyal, tarihi, coğrafi içeriklere sahip karikatürlerin çizimi ile gerçekleştirilebilir. Disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgilerin yapısına son derece uygun olan karikatürlerin, çizimine yönelik etkinliklere güncel olay öğretimi kapsamında yer verilebilir (Altun, 2014, s.195; Uyanık, 1937, s.63).

2.4.2.16. Rapor sunma

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini artırmada kullanılabilecek güncel olay öğretimi tekniklerinden biri de rapor sunmadır. Öğretmenlerin önceden verecekleri güncel olay ya da konulara ilişkin haberleri araştıran öğrencilerin, araştırma sonuçlarını ve buldukları haberleri sınıfa sunmalarını içeren bir tekniktir. (Paykoç, 1987, s.55)

2.4.2.17. Haber olaylarını oyunlaştırma

Haber olaylarını oyunlaştırma etkinliğinde öğrenciler kendilerine verilen rolü kendi yorumlarını katarak oynarlar. Rol oynamaya uygun bir haber olayı seçilerek öğretmenin planlaması dahilinde bir oyun tasarlanarak canlandırma yapılır (Erden, tarihsiz, s.141; Paykoç, 1987, s.55).

2.4.2.18. Canlı radyo yayını dinleme

Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirmeye yönelik tekniklerden biri de canlı radyo yayınlarını dinlemedir. Öğretmenin sınıf ortamına getireceği radyo aracılığıyla gerçekleştirilebilecek bu teknikte genel haber yayınları ya da öğrencilerin ilgisini çekebilecek konuya uygun yayınlar takip edilerek yayınlandığı zamanlar da açılabilir (Paykoç, 1987, s.55).

2.4.2.19. Belli olayları televizyon yayınlarından izleme

Olgu ve olayların görüntü ve sesleriyle birlikte hareketli olarak izleme imkânı yaratan televizyon hem görsel hem de işitsel bir araç olması bakımından eğitimde sıkça tercih edilmektedir. Güncel olay öğretimi sırasında da kullanılabilen televizyon yayını izleme etkinliği aracılığıyla bilgi verici programlar, haberler, belgeseller ve eğitici filmler izlenebilir. Bu tip bir etkinlik sırasında dikkat edilecek birtakım hususlar bulunmaktadır. Bunlar:

- Öğrencilerin anlayabileceği içeriklere yer verilmelidir.
- Öğrencilere sorular sorulmalı ve onların da sormaları sağlanmalıdır.
- Ek bilgiye ihtiyaç duyup duymadıkları saptanmalıdır.
- Haberin ele alınan ünite ile ilgisi kurulmalıdır.

Öğrencilerin kolayca gidip göremeyecekleri yerleri görmeleri, insanları, diğer canlı ve cansız varlıkları doğal ortamlarında izleyebilmeleri ve güncel olaylardan haberdar olabilmeleri için etkili bir materyal olan televizyonlardan faydalanmak için çeşitli eğitici nitelikte videolar ve yayınlar bulunabilmektedir. Derse ve öğrenciye uygun haber yayınları ile de güncel olay öğretimi sağlanabilir (Paykoç, 1987, s.56; Sözer, 1998a, s.133).

2.4.2.20. Podcast dinleme

Podcastler internet aracılığıyla bilgisayar ya da cep telefonlarından ulaşılabilen, müzik çalar uygulamalarından dinlenen medya dosyalarıdır. İstenilen zamanda, istenilen yerde ve istenilen içerikte ses veya video içeriğine ulaşma imkânı veren podcastler, erişim kolaylıkları sebebiyle yeni nesil bir dijital araçtır (Jham, Duraes, Strassler ve Sensi, 2008, s.278). Sınıf ortamında dinletilen podcastler ile öğrenciler hem güncel olayları yeni nesil bir medya aracıyla takip edebilme imkânı bulabilir hem de ele alacakları bir haber ile kendi podcastlerini kaydedebilirler. Pek çok öğrencinin bir haberin okunmasından çok bir haber hakkında konuşulmasından daha çok keyif aldıkları söylenebilmektedir. Aynı zamanda diğer programlara göre daha kısa içeriklere sahip olması podcastlerin ders kapsamında güncel olay öğretimini sağlamada etkili olabileceği ifade edilebilmektedir (Ferlazzo, 2020).

2.4.2.21. Makale arşivi oluşturma

Sosyal bilgiler dersinde ele alınacak güncel olaylara ilişkin öğretmenin oluşturacağı makale arşivi, öğrencilerin hem haberlere erişimini kolaylaştırabilmekte hem de okuma becerilerini geliştirebilmektedir. Google Classroom gibi öğrenci dostu bir format üzerinden dijital mecrada da arşivlenebilecek bu makaleler hakkında öğrenciler ödevlendirilebileceği gibi makaleler hakkında yorum ve önerilerini de yazmaları istenebilmektedir. Bu sayede öğrenciler ele alınan güncel olayı derinlemesine inceleme, doğru kaynaklardan erişme, farklı bakış açıları ile tanışma imkânı bulabilecektir (Ferlazzo, 2020).

2.4.2.22. Haber kaynaklarını karşılaştırma

Belirlenen bir güncel olay hakkında öğrencilerin ve öğretmenin sınıfa getireceği farklı yayın gruplarından gazete, dergi ya da web sitesi kaynağındaki haberlerin incelenerek ele alınan güncel olay hakkında farklı haber kaynaklarının konuyu ele alış biçimleri, olayın farklı detayları incelenerek tartışılabilir (Gonchar, 2014). Öğrenciler bu sayede farklı yayın organlarının haber kaynakları aracılığıyla haberi yorumlama biçimlerini, haberin farklı detaylarını ve gerçek ile görüş ayrımını yapabileceklerdir.

2.4.2.23. Öğrencileri gazeteci yapma

Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirmeye yönelik tekniklerden biri de öğrencilerin birer gazeteci olarak haber hazırlamasıdır. Belirlenecek bir güncel olay aracılığıyla öğrencilerin bu habere ilişkin araştırma yapmaları ve bu araştırmalarından elde ettikleri verileri bir gazete haberi gibi yazmaları istenir. Hazırlanan haberlerin sınıfta sunulmasının ardından dinleyici öğrencilerden haber hakkında yorum ve düşüncelerini dile getirmeleri istenebilir. Haberlere ilişkin bir sınıf gazetesi ya da bir sosyal medya sayfası da hazırlanarak haberlerin sınıf dışına ulaştırılması da sağlanabilir (Gonchar, 2014).

2.4.2.24. Sınıf röportajları düzenleme

Ele alınacak güncel olayın bir ders öncesinden belirlenmesinin ardından öğrencilere konuyla ilgili birkaç soru hazırlamaları söylenir ve sınıfa getirilen bu sorular üzerine öğrenciler eşleştirilerek birbirleriyle röportaj yapmaları sağlanır (Gonchar, 2014).

2.4.2.25. Farkındalık çalışması gerçekleştirme

Özellikle çevre sorunları ve yerel ve ulusal ölçekteki fırsat eşitsizliklerine ilişkin farkındalık kazandırtmayı amaçlayan bu teknikte, öğrencilerin belirlenen güncel bir problem hakkında araştırma yaparak bu araştırmalarını ilgi çekici ve çarpıcı bir biçimde sunabilecek hale getirmeleri istenebilir. Hazırlanacak bu raporlar fotoğraf, harita, infografik, makale, karikatür, deneme yazısı ve video gibi materyaller aracılığıyla desteklenerek bir okul ya da sınıf galerisi oluşturulur ve farklı sınıflardan öğrencilere bu güncel problem hakkında bilgilendirici çalışmalar düzenlenir. Öğrencilerin yaşıtlarına güncel bir problemi çözmek için kendi ellerinden gelen destekleri anlatmalarına fırsat

veren bu etkinlik aracılığıyla grup çalışması aracılığıyla farklı kişilere farkındalık kazandırmak amaçlanır (Gonchar, 2014).

2.4.2.26. Haftalık haber testleri düzenleme

Öğrencilerin güncel olayları haftalık takip etme sıklıklarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada 10-15 soruluk bir güncel olay testi hazırlanabilir ve haberlere ilişkin bilgileri ile haberleri takip etme durumları takip edilerek sonuçlara göre daha fazla bilgi edinebilmeleri için neler yapabilecekleri üzerine konuşulur (Gonchar, 2014).

2.4.2.27. Karıştır-eşleştir

Öğretmen tarafından getirilecek başlık, içerik ve fotoğraf olarak parça parça kesilmiş basılı yayın haberlerinin eşleştirilmesini içeren bir etkinliktir. Öğrenciler bu teknik aracılığıyla karışık halde bulunan haber başlıkları, içerikleri ve fotoğrafları arasından seçim yaparak haberi tamamlamaya çalışacaklardır (Gonchar, 2014).

2.4.2.28. Zaman çizelgesi oluşturma

Geçmişte başlamış ve günümüze yansımaları devam eden ya da çok boyutlu bir güncel olayın detaylarını öğrenebilmek ve takip edebilmek için fotoğraf, yazı ve alıntılar ile desteklenerek zaman şeridi biçiminde ifade edildiği bir etkinliktir. Sosyal bilgiler dersinde ele alınacak güncel olayın çeşitli haber kaynaklarından farklı tarihlerdeki yazılarının derlenmesi ile gerçekleştirilebilecek bu etkinlik ile öğrencilerin güncel olay hakkındaki geçmiş-günümüz-gelecek bağlantısı kurması, haberi tüm ayrıntıları ile derinlemesine inceleyebilmesi sağlanabilir (Gonchar, 2014). Bir çevre sorunun geçmişten bugüne etkileri ve önlem alınmaması halinde geleceğe olan yansımalarını detaylı olarak görme fırsatı verebilecek bu etkinlikte öğrencilerin haber arşivlerini de incelemelerine fırsat verilmiş olmaktadır.

2.4.2.29. Şiir ya da şarkı yazma

Ele alınacak güncel olaya ilişkin öğrencilerin şiir ya da şarkı yazmalarını sağlayan bu etkinlik aracılığıyla öğrencilerin olaya ilişkin bilgilerini ve yaratıcı düşüncelerini birleştirmeleri amaçlanmaktadır (Gonchar, 2014).

2.4.2.30. Gerçek mi görüş mü?

Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimini gerçekleştirmek için öğrencilerin basılı ya da dijital medya haberlerinde yer alan içeriklerin gerçek ya da görüş olma durumlarını belirlemesi örnek olarak gösterilebilir. İncelencek haber içeriklerine yönelik öğrencilerin tartışarak haberlerin gerçek ya da görüş olmaları değerlendirilir. Bu görüşlerini kaynaklarla desteklemesi istenir (Gonchar, 2014). Öğrencilerin gerçekler ile görüşler arasındaki farkı anlamasını sağlayan güncel olaylar (Deveci ve Çengelci Köse, 2019, s.193), bu etkinlik aracılığıyla farklı haber başlıkları da ele alınarak konunun derinlemesine incelenmesine fırsat yaratmaktadır.

2.5. Ekoloji Biliminin Tanımı, Kapsamı ve Tarihsel Çizgisi

Bu başlıkta ekoloji biliminin geçmişten günümüze kadar ele alındığı tanımlama şekilleri, diğer bilim dalları ile ilişkisi açıklanacak ve gelişim sürecine yer verilecektir.

2.5.1. Ekoloji biliminin tanımı, kapsamı ve ilkeleri

Mavi gezegenin tüm canlılarının yaşam alanı olarak kabul edilen çevre, insanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam olarak ifade edilmektedir (Çevre Kanunu, 1983, s.5909). Ekoloji ve çevre bilimi evrenin oluşumuyla ortaya çıkmış ve canlı ve insan hayatının devam etmesiyle gelişme göstermiştir. Böyle olmaları bakımından çeşitli kaynaklarda da aynı anlamlara geldikleri ifade edilmekte birbirlerinin yerine kullanılmaktadırlar. Türk Dil Kurumu çevre bilimini canlıların kendi aralarındaki bağlantıları ve ortamlarıyla ilişkilerini inceleyen bilim dalı, ekoloji olarak ele almaktadır (İlgar, 2018, s.1; Türkçe Sözlük, 1992). Etimolojik açıdan bakıldığında ekoloji, Yunanca iki kelime olan oikos – Οἶκος (ev, eve ait) ve logos – Λόγος (bilim, çalışma, araştırma) anlamına gelen kelimelerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Buradaki “ev”, içinde yaşanan çevre anlamına gelmektedir ve evin içinde tüm canlılar ve onlarla birlikte değişik olaylar yer alır. Ekoloji, genel yapısı itibarıyla yaşam gruplarıyla birlikte ekosistemleri inceleyen, doğanın yapısını ve işlevini ele alan, organizmaların hem birbirleriyle hem de çevreleri ile olan karşılıklı ilişkilerinin tümünü inceleyen bir doğa bilimi olarak tanımlanır (Boşgelmez ve diğerleri, 1997, s.5; Odum ve Barrett, 2016, s.2).

Ekoloji teriminin ilk kullanımının 19. Yüzyılda yaşamış harita mühendisi Henry David Thoreau tarafından yapıldığı bilinmektedir. Thoreau ekoloji hakkında tam bir tanım yapmamakla birlikte ekoloji bakış açısını çevreye ve doğaya zarar vermeden minimum oranda ekolojik ayak izi bırakarak bir arada yaşamak olarak ifade etmektedir. (Clares, 2018, s.150). Thoreau'nun fikirleri ekolojinin bir başka yönüne odaklanan derin ekoloji (deep ecology) fikrine de kaynaklık etmiştir. Norveçli filozof Arne Dekke Eide Næss tarafından geliştirilen bu kavram 20. Yüzyılın sonlarında çevre hareketleri ve ekolojiye yeni bir bakış açısı getirmiştir. Næss derin ekolojinin ilkelerini sıralamıştır. Bunlar (Naess, 2005, s.4):

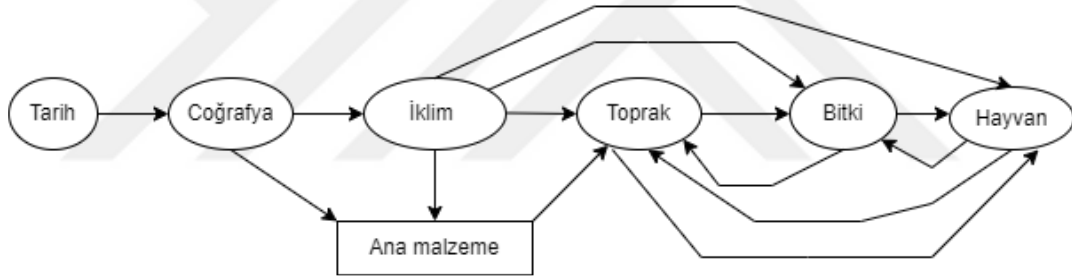
- İnsan, doğanın ayrılmaz bir parçasıdır. Doğayla bütünleşmiştir.
- Biyosferdeki her tür eşittir ve insan da bu türlerden biridir.
- Doğa zengin bir çeşitliliğe sahiptir. İnsanların bu çeşitliliği ve zenginliği kendi yaşamsal ihtiyaçları için tüketmeye hakkı yoktur. Yaşama, kendini gerçekleştirme, tüm türlerin hakkıdır.
- İnsanların tüm organizmalarla öz-ilişkileri vardır ve bu özdeşleşmenin temelidir.
- Doğal sistemler karmaşık ve geniştir. Ortak yaşam ve ortak varoluş ilişkisi desteklenir.
- Çevre kirliliğine ve kaynakların tükenmesine yönelik mücadele edilmelidir. Doğanın korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Doğanın kötüleşen dengesini onarmak için ekonomik, teknolojik ve ideolojik politikaları etkileyen yeni anlayışlar geliştirilmelidir.

Derin ekoloji, ekoloji bilimine getirdiği bir bakış açısıyla insanlar kadar diğer canlıların da ekolojik ortamda hak sahibi olduğunu ve onların da yaşamsal ihtiyaçlarının önemsenmesi, sürdürülebilirliklerinin sağlanmasını önemser. Doğanın zenginliği ve kaynakların çeşitliliği her bir canlının kullanımına açıktır ve gelecek kuşakların da kullanabilmesi adına bilinçli tüketim gerekmektedir anlayışı derin ekolojide yer almaktadır.

Ekoloji bilimi zaman içinde derin ekoloji gibi ekolojinin daha insan kaynaklı zararlarını önlemeyi, doğanın işleyişine saygı duymayı gerektiren fikirler ile ilerleme göstermiştir. Kavramın ise bugünkü ve gerçek anlamında kullanılan tanımı 1866 yılında

Alman doktor ve zoolog Ernst Haeckel tarafından yapılmıştır. Haeckel, günümüzdeki anlamıyla ilk kullanan kişi olduğu için ekolojinin babası olarak kabul edilmiştir. Tanıma göre ekoloji, doğanın ekonomisi ile ilgili tüm bilgileri ele alan ve bu bilgiler üzerinden de canlıların organik ve inorganik çevreleriyle ilişkisini inceleyen bilim dalıdır (Haeckel, 1866, s.11). Daha sonraki yıllarda ise doğanın yapısını ve işleyişini inceleyen bir bilim olarak ele alınmıştır (Odum, 1983, s.3).

Ekoloji konusu itibariyle birbirlerine yönelik karmaşık ilişkiler ağı bulunan birçok kavramı kapsar ve farklı seviyelerdeki fenomenleri içerir. Geçmişten günümüze başta biyoloji olmak üzere tarih, coğrafya, botanik ve zooloji gibi çeşitli bilim dallarını kapsayana konu bütünlüğü fazla bir bilim dalı olmuştur. Ekolojik sistemlerin insandan hayvana, bitkilere, diğer pek çok canlı ve cansız unsura uzanan bir yapısı bulunmaktadır. Buna göre ekoloji, inorganikten organik dünyaya ve ardından bireylerden popülasyonlara ve topluluklara doğru ilerleyen bir oluşum göstermektedir. Şekil 2.2’de bu yapıyı ifade eden bileşenlere yer verilmiştir.

Şekil 2.2. Ekolojinin konusunu içeren sistemlerin bileşenleri (Pianka, 2011, s.7)

Şekil 2.2’ye göre ekolojinin pek çok farklı alandan temel bileşeni bulunmakta ve bu yapıya başka birçok bilim dalı ve geri bildirim döngüsü eklenebilmektedir. Şekilde yer alan tarih alanı ekolojinin tarihini konu alır tarihsel süreçlerdeki çıktılar ile ilgilenir. Coğrafya, iklim, toprak, bitki ve hayvanlar da ekolojinin inorganikten organik dünyaya giden yapısındaki diğer boyutlardır. Ana malzeme unsuru ise her bir bölümün ve birbirlerini etkileyen diğer bölümlerin etkileşimlerini ele almaktadır.

Çağdaş anlamda ekoloji, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini incelemekte, düşüncelere ve ülke ekonomilerine yön vermektedir. İnsan-doğa ilişkilerinde meydana gelen olayların sebepleri ve sonuçlarına yönelik açıklamalar getiren bu bilimi meydana getiren pek çok alt bilim dalları bulunmaktadır. Bu alt bilim dallarına ilişkin bilgiye Tablo 2.2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.2. Ekoloji biliminin alt dalları ve özellikleri

Ekoloji Biliminin Alt Dalları	Özellikleri
İnsan Ekolojisi	İnsan olgusunu hem klimatoloji, botanik, mineraloji gibi doğa bilimi disiplinleri ile ele alan hem de sosyoloji, tarih, felsefe, hukuk gibi sosyal bilim disiplinleri yönünden inceleyen bilim dalıdır. Konular insan-doğa ilişkileri çerçevesinde ele alınır. Toplumsal ekoloji olarak da bilinmektedir (İlgar, 2018, s.7).
Popülasyon Ekolojisi	Belli bir ortamda tek bir türe ait bireylerin oluşturduğu toplulukların yapısını, gelişimini ve geçirdikleri değişimleri ele alan bilim dalıdır. Popülasyonları saha araştırmaları ile ele alır (Kocataş, 2014, s. 207).
Ekosistem Ekolojisi	Çeşitli türlerden oluşan bir toplumun bireyleri ve ortamları arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalıdır. Araştırma konusu tür toplulukları ve ekosistem, araştırma yöntemi ise çok yönlüdür (Kocataş, 2014, s.317).
Uygulamalı Ekoloji	İnsanların doğal kaynakları değerlendirmesi ve düzenlenmesi için ekolojik ilkeleri kullanan bilim dalıdır. Çevrenin korunmasını, bakımını ve düzenini sağlar (Kocataş, 2014, s.417).
Hayvan Ekolojisi	Doğada var olan hayvan türlerinin uzaysal ve zamansal ölçekteki davranışlarını, üreme, avlanma ve ölüm gibi yaşamsal süreçlerini inceler (Weinstein, 2017, s.534).
Bitki Ekolojisi	Bitki birliklerini veya bitki gruplarını ve bunların çevre ile olan ilişkilerini araştıran bilim dalıdır (Akman ve Ketenoğlu, 1987,s.10).
Toplumsal Ekoloji	İnsan ve doğayı birbirinden ayıran hiyerarşi, sınıf ve mülkiyet gibi çatışmacı toplumsal ilişki biçimlerini ele alarak akılcı ve ekolojik bir toplumu idealleştiren bilim dalıdır. Halk meclislerinin ve konfederal siyasetin canlanmasını savunmaktadır (Ünal, 2010, s.2).
Kültürel Ekoloji	Herhangi bir kültür ile onun doğal çevresi arasındaki çok yönlü etkileşimi ve ilişkiyi inceleyen bilim dalıdır. Bir toplumun çevresine uyarlama sürecini incelemektedir (Şanal ve Giray, 2020, s.1483).
Kent Ekolojisi	Kent alanları içinde sağlıklı ve yaşanabilir yaşam alanları yaratma çalışmalarını içeren bilim dalıdır. Kentsel büyümelerin ekolojik yaklaşımlar ile planlanmasını içerir (Karadağ, 2009, s.32).

Tablo 2.2’de görüldüğü gibi ekoloji biliminin diğer bilim dallarıyla desteklenmesi ve karşılıklı ilişkiler ağı geliştirilmesi sonucu pek çok yeni alt bilim dalı oluşmuştur. Ekolojinin araştırma ve uygulama olanaklarına göre ortaya çıkan bu ayrımlar bilim dallarının çeşitli uğraşlarına göre farklı bölümlere ayrılabilir. Ekoloji üzerine elde edilen bilgi birikimi arttıkça yeni alt bilim dalları ve onların kollarının da eklendiği söylenebilmektedir.

Ekolojinin hemen her bilimi içeren yapısı insandan hayvana bitkilere diğer tüm canlı ve cansız unsurların etkileşimini konu alan içeriği sebebiyle bu içerikte bir düzen oluşturabilmek adına zaman içinde çeşitli ilkeler geliştirilmiştir. İnterdisipliner bir bilim olması sebebiyle sistematik yaklaşım gerektiren bu bilim, diğer bilim dalları gibi çeşitli kural ve ilkeler taşımaktadır. Bu ilkeler şöyle sıralanmaktadır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.17):

- Doğanın bütünlüğü ilkesi,

- Doğanın sınırlılığı ilkesi,
 - Doğanın özdenetimi ilkesi,
 - Doğanın çeşitliliği ilkesi,
 - Doğada hiçbir şey yok olmaz ilkesi,
 - Doğaya karşı elde edilen her başarının bir de bedeli vardır ilkesi,
 - Doğanın geri tepmesi ilkesi,
 - En uygun çözümü doğa bulmuştur ilkesi,
 - Kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi,
 - Doğa ile birlikte gitmek ilkesi olarak sıralanabilmektedir.
- a. Doğanın bütünlüğü ilkesi: Ekolojide bütünsellik (holism) anlayışı eko-sistem kavramıyla birlikte canlı ve cansız doğanın tek bir bütün ve sistem olarak görülmesi sonucu oluşmuştur. Bu ilke, doğanın çeşitli ögeleri arasındaki ilişkileri inceler ve doğanın bir bütün olarak ele alınmasını savunur. Ekolojinin zorunlu bir ilkesidir ve ekolojik olayları neden-sonuç ilişkileri bağlamında aydınlatır (Özerkmen, 2002, s.181).
- b. Doğanın sınırlılığı ilkesi: Doğal ortamdaki kaynakların sınırlılığını belirtmek amacıyla ortaya çıkmış bir ilkedir. Bu ilkede dünyadaki doğal kaynakların, canlıların yaşamsal unsurlarının ve doğanın taşıma kapasitesinin bir sınırı olduğu vurgulanmaktadır. Bu sınır aşıldığı takdirde doğal kaynaklar tükenir ve doğa kendini yenileyemez hale gelir (İlgar, 2018, s.28).
- c. Doğanın özdenetimi ilkesi: Doğada bulunan canlı ve cansız her unsur ekolojik sistemdeki genel dengeyi sağlayan bir bilince sahiptir. Her unsur hem birbirine egemen hem de birbirine ihtiyaç duymaktadır. Bu sistemler arasında meydana gelen sorunlar yine sistemin kendi içerisinde çözüme kavuşmaktadır (Birdişli, 2014, s.43).
- d. Doğanın çeşitliliği ilkesi: Doğanın çeşitliliği ilkesinin iki boyutu bulunmaktadır. Birinci boyutu canlılar arasındaki çeşitliliği ifade etmektedir. İlkenin ikinci boyutunda ise çevre sorunlarına yönelik tek tek değil, birçok çözüm önerisi düşünülerek kapsamlı alternatiflerin üretilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.19).
- e. Doğada hiçbir şey yok olmaz ilkesi: Bu ilke termodinamik yasasına dayanmaktadır ve var olan her madde ve enerjinin bir şekilden başka bir şekle dönüştüğünü ancak hiçbir zaman yok olmayacağını ifade etmektedir. Bu durumun doğadaki karşılığına Çernobil’de yaşanan nükleer santralin reaktöründeki

patlama örnek gösterilebilir. Bu olaydan sonra Amerika'daki penguenlerin dokularında DDT maddesine rastlanmıştır. Patlama sonucu ortaya çıkan zehirli kimyasallardan biri olan bu madde, bulut, rüzgâr, yağmur ve deniz akıntısı gibi doğal olaylarla farklı bir kıtaya taşınmıştır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.20).

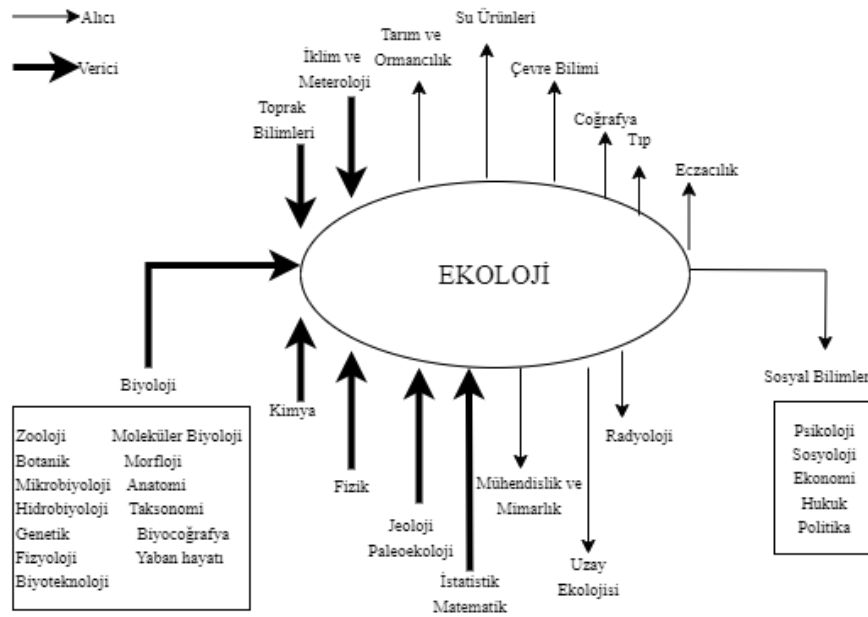
- f. Doğaya karşı elde edilen her başarının bir de bedeli vardır ilkesi: İkinci termodinamik yasası olan bu ilkeye göre her enerji dönüşümü enerjinin bir kısmını iş yapamayacak hale getirmektedir. Bu ilkenin doğadaki örneğine bakıldığında dünyada besin üretimi güneş enerjisinin bitki üretimine, bitki üretiminin ise hayvan üretimine dönüşmesinden meydana gelmektedir. Hayvanlar bitkilerden beslenerek enerjilerinin bir kısmını alırlar ve kalan enerji miktarı da metabolik harcamalar sonucu doğaya ısı olarak verilir ve bedel ödenmiş olur (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.21).
- g. Doğanın geri tepmesi ilkesi: Fizik kurallarından her etkinin bir tepkisi olur kuralının doğaya yansımaları ifade eden bu ilke, doğanın işleme mekanizmasını bilerek hareket edilmesi gerektiğini yoksa olumsuz sonuçlar ile karşılaşılabilceğini ifade etmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.21).
- h. En uygun çözümü doğa bulmuştur ilkesi: Her canlı uzun yıllar süren evrim süreci sonunda en uygun şeklini almıştır ve bu evrimleşme süreci doğanın temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Buna göre doğada meydana gelen değişikliklerin zararları sonucunda doğa, kendini iyileştirme ve yarar sağlama gücünü yine kendinde bulacaktır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.22).
- i. Kültürel evrim ve geleneksel ekolojiye saygı ilkesi: Evrim sonucunda gelişimini tamamlamış insan, biyolojik evrimin de sonucunda kültürü meydana getirmiş ve ekolojik uyumunu sağlayarak doğaya adapte olmuştur (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.23).
- j. Doğa ile birlikte gitmek ilkesi: Doğanın kendi içerisinde yaratmış olduğu ekolojik döngülerini ve mevsimleri ele alan bu ilkeye göre, doğanın kurallarına ve işlerliğine uygun hareket edilmenin önemi ortaya çıkmaktadır (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1993, s.24).

Ekoloji bilimi, kendi sistematüğını ve ilkelerini oluşturmuş interdisipliner bir yapıdadır. Kapsamlı ve çok boyutlu bir yapıda olması zaman içinde hem bir bilim olarak yapısını tanımlayabilmek hem de doğanın devamlılığını koruyabilmek adına çeşitli ilkeler oluşturmasını gerektirmiştir. Ekolojinin ilkeleri doğanın sahip olduğu dönüştürücü

gücü tanımlayabilmek, koruyabilmek, doğa kaynaklarının sınırlılığını fark ederek doğanın çeşitliliğine ve bütünlüğüne zarar vermeden doğa ile birlikte hareket edebilmenin önemini vurgulamaktadır.

2.5.2. Ekoloji biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi

Doğal hayatı, canlı ve cansız unsurların etkileşiminden doğan süreçleri ele alan ekoloji bilimi, bilimler arası korelasyonu sağlayan bir özellik taşımaktadır. Yapısı gereği doğayı ve işleyişini konu alması ekoloji bilimine diğer pek çok bilim dalıyla ortak hareket etme imkânı yaratmaktadır. Bir bilim dalı olarak ele alındığı tarihler insanlığın ilk zamanlarına kadar gittiğinden ekolojinin yapısını şekillendiren bilim dalları da farklılık göstermektedir. Bir bilim dalı olarak ilk zamanlar biyoloji ve biyolojinin alt dallarıyla ilişkilendirilen ekoloji, günümüzde hemen her bilim dalı ile ilişkiler kuran bir yapıya kavuşmuştur. Modern ekoloji, ekoloji biliminin ilk zamanlarından bu yana kümülatif bir yol kat etmiş ve pek çok disiplinden yararlanmıştır. Zooloji, botanik ve bunların mikro disiplinlerine ek olarak jeoloji, jeomorfoloji, iklim bilimi, kimya, fizik, genetik, sosyoloji ve daha birçok bilim dalı bunlar arasında sayılabilmektedir. Bu bilim dallarının hepsiyle çeşitli ilişkiler kurulmakta hepsiyle de kurulan ilişki dereceleri farklılık göstermektedir. Ekolojinin ilişkili olduğu bilim dallarına ilişkin şekle aşağıda Şekil 2.3'te yer verilmiştir (Juniper, 2021; Ilgar, 2016; Kocataş, 2014, s.10).

Şekil 2.3. Ekolojinin diğer bilim dallarıyla ilişkisi (Boşgelmez ve diğerleri, 1997, s. 8)

Şekil 2.3'te de görüldüğü gibi ekoloji bilimi farklı pek çok bilim dalı ile ilişkili haldedir ve bütünsellik ilkesi taşımaktadır. Ekolojinin geniş ve çok tabakalı bir bilim dalı olması onu zaman içinde hemen her bilim dalı ile ilişki kuran bir yapıya getirmiştir. Örneğin, ekolojinin ilgili olduğu temel alanlardan biri de coğrafyadır ve bu bilim dalı ile ekoloji, doğal ortamlardaki yaşamsal ilişkilerin bozulmasına yönelik konular bakımından ortak paydada buluşurlar. Coğrafya, coğrafi ortama ilişkin değerlendirmelerde bulunarak doğa ve insanı coğrafi sistemler üzerinde birlikte ele alır ve insan ekolojisi alt bilim dalı ortaya çıkar. Uygulamalı bir bilim olan ekoloji ilişkili olduğu bu bilim dallarının yanı sıra tekstil, kâğıt, demir-çelik, şeker, gıda, enerji üretimi, madencilik gibi sanayi sektörlerinin de devamlılığını, korunmalarını ve sorunlarının giderilmesini sağlamada etkin bir rol üstlenmektedir. Bu çoklu yapısından dolayı ekolojinin fiziksel ve biyolojik bilimleri birbirine bağlayan ve doğal bilimlerle sosyal bilimler arasında köprü oluşturan bir özellik taşıdığı söylenebilmektedir (Boşgelmez ve diğerleri, 1997, s.7; Ilgar, 2016, s.6; Kocataş, 2014, s.10). Evrenin oluşumuyla birlikte ortaya çıkan ve sürekli gelişerek değişen yapısı sayesinde ekoloji, ilk canlı yaşamın ve ilk insanın varlığıyla birlikte bilimin hemen her dalında etkin bir biçimde yer almıştır. Ekolojinin bu çok disiplinli yapısı bu bilim dalının da önemini ortaya koymakta başlıca göstergelerden biri olarak kabul edilebilmektedir.

2.5.3. Ekoloji biliminin gelişim süreci

Yerkürenin oluşumu milyonlarca yılı içine alacak bir evrim sürecinin sonunda gerçekleşmiştir. Bu evrim sürecinin sonunda insan ortaya çıkmış ve insanın çevresi ile olan ilişkileri başlamıştır. İlk çağlarda (Milattan önce 3200–Milattan sonra 375) çevre ve insan etkileşimine bakıldığında ilkel insanın çevre karşısında güçsüzlüğü ve çevreye bağılılığı ön plana çıkmaktadır. Doğaya karşı uyumsuz ve aykırı kabul edilebilecek insan, doğal olayların nedenlerini anlamlandırmaya, çevresine uyum sağlamaya çalışmaktadır. İlk çağlarda insan ve onun bu doğayı anlamlandırma çabalarının ekolojinin temellerini oluşturduğu söylenebilmektedir (Özerkmen, 2002, s.170). İnsanın doğayı anlamlandırma çabasına tarihin her döneminde rastlanmaktadır. Eski Yunan'da da çevresel çalışmalar oldukça önemlidir. Yunan filozofları aklı ortaya koymaya ve bu yol ile gerçeklere ulaşmaya çalışmışlardır. Bu sebepten Thales, Anaximandros, Anaximenes gibi Milet Okulu'nun üç filozofu ilk eserlerini din ve gelenekler yerine doğa üzerine yazmışlardır. Doğayı bilimsel yönden incelemek amacıyla yazılmış ilk denemeler olarak kabul edilen bu eserlerde arkhe (ilk madde) sorunu doğa perspektifinden çözülmeye çalışılmıştır. Eski

Yunan'daki bu filozoflardan Thales dünyayı oluşturan temel yapı maddesini su olarak tanımlamış, suyun can verme, canlılığı koruma ve devam ettirme özelliğini öne çıkarmıştır. Anaximandros doğa felsefesini, sıcak ile soğukun meydana getirdiği zıtlık sonucu gökyüzünün oluşması şeklinde açıklamıştır. Anaximenes ise ilk maddeyi hava olarak açıklamış, havanın evrenin düzenini sağladığını ifade etmiştir. Herakleitos evreni oluşturan ana maddeyi ateş, Parmenides ise evreni türdeş bir varlık küresi olarak tanımlamıştır. Doğa filozoflarının yanı sıra Sofistler ve Sokrates de felsefi düşüncenin temelini doğadan insana getirmiş ve doğaya yüklenen kutsallık karşısına insanı ve insan doğasını koymuşlardır. İlk çağdaki bu çevre çalışmaları ekoloji bilimini mekânın ve evrenin temel yapı maddesini sorgulamaları, dünyanın oluşumunu gözlemler ile ifade etmeleri bakımından geliştirmiştir (Ağbuğa, 2016, s.22; Arıkan, 2021, s.78; Ilgar, 2018, s.11).

Orta Çağ'da (375-1453) skolastik düşüncenin de etkisiyle insan, işlemiş olduğu günahlardan dolayı doğa karşısında aciz bir varlık olarak tanımlanmış ve insanın doğa karşısındaki eylemleri sınırlanmıştır. Tanrının gücüne ve doğanın getirdiklerine teslim olması beklenen insan, kutsal kitaplarda yer alan doğa yasalarına riayet etmektedir. Zamanla bu anlayışın sorgulanması sonucunda Hümanizm akımı, dinde reform çalışmaları ile insan ve doğa arasındaki değişimlerin yaşanmasını sağlayan Rönesans yaşanmıştır (Arıkan, 2021, s.78). Batıda skolastik düşüncenin hâkim olduğu dönemlerde Doğu ve İslam toplumlarında çevre ve ekoloji üzerine daha geliştirici çalışmaların yapıldığı söylenebilmektedir. Bu toplumlarda doğa felsefesi özellikle doğa formları ile ruhi güçler arasındaki ilişkiler bağlamında ele alınmıştır. Doğayı anlamayı insanı ve insanın yaratılışını kavramak olarak inceleyen Doğu toplumları, Yunan doğa felsefesinin de etkisiyle bu iki toplumun doğa fikirlerini birleştirmek amacıyla çeşitli okullar kurmuşlardır. Bu okullar Meşşailik, Tabiiyyun, Dehriyyun, Batınilik, İşrakilik ve İhvan-Üs-Safa olarak sıralanabilmektedir. Bunlar arasında İhvan-Üs-Safa ve İbn-i Sina'nın Meşşai Okulu doğa felsefesi alanında en çok etki etmiş okullardandır (Dağdelen, 2018, s.37). Bu dönemde yaşamış bilim insanlarından Mes'udi, Biruni, İdrisi, İbn-i Batuta, İbn-i Haldun ve İbn-i Sina doğa ve doğa felsefesi üzerine önemli eserler meydana getirmişlerdir. Bu bilim insanlarından İbn-i Sina'nın *eş-Şifa* kitabında doğa bilimlerine özel bir bölüm bulunmakta ve bu bölümde fizik, gökyüzü ve alem, oluş ve bozuluş, mineroloji ve meteoroloji, botanik ve zooloji gibi ekolojinin ilişkili olduğu bilim dalları detaylı bir biçimde ele alınmaktadır (Şahin, 2019, s.3). Yine Biruni de coğrafya,

astronomi, fizik, madenler gibi çeşitli alanlarda önemli çalışmalar gerçekleştirmiş medeniyetlerin varlığını doğa ile özdeşleştirerek su ile arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Toplumları birer canlı organizma gibi ele almış, toplumların doğuş ve ölüş sürecini bu bağlamda tanımlamıştır. Benzer şekilde doğal felaketlerin de medeniyetlerin yıkılmasında önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir (Duman, 2010, s.25). Orta Çağ'da ekoloji ve doğa bilimlerine yönelik çalışmaların Batı'da skolastik düşüncenin de etkisiyle Tanrısal bir perspektiften ele alındığı ve insanın doğa karşısında etkisiz olarak görüldüğü söylenebilmektedir. Doğu ve İslam toplumlarına bakıldığında ise ekoloji biliminin temel alt bilim dallarını oluşturan alanlara ilişkin çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Özellikle doğa okulları ile bu bilimin felsefi özünü anlatmaya ve kavratmaya ilişkin adımlar atıldığı söylenebilmektedir.

Yeni Çağ'da (1453-1789) çevre ve ekolojiye ilişkin çalışmalar çoğunlukla gezi-gözlem üzerine gerçekleştirilmiş deneysel nitelikteki çalışmalardır. Özellikle devletlerin yayılma ve sömürgecilik çalışmaları, yeni kıtaların keşfi, misyonerlik gibi faaliyetlerden dolayı seyahatlerin ve çevresel gözlemlerin ön planda olduğu bir dönem özelliği taşımaktadır. Batı toplumlarında Kopernik, Antony Van Lee, Reaumur, Needham gibi önemli bilim insanlarının çalışmaları öne çıkmaktadır. Bu çağda özellikle Kopernik bir din adamı olarak evrenin yapısına ilişkin sorgulamalarıyla gök cisimlerini incelemeye yönelmiş, *Göksel Kürelerin Dönüşleri Üzerine (De Revolutionibus Orbium Caelestium)* adlı kitabında kilise tarafından kutsanmış olan Yermerkezli evren modelini çürütürken Güneş merkezli evren modelini bulmuş, dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlamıştır (Özsoy, 2015, s.96). Doğu'da ise Kâtip Çelebi ve Evliya Çelebi gibi bilim insanlarının doğa ve ekoloji üzerine çeşitli çalışmalar yaptığı söylenebilmektedir. Kâtip Çelebi, dönemin en ünlü coğrafi eseri olan *Cihannüma*'da dünyanın 6 kıtası hakkında bilgiler vermektedir. Doğu ve batıdaki coğrafi yaklaşımları bağdaştırarak yeni bir anlayışı temsil eden bu kitapta, Avrupa ülkelerinde coğrafya alanında ortaya çıkmış yeni gelişmelere yer verilerek haritalar eklenmiştir (Elibüyük, 2009, s.95). Evliya Çelebi'nin ise *Seyahatname* isimli eseri bu dönemi yansıtan ekolojik çalışmalar açısından önemli bir örnektir. Romanya, Bulgaristan, Mısır, İspanya ve Hollanda gibi çeşitli ülkelere seyahat eden Evliya Çelebi, bu seyahatlerinden edindiği deneyimleri, güncel olaylar ve teşbihler ile 10 ciltten oluşan eserinde toplamıştır (İlgar, 2018, s.17). Yeni Çağ'da yaşanan ve ekolojinin gelişmesine fırsatlar veren çalışmaların genellikle gezi-gözlem ve seyahatler üzerine odaklandığı söylenebilmektedir. Gerek Doğu'da gerekse de Batı'daki bilim insanlarının

çeşitli amaçlarla gerçekleştirdiği bu geziler ekolojiyi oluşturan temel bilim dallarından olan coğrafyanın gelişmesini sağlamıştır.

Yakın Çağ ve Modern Çağ'da (1789-günümüz) çevre ve ekoloji konularında daha yoğun ve eylem odaklı çalışmaların yapıldığı söylenebilmektedir. Ekolojinin kurucusu olarak bilinen Ernst Haeckel'in Darwin'den etkilenerek gerçekleştirdiği çalışmaları bu bilimin gelişmesindeki en önemli aşamalardandır. Canlıların organik ve inorganik çevreleriyle ilişkileri bakımından ele aldığı ekoloji bilimi için önemli bir kişi haline gelmiştir. Bu dönemin önemli bilim insanlarından biri de Alexander Von Humboldt olmuştur. Yaptığı seyahatler sonucunda ele aldığı eseri *Kişisel Anlatı (Personal Narrative)* Güney Amerika'nın tropik bölgelerine ilişkin detaylı incelemelere yer vermektedir. Bu çalışmanın etkisiyle insanların tropik bölgelere ve ılıman kuşaklarda yaşamaya yönelik ilgi ve merakları artmıştır. İnsanı, çevresi ile bir bütün olarak gören Humboldt, insanı çevre ile ele almış ve bu iki unsuru birbiriyle bağlantılı biyolojik, fiziksel ve kültürel özellikleri bakımından bir bütün olarak kabul etmiş ve ekoloji ve coğrafya üzerine temel kabul edilebilecek katkılarda bulunmuştur (Jackson, 2009, s.4). Charles Darwin ise ekolojik düşünceye önemli bir boyut katmış ve *Türlerin Kökeni (The Origin of Species)* isimli eserinde organizmaların birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerini bilmenin adaptasyonların nasıl ortaya çıktığını ve türlerin diğer türlerden nasıl meydana geldiğini açıklamaya yardımcı olduğunu ifade etmiştir (Darwin, 2021, s.141). 20. yüzyılın başlarında ekolojide Anglosaksonların etkisi görülmeye başlanmıştır. Bu bilim insanlarından Blackman, Ekolojik Optimum Kavramı, Shelford, Fizyolojik Ekoloji ve Jennings, İlkel Hayvanların Davranış Ekolojisi konusunda çalışmaları ile ekolojinin gelişmesine katkı sunmuşlardır (İlgar, 2018, s.20). Ekolojinin bir bilim olarak kuramsal temelde ele alınmasının yanı sıra çevresel düşüncenin gelişmesine katkı sunan eserler de verilmiştir. Rachel Carson, 1962 yılında yazdığı *Sessiz Bahar (Silent Spring)* adlı eser ile sanayi faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kimyasal pestisitlerin canlı yaşamına ve çevreye olan olumsuz etkilerini ele almıştır. Bu kitap ile canlı sağlığını tehdit eden Dikloro Dikenfil Trikloroetan (DDT) ilacının yasaklanması ve ülke politikalarının çevre lehine ele iyileştirilmesi söz konusu olmuştur (Carson, 2021, s.7). Günümüze gelindiğinde ise özellikle yaşanan ekolojik krizler, küresel ısınma, türlerin yok olması, su, hava, toprak kirliliği gibi problemlerin dünya çapında tüm canlı yaşamını etkileyip tehdit eden boyutlara ulaşması ekolojinin daha fazla gündemde kalmasına neden olmuştur.

Ekolojinin gelişimi tarihi çağlara göre incelenebileceği gibi farklı periyodik zamanlarla da ele alınmaktadır. Bunlardan bir diğeri de Kocataş (2014, s.9) tarafından ifade edilen biçimiyledir. Ekolojinin tarihçesini üç aşamada özetleyen bu yaklaşımda birinci kısım “bilinçsiz oluş devri” olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada insanlar, insan-doğa ilişkilerinin farkında değillerdir ve doğanın kurallarına uyarak doğa ile birlikte hareket etmektedirler. “Bilinçlenme dönemi” olarak adlandırılan ikinci aşama 19. yüzyıldan başlayarak 1965 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında insanların doğaya bakış açılarının değişmesine, on sekizinci yüzyılın sonları ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında endüstri devrimi ile oluşan sanayileşmeye neden olmuştur. “Bilinçli oluş dönemi” olarak adlandırılan üçüncü aşama, 1965 yılından günümüze kadar olan süreci içermektedir. Bu aşama dünyada önemli ekolojik problemlerin ortaya çıktığı ve buna bağlı olarak da doğayı bu problemlerden koruma ve kurtarma arayışlarının gündeme geldiği bir dönemdir (Kocataş, 2014, s.9).

Haeckel’den önceki dönemlerde özellikle biyoloji biliminin ön planda olduğu 18. ve 19. yüzyıllarda ekoloji bilimi biyoloji temelinde ele alınmaktaydı. Ekolojinin ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkması 1900’lü yıllara dayanmaktadır. İlk başta ekoloji bilimi çalışılan taksonomik birimler doğrultusunda ele alınarak bitki ekolojisi, hayvan ekolojisi gibi isimlerle ele alınmaktaydı. İlerleyen yıllarda kat edilen yollar sonucunda bütünleştirici bir ekoloji anlayışı oluşturulmuş, ekolojinin ayrı bir disiplin olmasında büyük rol oynayan araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalardan bazılarına Frederick E. Clements ve Victor E. Shelford tarafından geliştirilen biyotik komünite kavramı, Raymond Lindeman ve G. Evelyn Hutchinson’ın geliştirdiği besin zinciri ve madde döngüsü kavramları örnek gösterilebilir (Odum ve Barrett, 2016, s.3).

Son yıllarda ekoloji ve çevre problemleri dünya gündeminde daha fazla yer almaya başlamıştır. Ekolojik kriz, küresel ısınma, türlerin yok olması, su, hava, toprak kirliliği gibi problemler dünya çapında tüm canlı yaşamını etkileyip tehdit eden boyutlara ulaşmıştır. Geçmişten günümüze canlı yaşamının var olması ile başlayan ekoloji bilimi insanlığın gösterdiği gelişim ile değişim göstermiştir.

2.6. Geleneksel vatandaşlık anlayışı, dönüşümü ve ekolojik vatandaşlık

Geleneksel anlamda vatandaşlık kavramı ilk kez M.Ö. 700 yılında Antik Yunan şehir devleti Sparta’da ortaya çıkmıştır. Spartiat modeli olarak tanımlanan bu vatandaşlık biçimi, şehir devletinin bir üyesi olarak her bireyin devletin tanımladığı eşitlik ilkesi ile

kamu arazisinden bir bölüme sahip olma, topraklarını helot denilen köle sınıfına mensup bireylerin işletimine bırakma, yalnızca genç erkeklere verilen katı bir eğitim sistemine tabi olma, askeri hizmette bulunma, vatandaşlık erdemine sahip olma ve devlet yönetimine katılmayı ifade etmekteydi (Heater, 2007, s.15). Kadınlara ve yabancılara davranış biçimleri, köleliği meşru görme gibi eksikliklerine rağmen Antik Yunan devletin oluşturduğu bu model geleneksel vatandaşlık anlayışının temelini oluşturmaktadır (Gündüz ve Gündüz, 2007, s.12).

Günümüz vatandaşlık anlayışından pek çok farklılık gösteren geleneksel vatandaşlık modelinin modern anlamda ele alınması Fransız Devrimi ile birlikte gerçekleşmiştir. Bu olaydan itibaren halk ve ulus kavramları arasında bir bağ oluşmuş, milliyetçilik anlayışı halkların kendi kaderini tayin etmesi ilkesine ve halkın egemenliği nosyonuna indirgenmiştir (Kadıoğlu, 2012, s.23). Rosseaucu evrensel vatandaşlık anlayışı olarak da tanımlanabilen bu vatandaşlık biçiminde kamusal alanda eşitlik ve benzerlikler ön plana çıkmaktadır (Çoban İnce ve Altun Aslan, 2017, s.340).

Vatandaşlık, belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen hukuksal bağ olarak tanımlanmaktadır. Sahip olunan bu hukuksal bağ ile devletin kendi uyrukluğunda bulunan kişilere yükümlülükler koyabilme yetkisi ortaya çıkmakta, öte yandan da uyruk durumunda bulunan kişiye kendi devletinden başka devletlere karşı ileri süremeyeceği bazı istemlerde bulunma hakkı tanımaktadır (Aybay, Özbek ve Ersen Perçin, 2019, s.4). Bir başka tanıma göre ise vatandaşlık, bir devletin ülkesinde yaşayan, o devletin kendisine sağladığı medeni ve siyasal haklardan yararlanan bunun karşılığında o devletin kanunlarına riayet eden, kamu harcamalarına katılan ve saldırı halinde o devleti savunma yükümlülükleri bulunan kişilerin devletle kurduğu bağ ifade etmektedir (Töre, 2017, s.557). Politik kurumların bir parçası olan vatandaşlık, etnik kökenine bakılmaksızın bir ülkede yaşayan kişilerin devlet tarafından vadedilen haklardan yararlanması bunun karşılığında ise yaşadığı ülkeye birtakım sorumluluklarının olmasını ifade etmektedir.

Ancak 21. yüzyıla gelinmesi ile vatandaşlığın yalnızca devletle kurulan bir bağ ya da bir üyelik durumu olarak tanımlanması yeterli görülmemektedir (Özdemir Özden, 2011, s.22). Günümüzde vatandaşlık yalnızca medeni ve siyasal hakları içeren hukuki boyutunun yanı sıra sosyal, kültürel ve psikolojik olmak üzere çeşitli boyutlarıyla da öne çıkmaktadır. İhtiyaç duyulan bu vatandaşlık anlayışı ile bireylerin, mensubu olduğu toplumun sosyal ve kültürel yapısına uyum sağlayan, topluma ve toplumsal yaşama saygı

gösteren, kendisine saygı gösterilmesini talep eden, yaşadığı toplumun menfaati için diğer kişilerle birlikte çalışan, mücadele eden, toplumun bir parçası olarak katılım gösterme, yardımcı olma ve toplumun refahını artırmak için çalışan kişiler olması beklenmektedir (Töre, 2017, s.557). Dolayısıyla vatandaşlığın içerdiği haklar çeşitlenmiş ve tanımın sınırları genişleyerek değişiklik göstermiştir. Bu haliyle kişisel ve sivil haklarla sınırlı olan vatandaşlık anlayışı siyasal ve sosyal hakları da içerecek biçimde genişleme göstermiştir (Üstel, 1999, s.62). Vatandaşlık yaklaşımlarında ve uygulamalarında oluşan anlayış farklılıkları ve klasik vatandaşlık tanımlarının 21. yüzyılda gelişen ve küreselleşen dünyada yeterli bulunmaması gibi sebepler dolayısıyla vatandaşlık anlayışlarına yeni tanımlamalar ve bakış açıları getirilmiştir. Buna göre güçlü demokratik vatandaşlık, militan vatandaşlık, katılımcı vatandaşlık, anayasal vatandaşlık, sosyal vatandaşlık, siyasal vatandaşlık, sivil vatandaşlık, aktif vatandaşlık, evrensel vatandaşlık, Avrupa Birliği vatandaşlığı, cinsiyetsiz vatandaşlık, ırksız vatandaşlık, mümin vatandaşlık, çifte vatandaşlık, çokkültürlü vatandaşlık, dijital vatandaşlık, feminist vatandaşlık, dünya vatandaşlığı, küresel vatandaşlık, sosyal vatandaşlık, statü vatandaşlığı, ulusal vatandaşlık, ulus ötesi vatandaşlık, ulus sonrası vatandaşlık ve ekolojik vatandaşlık gibi çeşitli vatandaşlık biçimleri yaratılmıştır (Gündüz ve Gündüz, 2007, s.27; Ünal, 2019, s.22).

Modern vatandaşlık tanımlarından birisi de ekolojik vatandaşlıktır. Günümüzde yaşanan ekolojik krizler neticesinde “nasıl bir vatandaşlık?” sorusu ön plana çıkmaktadır. Vatandaşlık ve çevre arasındaki bağlantının ele alındığı bu soru ile vatandaşlık tanımlamalarının üç yönü ortaya çıkmaktadır. İlk olarak çevresel kaygılar temelinde vatandaşlık haklarının neler olması gerektiği ele alınmaya başlanmıştır. İkinci olarak ekolojik düşünce ile gelişme göstermiş küresel farkındalık düzeyinin vatandaşlığın kapsamına ilişkin sınırları genişletmesi ve son olarak da artık aciliyet boyutuna ulaşmış ekolojik kaygılar ile vatandaşlara yüklenen yeni sorumluluklar vatandaşlık anlayışının ekolojik temelli bir dönüşüm yaşaması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Dean, 2001, s.491).

Ekolojik vatandaşlık, doğada bulunan tüm canlı unsurlar için iyi olanı isteyen, bu iyi hali yaratmak için aktif katılım gösterebilen, günümüz ve gelecek kuşakların yararı için çevreyi koruyan ve sürdürülebilirliği sağlayan bireyleri ifade etmektedir. Doğada adaleti yaratmayı savunan bu vatandaşlık biçiminin dört temel özelliği bulunmaktadır. Buna göre ilk olarak ekolojik vatandaşlık bölgesizdir ve her insanın bulunduğu bölgeden dünya için sorumluluk almasını talep eder. İkinci olarak vatandaşların doğaya karşı

sorumluluklarını yerine getirmesi için gereken değerlere sahip olmasını ister, temel değeri adalet olarak ele alır ve herkes için çevresel adaletin sağlanması için çalışır. Son olarak da doğa ile insan arasında sözleşmesiz yükümlülükleri içeren karşılıksız bir borçlanmanın yaratılmasını sağlamaktadır (Dobson, 2003, s.89).

Vizyonunu dünya çapındaki ekolojik adalet hareketlerinden geliştirerek iyi bir yaşam anlayışını yaratmayı amaçlayan ekolojik vatandaşlık, eşitlik, adalet ve insan hakları ilkelerine vurgu yapmaktadır (Star, 2005, s.2). Bu bağlamda ekolojik vatandaşlık, gereksiz yere ısıtma kaynaklarını kullanmama, ısı yalıtımını sağlama, su tasarrufu yapma ve geri dönüşümü destekleme gibi sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli günlük yaşam becerilerinin kazanılmasını ve bireylerin çevresel hak ve sorumluluklarının bilincinde olmasını gerektirmektedir (Horton, 2006, s.125-126).

Çevresel haklar ve sorumluluklar ile ilgili önemli atılımlardan biri olan ve 1972 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda kabul edilen Stockholm Bildirgesi'nin ilk maddesinde “*İnsan kendisine onurlu ve iyi bir yaşam sürmeye olanak veren nitelikli bir çevrede, özgürlük, eşitlik ve tatmin edici yaşam koşulları temel hakkına sahiptir ve mevcut ve gelecek nesiller için çevreyi koruma ve iyileştirmenin ciddi sorumluluğunu taşımaktadır.*” (UNEP Library and Documentation Centre, 1972, s.1) ifadesi yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 56. Maddesi ise “*Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*” (2709 kanun numaralı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, m.56) şeklinde oluşturulmuştur. Verilen örneklerde de görüldüğü üzere ekolojik açıdan dengeli ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamak, insanlara tanınan hakların çevreye saygıyı içeren ödevler ile birlikte ele alındığı görülmektedir.

Sürdürülebilir bir çevre için sorumluluk almayı gerektiren ekolojik vatandaşlık modeli ile bireylerin yalnızca kendilerine ya da insanlığa karşı sorumlulukları değil, ağaçlara, bitkilere, hayvanlara kısacası doğanın tüm unsurlarına karşı sorumlulukları bulunmaktadır (Dobson, 2003, s.89). Ekolojik vatandaşlık geçerek hak ve ödevlere dayanarak siyasal anlayışını sınırlar ve topluluklar yerine ekoloji üzerinden tanımlamaktadır.

2.7. Sosyal bilgiler eğitiminde çevre eğitimi ve ekolojik vatandaşlık

Sosyal bilgiler, temel kültür öğelerini birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan disiplinler arası bir yaklaşımla seçip bütünleştirerek oluşturan ve bu bilgilerin çocuğun yaş ve küresel algılama düzeyine uygun hale getirildiği bir derstir (Sözer, 1998b, s.3). Toplumsal yaşamda yer alan düzenlemeleri sınıf ortamına taşıyan ve kaynağı insan ve insana ait her şey olan sosyal bilgiler dersi, bireylerin sosyal ve fiziki çevresi ile olan ilişkilerini ele almaktadır (Akdağ, 2014, s.5). Bireylerin yaşamlarının vazgeçilmez bir unsuru olan fiziksel çevrenin ve bu çevrede yer alan canlı unsurların korunması ve devamlılığının sağlanması için geleceğin etkin bireylerinin yetiştirilmesi iyi bir sosyal bilgiler eğitiminin yanı sıra iyi bir çevre eğitimi ile birlikte sağlanabilmektedir.

İlk kez 1969 yılında William B. Stapp ile öncülüğündeki bir komisyon tarafından tanımlanan çevre eğitimi, biyofiziksel çevre ve çevre sorunları hakkında bilgiye sahip, mevcut sorunların çözümüne yönelik farkındalık ile çözüm üretmek amacıyla harekete geçmekte istekli bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitim çeşididir (Disinger, 2001, s.26). Temel çıkış noktası insan faaliyetlerinde çevre duyarlılığını ve sürdürülebilirliği sağlamak olan çevre eğitiminde, mevcut çevre problemleri ve gelecekte yaşanabilecek olası sorunlara ilişkin geniş çaplı önlemler almak, bilinç geliştirmek ve davranış kazandırmak amaçlanır (Işık Mercan, 2021, s.375; İleri, 1998, s.9). Bu bağlamda günden güne artan ekolojik bozulmalar karşısında bireylerde ve toplumlarda çevreye yönelik olumlu yönde kalıcı tutum ve davranış değişikliği geliştirebilmek önemlidir (Çolakoğlu, 2010, s.89).

Çevre eğitiminin sınırlarını çizen ve kapsamını belirleyen çeşitli tanımların yanı sıra tüm dünyada çevre eğitiminin temelleri 1977 yılında BM Çevre Programı'nın (The United Nations Environment Programme-UNEP) ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO) tarafından Tiflis Bildirgesi'nde (Tbilisi Declaration) atılmıştır. (UNESCO, 1978). Programda, uluslararası sorumluluk ve dayanışmanın sağlanabilmesi amacıyla, iktisadi, idari ve ekolojik olarak karşılıklı bağımlılık bilincini yaratmanın ön koşulunun iyi bir çevre eğitimi politikası olduğu vurgulanmıştır. Bu bildirgeye göre çevre eğitimi, yaşam boyu süren, disiplinler arası özellikler taşıyan, insan ve doğal sistemlerin arasındaki ilişkiler ile ilgilenen, çevreye tüm sosyal, politik, ekonomik gibi unsurları ile yaklaşan, enerji ve doğal kaynakların sınırlılığını ele alan bir yapıya sahiptir. Bireylerin

yaşamları boyunca çevrenin korunması ve yaşatılması için aktif katılım göstermelerini, çevre etiği konusundan duyarlı olmaları, çevreye karşı olumlu tutum ve davranış göstermeleri hedeflenmektedir (Palmer ve Neal, 1994, s.11).

Çevre eğitiminin amaçları incelendiğinde çevre ile ilgili olayları anlamak ve bu yönde davranış göstermek, yaşam boyu kullanılabilecek beceri ve alışkanlık geliştirmek olduğu görülmektedir (Özdemir Özden, s.12). Bu amaç doğrultusunda çevre eğitiminin somut ve belirgin nitelikte denilebilecek amaçları bireylerde bilinç, bilgi, tutum, beceri ve katılım geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bilinç boyutu, bireylerin ve toplumların tüm çevre sorunları hakkında bilinç ve duyarlılık kazanmasını; bilgi boyutu, çevreye yönelik temel bilgi ve deneyime sahip olunmasını; tutum boyutu, çevre için belli değer yargıları ve duyarlılıkları edinerek çevreyi koruma ve iyileştirme yönünde etkin katılım isteği geliştirilmesini amaçlamaktadır. Beceri boyutu, bireylerin ve toplumların çevresel sorunları tanımlamaları ve çözmeleri için gerekli becerileri kazanmasını içerirken katılım boyutu ise çevre sorunlarına yönelik çözüm geliştirmede aktif katılım sergilenmesini ifade etmektedir (Ünal ve Dımışkı, 1999, s.144).

Genel olarak değerlendirildiğinde çevre eğitiminin insanda doğa ile ilişkisini düzenleme, çevreye ve çevrenin sınırlarına saygı duyulmasını sağlama, ekolojik dengenin korunmasını gözetme, yaşanan dünyanın bir üyesi olarak çevre sorunlarının farkında olarak bu sorunların giderilmesi için alternatif çözüm yolları üretmesine olanak tanımaktadır. Çevre eğitimi ile küçük yaştan itibaren bireylerin ekolojik vatandaş özellikleri sergilemeleri, çevrenin sorunlarına ilişkin bölge ayırt etmeksizin tüm dünya için çaba göstermeleri, bugün ve gelecek için sağlıklı bir çevre yaratma istekleri hem bireysel hem de toplumsal sorumluluklarının farkında olmaları sağlanabilmektedir.

Çevre eğitiminin bireylerde gerçekleştirmeyi hedeflediği özelliklerden biri de onların çevre sorunlarının çözümünde ekolojik ilkeleri kullanan ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin ekolojik sonuçları hakkında çıkarımda bulunan, doğada sürdürülebilirliği gözetken iyi birer ekolojik vatandaş olmalarıdır (Knapp, Volk ve Hungerford, 1995, s.6). Ekolojik vatandaşlık, bir özne olarak doğaya ait talepleri, vatandaşlığın temel özellikleri olan hak, ödev ve sorumluklar ile demokratik süreçle ilişkin talepleri bir araya getiren ve tüm bunlara ekolojik perspektifi katarak kapsamlarını genişleten bir vatandaşlık anlayışıdır (Okudan Dernek ve Tırış, 2020, s.765). Ekolojik vatandaşlık, çevre sorunlarının hızla arttığı günümüz dünyasında bu sorunlara karşı önlem alan, ekolojik problemlerin üstesinden gelmek için düşünceden eyleme geçen ve

bu uygulamaları gerçekleştirirken de dünyada yaşayan tüm insanları bu çabanın bir parçası haline getirebilmeyi amaçlayan bir düşünceyi temsil etmektedir.

Ekolojik düşünce etrafında şekillenen bu vatandaşlık biçimi ile bireylerin hak ve adalet, sorumluluk, katılım ve sürdürülebilirlik hakkında bilgi ve duyarlılık geliştirmeleri hedeflenmektedir. Çevresine karşı duyarlı bir ekolojik vatandaş, dünyanın daha yaşanabilir bir yer haline gelmesi için uğraşan, doğada bulunan canlıların daha rahat yaşaması için sorumluluk alan, insanlar, hayvanlar, bitkiler ve pek çok biyotik canlıya karşı çevresel adaleti sağlamaya çalışan bireylerden oluşmaktadır (Dobson, 2003, s.56).

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilim disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır (Erden, tarihsiz, s.8). Sosyal bilim disiplinlerinin bir birleşimi olan bu ders ile öğrencilere coğrafya ve çevre bilimleri gibi disiplinlerin de içerikleri sunulmaktadır (Akdağ, 2014, s.5). Ekoloji biliminin de içeriklerinden faydalandığı ve ortak bakış açılarına sahip olduğu bu disiplinlerin sosyal bilgiler dersi kapsamında yer bulması öğrencilerin ekolojik vatandaş bakış açılarını ortaokul düzeyinde geliştirme olanağı bulmalarına fırsat tanımaktadır.

Sosyal bilgiler öğretiminin amaçları incelendiğinde bu ders ile ekolojik vatandaşlığın geliştirilmesinin desteklendiği pek çok nokta görülebilmektedir. Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin insanlar ve onların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini düzenleyen, bireylerin başkalarına karşı saygılı olmaları, başkalarının duygu ve ihtiyaçlarına duyarlı olmaları, adalet, eşitlik, katılım, sorumluluk alma, başkaları için endişelenme gibi değerlere sahip olmalarını, başkalarının hak ve özgürlüklerine karşı duyarlılık göstermelerine ve adalet, eşitlik gibi demokratik değerlere bağlı olmalarını amaçlayan bir derstir (Michaelis ve Garcia, 2000, s.3). Bununla birlikte okulu gerçek bir topluluk, çocuğu ise bu topluluğun yaşayan bir parçası olarak kabul eden sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı çözüm önerisi getirmeyi öğrenebilmektedirler (Meydan, 2018, s.82). Bu bağlamda öğrenciler, gerçek hayatta sıklıkla karşılaşılabilecekleri çevre sorunlarına, sürdürülebilirlik faaliyetlerine ve ekolojik dengenin devamlılığını sağlamaya ilişkin konularla sosyal bilgiler dersi içerisinde karşılaşabilme olanağı bulmaktadırlar.

Sosyal bilgiler dersinin temel amaçlarından biri iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmektir. İyi ve sorumlu vatandaş ise çevresine ve çevre sorunlarına karşı duyarlı olan, bu sorunların çözülebilmesinde sorumluluk alabilen kişidir. Ayrıca sosyal bilgiler

dersi kapsamında öğrencilerin çevre konusunda sahip olduğu hakları bilmesi ve kullanması, içinde yaşadığı çevreyi tanıması, çevre ile sağlıklı bir etkileşim içine girebilmesi, bilim ve teknolojiyi sürdürülebilir bir gelişme sağlayacak şekilde kullanması, toplumsal bir varlık olarak kendisini ve çevresini olumsuz etkileyecek olaylara ve sorunlara karşı duyarlı olması amaçlanmaktadır (Karatekin, 2011, s.277). Vatandaşlık becerilerini geliştirerek gelecekte öğrencilerin iyi ve etkin birer vatandaş olmasını amaçlayan sosyal bilgiler dersi, vatandaşlığın temel unsurlarından olan çevresel adalet için uğraşan ve bu yöndeki hak ve sorumluluklarını bilen öğrenciler yetiştirmeyi ekolojik vatandaşlık konularına ders içerisinde yer vererek ulaşabilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi çevre eğitimi ile vatandaşlık eğitiminin bir sentezinin yapılabileceği, ekoloji ile vatandaşlık arasındaki bağın etkili bir şekilde kurulabileceği bir derstir (Karatekin, 2019, s.47). Dersin insanı yaşadığı çevre içinde bir bütün olarak ele alan yapısı hem yaşanılan ülke hem de dünyadaki doğal yaşamı tanıtarak burada meydana gelen olaylar hakkında bilgi sahibi yapması, coğrafi unsurlar ve insan etkilerini incelemesi sosyal bilgilerin öğrencilere ekolojik vatandaşlık özellikleri kazandırmasında etkilidir. SBDÖP'nin genel amaçlarında görüldüğü üzere bu ders ile öğrencilerin çevre konusunda sahip olduğu hakları bilip kullanabilmesi, yaşadığı çevreyi tanıyabilmesi, çevre ile iyi ilişkiler kurabilmesi, çevreden etkilenen her canlı dünyanın bir parçası olduğunu bilerek sorumlu davranışlar gösterebilmesi hedeflenmektedir (MEB, 2018).

Hızla gelişen ve değişen dünyada sosyal bilgiler dersi güncel olayları ders içeriğinde barındırarak dersin dinamik yapısını koruyabilmektedir. Dünyayı ilgilendiren sorunlar ve konulara odaklanan içeriği ile derste öğrenciler toplumsal ve kültürel gelişme ve değişimler, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insan yaşamı üzerindeki etkileri gibi güncel olaylarla karşı karşıya kalırlar. Dersin bu yapısı ile öğrencilerin yeni bilgiler kazanmalarının yanı sıra çevredeki olaylar üzerine de eleştirel ve gerçekçi değerlendirmeler yapabilmeleri sağlanır (Paykoç, 1987, s.45). Günümüzde yaşanan çevre felaketleri, ekolojik krizler, nesli tehlikeye giren pek çok canlı varlıkların korunma problemleri sadece yetişkinlerin değil, öğrencilerin de sıklıkla karşılaştığı, maruz kaldığı güncel problemlerdir. Bu sorunların varlıklarına, sebeplerine ve önlenmesi için yapılması gerekenlere ilişkin içeriklere yer veren sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin sorumluluk alan ve eyleme geçen bir ekolojik vatandaş olmaları noktasında önemli kazanımlar elde etmelerini sağlamaktadır.

2.8. İlgili Araştırmalar

İlgili alanyazın incelemesi sonucunda ekolojik vatandaşlık ve güncel olay öğretimine ilişkin çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Alanyazın incelemesi sonucunda sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık ve güncel olay öğretim tekniklerinin birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bölümde yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere ekolojik vatandaşlık ve güncel olay öğretimine yönelik çalışmalar ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmaların sunumunda ise alandaki gelişimi görebilmek adına güncel tarihten geçmişe doğru bir sıra izlenmiştir.

2.8.1. Yurt içinde ekolojik vatandaşlığa ilişkin yapılan araştırmalar

Bu bölümde ekolojik vatandaşlığa yönelik yurt içinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Altın (2022) tarafından gerçekleştirilen “Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrencilerinin Çevre Eğitime İlişkin Öz-Yeterlik ve Çevre Etiği Farkındalık Algılarının Ekolojik Vatandaşlık Düzeylerine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, okul öncesi öğretmen adaylarının çevre eğitimi öz-yeterliklerini, çevre etiği farkındalık algılarını ve ekolojik vatandaşlık düzeylerini birbirlerine olan etkilerini de inceleyerek belirleyebilmeyi ve çeşitli değişkenler açısından ilişkisi incelenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir üniversitenin 1, 2 ve 3. sınıf düzeyinde öğrenim gören 254 okul öncesi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çevre Eğitimi Öz-Yeterlik Ölçeği (ÇÖZ), Çevre Etiği Farkındalık Ölçeği (ÇEF) ve Ekolojik Vatandaşlık Ölçeği (EVÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çevre eğitimi öz-yeterliklerinin yüksek olduğu, çevre etiği farkındalık algılarının çok yüksek olduğu ve ekolojik vatandaşlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Koca (2021) tarafından gerçekleştirilen “Fen bilgisi öğretmen adayları ve ekolojik vatandaşlık: Faaliyetler ve görüşler” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, fen bilgisi öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlığın boyutları olan katılım, sürdürülebilirlik, sorumluluk, hak ve adalet hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada olgubilim deseni benimsenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir üniversitenin 1, 2 ve 3. sınıfında öğrenim gören 21 fen bilgisi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiş, veri toplama aracı olarak

yedi sorudan oluşan bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda fen bilgisi öğretmen adayları bireylerin ekolojik vatandaş olarak nitelendirilmesi için doğaya karşı hak ve sorumluluklarının bilincinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca doğanın korunması için belli kural ve kanunların gerekliliği, tüm canlıların yaşam hakkına sahip olduğu görüşünü taşıdıkları sonucuna da ulaşmıştır.

Okudan Dernek ve Tırış (2020) tarafından gerçekleştirilen “Yurttaşlığı Yeniden Düşünmek: Ekolojik Yurttaşlık Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmada, alanyazındaki ekolojik yurttaşlık kavramına ilişkin tartışmaları inceleyerek bir sınıflandırma gerçekleştirmek ve ekolojik yurttaşlığın ekolojik krize hangi yönlerden çözümler sağlayabileceğini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada ekolojik yurttaşlık kavramı temelde kamusal alan, özel alan, devlet, sivil toplum gibi yurttaşlık unsurları ile ilişkilendirilerek incelenecek tartışmalar liberal ve radikal yurttaşlık anlayışı bağlamında iki grupta incelenmiştir. Araştırma sonucunda liberal ekolojik yurttaşlık anlayışları ile yurttaşlığın ekolojik dönüşümleri sağlanmakta, devletin de ekolojik dönüşümü gerçekleştirmektedir. Radikal ekolojik yurttaşlık anlayışında ise yurttaşlık tanımlarının ekolojik bir dönüşüm geçirmesi için ciddi, kitlesel ve uzun bir mücadele gerektiği ifade edilmiştir.

Karatekin, Salman ve Uysal (2019) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Adaylarının Ekolojik Vatandaşlık Düzeylerinin Karşılaştırılması” başlıklı çalışmada, sınıf, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerini tespit etmek ve karşılaştırmak amaçlanmıştır. Araştırma betimsel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 528 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ekolojik Vatandaşlık Ölçeği (EVÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeyleri üzerinde öğrenim gördükleri branşın bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ölçeğin sorumluluk boyutunda sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının aldıkları toplam puanların sosyal bilgiler ve okulöncesi öğretmenliği öğretmen adaylarının aldıkları toplam puanlar ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının en yüksek puan aldıkları boyutun hak ve adalet, en düşük puan aldıkları boyutun ise katılım olduğu görülmüştür.

Bostancı ve Yıldırım (2019) tarafından gerçekleştirilen “Sürdürülebilir Topluluklar ve Ekolojik Vatandaşlık Üzerine Kavramsal Bir İnceleme” başlıklı çalışmada toplumların ekolojik değerlere sahip çıkabilmek ve yaşatmak için neler yapabilecekleri araştırılmıştır. Araştırma literatür taraması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler sürdürülebilir toplulukların çeşitli ölçeklerdeki deneyimleri ve örnek uygulamaları yorumlanarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çeşitli model ve deneyimleri yaşayan sürdürülebilir toplulukların olduğu görülmüştür. Bununla birlikte çevre konusunda gerçekleştirilen faaliyetlerden yeterince verim alınamamasının nedeninin ekolojik bilgi ve birikime sahip alan uzmanlarının projeler içinde yer almaması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz, Karakaya, Çimen ve Adıgüzel (2019) tarafından gerçekleştirilen “Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Ekolojik Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 151 fen bilgisi öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ekolojik Vatandaşlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda fen bilgisi öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeyleri ile çevre dersi alma, çevre ile ilgili bir etkinliğe katılma, sınıf düzeyi ve akademik başarı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte cinsiyet değişkeni açısından da ekolojik vatandaşlığı oluşturan hak ve adalet boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Uysal (2018) tarafından gerçekleştirilen “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Ekolojik Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, sınıf öğretmeni adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenlerin etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 3 farklı üniversitenin sınıf öğretmenliği bölümünde 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören 732 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ekolojik Vatandaşlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların ekolojik vatandaşlık düzeylerinin ölçeğin katılım boyutu için düşük, sürdürülebilirlik, sorumluluk ile hak ve adalet boyutları için ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tırış (2018) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojinin Siyasallaşması ve Ekolojik Yurttaşlık” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ekolojik yurttaşlık tartışmalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlamıştır. Araştırma literatür incelemesi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada literatür taraması liberal ve radikal yaklaşımlar olmak üzere iki grupta gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda insan ve doğa ilişkisini temel alan ekolojik tahribatı en aza indiren bir yurttaşlık anlayışını gerçekleştirebilmenin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Liberal ve radikal yaklaşımların iki zıt kategoride olmalarına rağmen yeni bir vatandaşlık anlayışı yaratmada ortak paydada buluşabilecekleri yönlerin de olduğu belirlenmiştir.

Kayasandık (2015) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlık Kavramının Fen Eğitiminde Bütüncül Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ekolojik vatandaşlık kavramını tanımlamayı ve ekolojik vatandaşlık eğitimi gerçekleştirmede kullanılan kavramları, kazanımları ve eğitim sürecini açıklamayı amaçlamıştır. Araştırma betimsel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada literatür taraması “ekolojik vatandaşlık”, “çevre okuryazarlığı”, “fen eğitimi” ve “bütünleştirilmiş fen eğitimi” anahtar kavramları üzerinden Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi veri tabanında gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye’de çevre okuryazarlığı üzerine yapılan çalışmaların yeterli kapsamda olmadığı sonucuna ulaşılmış ve bu çalışmaların ekolojik okuryazarlık, ekolojik vatandaşlık eğitimi gibi alanlarla yeterince bütünleştirilmediği belirlenmiştir. Aynı şekilde ekoloji okuryazarlığı ve ekolojik vatandaşlık eğitimi konulu çalışmaların da yeterli sayıda ve kapsamda olmadığı belirlenmiş, fen eğitimi öğretim programında da ekolojik vatandaşlık kavramına ve kazanımlarına yönelik yeterli içerik olmadığı belirlenmiştir.

Balkaya (2012) tarafından gerçekleştirilen “Çevreci Hareketlerin Ekolojik Yurttaş Oluşturmadaki Rolü” başlıklı çalışmada, Hidroelektrik Santrallerine karşı gerçekleşen eylemler örnek olay olarak ele alınmış ve bu hareketlerin çevre hakkı bağlamında ekolojik bir yurttaş meydana getirme durumunu incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada çevre hakkı ele alınarak HES eylemleri kapsamında bu hakların kullanılması ve ekolojik yurttaş olmada bu eylemlerin katkısı irdelenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye’deki yasal ve ekonomik birtakım kısıtlamaların çevreci hareketlerdeki ekolojik yurttaş oluşturmadaki rolünü minimum düzeyde etkilediği belirlenmiştir.

Yurt içinde ekolojik vatandaşlığı ele alan araştırmaların çoğunun betimsel nitelikte olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların çoğu ekolojik vatandaşlığa ilişkin öğretmen

adaylarının görüşlerini ve ekolojik vatandaşlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra yurt içinde sosyal bilgiler dersinde ortaokul öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık özelliklerine yönelik deneme modelinde çalışmaların olmadığı görülmektedir.

2.8.2. Yurt dışında ekolojik vatandaşlığa ilişkin yapılan araştırmalar

Bu bölümde ekolojik vatandaşlığa yönelik yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Faujiah ve Marzuki (2021) tarafından gerçekleştirilen “Okullarda Ekolojik Vatandaşlık Oluşumu İçin Doğa Temelli Öğrenme Modelleri” başlıklı çalışmada ekolojik vatandaşlığı geliştirmede kullanılabilecek doğa temelli bir öğrenme modeli geliştirmek amaçlanmaktadır. Yaşanan çevre sorunları sonucunda bunları engellemek ve sorumluluk almak adına bilinçli nesiller yetiştirmenin önemli olduğu görüşünden hareketle eğitim ile ekolojik vatandaşlık düzeyini geliştirmek hedeflenmiştir. Araştırmada betimsel analiz işe koşulmuş ve doğa temelli bir öğrenme modelini tanımlamak amacıyla çeşitli dergi, kitap ve makaleler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda okulda ekolojik vatandaşlık, çevre bilgisi, çevre becerileri ve çevre etiğine ilişkin temel yetkinliklerin geliştirilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Öğrencilerin doğa ile iç içe olduğu sınıf dışı öğrenme ortamlarının desteklendiği bir modelin etkili olacağı belirlenmiştir.

Aarnio-Linnanvuori (2019) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmenler Çevresel Sorumluluğu Nasıl Algılıyor?” başlıklı çalışmada çevresel sorumluluk almada bireysel ya da toplu olarak üzerimize düşenleri, bireysel çevre yanlısı davranışların çevrenin korunması ve sorumluluk bilincinin gelişmesi için etkili olduğu görüşünden hareketle öğretmenlerin çevresel sorumluluk düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma fenomenoloji deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 13 Fin’li öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veriler görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda görüşmeler çevreye yönelik farkındalık, çevre ile ilişki içinde olma, çevre ile ilgili özel alanlara yönelik katılım gösterebilme ve aktif vatandaşlık kategorileri altında analiz edilmiştir. Öğretmenlerin eğitim aracılığıyla çevresel sorumlulukları geliştirmede bireysel olarak değil, grup ile yapılan çalışmaların faydalı olacağını ifade ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların çevresel sorumluluk almada gerekli olabilen becerilere yönelik bilgi sahibi olduğu ancak öğrencilerinin bu bilgiye yönelik eksiklikleri olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Spannring (2019) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlık Eğitimi ve Hayvan Öznelliğinin Tüketimi” başlıklı çalışmada ekolojik felaketlere insanın etkisi ve bu felaketlerdeki rolü ekolojik vatandaşlık bağlamında ele alınmaktadır. Ekolojik bir vatandaşın sahip olması gereken temel özelliklerden sorumluluk, özen ve toplu hareket etmenin önemine değinen çalışmada, ekolojik vatandaşın günümüzde insanı temel bir tüketici olarak ele aldığı; vatandaşlık eğitimini de bu perspektiften yansıttığı belirtilmektedir. İnsan için dünyada olmak ve dünya ile ilişki kurmada temel bir faaliyet olan tüketim, bu çalışmada eleştirel bir yön ile ele alınmıştır. Araştırma sonucunda insanın diğer canlılara ve doğaya karşı nesneleştirme ve metalaştırma bakış açısının bir sonucu olarak çevreye yönelik felaketlere zemin hazırladığı belirlenmiştir. Çevre eğitimi araştırmalarının, siyaset teorilerinin, hayvan hakları çalışmalarının ve tüketim toplumlarının vatandaşlık eğitimine etkilerinin irdelendiği çalışmada ekolojik vatandaşlık eğitiminin insanın ve diğer canlıların da refahını gözeten bir yaklaşım ile ele alınması gerektiği, yaşamın sürekliliğini sağlamada bireysel çabaların önemini ortaya çıkararak ekolojik vatandaşlık eğitiminin bu merkezde şekillenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Green, Medina-Jerez ve Bryant (2016) tarafından gerçekleştirilen “Öğretmen Eğitiminde Çevre Vatandaşlığı Yetiştirmek” başlıklı çalışmada bir siyasi çevre eylemi projesine katılmanın öğretmen adaylarının çevresel vatandaşlık düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını Amerika’daki bir eyaletin bir üniversitesinde öğrenim gören ve üniversitede yer alan bir çevre eğitimi kursuna katılmış olan öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların kurs sırasında ve sonrasında çevre sorunlarına karşı yaklaşımlarını belirlemek hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında öğretmen adayları uluslararası bir vatandaşlık eğitimi programı olan ProjectCitizen’in içeriğine uygun olarak üniversitelerindeki aşırı enerji kullanımına yönelik çözümler öğrenmişler ve yerel enerji sistemlerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının öz yeterlilikleri, değer farkındalıkları ve ekolojik vatandaşlık düzeylerinde olumlu bir değişim olduğuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının enerji tasarrufunun hem yerel hem de küresel bir sorun olduğuna yönelik görüşlerinde ve çevreye yönelik tutumlarının aktif katılım ile artırılabilmesine ilişkin inançlarında gelişme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Porto (2016) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Yabancı Dil Olarak İngilizce (EFL) Sınıfında Ekolojik ve Kültürlerarası Vatandaşlık: Arjantin’de Çevrimiçi Bir Proje” başlıklı çalışmada 2013-2014 yılları arasında Arjantin ve Danimarka arasında gerçekleştirilen ilkokul İngilizce sınıfındaki çevre konulu bir çevrimiçi kültürlerarası projeyi ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma Avrupa, Amerika ve Doğu Asya’daki öğretmen ve araştırmacılar ile Michael Byram tarafından koordine edilmektedir. Proje çokkültürlü bir İngilizce sınıfında ekolojik vatandaşlık kavramı uluslararası, ulus ötesi ve küresel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Araştırma örgün eğitim basamaklarında ele alınan vatandaşlık tanımlarının genellikle milliyetçi ve vatansever zihniyetleri ele almasından dolayı yeni bir anlayış getirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra vatandaşlık eğitiminin genellikle sosyal bilgiler ve vatandaşlık gibi derslerde ele alınmasından dolayı yabancı dil sınıfında bu projenin gerçekleştirilmesini özgün kabul ederek projenin incelenmesine odaklanılmaktadır.

Anantharaman (2014) tarafından gerçekleştirilen “Ağa Bağlı Ekolojik Vatandaşlık, Yeni Orta Sınıflar ve Hindistan Bangalore’de Sürdürülebilir Atık Yönetiminin Sağlanması” başlıklı çalışmada Hindistan Bangalore’nin en önemli tüketici sınıfı olarak kabul edilen yeni orta sınıfların çevre yanlısı davranışlarını incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma etnografi deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırma 15 ay boyunca mahalle sakinlerinin geri dönüşüm ve kompostlama çalışmalarına odaklanmıştır. Araştırmada ekolojik vatandaşlık teorisinden yararlanarak atık yönetiminin nasıl yapılması gerektiği üzerine tartışmalara yer verilir. Araştırmanın katılımcıları sosyo-ekonomik olarak ileri düzey bir sosyal sınıfı temsil ettiğinden araştırma sonuçlarında çevre yanlısı ve atık yönetimi için uygun davranışların gözlemlendiği belirlenmiştir. Ayrıca bu ekonomik düzeye sahip bireylerin gönüllü katılımını sağlayacak çalışmaların da ekolojik vatandaş anlayışını geliştireceği sonucuna da ulaşılmıştır.

Jonusaite (2013) tarafından gerçekleştirilen “Güney Afrika Durban’daki Gençlerin Ekolojik Vatandaşlık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma” başlıklı doktora tez çalışmasında Güney Afrika Durban’daki gençlerin ekolojik vatandaşlık düzeylerinin iklim değişikliğine olan yaklaşımlarına etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Bunu sağlamak için de gençlerin iklim değişikliğini nasıl kavramsallaştırdıkları, vatandaşlık kavramını nasıl anladıklarını ve deneyimlediklerini, ekolojik vatandaşlık özelliklerine sahip olma durumlarına yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 14-

17 yaş arasında bulunan 18 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda Durban'daki gençlerin iklim değişikliğiyle ilgili kavramlara yönelik belirsiz bir anlayışa sahip oldukları, vatandaşlık anlayışları ve uygulamaları arasında bir farklılık olduğu, vatandaşlığı hak ve sorumluluk olarak algıladıkları ve gençlerin günlük hayattaki uygulamalarının çevre sorunlarıyla nispeten daha fazla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca gençler iyi bir ekolojik vatandaş olmak için daha fazla aktif katılım gösterebilecek uygulamaların düzenlenmesinin önemli olduğunu ve sürdürülebilir davranış kazanmak için pratik uygulamaların artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Biagi ve Ferro (2011) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlık ve Suyun Sosyal Temsili: İki Arjantin Şehrinde Vaka Çalışması” başlıklı çalışmada Arjantin halkının kent kültürlerinde su kaynaklarının yerini, önemini ve halkın bir vatandaş olarak bu kaynakları korumak için neler yaptıklarını incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma durum çalışmasında desenlenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını Arjantin'in iki şehri olan Gualeguaychu ve Buenos Aires'te yaşayan 26 kişi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında halkın su kaynakları hakkında geliştirdikleri sosyal yapılar tanımlanmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri görüşmeler ile elde edilmiş ve katılımcıların suyun yansıttığı değerlere ve kavramsal temsiline, su kaynaklarının mevcut ve gelecekteki durumlarına, su kaynaklarının mevcut durumunun nedenleri ve sonuçlarına ve insan ile su kaynakları arasındaki ilişkiye yönelik sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler Andrew Dobson'un ekolojik vatandaşlık modelindeki vatandaş özellikleri temel alınarak karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda insanların başta bilim ve teknolojinin doğayı yeniden inşa edeceği görüşü olmak üzere geleneksel çevre politikalarına inançlarının devam ettiği şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Jagers ve Matti (2010) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlar: İsveçliler Arasında Bireysel Çevresel Sorumluluğunu Destekleyen Değerleri ve İnançları Belirlemek” başlıklı çalışmada İsveç'te yaşayan kişilerin ekolojik vatandaşlık düzeylerinin çevre hakkında sorumluluk almaları ile çevreye yönelik değer ve inançları desteklemeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmaktadır. Çevresel bozulmaları bireysel çabalar ile düzenlemenin önemi üzerinden hareket eden çalışmada ekolojik vatandaş da bireysel özelliklerin öne çıkması bakımından ele alınmaktadır. Araştırmanın katılımcıları İsveç'in farklı bölgelerinde bulunan dört belediyenin sınırlarında ikamet eden 20-75 yaş aralığındaki rastgele seçilmiş 4.000 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada

veriler e-posta yoluyla gönderilen anket formu aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada katılımcıların ekolojik bir vatandaş olarak sorumluluk, inanç ve değerlere yönelik beklentileri karşılama durumları analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların çoğunun ekolojik vatandaşlığın temel özelliklerine sahip olduğu, ekolojik vatandaşlığın bireysel katılımlar ile desteklenerek geliştirilebileceğini düşündükleri belirlenmiştir.

Martinson ve Lundqvist (2010) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlık: “Yeşile” Dönüşmeden “Temiz” Çıkmak?” başlıklı çalışmada ekolojik vatandaşlık görüşünün küresel adaleti sağlamada ve ahlaki yükümlülükleri yerine getirmedeki etkileri ile vatandaşların sahip oldukları tutum ve erdemlerin yeşil bilinci geliştirmedeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Çalışmalarını ekolojik vatandaşlığın bu dört özelliği bağlamında inceleyebilmek amacıyla İsveç’teki katılım verileri ve anketler incelenmiştir. Araştırma sonucunda uygulamada yeşil bilinç gözetken bir vatandaş grubunun aslında gri çevreci tutumlar sergilediği belirlenmiştir. Vatandaşların ekolojik olarak temiz bir anlayışı benimsemeleri için ise kalıcı tutumlar geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Jagers (2009) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaş Arayışında” başlıklı çalışmada ekolojik bir vatandaşın tanımını yapmak ve onu tanımlayan faktörleri açıklamak amaçlanmaktadır. Araştırmada katılımcılar 2005 yılında bir anket sitesinden iletişim bilgileri alınan rastgele seçilmiş 15-85 yaş grubundaki 3.000 İsveç vatandaşından oluşmaktadır. Araştırmada veriler katılımcılara e-posta aracılığıyla gönderilen anketlerden elde edilmiştir. Elde edilen yanıtlara göre ekolojik bir vatandaş olarak katılım göstermeye istekli bir grup katılımcı belirlenmiştir. Harekete geçmeye istekli katılımcıların belirlenmesinde çevresel amaçlar için vergi ödemeye hazır olma durumu, yoksulluğu azaltmak için vergi ödemeye istekli olma durumu ve ekonomik büyümeyi gözetmeksizin çevre dostu bir toplum yaratmaya istekli olma durumuna verilen yanıtlara bakılmıştır. Çalışma için İsveç vatandaşlarının seçilmesinde ise yapılan çalışmalarda İsveçlilerin genellikle çevre dostu tutumlar içerisinde oldukları bulgusu etkili olmuştur. Araştırma sonucunda ekolojik bir vatandaşın aktif bir katılım göstermesinde algılanan çevresel tehdidin büyüklüğü, çevreye duyulan ilgi, ideoloji ve yaşı etkisi olduğu sonucuna ulaşılrken, eğitim düzeyinin ekolojik bir vatandaşın temel katılım özelliklerine bir katkısı olmadığı belirlenmiştir.

Wolf, Brown ve Conway (2009) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlık ve İklim Değişikliği: Algılar ve Uygulama” başlıklı çalışmada ekolojik vatandaşların nasıl olması gerektiği iklim değişikliklerine yaklaşımları bağlamında analiz etmek

amaçlanmaktadır. Araştırma durum çalışmasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 2004-2005 yılları arasında Kanada'nın dört eyaletinde ikamet eden 86 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar çalıştıkları yerlerin organik tarım, ekoturizm, açık hava etkinlikleri ve pazar alanları olması bakımından tercih edilmiştir. Araştırmada veriler odak grup görüşmeleri aracılığıyla elde edilmiş ve katılımcıların iklim değişikliğine verilen bireysel tepkilerini görebilmek amacıyla Q metodolojisi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların ekolojik bir vatandaş olarak iklim değişikliğine bakış açıları toplulukçu, sistemci, şüpheli ve ekonomik yönlerden ayrılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların iklim değişikliğine yönelik sorumluluklarının ekolojik vatandaşlık düzeyleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların yaşam standartlarının iklim değişikliğine yönelik görüşlerinin şekillenmesinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Houser (2009) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Demokrasi: Vatandaşlık Eğitimine Çevresel Bir Yaklaşım” başlıklı çalışmada çağdaş vatandaşlık anlayışını tanımlamak ve vatandaşlık eğitiminin ekolojik bilincin geliştirilmesindeki rolünü belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada etkili bir vatandaşlık eğitimi verebilmek adına vatandaşlığın iyi bir tanımının yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Çağdaş toplumların bile vatandaşlığın sınırlarını çizmede yetersiz kaldığını ele alan araştırma sadece nüfus artışının getirdiği zorluklardan değil, akademik anlamda da vatandaşlık konusunun iyi bir analiz ile ele alınamadığını ifade etmektedir. Araştırma sonucunda iyi bir vatandaşlık eğitiminin ekolojik konuları da içermesi gerektiği vurgulanmakta ve bu eğitimin yalnızca yurt içinde değil, yurt dışında da ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Toplumun iyiliği ve gezegenin sağlığı için vatandaşlık eğitimi ekolojik bilinç ile ele alınmanın önemine değinilmektedir.

Melo-Escihela (2008) tarafından gerçekleştirilen “Ekolojik Vatandaşlığın Desteklenmesi: Haklar, Görevler ve Siyasi Temsilcilik” başlıklı çalışmada ekolojik vatandaşlığın pratik çıkarımları üzerine alan yazındaki eksikleri gidermek ve gelişmesi için gerekli koşulları araştırmak amaçlanmaktadır. Araştırmada ekolojik vatandaşlık haklar yaklaşımı ve kişisel görev yaklaşımı olarak iki eğilim üzerinden analiz edilmektedir. Araştırmada bu iki eğilimin eksik yönleri de ele alınarak üçüncü bir eğilime ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Devletin ve yeşil devletin vatandaşlığı dönüştürmedeki rolleri de ele alınarak ekolojik vatandaşlığın sivil toplum perspektifinden ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

MacPherson (2005) tarafından gerçekleştirilen “Mavi Gezegenin Ekolojik Vatandaşlarını Eğitmek” başlıklı çalışmada ekoloji ve ekolojik ilkeler üzerine geliştirilen yenilenmiş bir vatandaşlık modelini ele almak amaçlanmaktadır. Araştırmada insan topluluklarının bir vatandaş olarak anlam kazanması için dayanışma ve sorumluluklarını ön planda tutması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca küresel düzeyde bir alanı kapsayacak şekilde gelişen vatandaşlık vizyonunun sorumlulukların yanı sıra yetenekleri de geliştirdiği ifade edilmektedir. Bir vatandaş için sorumluluk kazanmanın önemini Stoacılara ve Budist geleneklere dayandıran araştırmanın küresel düzeyde bir ekolojik vatandaş yetiştirme noktasında bu anlayışları bir başlangıç noktası olarak kabul ettiği görülebilmektedir. Eğitim sistemi içinde vatandaşlık eğitiminin bir parçası olarak ekolojik değerlerin ve etinin temel alındığı ifade edilmektedir.

Yurt dışında ekolojik vatandaşlığı ele alan araştırmaların tarama, olgu bilim, etnografya ve durum çalışmaları gibi çeşitli araştırma yöntemleri ile incelendiği görülmektedir. Yurt dışında ekolojik vatandaşlığa ilişkin araştırmalar çoğunlukla sıradan vatandaşların görüşlerini belirlemeye ve uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ekolojik vatandaşlığın doğasını, siyasi anlamdaki yapısını yansıtan çalışmalar da mevcuttur. Ancak yurt dışında, sosyal bilgiler dersi kapsamında ortaokul öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık özelliklerine yönelik deneysel çalışmaların olmadığı görülmektedir.

2.8.3. Yurt içinde güncel olay öğretimine ilişkin yapılan araştırmalar

Bu bölümde güncel olay öğretimine ilişkin yurt içinde yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Sağlamgöncü (2022) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Öğretiminde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Kullanılması: Bir Eylem Araştırması” başlıklı doktora tez çalışmasında sosyal bilgiler dersinde güncel olayların aktif öğrenme teknikleri ile ele alınması sürecini ve bu derse ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma eylem araştırması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir okulda 5. sınıf düzeyinde öğrenim gören 8 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu, gözlem formu, öğrenci, öğretmen ve araştırmacı günlüğü, uygulama sürecine ilişkin video kayıtları, öğrenci materyalleri ve geçerlik komitesi kayıtları aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme teknikleri kullanılarak ele alınan güncel

olay öğretiminin öğrencilerin derse aktif katılımını sağladığı, güncel olaylara yönelik ilgilerini artırdığı ve bilgi, beceri ve değer kazanmalarını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Özmen (2022) tarafından gerçekleştirilen “Özel Eğitim Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Güncel Olay Kullanımına İlişkin Görüşleri” başlıklı çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde güncel olayların kullanımına ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma durum analizi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir ilin çeşitli okullarında görev yapan 15 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli bireylere yönelik verdikleri sosyal bilgiler dersinde güncel olayları çok az kullandıkları, kullandıkları konuların ise belirli gün ve haftalar, küresel konular, doğal afetler olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin derslerinde güncel olayları aktarmada ise en çok düz anlatım ve soru-yanıt tekniğinden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bozkaya (2021) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Konuların Ele Alınması ve Göçmen Öğrencilerin Toplumsal Uyumları” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler dersinde güncel konuların ele alınması ve bu konuların göçmen öğrencilerin toplumsal uyumuna katkısını belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma literatür taraması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada göç ile eğitim ve sosyal uyum kavramları birlikte ele alınarak sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının göçmenlere bu bağlamlardaki katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda göçmen öğrencilerin sosyal uyumlarının sağlanmasında sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının önemli olduğu belirlenmiştir.

Çelik ve Yıldırım (2021) tarafından gerçekleştirilen “5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Güncel Olaylar Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmada 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların kullanım durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden doküman analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler 2020-2021 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu ve MEB tarafından onaylanmış 3 ders kitabı aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada incelenen ders kitaplarının güncel olaylara yer verme bakımından zengin içerikler sunduğu ancak istatistiki verilerin güncel olmadığı ve güncel olayların ünite bazında eşit içerikler sunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akkan ve Akhan (2020) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Güncel Olayları Argümantasyon Tekniği ile Değerlendirmeleri” başlıklı

çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir güncel olay belirleyerek bu olayı dersleri ile ilişkilendirebilmeleri ve güncel olayı argümantasyon tekniği ile tartışmalı bir metin içerisinde yazabilmeleri amaçlanmaktadır. Araştırma olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir üniversitenin 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören 188 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Güncel Olay Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çoğunluğunun belirledikleri güncel olayların sosyal bilgiler dersi ve kazanımları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Belirlenen güncel olayların sosyal bilgiler dersi ile ilişki kurulması bakımından cinsiyet değişkenine göre erkek adayların lehine bir sonuç tespit edilmiş, sınıf düzeyi ve not ortalaması değişkenlerinde de farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk ve Veziroğlu (2020) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Olayların Kullanım Durumu” başlıklı çalışmada ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların kullanımını incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarından elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ders kitaplarında ele alınan güncel olayların sınıf, öğrenme alanı ve konu bakımından eşit bir dağılım göstermediği, sınıf seviyesi yükseldikçe güncel olay kullanım durumunun arttığı belirlenmiştir.

Gürkan, Kanatlı Öztürk ve Kumru (2020) tarafından gerçekleştirilen “Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Olayların Uygulanmasına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Deneyimleri” başlıklı çalışmada ortaokul sosyal bilgiler dersinde güncel olayların uygulanmasına ilişkin öğretmen ve öğrenci deneyimlerini değerlendirmek amaçlanmaktadır. Araştırma olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları iki farklı ilde görev yapan 8 sosyal bilgiler öğretmeni ve bu öğretmenlerin dersine girdiği 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören 15 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin güncel olayları dersi anlaşılır kılmak, geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurmak, günlük yaşamla ilişkilendirmek gibi amaçlarla kullandığı, güncel olay seçiminde ise öğrenci özellikleri, olayın önemi ve dikkat çekiciliği gibi unsurları dikkate aldığı belirlenmiştir. Güncel olayların daha çok soru-yanıt ve tartışma yöntemleri ile sunulduğu tespit edilmiş, öğrencilerin ise derste güncel olay

kullanılması ile derse yönelik ilgi ve katılımlarının arttığı, dersi daha iyi anladıkları, kalıcı öğrenmelerinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sömen (2020) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Olaylar” başlıklı çalışmada güncel olayların tanımı, kapsamı, yaklaşımları, faydaları, öğretme-öğrenme sürecindeki kullanım durumu etkinlik ve materyal örneklerine yer verilerek ele alınmıştır. Araştırmada güncel olay öğretimi ele alınarak sosyal bilgiler dersinde güncel olayların yeri, önemi ve kullanım durumu incelenmiştir. Kazanımlara uygun ders planı örneklerine de yer verilen çalışmada farklı etkinlik örnekleri de sunulmuştur.

Topçubaşı ve Kabapınar (2019) tarafından gerçekleştirilen “Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarında Gazete Haberlerini Kullanma(ma)sı: Güncelin Sınıfta Varolma Çabası” başlıklı çalışmada hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğrenme ortamlarında gazete haberi kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma durum çalışması deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir ilde çeşitli devlet okullarında görev yapan 35 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çoğunluğunun ders kapsamında gazete haberi kullanmanın somut öğrenmeyi sağlayacağını, öğrencilerin konuyu gerçek hayatla ilişkilendirmesine fırsat tanıyacağı, farklı bakış açıları geliştireceği ve öğrencilerin güncel olaylardan haberdar olmalarının yanı sıra eleştirel düşünme, karar verme ve problem çözme becerilerini geliştireceğini düşündükleri belirlenmiştir. Gazete haberi kullanımının dezavantajı olarak ise öğretmenlerin bazı haberlerin şiddet içerikli olmasından dolayı çocukların psikolojisini olumsuz yönde etkileyebileceğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bekret (2019) tarafından gerçekleştirilen “Kanıt Temelli Güncel Olayların Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımına Yönelik Bir Eylem Araştırması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında sosyal bilgiler dersi içerisinde görsel, işitsel ve yazılı kanıtlar kullanarak bir öğretim süreci uygulamak ve kanıt temelli öğretim aracılığıyla ele alınan güncel olayların derse yönelik kazanımları geliştirmede ve tutumları etkilemedeki durumunu belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma eylem araştırması deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir okulun 7. sınıfında öğrenim gören 32 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veriler “Ne Biliyordum?” ve “Ne Öğrendim?” açık uçlu soru formu, araştırmacı, öğretmen ve öğrenci günlükleri, öğretmen ile gerçekleştirilen

görüşme, öğrencilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmesi, fotoğraf kayıtları ve öğrenci etkinlikleri aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunun güncel olayların incelendiği tüm kanıt temelli öğrenme etkinliklerinde derse katılım gösterdiği, ürün geliştirebildiği ve başarılı sonuçlar elde ettiği belirlenmiştir.

Taşkın ve Memişoğlu (2018) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Konulara Yer Verilme Durumunun İncelenmesi” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel konulara yer verilme durumunu tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma doküman incelemesi desende gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler 9 adet 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabından elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ders kitaplarında yer verilen güncel konuların eşit bir dağılım göstermediği tespit edilmiştir.

Eryılmaz ve Çengelci Köse (2017) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Kullanımının Öğrencilerin Sosyal Problemlere Duyarlılıklarına Etkisi” başlıklı çalışmada, 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma gömülü desende gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 48 kişi olan 6. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyal Problemlere Duyarlılık Ölçeği, yarı yapılandırılmış görüşme formu, yapılandırılmış gözlem formu, ders planları ve öğretim materyalleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına hem deney hem de kontrol grubunun son test puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark meydana getirdiği belirlenmiştir.

Dinç ve Acun (2017) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Ekonomi ve Sürdürülebilir Kalkınma ile İlgili Konuların Öğretiminde Güncel Olayların Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler dersinde ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların öğretiminde güncel olayların kullanılma durumuna yönelik öğretmen görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma desende gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını iki farklı ilin çeşitli ortaokullarında görev yapan 13 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma konularını ele alırken güncel olaylardan yararlanmanın önemli olduğunu, en çok ithalat,

ihracat ve madenler konusunda bu öğretim yönteminden yararlandıkları ve güncel olayların öğrencileri gerçek yaşamla ilişkilendirdiğini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Memişoğlu ve Güçin (2017) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Güncel Konuların Öğretimi” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin güncel konuların öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada durum çalışması kullanılmıştır. Araştırma katılımcılarını resmi ortaokullarda görev yapan 12 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin güncel konulara ilişkin görüşlerinin öğrencileri hayata hazırladığı, derse ilgilerini artırdığı ve derse aktif katılımlarını sağladığı yönünde olduğu belirlenmiştir. Güncel olayların öğrencilerin yaşadıkları toplumun gerçekliklerini görerek etkin vatandaş olmalarına da katkı sağladığını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mentiş Taş ve Özkara (2016) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Güncel Olaylar ve Derste Kullanımına İlişkin Görüşleri” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının güncel olaylar ve derste kullanımına yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını bir üniversitenin 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören 72 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların özellikle dersin giriş kısmında güncel olayları kullanmak istedikleri, güncel olayları televizyon ve internet aracılığıyla takip ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Akdağ, Oğuz, Tatar ve Subaşı (2014) tarafından gerçekleştirilen “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Güncel Olaylar Bağlamında Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan güncel olay konu ya da etkinliklerinin öğretme-öğrenme sürecindeki etkisini belirlemeye yönelik öğretmen görüşlerinin alınması amaçlanmaktadır. Araştırma durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını bir ortaokulda görevli 54 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin güncel olayları gazete, televizyon ve internet gibi yayın organları aracılığıyla takip ettiği, derslerini güncel olaylar ile ilişkilendirdiği ve bunları daha çok dersin süreç boyutunda ele aldığı belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında ise güncel olay kullanımının yetersiz olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Dönmez ve Tangülü (2012) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi’nde Öğretmenlerin Gazete Kullanımına İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” başlıklı çalışmada 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazetelerin kullanım durumunu ve öğretmenlerin gazetelerin kullanımına ilişkin tutumlarını bazı değişkenlere göre belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma betimsel tarama deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını ilgili dersi veren 440 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Gazete Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcı öğretmenlerin gazete kullanımı konusunda görev yaptıkları okullara ve mesleki kıdemlerine göre özel okullar lehine anlamlı bir farklılık çıkmıştır.

Ünlüler ve Yaşar (2012) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri” başlıklı çalışmada ilköğretim 4. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 26 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerin bu öğretim tekniğine ilişkin görüşleri olumlu olarak belirlenmiştir. Görüşme sonucunda ise öğrencilerin gazete kullanımının okuma becerilerini artırdığı yönünde görüşler geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gedik (2010) tarafından gerçekleştirilen “Güncel Olayların İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı çalışmada 4-7. sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersinde güncel olayların işlenişi ve bazı güncel olaylar hakkında öğrenci görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları üç okulun 4, 5, 6 ve 7. sınıflarında öğrenim gören 48 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler dersinde en çok ele alınan güncel olayın kuraklık ve kuraklık tehlikesi olduğu belirlenmiş ve öğretmenlerin güncel olayları işlerken en çok tartışma tekniğini kullandıkları saptanmıştır.

Gürdoğan Bayır (2010) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olaylardan Yararlanmanın Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim 5. Sınıf düzeyi sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanılmasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem desenlerinden baskın-daha az baskın desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri deneme modellerinden öntest-sontest kontrol gruplu model ile nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları bir ilköğretim okulunun 5. Sınıf düzeyinde öğrenim gören 49 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme becerisi ölçekleri, materyaller, ders planları ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda güncel olaylardan yararlanılarak öğretim yapılan deney grubu ile güncel olaylardan yararlanılmadan öğretim yapılan kontrol grubunda eleştirel düşünmenin analiz, değerlendirme, çıkarım ve yorumlama becerileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Açıklama ve öz düzenlemeye ilişkin eleştirel düşünme becerilerine yönelik ise bir fark tespit edilememiştir.

Arın ve Deveci (2008) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırd Tutma Düzeyine Etkisi” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencinin başarısı ve hatırd tutma düzeyine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma karma desenin öntest-sontest kontrol gruplu modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları bir ilköğretim okulunun 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 55 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrencilerin başarılarını, bilgilerini ve hatırlama düzeylerini artırdığı belirlenmiştir.

Deveci (2007) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin güncel olaylardan yararlanma durumlarını belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını farklı sosyoekonomik düzeyde yer alan okullarda çalışan 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde güncel olaylardan yararlanılmasını faydalı buldukları, güncel olaylara ders içerisinde konu ve zamana göre yer verdikleri, en çok gazete ve televizyon gibi kaynaklardan güncel olayları edindikleri

ve güncel olayları soru-yanıt, araştırma ödevi, tartışma ve canlandırma gibi yöntem ve teknikler kullanarak ele aldıkları belirlenmiştir.

Deveci (2005) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretiminde gazete kullanımının yeri ve kullanım örneklerini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmada güncel olay öğretimi üzerinde durularak bu öğretimin gerçekleştirilmesinde kullanılan araçlardan biri olarak gazeteler değerlendirilmiştir. Ders kapsamında gazete kullanımına yönelik öğretme-öğrenme süreci betimlenmiş, sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin etkinlik örnekleri açıklanmıştır.

Yurt içinde güncel olay öğretimini ele alan araştırmaların eylem araştırması, durum çalışması, tarama ve doküman analizi gibi yöntemlerde gerçekleştirildiği görülmüştür. Yurt içinde güncel olay öğretimi konusunda öğrenci, öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerini, deneyimlerini alma konusunda çeşitlilik göstermektedir. Yurt içinde, doğrudan doğruya sosyal bilgiler dersinde ortaokul öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirmeyi amaçlayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2.8.4. Yurt dışında güncel olay öğretimine ilişkin yapılan araştırmalar

Bu bölümde güncel olay öğretimine ilişkin yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

LeCompote, Blevins ve Ray (2017) tarafından gerçekleştirilen “Güncel Olayların ve Medya Okuryazarlığının Öğretimi: Eleştirel Düşünme, Etkili İletişim ve Aktif Vatandaşlık” başlıklı çalışmada medya okuryazarlığının güncel olaylar ile kazandırılabilceği iki kavram arasındaki ilişkileri ele alarak incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada medya okuryazarlığının araştırma, analiz, değerlendirme ve iletişim gibi becerileri temel almakta bunların kazandırılması için de güncel olayların kullanılması önemli görülmektedir. Araştırmada güncel olaylar aracılığıyla medya okuryazarlığı eğitimi verebilmek için öğretmenlere öneriler de verilmektedir. Buna göre öğrencilerin sorunlarla başa çıkma yeteneği geliştirebilmeleri, gündemi ilgilendiren olaylardan haberdar olabilmeleri, farklı inanç yapılarını görebilmeleri için güncel olaylardan yararlanılmasının önemli olduğu belirtilmektedir.

Journell (2013) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Hakkındaki Güncel Olaylara ve Önem Durumlarına Yönelik Bilgi Düzeyleri”

başlıklı çalışmasında 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset konusunda güncel olaylar hakkında ne ölçüde bilgi sahibi olduklarını, etkili bir siyaset ve güncel olaylara yönelik değerlere ne kadar önem verdiklerini ve öğretmen adaylarının bu konular hakkında ne ölçüde entelektüel birikime sahip olduklarını incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma 3 yıllık bir sürede ABD’de yer alan bir üniversitedeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler görüşme ve anket sonuçlarından elde edilmiştir. Araştırma sonucunda 3. sınıf öğretmen adaylarının partiler ve önemli siyasi kişiliklere yönelik güncel olay bilgisinin 4. sınıf öğrencilerden daha az olduğu belirlenmiştir. Her iki grup öğretmen adayının ise H1N1 virüsü, Yüksek Mahkeme adayları, Dünya Ticaret Merkezi kalıntıları gibi yerel güncel olaylar hakkında eşit düzeyde yetersiz bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sharp (2009) tarafından gerçekleştirilen “Appalachian Ortaokul ve Lise Öğretmelerinin Tartışmalı Güncel Olay Öğretimi Algılarına İlişkin Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında tartışmalı güncel olayların öğretimine yönelik Appalachian ortaokul ve liselerindeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin bakış açılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın katılımcılarını ortaokul veya liselerde görevli 76 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler anket aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcı öğretmenlerin güncel olayları sosyal bilgiler müfredatının bir parçası olarak gördüğü ve derslerinde kullandıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir.

Haas ve Laughlin (2000) tarafından gerçekleştirilen “Güncel Olayların Öğretimi: Günümüzde Sosyal Bilgilerdeki Konumu” başlıklı çalışmada Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’ne üye olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde güncel olayları kullanma durumlarını belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını 598 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler anketler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcı öğretmenlerin derslerinde güncel olayları soyut, tarihsel, ekonomik ve politik konuları işlerken kullanmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin sosyal olayların zaman ve kültüre göre süreklilik gösterdiğini anlayabilmeleri ve farklı bakış açılarını görebilmeleri amacıyla da güncel olaylardan yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Hofstetter, Hofstetter, Lapp ve Flood (2000) tarafından gerçekleştirilen “Weekly Reader Gazetesinin Çocukların Güncel Olaylar Hakkındaki Bilgileri Üzerindeki Etkisi” başlıklı çalışmada Amerika’da okullarda yaygın bir şekilde bir öğretim aracı kullanılan

Weekly Reader gazetesinin öğrencilerin güncel olaylara ilişkin bilgi düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın verileri 1994-1995 yıllarında ilgili gazetenin güncel olay bilgisine etkisini belirlemeye yönelik çalışmalardan elde edilmiştir. Araştırma sonucunda 2 ve 3. sınıf düzeyindeki öğrencilerin ilgili gazete sayesinde yüksek düzeyde güncel olay bilgisine sahip olmasının sağladığı belirlenmiştir. 4 ve 6. sınıf öğrencilerinin ise diğer farklı iletişim araçlarını da kullanmalarından dolayı bu gazetenin güncel olaylara yönelik bilgilerini artırmada daha az etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wilson, Sunal, Haas ve Laughlin (1999) tarafından gerçekleştirilen “Güncel Tartışmalı Konuların Programa Dahil Edilmesi Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri” başlıklı çalışmada tartışmalı güncel konular ile öğretim programlarının bütünleştirilmesine yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını 48 eyalette görev yapan 468 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler anket aracılığıyla elde edilmiştir. Veriler, ankette yer alan ders döneminde Clinton’ın görevden alma işlemleri hakkında bilgi verdiniz mi? sorusu üzerine olumlu yanıt veren öğretmenlere açık uçlu sorular gönderilerek, olumsuz yanıt veren öğretmenlere ise neden ele almadıkları sorularak toplanmıştır. Ayrıca öğretmenlerden güncel olayları öğretmedeki görüşlerine en uygun ifadelerden birini seçmelerini isteyen sorular da sorulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin çoğunun Clinton hakkında derste bilgi verdiği ve güncel tartışmalı konular hakkındaki görüşlerini genişletme eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Anderman ve Johnston (1994) tarafından gerçekleştirilen “Ergenlik Çağındaki Bireylerin Güncel Olay Bilgileri Üzerindeki Gündüleyici Etkileri” başlıklı çalışmada ergenlik çağındaki bireylerin hedefleri, yeterlik inançları, haber takip etme davranışları ile güncel olay bilgileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını dört ortaokul ve dokuz lisenin farklı şubelerinde öğrenim gören 1148 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada veriler bir güncel olay başarı testi ve motivasyon ölçeği aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ortaokulda öğrenim gören erkek öğrencilerin haberlerle daha çok ilgili olduğu, lise grubundaki erkek öğrencilerin de kız öğrencilere göre haber araştırmada daha harekete geçme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin başarı puanları ile haberlere yönelik araştırmalarda bulunmaları arasında olumlu bir ilişki olduğu görülürken ortaokul öğrencileri ile ilgili böyle bir ilişkiye rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Houston (1992) tarafından gerçekleştirilen “Kanal 1 Yayınlarının Ortaokul Başarısına Etkisi” başlıklı çalışmada Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaokul ve lise öğrencileri için tasarlanan bir haber kanalı olan Kanal 1’in yayınlarının sınıfta tartışılmasının öğrencilerin güncel olaylar hakkındaki bilgisini artırma durumunu incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmada incelenecek kanal, uydu ve monitör gibi donanımlara sahip okullara ücretsiz olarak sunulmaktadır. Araştırmada veriler öğrencilerin iki gruba ayrılarak bu gruplara güncel olayların verilmesi ve gruplardan birinin sınıf tartışmalarına katılması ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda sınıf tartışmalarında yer alan grup ile yer almayan grup arasında güncel olaylara yönelik bilgileri bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Lentnek (1980) tarafından gerçekleştirilen “Gazeteyi Öğretim Aracına Dönüştürmek: 5. Sınıf Öğretim Programına Dahil Edilen Gazetelerin Etkilerine İlişkin Bir Araştırma” başlıklı tez çalışmasında 5. sınıf öğrencilerinin gazete kullanılarak gerçekleştirilen derslerin sonucunda eleştirel düşünme ve gazeteyi günlük hayatta kullanma tutumları ve becerilerinde meydana gelebilecek etkileri incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını iki ilkokulun 5. sınıf düzeyinde öğrenim gören 1542 öğrenci oluşturmaktadır. Okulları seçerken okulun gazete abonelikleri bulunmaması, sınıflarında farklı etnik kökenlere sahip öğrencilerin bulunması ve okulun her sosyo-ekonomik düzeydeki öğrenciyi barındırması kriter olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubunda gazete kullanılmadan öğretim yapılan kontrol grubu lehine anlama ve eleştirel düşünme becerilerinde olumlu yönde bir değişiklik olduğu belirlenmiştir.

Smith (1963) tarafından gerçekleştirilen “Modern Bir İlköğretim Okulunun Ortaokul Kademesinde Güncel Olaylar” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler dersi kapsamında verilecek güncel olayların hangi yöntem ve teknikler ile daha iyi bir şekilde ele alınabileceğini açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırmada güncel olayların sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere gazete haberi tasarlatma, röportajlar yapma, grup çalışmaları ve araştırma ödevleri ile derinlemesine fikir edinmelerini sağlayacak çeşitli örnek çalışmalar sunulmaktadır.

Yurt dışında güncel olay öğretimini ele alan araştırmaların çoğunun betimsel nitelikte olduğu görülmektedir. Yurt dışında güncel olay öğretimi konusunda öğretmen, öğrenci ve öğretmen adayı görüşlerini ortaya koyan çalışmaların yoğunlukta olduğu söylenebilmektedir. Yurt dışında, doğrudan doğruya sosyal bilgiler dersinde ortaokul

öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini güncel olay öğretimi aracılığıyla geliştirmeyi amaçlayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3. YÖNTEM

Araştırmada karma yöntem araştırması kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırma probleminin açıklanmasında tek bir veri kaynağının yetersiz olması, nicel araştırma sonuçlarını daha derin açıklama ve nitel araştırma bulgularını genelleme, bir çalışmayı ikinci bir yöntemle geliştirme ve kuramsal bir bakış açısını hem nicel hem de nitel verilerle destekleyerek en iyi şekilde kullanma gibi eksiklikler ve ihtiyaçların sonucunda ortaya çıkan bir yaklaşımdır (Creswell, 2017, s.9). Bu bağlamda nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılabildiği karma yöntem, araştırmacının bir araştırma problemini en iyi şekilde anlamak ve açıklamak için hem nicel veriler hem de nitel veriler topladığı ve iki veri setini birbiriyle bütünleştirdiği bir araştırma yaklaşımı olarak ifade edilebilir (Creswell, 2021, s.2). Bir başka tanıma göre ise karma yöntem araştırmasının, araştırma problemini kapsamlı ve çok boyutlu incelemek amacıyla pragmatist felsefenin ilkeleri doğrultusunda nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanarak gerçekleştirilen araştırmalar olduğu söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.322). Dolayısıyla karma yöntem araştırmalarında nicel ve nitel yaklaşımların soru tipleri, araştırma yöntemleri, veri toplama araçları ve analiz teknikleri araştırmanın doğası bağlı olarak çeşitli aşamalarda sırayla veya eş zamanlı olarak birlikte kullanılmaktadır (Teddle ve Tashakkori, 2015, s.8).

Nitel ve nicel yaklaşımların bileşenlerinin anlama, doğrulama ve derinleştirme amacıyla birleştirildiği karma yöntem araştırmaları (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007, s.123) birtakım temel özelliklere sahiptir. Bu temel özellikler şöyledir:

Karma yöntem araştırmaları;

- Olay ve olguların bütüncül ve zengin bir çerçevede sunulmasını sağlar,
- Aynı anda nitel ve nicel iki veri türünü, bu veri türlerinden birini diğerinin içine yerleştirilerek veya sırasıyla birini diğerinin üzerine inşa ederek sentezler,
- Farklı yöntemlerle toplanan verilerin birbirlerini teyit amacıyla kullanılmasını ve inandırıcılığı güçlü sonuçlara ulaşılmasını sağlar,
- Hem nitel hem de nicel araştırmanın zayıf yönlerini telafi etmektedir,
- Her iki yaklaşımın da analiz yöntemlerini kullanarak araştırma problemine yönelik daha fazla veri ortaya koyar,
- Farklı çalışma alanlarını birleştirir,

- Çoklu dünya görüşü ve paradigmaların kullanılmasını sağlar,
- Bir araştırma problemine yönelik tüm yöntemleri kullanabilmesi bakımından pratiktir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s.6; Teddlie ve Tashakkori, 2015, s.25; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.322).

Bu araştırmada karma yöntem araştırmasının tercih edilmesinin bazı gerekçeleri bulunmaktadır. Bunlar; i) araştırmada ele alınan problemi en iyi şekilde anlamak ve açıklamak için kapsamlı bir sürece ihtiyaç duymak, ii) araştırma problemiyle ilgili ilgili elde edilen verileri bütüncül ve zengin bir biçimde sunabilmek, iii) nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin güçlü yönlerini ön plana çıkarmak ve zayıf yönlerini mümkün olduğunca ekarte etmek, iv) araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin artırmak ve v) karma araştırma yöntemlerinin sağladığı diğer avantajlardan faydalanmak olarak ifade edilebilir.

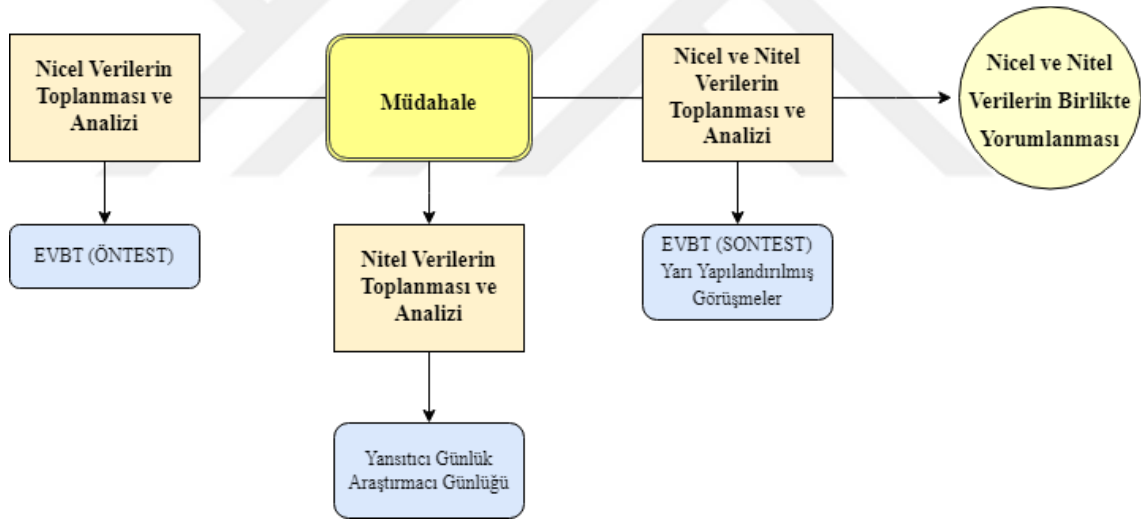
Çalışmanın bu bölümünde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik, pilot uygulama, deneysel işlem süreci, araştırma ortamı, araştırmacı rolü ve araştırma etiği başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada karma araştırma yöntemlerinden gömülü desen kullanılmıştır. Alan yazında gömülü, müdahale, içeyerleşik ve iç içe desen gibi çeşitli isimlerle ele alınan gömülü desen; temelde geleneksel nicel ve nitel desenlerin uygulamasını iyileştirmek, birden çok veri setini kullanmak, farklı araştırma sorularını cevaplandırmak ve her soru tipini farklı veri seti ile açıklamak için kullanılmaktadır (Creswell, 2021, s.43; Creswell ve Plano Clark, 2018, s.98; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 326). İki desenin bir birleşiminden oluşan gömülü desende nicel ya da nitel veriden birinin daha baskın olması diğer verinin de ana verinin içine gömülmesi söz konusudur. Desenin ele aldığı bu varsayım birincil yaklaşımın nicel ya da nitel olma durumuna göre belirlenmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s.98). Bununla birlikte ikincil konumda olan yöntemle toplanan veriler tek başına herhangi bir araştırma sorusunun cevabı olmamakta, birincil veriden elde edilen veriler ile bir anlam kazanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.328). Gömülü desende nitel veriler temel varsayımı oluşturuyorsa yapılandırmacı paradigma, nicel veriler temel varsayımı oluşturuyorsa ise post-pozitivist paradigma kullanılabilir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s.98). Dolayısıyla gömülü desenin kullanıldığı araştırmalarda ele alınan problemin doğasına bağlı olarak farklı

paradigmaların ve yaklaşımların benimseneceği söylenebilir. Bu durumun araştırmacılara ele aldığı problemi daha iyi anlamak ve açıklamak için kolaylık sağladığı ifade edilebilir.

Bu araştırmada ise post-pozitivist paradigmanın temelinde nicel yaklaşımın baskın olduğu gömülü desen tercih edilmiştir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s.98; Mertkan, 2015, s.37). Nicel yaklaşımın baskın olduğu gömülü desen kontrol ve deney grupları gibi çoklu grupların belirlenmesi, deney grubu ile yapılan işlemin test edilmesi ve bu işlemin çıktılar üzerinde etkisinin olup olmadığının belirlenmesi sürecine dayanmaktadır (Creswell, 2021, s.43). Bu araştırmada da gömülü desen, nicel veri toplama yöntemi kullanılarak bir müdahalenin etkisini ölçmek ve nitel veri toplama yöntemleri ile de müdahale hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırmada nicel veriler araştırmanın birincil yaklaşımını, nitel veriler ise araştırmanın ikincil yaklaşımını oluşturmaktadır. Araştırmaya ait deneysel desene ilişkin bilgilere Şekil 3.1’de yer verilmiştir.

Şekil 3.1. Gömülü desene göre tasarlanmış araştırma süreci

Araştırmanın nicel bölümünde öntest-sontest kontrol gruplu deneysel yarı deneysel desen kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol gruplu modelde herhangi bir seçme yapılmadan atanmış bir deney bir de kontrol olmak üzere iki grup bulunmaktadır. Bu iki grup üzerinde de uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümler alınır. Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneysel işlem deney grubuna verilirken kontrol grubuna verilmez. Son aşamada ise gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar elde edilir (Tuncer, 2020, s. 94). Modelde

öntestlerin bulunması grupların deney öncesi benzerliklerinin bilinmesine ve sontest sonuçlarının buna göre yorumlanmasına yardımcı olur (Karasar, 2019, s.132). Bu modelin önemli noktası kontrol grubunda, deney grubunda kullanılan bağımsız değişkenin, etkinliklerin ya da yöntemin kullanılmaması ve bu durumun kontrol edilmesi gerektiğidir (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s.60).

Deneyssel araştırmanın eğitim ve psikoloji alanında çok sık kullanılan bir modeli olan öntest-sontest kontrol gruplu modelin uygulama aşamaları şu şekilde sıralanabilir:

1. Daha önce belirlenen denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur.
2. Gruplardan biri deney, diğeri kontrol grubu olarak seçkisiz bir şekilde belirlenir.
3. Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin, uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır.
4. Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneyssel işlem deney grubuna verilirken kontrol grubuna verilmez.
5. Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar edilir.
6. Deneyssel işlemin etkisini görebilmek amacıyla ise deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s.205). Uygulama adımları verilen desenin simgesel gösterimine aşağıda Tablo 3.1’de yer verilmiştir:

Tablo 3.1. Öntest-sontest kontrol gruplu model

Gruplar	Öntest	İşlem	Sontest
Deney*	EVBT	+	EVBT
Kontrol*	EVBT	-	EVBT

*Seçkisiz atamayı temsil etmektedir.

Araştırmada deneyssel işlem süreci altı hafta sürmüştür. Deneyssel işlem öncesinde deney ve kontrol grupları seçkisiz olarak belirlenmiştir. Deneyssel işlem sürecinde deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen güncel olay öğretimi yöntemlerinin kullanıldığı ders planları uygulanırken, kontrol grubunda güncel olay öğretimi kullanılmayan ders planları uygulanmıştır. Deneyssel işlem sürecinin öncesinde (öntest) ve sonrasında (sontest) nicel verileri elde edebilmek için hem kontrol hem de deney grubu öğrencilerine Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi (EVBT) uygulanmıştır. Deneyssel işlem sırasında deney grubu öğrencilerinin tuttuğu yansıtıcı günlükler ve araştırmacının görüş ve gözlemlerine ilişkin tuttuğu araştırmacı günlükleriyle de nitel veriler elde edilmiştir.

Deneyisel işlem sonrasında da deney grubu öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenin sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Deneyisel işlemde yer alan çalışma grubunu belirlemede basit seçkisiz örnekleme stratejisinden faydalanılmıştır. Bu stratejide, her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı verilir ve seçilen birimler örnekleme alınır. Tüm bireylerin seçilme olasılığının aynı olduğu bu strateji, temsil edici bir örneklemin seçilmesinde geçerli ve etkili bir yoldur. Temsil ediciliği de yüksek olan basit seçkisiz örnekleme yöntemi eğitim alanında da sıklıkla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s.88). Bu doğrultuda araştırmanın deney ve kontrol grubunun belirlenmesinde birtakım aşamalar izlenmiştir.

Araştırmanın deney ve kontrol grubunu belirlemek amacıyla öncelikle uygulamanın hangi sınıf düzeyinde uygulanacağına karar verilmiştir. Bu süreçte SBDÖP’de ekolojik vatandaşlıkla ilgili kazanım ve konuların hangi sınıf düzeyinde daha yoğun olarak yer aldığı incelenmiştir. Daha sonra alan uzmanı beş akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni ile SBDÖP’de ekolojik vatandaşlık konularına yoğun olarak yer verilen öğrenme alanlarını ve sınıf düzeyini belirlemek için görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler neticesinde 6. sınıf düzeyinin ve Üretim, Tüketim ve Dağıtım öğrenme alanının uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda deney ve kontrol grubunun 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerden seçilmesi kararlaştırılmıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde ilk olarak Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (EK-1) ve araştırmanın yapıldığı Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden (EK-2) gerekli izinler alındıktan sonra deneyisel işlemin gerçekleştirileceği ortaokul belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle araştırmacının Isparta ilinde ikamet etmesinden dolayı Merkez ilçede yer alan ortaokullar listelenmiştir. Bu ortaokullar arasından en az iki 6. sınıf şubesine sahip olma durumlarına göre ve altı haftalık yarı deneyisel desende bir uygulamanın gerçekleştirilmesini kabul etme durumlarına göre ortaokullar ile görüşülmüştür. Görüşmeler sonucunda araştırmaya katılmayan gönüllü olan ve belirlenen ölçütleri karşılayan bir okul belirlenmiştir. Belirlenen ortaokulda deney ve kontrol gruplarını saptayabilmek amacıyla uygulamanın gerçekleştirileceği okulun 6. sınıf düzeyindeki tüm şubelerine EVBT uygulanmıştır. Elde

edilen puanlar sonucunda gruplar seçkisiz olarak deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Deney ve kontrol grubu olarak belirlenen sınıfların uygulama sonucunda testten aldıkları ortalama puanlar Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2 Deney ve kontrol grubunun mevcut sayısı, cinsiyet dağılımı, EVBT’den aldıkları ön test puanlarının betimsel istatistikleri

Sınıf	Kız	Erkek	Toplam	$\bar{x}$
Kontrol	10	9	19	48,27
Deney	8	10	18	44,44

Tablo 3.2’de de görüldüğü üzere kontrol grubunda bulunan 19 öğrencinin EVBT’den aldıkları ön test puanlarının akademik ortalamasının 48,27 olduğu görülmektedir. Diğer yandan kontrol grubunda bulunan 18 öğrencinin EVBT’den aldıkları ön test puanlarının akademik ortalamasının 44,44 olduğu belirlenmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin kişisel bilgilerini elde ederek onları daha iyi tanımak amacıyla kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Oluşturulan bu formda cinsiyet, kardeş sayısı, anne ve baba mesleği, anne ve baba öğrenim durumu, ailenin ortalama aylık geliri gibi sorular yer almaktadır. Ayrıca öğrencilerin çevreye yönelik güncel yayınları takip etme ve etkinliklere katılma durumlarını belirleyebilmek amacıyla çevre hakkındaki güncel olayları hangi kaynaklardan takip ettikleri ve takip etme sıklıkları da sorularak daha önce çevre ile ilgili bir çalışmaya katılma durumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğrencilere uygulanan bu form EK-3’te sunulmuştur. Öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo 3.3 ile gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kişisel bilgileri

Kişisel Bilgiler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	8	44,44	10	52,63
	Erkek	10	55,56	9	47,37
	Toplam	18	100	19	100
Kardeş sayısı	Yok	2	11,11	3	15,79
	1	6	33,33	3	15,79
	2	5	27,78	6	31,58
	3	3	16,67	3	15,79
	4 ve üzeri	2	11,11	2	10,53
	Kayıp veri	0	0	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100

Tablo 3.3. (Devam) *Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kişisel bilgileri*

Kişisel Bilgiler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Baba mesleği	Memur	4	22,22	2	10,53
	İşçi	7	38,89	8	42,11
	Esnaf	2	11,11	4	21,05
	Serbest	2	11,11	3	15,79
	Kayıp veri	3	16,67	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100
Anne mesleği	Ev hanımı	11	61,11	8	42,11
	Memur	0	0	2	10,53
	İşçi	6	33,33	5	26,32
	Esnaf	0	0	2	10,53
	Serbest	0	0,00	0	0
	Kayıp veri	1	5,56	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100
Anne öğrenim durumu	Okuma yazma bilmiyor	1	5,56	2	10,53
	Okur-yazar	0	0	0	0
	İlkokul	5	27,78	5	26,32
	Ortaokul	9	50,00	5	26,32
	Lise	3	16,67	4	21,05
	Üniversite	0	0	1	5,26
	Lisansüstü	0	0	0	0
	Kayıp veri	0	0	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100
Baba öğrenim durumu	Okuma yazma bilmiyor	0	0	2	10,53
	Okur-yazar	0	0	0	0
	İlkokul	3	16,67	6	31,58
	Ortaokul	4	22,22	2	10,53
	Lise	6	33,33	4	21,05
	Üniversite	4	22,22	3	15,79
	Lisansüstü	0	0	0	0
	Kayıp veri	1	5,56	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100
Ailenin ortalama aylık geliri	6. 000 ₺'den az	2	11,11	0	0,00
	6.000-9.000 ₺	4	22,22	6	21,43
	9.000-12.000 ₺	7	38,89	3	14,29
	12.000-15.000 ₺	2	11,11	4	28,57
	15.000-18.000 ₺	2	11,11	4	28,57
	19.000 ₺ ve üz.	1	5,56	0	0,00
	Kayıp veri	0	0,00	2	7,14
	Toplam	18	100	19	100
Çevre hakkındaki güncel olayları takip etme sıklığı	Takip etmiyorum	1	5,56	5	26,32
	Ayda bir	2	11,11	4	21,05
	Haftada bir	3	16,67	5	26,32
	Birkaç günde bir	9	50,00	3	15,79
	Her gün	3	16,67	2	10,53
	Toplam	18	100	19	100

Tablo 3.3. (Devam) *Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin kişisel bilgileri*

Kişisel Bilgiler		Deney Grubu		Kontrol Grubu	
		f	%	f	%
Çevre hakkındaki güncel olayların takip edildiği kaynak	Takip etmiyorum	2	11,11	3	15,79
	Gazete	1	5,56	0	0,00
	Dergi	1	5,56	1	5,26
	İnternet	14	77,78	14	73,68
	Televizyon	0	0	1	5,26
Toplam		18	100	19	100
Çevre ile ilgili bir çalışmaya katılmış/katılmıyor olma durumu	Evet	8	44,44	4	21,05
	Hayır	10	55,56	15	78,95
	Toplam	18	100	19	100

Tablo 3.3'te de görüldüğü üzere deney grubunda 8 kız ve 10 erkek olmak üzere toplam 18, kontrol grubunda ise 10 kız ve 9 erkek olmak üzere toplam 19 öğrenci bulunmaktadır. Katılımcıların 5'inin kardeşi yoktur. Bununla birlikte katılımcılardan 9'unun 1; 11'inin 2; 6'sının 3; 4'ünün ise 4 ve üzerinde kardeşi bulunmaktadır. Katılımcıların çoğunluğunun babası işçi iken, 6'sının ki memur, 6'sının ki esnaf ve 5'inin ki de serbest meslek ile ilgilendiği belirlenmiştir. Katılımcılardan 5'i ise baba meslek durumunu belirtmemiştir. Katılımcıların çoğunun annesi ev hanımıyken, 11'inin işçi, 2'sinin memur, 2'sinin esnaf olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 3 kişi ise anne meslek durumunu belirtmemiştir. Katılımcıların 3'ünün annesi okuma yazma bilmemektedir. Bununla beraber katılımcıların annelerinin 10'u ilkökul mezunu, 14'ü ortaokul mezunu, 7'si lise mezunu, 1'i üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan 2 kişi ise annesinin öğrenim durumunu belirtmemiştir. Katılımcıların 2'sinin babası okuma yazma bilmezken, 9'u ilkökul, 6'sı ortaokul, 10'u lise ve 7'si üniversite mezunudur. Katılımcılardan 3 kişi ise babasının öğrenim durumunu belirtmemiştir. Katılımcıların 2'sinin ailesinin ortalama aylık geliri 6. 000 ₺'den az, 7'sinin 6.000-9.000 ₺ arası, 9'unun 9.000-12.000 ₺ arası, 6'sının 12.000-15.000 ₺ arası, 6'sının 15.000-18.000 ₺ arası ve 1'inin 19.000 ₺ ve üzeri olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan 1 kişi ise ailesinin ortalama gelirini belirtmemiştir.

Katılımcıların çoğu çevre hakkındaki güncel olayları birkaç günde bir takip ederken, 6'sı ayda bir, 8'i haftada bir ve 5'i her gün takip etmektedir. 6 kişi ise çevre hakkındaki güncel olayları takip etmemektedir. Katılımcıların çoğu çevre hakkındaki güncel olayları internetten takip ederken, 1'i gazeteden, 2'si dergiden, 1'i televizyondan takip etmekte, 5'i ise takip etmemektedir. Katılımcıların 12'si daha önce ya da mevcut

durumda çevre ile ilgili bir çalışmada bulunmuş, 25'i ise böyle bir çalışmaya katılmamıştır.

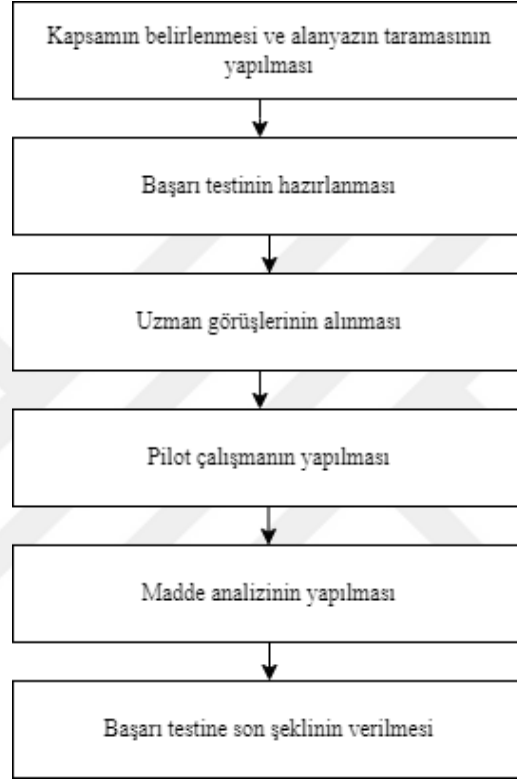
Araştırmada deney grubu öğrencilerinin tamamından yansıtıcı günlükler aracılığıyla veriler elde edilmiştir. Bununla birlikte deney grubunda bulunan 10 öğrenci ve sosyal bilgiler öğretmeni de ile yarı yapılandırılmış görüşmeler vasıtasıyla veriler toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla verilerin elde edildiği çalışma grubuna katılacak öğrencilerin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme stratejisi işe koşulmuştur. Buna göre çeşitliliği sağlamak amacıyla öğrencilerin EVBT'den aldıkları puanlar yüksek, orta ve düşük olarak sıralanmış ve her gruptan 3 kişi ile görüşme planlanmıştır. Ancak araştırmacı, düşük puana sahip grupta veri doygunluğuna ulaşamadığını düşündüğünden 1 öğrenci ile daha görüşme yapmıştır. Dolayısıyla toplamda 5 kız ve 5 erkek olmak üzere 10 öğrenci ile görüşmeler yürütülmüştür. Araştırmanın bir diğer katılımcısı ise sosyal bilgiler öğretmenidir. Deneysel işlem sürecinde gözlemci olarak giren sosyal bilgiler öğretmeni ile de yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeni, 2007 yılında bir devlet üniversitesinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olmuştur. 2008 yılından itibaren öğretmenlik mesleğini sürdürmektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni 2014 yılından itibaren ise araştırmanın gerçekleştirildiği okulda görev yapmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı ve alt problemleri doğrultusunda veri toplama araçları nicel araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçları ve nitel araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçları olarak iki grupta ele alınmıştır. Nicel veri toplama kaynağı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve ekolojik vatandaşlığa yönelik başarı düzeyini belirlemeyi amaçlayan EVBT'den yararlanılmıştır. Nitel veri toplama kaynağı olarak sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin öğrencilerin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Bununla birlikte deney grubu öğrencilerinin uygulama sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek için yansıtıcı günlük ve araştırmacının uygulama sürecine ilişkin görüş ve gözlemlerini belirlemek için araştırmacı günlüğü kullanılmıştır. İlgili veri toplama araçlarının içeriğine ve geliştirilme sürecine ilişkin bilgilere bu başlık altında yer verilmiştir.

3.3.1. Ekolojik vatandaşlık başarı testi

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerine etkisini belirlemeyi amaç edinen bu araştırmada, veri toplama araçlarından biri olarak başarı testinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında da çoktan seçmeli akademik başarı testi kullanılmış başarı testinin geliştirilme sürecine ait şemaya aşağıda Şekil 3.2’de yer verilmiştir.

Şekil 3.2. Başarı testi geliştirme şeması

Şekil 3.2’de görüldüğü gibi başarı testinin geliştirilmesi için çeşitli adımlar izlenmiştir. Aşağıda bu adımlara ilişkin açıklamalara sırasıyla yer verilmiştir.

1. *Kapsamın belirlenmesi ve alanyazın taramasının yapılması:* Akademik başarı testi hazırlama sürecinin ilk aşamasında ekolojik vatandaşlık konusunda sosyal bilgiler öğretim programına uygun konu ve içeriklerinin ele alındığı kapsam belirlenmiştir. Araştırmacı bu aşamada MEB tarafından hazırlanan SBDÖP’yi incelemiş ve ekolojik vatandaşlık hakkında ilgili alanyazın taraması yapmıştır. MEB tarafından hazırlanan yayınların yanı sıra öğretmen içerik destek kitaplarında da konu ile ilgili yayınların incelemesi yapılmıştır.

2. *Başarı testinin hazırlanması:* Bu aşamada araştırmacı ekolojik vatandaşlığın kapsamı ve SBDÖP’nin Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanının kapsamı ve

kazanımları doğrultusunda özgün sorular hazırlamıştır. Başarı testi geliştirmek ilgili alanın belirtke tablosunun oluşturulmasıyla başlamaktadır (Erkuş, 2014, s. 82). Belirtke tablosu ile ölçülecek olan özelliğin kapsamın tanımlanmış, davranışsal göstergeler ve ölçütler belirlenmiştir. Kapsam geçerliğini de sağlamanın ön koşulu olarak kabul edilen bu aşamada farklı güçlük düzeylerinde ve bireyleri ayırt edecek maddeler hazırlanmıştır. Başarı testinin kazanımlar ve bilişsel alan hedefleri ile ilişkisini yansıtan belirtke tablosuna Tablo 3.4'te yer verilmiştir.

Tablo 3.4. EVBT'ye yönelik belirtke tablosu

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Bilişsel Alan Hedefleri						TOPLAM
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma	
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.	S.9	S.5, S.6, S.10, S.11, S.15, S.20		S.22			8
	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	S.1, S.4, S.7, S.13, S.16, S.17, S.18, S.25, S.26	S.3, S.12, S.14, S.24, S.27, S.28, S.30, S.32, S.37, S.38, S.39, S.40					40
	SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.		S.2, S.31					2

Tablo 3.4. (Devam) *EVBT'ye yönelik belirtke tablosu*

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Bilişsel Alan Hedefleri					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	S.8	S.23, S.29				3
	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.		S.19, S.33, S.34				3
	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.		S.21, S.35, S.36				3
							40

Tablo 3.4'te de görüldüğü gibi başarı testinde 40 soru bulunmakta ve her bir sorunun öğrenme alanındaki kazanımlar ve bilişsel alan hedefleri ifade edilmektedir. Pilot uygulama öncesi hazırlanan taslak başarı testinde soru sayısı 50 olarak belirlenmiş ancak öğrencilerin dikkat sürelerini ve motivasyonlarını olumsuz etkileyebileceği düşünüldüğünden soru sayısı 40'a düşürülerek test uzman görüşüne sunulmuştur.

3. *Uzman görüşlerinin alınması:* Başarı testini geliştirme sürecinin üçüncü aşamasında hazırlanan sorular kapsam geçerliğini artırmak amacıyla uzman görüşlerine sunulmuştur. Bu kapsamda üç farklı devlet üniversitesinden beş öğretim elemanı, bir devlet okulunda görev yapan üç öğretmen ve iki dil uzmanının görüşlerine başvurularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında görüş belirten uzmanların özelliklerine aşağıda yer verilmiştir.

Akademisyen 1: Sosyal bilgiler eğitimi alanında profesör olarak görev yapmaktadır.

Akademisyen 2: Eğitim programları ve öğretimi alanında doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Akademisyen 3: Sosyal bilgiler eğitimi alanında doçent olarak görev yapmaktadır.

Akademisyen 4: Sosyal bilgiler eğitimi alanında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Akademisyen 5: Sosyal bilgiler eğitimi alanında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Öğretmen 1: Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olmuş ve aynı dersin öğretmenliğini 20 yıldır yapmaktadır.

Öğretmen 2: Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olmuş ve 15 yıldır coğrafya öğretmenliği yapmaktadır.

Öğretmen 3: Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programından mezun olmuş ve 12 yıldır coğrafya öğretmenliği yapmaktadır.

Dil uzmanı 1: Türkçe öğretmenliği bölümünden mezun olmuş ve 10 yıldır aynı dersin öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Dil uzmanı 2: Türkçe eğitimi anabilim dalında doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Alan uzmanları ve dil uzmanının verdiği dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler gerçekleştirilmiş biçim ve içeriğe yönelik değişiklikler yapılarak başarı testi pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

4. *Pilot çalışmanın (ön uygulamanın) yapılması:* Başarı testi geliştirme sürecinin dördüncü aşamasında teste son şekli verilmeden önce uygulama esnasında karşılaşılabilecek zorlukları görmek ve öğrencilerin anlayamadığı noktaları belirleyebilmek adına pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Veriler 11-12 Ekim 2022 tarihlerinde toplanmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilen veriler doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik ve başarı düzeyine sahip üç devlet ortaokulunun 7. sınıf öğrencileri ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamanın 7. sınıf düzeyinde gerçekleştirilmesinin temel sebebi 6. sınıf öğrencilerinin Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanını henüz işlememiş olmasıdır. 7. Sınıf düzeyindeki öğrencilerin bir önceki yılda Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanına ilişkin bilgileri edinmiş olması nedeniyle pilot uygulamanın bu sınıf düzeyinde yapılması alan uzmanlarınca önerilmiştir. Pilot çalışmanın gerçekleştirildiği okul ve sınıf mevcutlarına ilişkin verilere aşağıda Tablo 3.5'te yer verilmiştir.

Tablo 3.5. *Pilot uygulamanın gerçekleştirildiği okullara ait veriler*

Okul Adı	Şube	Öğrenci Sayısı	Toplam
Okul 1	7-A	35	70
	7-B	35	
Okul 2	7-A	30	60
	7-C	30	
Okul 3	7-A	25	100
	7-B	20	
	7-C	30	

Tablo 3.5. (Devam) *Pilot uygulamanın gerçekleştirildiği okullara ait veriler*

Okul Adı	Şube	Öğrenci Sayısı	Toplam
Okul 3	7-D	25	230

Tablo 3.5'te pilot uygulamanın gerçekleştirildiği okullar sınıf şubelerine göre ayrılarak sunulmuştur. Pilot uygulama 230 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılacak katılımcı sayısının belirlenmesinde alanyazında ifade edilen verilerden yararlanılmıştır. Buna göre testin madde sayısının 5 katı oranında örneklem büyüklüğüne ulaşılmasının gerektiğine ilişkin görüşler bulunmaktadır (MacCallum, Widaman, Zang ve Hong, 1999, s. 614). Bu görüşler doğrultusunda akademik başarı testinin pilot uygulamasında örneklem büyüklüğü, madde sayısı olan 40'ın 5 katı üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılmış ve 230 öğrenciyle uygulama yapılmıştır. Ancak 30 verinin eksik doldurulması sebebiyle 200 öğrenciye ait başarı testi verileri analize tabi tutulmuştur.

5. *Madde analizinin yapılması:* Aynı yapıyı ya da kavramı ölçmeye yönelik ölçme araçlarından elde edilen test puanlarının geçerlik ve güvenirlik analizlerinin ardından yer alan maddelerin özellikleri betimleyerek maddeler analiz edilmektedir. Bu analizler sırasında sıklıkla kullanılan iki istatistik, madde gücüğü ve madde ayırt ediciliği olarak ifade edilebilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 123). Bu araştırmada da oluşturulan başarı testinin güçlük düzeyi ve maddelerin doğru cevaplanma oranını belirlemek amacıyla madde gücüğü; maddelerin ölçülen özellik ile ilgili ayırt ediciliklerini ortaya koymak ve testin ölçmeyi amaçladığı özelliğe yüksek ve düşük düzeyde sahip olan bireyleri belirleyebilmek amacıyla madde ayırt ediciliği istatistikleri hesaplanmıştır. Başarı testinin madde analizi TAP (Test Analysis Program) ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu elde edilen verilere aşağıda Tablo 3.6'da yer verilmiştir.

Tablo 3.6. *EVBT'nin madde analizlerine ilişkin veriler*

Madde Numarası	Madde Güçlük Değeri (P)	Madde Ayırt Edicilik Değeri (D)
1	0.34	0.32
2	0.30	0.28
3	0.56	0.56
4	0.60	0.37
5*	0.33	0.19
6*	0.29	0.16
7*	0.93	0.18
8	0.30	0.28
9*	0.30	0.14

Tablo 3.6. (Devam) *EVBT'nin madde analizlerine ilişkin veriler*

Madde Numarası	Madde Güçlük Değeri (P)	Madde Ayırt Edicilik Değeri (D)
10*	0.39	0.19
11	0.72	0.30
12*	0.56	0.14
13	0.64	0.49
14	0.56	0.63
15	0.67	0.44
16	0.78	0.42
17*	0.92	0.23
18	0.54	0.47
19	0.54	0.49
20	0.70	0.53
21*	0.41	0.19
22	0.42	0.68
23	0.40	0.46
24	0.59	0.53
25	0.79	0.51
26	0.54	0.53
27	0.66	0.65
28	0.54	0.72
29	0.40	0.42
30	0.68	0.65
31	0.53	0.54
32*	0.33	0.07
33*	0.16	-0.16
34*	0.28	-0.04
35	0.59	0.75
36	0.26	0.30
37	0.42	0.54
38	0.46	0.61
39	0.43	0.63
40	0.54	0.54

* İşaretili maddeler testten çıkarılmıştır.

Tablo 3.6'da verildiği üzere EVBT'nin madde güçlük ve madde ayırt edicilik değerleri hesaplanmıştır. EVBT'nin madde analizi sonucunda; testin aritmetik ortalamasının ($\bar{X}$ =20.390), standart sapmasının (S_s =6.516), KR-20 güvenirlik katsayısının (Cronbach Alfa Değeri) 0.81 olduğu görülmüştür. Toplam 40 sorudan oluşan başarı testinin analizinden elde edilen sonuçlar literatürden hareketle şöyle yorumlanabilir:

Alanyazında KR-20 güvenirlik katsayısının 0.70 veya 0.80 üzerinde olmasının bir testin güvenilir kabul edilmesinde ölçüt değeri olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2020, s. 183; Kilmen, 2017, s. 47). Dolayısıyla araştırmada kullanılan testin güvenirliğinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 3.6’da da görüldüğü gibi EVBT’den elde edilen verilerin ortalama madde ayırt edicilik değerlerinin 0.39 olduğu görülmektedir. Eden (1965; Akt: Crocker ve Algina, 2006, s. 315) madde ayırtıcılık gücüne ilişkin değer aralıklarını;

- 0.40 ve daha büyük oranda değer alan maddeler aynen kullanılmalı,
- 0.30-0.39 arasında değer aralığına sahip maddeler az oranda düzeltilerek kullanılmalı,
- 0.20-0.29 arasında değer aralığına sahip maddeler düzeltilerek kullanılmalı,
- 0.19 ve daha küçük oranda değer alan maddeler testten çıkarılmalı ya da tamamen gözden geçirilmeli şeklinde ifade etmiştir.

Büyüköztürk (2020, s. 183) ise madde ayırt edicilik değerinin 0.30 ve daha yüksek olması durumunda test maddelerinin ayırt ediciliğinin yüksek, 0.20-0.30 arasında değer alan maddelerin ise teste düzeltilerek alınabileceği, 0.20’den daha düşük maddelerin ise teste alınmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu anlamda geliştirilen EVBT’nin soruları bilen ile bilmeyen öğrenci arasında ayırt edebilme derecesinin iyi düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Alanyazında madde güçlük değerinin 0 ile 1 arasında değer aldığı ve 1’e yaklaştıkça maddenin kolaylaşacağı 0’a yaklaştıkça ise maddenin zorlaşacağı belirtilmektedir (Atılgan, 2019 s. 263; Kilmen, 2017, s. 328; Turgut ve Baykul, 2019, s. 227). Başol (2019, s. 247) ise madde güçlüğüne ilişkin değer aralıklarını şu biçimde ifade etmiştir:

- 0.85 – 1.00 çok kolay madde, testten çıkarılmalıdır.
- 0.61 – 0.84 kolay madde, bazı düzeltmeler ile zorlaştırılabilir. Bu mümkün değilse ve önemli bir özelliği ölçüyorsa öğrencilerin kaygı düzeyini azaltmak için testin başında kullanılabilir.
- 0.40 – 0.60 orta güçlükte madde, ideal madde olarak kabul edilir.
- 0.39 – 0.16 zor madde, düzeltmelerle kolaylaştırılabilir. Önemli bir konudaysa ya da kolaylaştırmak mümkün değilse başarılı öğrencileri motive etmek amacıyla testte kullanılabilir.
- 0.15 – 0.00 çok zor madde, testten çıkarılmalıdır.

Alanyazındaki değerlendirmelere de bakarak araştırmada geliştirilen başarı testinin ortalama madde güçlük değerinin 0.51 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda testin madde güçlük değeri bakımından uygun bir değere sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

6. *Başarı testine son şeklin verilmesi:* Başarı testi geliştirme sürecinin son aşamasında pilot uygulamadan elde edilen verilerin analizi sonucunda test, uygulama için hazır hale getirilmiştir. EVBT'nin pilot uygulama verilerinden elde edilen analizler doğrultusunda testten alınan madde güçlük ve madde ayırt edicilik puanları ilgili alanyazın referans alınarak yorumlanmıştır. Buna göre madde ayırt edicilik gücü 0.19'dan düşük olan maddeler bilen ile bilmeyen öğrenci düzeyini ayırt etmede yeterli olamayacağından çıkarılmıştır. Madde güçlük derecesi bakımından ise 0.15'ten düşük olan maddeler çok zor olduğundan 0.85'ten yüksek değer alan maddeler ise çok kolay olduğundan çıkarılmıştır. Sonuç olarak 40 soruluk başarı testinin 5, 6, 7, 9, 10, 12, 17, 21, 32, 33, 34. soruları testten çıkarılmış, diğer sorularda ise analiz derecelerine göre düzenlemeye gidilmiştir. Ayrıca pilot uygulama sırasında araştırmacı tarafından fark edilen ya da öğrenciler tarafından anlaşılmadığı ifade edilen kelime ya da cümleler üzerinde düzenlemeler yapılmış ve başarı testinin nihai hali EK-4'te sunulmuştur. Yapılan analizler neticesinde testin güvenilirliğinin 0.80'den yüksek çıkması nedeniyle de başarı testinin son hali için de KR-20 güvenirlik katsayısı hesaplamasına gidilmemiştir.

3.5.2. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, her katılımcıdan spesifik verilerin toplandığı, açıklığa kavuşturulması istenen ve esnek sorulardan oluşan, önceden belirlenmiş ifade ve soru ayrıntılarını barındırmayan görüşmelerdir (Merriam, 2018, s. 87). Araştırmada deneysel işlem sürecinin değerlendirilmesini sağlayabilmek, yapılan derslere yönelik katılımcıların görüşlerini alarak derinlikli incelemelere gidebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmeni ve deney grubunda yer alan katılımcılara uygulanmak üzere iki farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının geliştirme sürecinde ilk etapta alanyazın araştırması yapılmış ve konuların kapsamı ve sınırları belirlenmiştir. Ayrıca alanyazındaki örnek araştırmalar incelenmiş ve araştırmalardaki ortak temalardan yola çıkılarak bir görüşme planı yapılmıştır. Soruların biçimi ve içeriğini oluşturmaya yönelik olarak da akademik kaynaklar taranmış ve sorular kurgulanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunda kolay anlaşılabilir, sormak istediği odağın belli olduğu, açık ve kapalı

uçlu ve dolaylı sorular gibi farklı türlere yer veren mantık silsilesine uygun sorular hazırlamaya özen gösterilmiştir. Bununla birlikte alternatif sorular ve sondalar (probes) hazırlamaya dikkat edilmiş ve çoklu, yönlendirici ve evet-hayır gerektiren sorulara yer verilmemeye çalışılmıştır.

Araştırmada deney grubunda yer alan öğrencilere uygulanmak üzere öğrenci görüşme formu hazırlanmıştır. Form bilgilendirme metni, öğrencinin adı soyadı ve sınıfını içeren kişisel bilgiler bölümü ile görüşme sorularından meydana gelmektedir. Geliştirilen form ilk aşamada 10 soru olarak tasarlanmış ve uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne başvuru alan kişiler 3 sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı ve 1 dil uzmanından oluşmaktadır. Uzmanlardan gelen dönütler sonucunda sorular revize edilmiş ve soru sayısı 7 olarak belirlenmiştir. Soruların anlaşılabilirliğini değerlendirebilmek amacıyla 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 2 öğrenci ve 1 sosyal bilgiler öğretmenin de görüşlerine başvurulmuştur. Uygulama sonunda kullanılan görüşme formuna EK-5'te yer verilmiştir.

Araştırmanın uygulaması süresince sınıfta bulunarak çalışmaya dahil olan sosyal bilgiler öğretmeni için de görüşme formu hazırlanmıştır. Form içeriği bilgilendirme metni, öğretmenin adı soyadının yer aldığı kişisel bilgiler bölümü ile görüşme sorularından oluşmaktadır. Geliştirilen form ilk aşamada 10 sorudan oluşacak biçimde tasarlanmış, uzman görüşleri alınmasının ardından düzenlenerek soru sayısı 8 olarak forma son şekli verilmiştir. Uygulama sonunda kullanılan görüşme formuna EK-6'da yer verilmiştir.

Görüşmelerde güncel olay öğretimi aracılığıyla işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlığa yönelik başarı ve davranışlarındaki etkileri hakkında sorulara yer verilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin dersteki deneyimlerinden yola çıkarak uygulama örnekleri vermeleri istenmiştir. Öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilen görüşmenin süre ve ortama ait bilgilere Tablo 3.7'de yer verilmiştir.

Tablo 3.7 Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirildiği ortam ve görüşme süreleri

Katılımcı	Katılımcı Türü	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
K1	Öğretmen	Okuma Odası	29'13''
K11	Öğrenci	Okuma Odası	14'10''
K2	Öğrenci	Okuma Odası	14'05''
K7	Öğrenci	Okuma Odası	16'20''
K6	Öğrenci	Okuma Odası	10'12''
K10	Öğrenci	Okuma Odası	13'30''
K9	Öğrenci	Okuma Odası	14'25''

Tablo 3.7. (Devam) *Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirildiği ortam ve görüşme süreleri*

Katılımcı	Katılımcı Türü	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi
K5	Öğrenci	Okuma Odası	09'00''
K4	Öğrenci	Okuma Odası	12'28''
K8	Öğrenci	Okuma Odası	09'03''
K3	Öğrenci	Okuma Odası	08'25''

Tablo 3.7’de de görüldüğü üzere görüşmeler deney grubu olan 6F sınıfının yanında yer alan okuma odasında gerçekleştirilmiştir. Okuma odasında 1 adet uzun masa ve 20 adet sandalye bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme 09.05.2023 tarihinde gerçekleştirilmiş ve 29’13’’ sürmüştür. Öğrenciler ile görüşmeler ise 11.05.2023-12.05.2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiş ve 121’38’’ sürmüştür. Görüşmeden elde edilen verilerin kaydı ise araştırmacı tarafından alınan özet niteliğindeki notlar ve katılımcıların velileri ve kendilerinden alınan izinler doğrultusunda ses kayıt cihazı aracılığıyla elde edilmiştir.

3.5.3 Yansıtıcı günlük

Deneysel işlem süresince öğrencilerin dersle ilgili izlenimlerini, duygu ve düşüncelerini aktarabilmeleri için yansıtıcı günlük tutmaları istenmiştir. Uygulama öncesinde araştırmacı tarafından dağıtılan defterlere tutulan bu günlükler her haftanın sonunda ödevlere ek olarak verilmiş ve hafta başlangıcında kontrol edilmiştir.

3.5.4 Araştırmacı günlüğü

Araştırmanın pilot uygulaması, deneysel işlem süreci ve sonrasında araştırmacı tarafından da günlük tutulmuştur. Sürecin planlı ve düzenli bir biçimde gidebilmesi amacıyla tutulan bu günlükte araştırmacı tarihlere, sınıf mevcutlarına derste kullanılan etkinliklere, öğrencilerin olumlu ya da olumsuz dönütlerine, derste karşılaşılan zorluklara yer verilmiştir. Araştırmacı deneysel işlem öncesi ve sonrası araştırma hakkında önemli ayrıntıların yer aldığı on dört sayfa günlük tutmuştur. Araştırmacı günlüğünden elde edilen veriler, bulgular bölümünde öğrencilerin görüşlerine ek olarak sunulmaktadır. Araştırmacı tarafından kullanılan günlük Ek-7’de sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Sosyal bilgiler dersi 6. sınıf düzeyinde güncel olay öğretiminin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışma Isparta ili Merkez ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 2022-2023 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 18 deney grubu, 19 kontrol grubu öğrencisi ile uygulamalar yürütülmüştür. Deney grubuna yapılan uygulamayı ve kontrol grubunun derslerini araştırmacı yürütmüştür.

Araştırmada veri toplama süreci üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada kullanılacak nicel veri toplama aracının pilot çalışması gerçekleştirilmiştir. EVBT'nin geliştirilmesi amacıyla 7. sınıf öğrencilerinden veri toplanarak teste son hali verilmiştir. İkinci aşamada deneysel işlem sürecinde güncel olay öğretimi ile araştırmacı tarafından tasarlanmış ders planlarının uygunluğunu değerlendirebilmek amacıyla 2 hafta süren bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşamada ise uygulamanın öncesinde, sırasında ve sonrasında deney ve kontrol grubundan veriler elde edilmiştir. Gerçekleştirilen aşamalara yönelik veri toplama süreçleri ve analizleri ilgili bölümlerde verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan nicel veri toplama aracı olan EVBT'nin istatistiksel analizi sürecinde SPSS 23 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle hangi istatistiksel tekniklerinin kullanılacağını belirlemek adına parametrik istatistiksel tekniklere ilişkin varsayımları karşılama durumu incelenmiştir. Öğrencilerin EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanlarına ilişkin; çarpıklık ve basıklık katsayıları, histogram, Q-Q Plot grafiği, kutu çizgi grafiği incelenmiş ve Shapiro-Wilk değeri hesaplanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanlarının parametrik istatistiksel tekniklere ilişkin varsayımları karşılama durumuna ilişkin analizlerden elde edilen bazı sonuçlar Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8. Deney ve kontrol gruplarının EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanlarının normallik analizleri sonuçları

Öntest	Grup	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
	Deney	,364	-,020	,761
Sontest	Kontrol	-,215	-1,208	,299
	Grup	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
Sontest	Deney	,506	1,359	,965
	Kontrol	-,039	-,911	,973

Tablo 3.8’de de görüldüğü üzere deney ve kontrol gruplarının EVBT’den aldıkları öntest ve sontest puanlarının parametrik istatistiksel tekniklere ilişkin varsayımları karşılama durumunu değerlendirmek amacıyla puanların basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Deney grubundan elde edilen öntest puanlarının çarpıklık değerinin ,364 ve basıklık değerinin -,020 olduğu görülmüştür. Kontrol grubundan ise elde edilen ön test puanlarının çarpıklık değerinin ,364 ve basıklık değerinin -1,208 olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte deney grubundan elde edilen sontest puanlarının çarpıklık değerinin ,506 ve basıklık değerinin 1,359 olduğu görülmüştür. Kontrol grubundan ise elde edilen sontest puanlarının çarpıklık değerinin ,039 ve basıklık değerinin -,911 olduğu belirlenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,96 ile +1,96 değerleri arasında kalmasının normal dağılımı göstermesi dolayısıyla (Can, 2013, s. 84) elde edilen verilerin normal dağılım özelliği taşıdığı görülmektedir. Bununla birlikte verilerin parametrik istatistiksel tekniklere ilişkin varsayımları karşılama durumunu değerlendirmek amacıyla Shapiro-Wilk Testi’nden de yararlanılmıştır. Araştırmada Shapiro-Wilk Testi’nin tercih edilmesinin sebebi grup sayılarının 30’un altında olmasıdır (Can, 2013, s.89). Yapılan test sonucunda deney ve kontrol grubu puanlarının öntest ve sontest verilerinin analizinde Shapiro-Wilk değerinin ,05’ten yüksek olduğu dolayısıyla istatistiksel olarak anlamlı çıkmadığı tespit edilmiştir. Shapiro-Wilk Testi sonuçlarına göre de deney ve kontrol grubunun EVBT aracılığıyla elde ettikleri öntest ve sontest puanlarının normal dağılım özelliği gösterdiği belirlenmiştir.

Öntest ve sontest verilerinin parametrik istatistiksel teknikleri karşılama durumlarına ilişkin diğer analiz teknikleri olan histogram, Q-Q Plot grafiği ve kutu çizgi grafiği de incelenmiş ve bu inceleme neticesinde de verilerin normal dağılım özelliği gösterdiği saptanmıştır. Bu bağlamda araştırmada nicel verilerin analizinde betimsel istatistiksel tekniklerden olan aritmetik ortalama, standart sapma, frekans, yüzde ve gruplar arası karşılaştırmalar için çift yönlü ANOVA kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri ise tümevarımcı analiz ile çözümlenmiştir. Tümevarımcı analiz, veri seti içinde yer alan kodların örüntüler halinde isimlendirilmesi ve aralarındaki ilişki yapılarının ortaya çıkarılması ile genel ifadeler olan kategori ve temalara ulaşılması sürecidir (Glaser ve Strauss, 2006, s. 104). Bu doğrultuda ilk olarak yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen ses kayıtları yazılı metin haline getirilmiş ve incelenmiştir. İnceleme sonucunda veri seti içerisinde yer alan ve araştırma ile ilgili bulunan kelime ve cümleler analiz birimi olarak ayrılarak kodlamalara gidilmiştir. Elde edilen kodlar kendi

içlerinde anlamlı olacak şekilde bütünleştirilmiş ve kategoriler oluşturulmuştur. Birbirleri ile ilişkisi bulunan kategoriler ise tema altında birleştirilmiştir. Nitel verilerin analizi için MAXQDA 22 Plus Paket Programı kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme verilerinin yanı sıra öğrencilerin yansıtıcı günlükleri ve araştırmacı günlüğü de bilgisayar ortamına aktarılmış ve yarı-yapılandırılmış görüşme sürecindeki analiz sürecine benzer olarak analiz edilmiştir.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Bütün araştırmalar etik ilkeler çerçevesinde geçerli ve güvenilir bilgi üretebilmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bir araştırmanın güvenilir olması araştırma tasarımı ve uygulaması aşamalarında gösterilen özenle yakından ilişkilidir (Merriam, 2018, s. 200). Bu kapsamda nicel ve nitel araştırmaların geçerli ve güvenilir olabilmesi için kendi doğalarına uygun olarak geliştirilen çeşitli stratejiler bulunmaktadır.

Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlilik, okuyucuların araştırmaya yönelik bütün adımların yerine getirildiğine inandırılması ile ilgilidir. Buna göre nicel araştırmalarda geçerlik, güvenirlilik ve güç analizi gibi kanıtlayıcı unsurların varlığı sayısal veriler ile ifade edilmektedir (Başkale, 2016, s.23; Firestone, 1987, s. 18). Nitel araştırmalarda ise kavramlar sosyal olgular olarak yapılandırıldığından bir şeyin doğru ya da kesin olması gibi bir durumdan bahsedilemeyeceğinden geçerlik ve güvenirlilik yerine inandırıcılık kavramı kullanılmaktadır. Bu bakımdan nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlamak ile çalışmanın olası ve aktarılabilir olma durumu ifade edilmektedir (Glesne, 2020, s. 65). Bu araştırmada da geçerlik ve güvenirlilik kriterleri inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramları adı altında gerçekleştirilmiştir. Creswell (2016, s. 250) nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlamak üzere sekiz strateji belirlemiştir. Bunlar uzun süreli katılım ve sürekli gözlem, üçgenleme, meslektaş değerlendirmesi ve bilgi alma, karşı durum analizi, araştırmacı önyargılarını açıklama, katılımcı onayı, zengin ve ayrıntılı betimleme ve dış denetimdir.

Araştırmada inandırıcılığı sağlamaya yönelik olarak uzun süreli katılım ve sürekli gözlem, üçgenleme, meslektaş değerlendirmesi ve bilgi alma, katılımcı onayı, zengin ve ayrıntılı betimleme ile dış denetim stratejileri kullanılmıştır. Araştırma ortamına uzun süreli katılım, katılımcılarla güven ortamı yaratılmasını, ortamın kültürünün öğrenilmesini ve katılımcıların daha iyi tanınabilmesini sağlamaktadır (Glesne, 2020, s. 66). Bununla birlikte araştırma ortamında geçirilen süre araştırmanın verilerinin de yeterli

ve doayun bir noktaya ulaşmasına destek verecektir (Merriam, 2018, s.209). Araştırmacı inandırıcılığı sağlamak için deneysel uygulama öncesi uygulama okulu dışındaki bir okulda 2 haftalık pilot çalışma gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte uygulama okulunda uygulama öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere 21 Mart 2023 – 05 Mayıs 2023 tarihleri arasında yaklaşık 8 hafta bulunmuştur. Deneysel işlem öncesi okul kültürünü ve öğrencileri tanıyabilmek amacıyla uygulamanın gerçekleştirileceği 6. sınıf düzeyindeki şubelere girilerek gözlemde bulunulmuş, araştırmacı müdahalesi bulunmadan izleme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların doğal davranış ve tutumlarına müdahale de bulunulmamış, araştırmacı aynı zamanda uygulayıcı olmasının avantajından dolayı okulun bir üyesi olarak doğal bir ortam yaratılmıştır. Araştırma ortamından farklı türde ürünler elde edilmiş, yansıtıcı günlükler ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen ses kayıtları bir uzman tarafından incelenmiş ve doğruluğu onaylanmıştır.

Araştırmada veri kaynaklarında çeşitlilik sağlamak için üçgenleme stratejisi kullanılmıştır. Üçgenleme ile çoklu ve farklı kaynaklar, yöntemler araştırmayı destekleyici kanıt olarak kullanılmaktadır. Bu sayede farklı veri kaynaklarından kanıt sunularak bilgi çeşitlendirilmekte ve bulgulara geçerlilik kazandırılmaktadır (Creswell, 2016, s.251). Araştırmada üçgenlemeyi sağlamak amacıyla da deney grubu öğrencileri ve sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, deney ve kontrol grubundaki sosyal bilgiler öğretmenleri derslere katılım göstererek EK-8’de sunulan kontrol listesi ile değerlendirmelerde bulunmuş, araştırmacı günlüğü, öğrenci yansıtıcı günlüğü tutulmuş ve görüşmelerdeki ses kayıtları derlenmiştir. Ayrıca araştırmacı da kontrol grubunda yürüttüğü derslerde güncel olay öğretimine yer verme durumunu belirlemek amacıyla EK-9’da sunulan kontrol listesi ile değerlendirmede bulunmuştur.

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak üzere meslektaş değerlendirmesi ve bilgi alma stratejisinden de faydalanılmıştır. Meslektaş değerlendirmesi, araştırma sürecinin dışarıdan kontrol edilmesi ve katkı sunulmasını içermektedir (Glesne, 2020, s.66). Araştırmanın çeşitli aşamalarında önerilerde bulunarak araştırmanın niteliğinin yükselmesini sağlayabilen bu strateji ile araştırmacının yaklaşımını da kontrol etmesini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.279). Araştırmada bu kapsamda elde edilen veriler doktora tez komitesindeki üyelere sunulmuş gelen dönütler doğrultusunda düzeltmelere gidilmiştir. Ayrıca araştırmanın analiz, dil ve anlatım ve kaynak tarama gibi çeşitli kısımlarında da sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanlarının, sosyal bilgiler

öğretmenlerinin ve ölçme ve değerlendirme alanındaki uzmanların fikirlerine başvurulmuştur.

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak üzere katılımcı onayına da başvurulmuştur. Katılımcı onayı, verilerin elde edildiği kişilerden ortaya çıkmaya başlayan bulgular hakkında geri bildirim alınmasını ifade etmektedir (Merriam, 2018, s.207). Bu kapsamda araştırmacı, katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı olarak veriler toplanmış ve araştırmaya dair açıklamalarda bulunularak katılımcı teyidi alınmıştır. Verilerin onayına ilişkin olarak ise sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler ile yapılan görüşmelere ilişkin transkriptler katılımcılarla paylaşılmış, katılımcıların eksik veya yanlış ifade ettiği ve eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulmuştur.

Araştırmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla zengin ve ayrıntılı betimlemelere yer vermeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarında katılımcıların tecrübelerinin mümkün olduğunca çok yansıtılması araştırmadan elde edilen verilerin aktarılabilirliğini artırmaktadır. Aktarılabilirlik ile araştırmanın yapıldığı yer, katılımcılar ve gözlem notları zengin, detaylı ve doğru biçimde tanımlanmıştır. Ayrıca elde edilen veriler doğrudan alıntılar ile desteklenerek sunulmuştur. Bu sayede çalışma raporunu okuyan kişilerin araştırma hakkında daha iyi bir fikir sahibi olması ve sonuçları kendi çalışmalarında uygulaması sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak üzere dış denetim stratejisinden de faydalanılmıştır. Dış denetim, dışarıdan bir uzman tarafından araştırmada ulaşılan yargıların, yorumların ve önerilerin gerektiğinde ham veriler ile desteklenmesinin, teyit edilmesinin sağlanması anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.283). Bu kapsamda araştırmacı teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla veri toplama araçları, ham verileri, analiz aşamasında yaptığı kodlamalar ve notlar tez izleme komitesi üyeleri ve çeşitli alan uzmanları tarafından incelenmiş ve gerektiğinde diğer uzmanların veya araştırmacıların inceleyebilmesi için depolanmıştır.

Araştırmada aktarılabilirliği sağlamak amacıyla araştırma süreci ayrıntılı betimlenmiş, araştırmanın tüm süreçleri tarafsız ve açık biçimde yazılmıştır. Katılımcıların gizlilik hakkını saklı tutmak amacıyla her birine kod isim verilmiştir. Araştırmanın tüm aşamaları araştırmacı günlüğü ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın çeşitli bölümlerinde diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırılmıştır.

Araştırmada tutarlılığı sağlamak amacıyla kullanılan başarı testi, yarı-yapılandırılmış görüşme kayıtları, araştırmacı günlüğü ve öğrenci günlüklerinden elde edilen veriler birbiri ile ilişkilendirilerek raporlanmış, ham verilerin ve yazılan raporların sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanları tarafından incelenmesi sağlanmıştır. Başarı testinden alınan puanlar araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından da incelenmiştir.

Araştırmada teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla başarı testi nicel ölçme aracı ile yarı-yapılandırılmış görüşme kayıtları, araştırmacı günlüğü ve öğrenci günlüğünden oluşan nitel veri toplama araçlarının çözümlenmesinde karşılaştırmalara gidilmiştir. Ham verilerin yazılan bulgular ile ilişkili olma durumu bir sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanı tarafından incelenmiş ve düzeltmelere gidilmiştir. Araştırmanın tüm verileri elektronik ortamda depolanmıştır.

3.7. Pilot Uygulama

Araştırmanın deneysel işleminden önce ders planlarının uygulanabilirliğini görebilmek, eksik yönlerini belirleyerek geliştirebilmek ve görüşme sorularının anlaşılabilirliğini sağlayabilmek amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. İki haftalık bir süreçte tamamlanan pilot uygulama 21.02.2022 ile 28.02.2022 tarihleri arasında altı ders saati içerisinde tamamlanmıştır. Çalışma deneysel işlemin uygulanacağı 6. sınıf düzeyindeki öğrenciler ile Isparta ilindeki bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde sınıfın sosyal bilgiler öğretmeni ile ders planlarına yönelik görüşme yapılmış ve kendisinin de önerileri dikkate alınarak araştırmacının uygulayıcı olduğu pilot çalışma gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulama süreci boyunca öğrenciler çalışmalara ilgiyle katılmış ve verilen etkinlikleri tamamlayabilmişlerdir. İlk hafta sınıf mevcudu 21 öğrenciden oluşmakta 4 öğrenci ise devamsız olarak kaydedilmiştir. Uygulama, okulun 5, 6 ve 7. ders saatlerini içeren 13.10 ile 15.30 ders saatlerini kapsamıştır. Derste ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetleri konusu ele alınmıştır. Gazete kupürleri incelenmiş bunlar hakkında tartışmalar yürütülmüş, çalışma kâğıdı dağıtılmış ve gazete haberi tasarlanmıştır. Özellikle gazete haberi tasarlama etkinliğinde öğrencilere renkli kağıtlar ve boya kalemleri dağıtıldığından öğrenciler bu etkinliğe zevkle katılmışlardır. Uygulamanın ikinci haftasında kaynakların bilinçsizce tüketiminin canlı yaşamına etkileri ele alınır. Sınıf mevcudu 20, devamsız öğrenci sayısı da 5 olarak kaydedilmiş ve uygulama yine 5, 6 ve 7. ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulamada kaynakları bilinçli tüketmenin

insan yaşamına ve doğaya etkileri konusunda bir animasyon izlenmiş ve ekolojik ayak izi hesaplamaları yapılarak sonuçlar üzerinde tartışılmıştır. Ayrıca bir çalışma kağıdının ve afiş tasarımının yapıldığı derse öğrenciler genel itibariyle katılım göstermiştir. Uygulama süresince olumsuz olarak değerlendirilebilecek nokta öğrencilerin ders süresince yer yer ilgilerinin azalması ve konudan uzaklaşmaları olmuştur. Bunun üzerine de araştırmacı öğrencilerin ilgisini çekebilecek kısa ve güncel ekolojik bilgiler vererek öğrencilerin dikkatini çekmeye çalışmıştır. Genel itibariyle verimli ve yüksek katılımlı bir pilot çalışma olmasından dolayı uygulama amacına ulaşmıştır.

3.8. Deneysel İşlem Süreci

Deneysel işlem süreci öncesinde okul müdürü, müdür yardımcıları ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile ayrı ayrı görüşülmüş ve araştırmanın izinleri ile araştırma süreci detaylı biçimde anlatılmıştır. Daha sonra okulda yer alan uygulamanın gerçekleştirileceği tüm 6. sınıf şubelerinin sosyal bilgiler dersine 1 hafta süresince gözlemci olarak girilmiştir. Öğrencileri tanımak, sınıf içi dinamikleri görebilmek amacıyla gerçekleştirilen bu gözlem sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine katılımları hakkında da fikir sahibi olunmuştur.

Araştırmanın deney ve kontrol gruplarını belirleyebilmek amacıyla yapılan öntest sonucunda seçkisiz olarak belirlenen sınıflar ile ayrı ayrı toplantı yapılmış ve süreç hakkında bilgi verilmiştir. Öğrencilere çalışmanın gönüllük esasına dayandığı ifade edilmiş ve EK-10'da yer alan Öğrenci Gönüllü Katılım Formu dağıtılmıştır. Velilerine de iletmeleri için EK-11'de yer alan Aile Gönüllü Katılım Formu dağıtılmış ve imzalı evraklar arşivlenmiştir. Ayrıca araştırmacı öğrencilere yansıtıcı günlük tutmaları ve haber defteri olarak kullanmak üzere defter dağıtmış, bu defterlerin nasıl kullanılacağı anlatılmıştır.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine de EK-12'de yer alan Öğretmen Gönüllü Katılım Formu verilmiştir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubuna dersi gözlemlemek amacıyla katılacak öğretmenlere EK-8'deki kontrol listesi sunulmuştur. Kontrol listesi, deney grubunda işlenen derste araştırmacının ders süresince öğrencilerle etkileşimi, konu ve etkinlik uyumu, güncel olay öğretiminin kullanılma durumu ve öğretme-öğrenme sürecinin değerlendirilmesine yönelik maddeler içermektedir. Her bir ifadenin karşısında “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” biçiminde ifadeler yer almakta ve “Açıklama” bölümüne yer verilmektedir. Kontrol listesi alan uzmanlarının görüşleri

doğrultusunda 18 maddeden oluşmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmeni tarafından tutulan bu listeler, deneysel işlem süresince kullanılmıştır. Bununla birlikte öğretmenlere araştırmacının da bir kontrol listesi tutacağını ve süreç sonunda bu kontrol listelerinin karşılaştırılacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda deney ve kontrol grubundaki birer öğretmen, sadece kendi sınıflarında olmak üzere en arka sırada oturarak kontrol listesi tutmuştur.

Araştırmacının kontrol listesinde ise güncel olay öğretimine yer verilme durumunu belirlemek amacıyla her bir ifadenin karşısına “Gerçekleşti” ve “Gerçekleşmedi” biçiminde ifadelere yer verilmiştir. Kontrol listesi alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda 10 maddeden oluşmaktadır. Kontrol grubunda kullanılan kontrol listesi EK-9’da sunulmuştur. Deneysel işlemin sonlanması ile tutulan kontrol listesi aracılığıyla yapılan gözleme son verilmiştir. Araştırmada kontrol listesinden deney ve kontrol grubunda işlenen sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminin kullanılma durumunu belirlemek amacıyla faydalanılmış, elde edilen veriler bu sebeple bir analize tabi tutulmamış, araştırma bulgusu olarak değerlendirilmemiştir.

21.03.2023 tarihinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanının ilk kazanımının ele alındığı sosyal bilgiler dersinde deneysel işlem başlamıştır. Deney ve kontrol gruplarında gerçekleştirilen uygulama sürecine ilişkin tarih ve kazanım bilgisine Tablo 3.9’da yer verilmiştir.

Tablo 3.9. Deneysel işlem süreci

Hafta	Tarih	Katılımcılar	Kazanım
Ön Test	13.03.2023	Kontrol grubu (1 ders)	Araştırmanın ön test uygulaması yapılmıştır.
	14.03.2023	Deney grubu (1 ders)	
1	21.03.2023	Deney grubu (2 ders)	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.
		Kontrol grubu (1 ders)	
	23.03.2023	Kontrol grubu (2 ders)	
	24.03.2023	Deney grubu (1 ders)	
2	28.03.2023	Deney grubu (2 ders)	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.
		Kontrol grubu (1 ders)	
	30.03.2023	Kontrol grubu (2 ders)	
	31.03.2023	Deney grubu (1 saat)	
3	04.04.2023	Deney grubu (2 saat)	SB.6.5.3. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.
		Kontrol grubu (1 saat)	
	06.04.2023	Kontrol grubu (2 saat)	
	07.04.2023	Deney grubu (1 saat)	
4	11.04.2023	Deney grubu (2 saat)	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
		Kontrol grubu (1 saat)	
	13.04.2023	Kontrol grubu (2 saat)	
	14.04.2023	Deney grubu (1 saat)	

Tablo 3.9. (Devam) *Deneysel işlem süreci*

Hafta	Tarih	Katılımcılar	Kazanım
5	25.04.2023	Deney grubu (2 saat) Kontrol grubu (1 saat)	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
	27.04.2023	Kontrol grubu (2 saat)	
	28.04.2023	Deney grubu (1 saat)	
6	02.05.2023	Deney grubu (2 saat) Kontrol grubu (1 saat)	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.
	04.05.2023	Kontrol grubu (2 saat)	
	05.05.2023	Deney grubu (1 saat)	
Son Test	09.05.2023	Kontrol grubu (1 saat)	Araştırmanın son test uygulaması yapılmıştır.
	09.05.2023	Deney grubu (1 saat)	
Görüşme	09.05.2023 11.05.2023	Öğretmen ve öğrenciler	Sosyal bilgiler öğretmeni ve deney grubu öğrencileri ile görüşmeler yapıldı.

Tablo 3.9’da da görüldüğü üzere deneysel işlem süreci 6 hafta sürmüştür. Araştırma 2018 SBDÖP’de ekolojik vatandaşlık konularını ele almada en uygun kazanımın 6. sınıf düzeyindeki Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında olmasından dolayı deneysel uygulamanın süresi 6 hafta ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmacı deney grubunda kendi hazırlamış olduğu ders planlarını uygularken, kontrol grubunda güncel olay öğretimi kullanılmadan araştırmacı tarafından ders yürütülmüştür. Deneysel işlem sürecine ilişkin haftalık uygulamalar aşağıda sunulmuştur.

Birinci Hafta: 21.03.2023 tarihinde deneysel işlemin ilk uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ders 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 arasında iki saat sürmüş, 20 dakika teneffüs yapılmıştır. Sınıf mevcudu 17, gelmeyen öğrenci sayısı 1’dir. Öğrencilere haber defteri dağıtılmış ve haftalık ödevlendirmeleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetleri, kaynakların ülke ekonomisindeki yeri konusunda ders işlenmiştir. Derse getirilen gazete küpürleri tahtaya asılmış ve öğrencilerin konu hakkındaki görüşleri dinlenmiştir. Ardından radyo programı düzenleme, günlük gazete okuma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. 24.03.2023 tarihi 10.20-11.00 saati arasında sosyal bilgiler dersinin haftalık son saatine girilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Derste haber konularının günlük tartışmalarla işlenmesi ve öğrencilerin ve araştırmacının getirdiği haberler ile haber haritası oluşturma etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ödevlendirilerek derse son verilmiş, sosyal bilgiler öğretmenin derste tuttuğu kontrol listesi teslim alınmıştır. Öğrenciler araştırmacıya ve dersin akışına ilgi göstermişler, ders sürecinde güncel olayların işlenmesinden keyif almışlar ve çevrelerindeki uygulamalardan örnekler ile derse aktif katılım sağlamışlardır. Birinci haftaya ilişkin ders planı EK-13’te sunulmuştur.

İkinci Hafta: 28.03.2023 tarihinde 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 saatleri arasında ikinci haftanın dersi gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Derse başlamadan önce öğrencilerin anekdot defterlerine yazdıkları, ödevleri ve haber defterine yapıştırdıkları haberler incelenmiş ve ilgili haberler tahtada sunulmuştur. Aile Gönüllü Katılım Formu’nu getiren öğrencilerden formlar alınmıştır ve eksiklik tamamlanmıştır. Uygulamanın ikinci haftasında yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynaklar tanıtılarak kaynakların bilinçsizce tüketilmesine karşı alınabilecek önlemler üzerine konuşulmuştur. Online toplantıya katılacak TEMA yetkilisi için bilgisayarın kurulumu gerçekleştirilerek öğrenciler ile yetkilinin görüşmesi ve soru-cevap yapılması sağlanmıştır. Öğrenciler kaynakların korunması ve ağaçlandırma hakkında çeşitli sorular yöneltilmişler ardından görüşme sonlandırılmıştır. Daha sonra doğal kaynakların tehdit altında olması ile ilgili haber yayını izlenmiş ve kısa bir animasyona yer verilmiştir. Ders sonunda dersin kısa bir değerlendirilmesi yapılmış ve bir sonraki derste boya kalem getirmeleri için görevlendirilmişlerdir. 31.03.2023 tarihinde dersin 3. saati gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Öğrenciler ile konu tekrarı yapılarak araştırmacının ve öğrencilerin getirdiği gazete haberleri haber panosuna asılmıştır. Öğrencilere renkli kartonlar dağıtılmış ve bilinçsiz atık tüketimini azaltma ile geri dönüşümü artırma konulu afiş tasarımları istenmiştir. Öğrenciler ödevlendirilerek derse son verilmiş, sosyal bilgiler öğretmeninin derste tuttuğu kontrol listesi teslim alınmıştır. Öğrenciler renkli kağıtlar ile etkinlik yapmaktan keyif almışlar, derse dışarıdan konuk getirilmesini de ilgi çekici bulmuşlardır. Davetliye soru sormada çekinceler yaşanmış sorular genelde belli öğrenciler tarafından sorulmuştur. İkinci haftaya ilişkin ders planı EK-14’te sunulmuştur.

Üçüncü Hafta: 04.04.2023 tarihinde 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 saatleri arasında üçüncü haftanın dersi gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Derse başlamadan önce öğrencilerin anekdot defterlerine yazdıkları, ödevleri ve haber defterine yapıştırdıkları haberler incelenmiş ve ilgili haberler tahtada sunulmuştur. Uygulamanın üçüncü haftasında yatırım projesi ve Türkiye’de coğrafi özelliklere uygun yatırım projesi geliştirme konusu ele alınmıştır. Öğrenciler bir yatırım projesi hazırlamışlardır ve herkes ödevini bir spiker gibi tahtada sunmuştur. Tahtaya yansıtılan harita ile Türkiye’nin coğrafi özelliklerine değinilmiştir. Bu özellikler doğrultusunda yatırım projesi nasıl hazırlanır anlatılmıştır. Ardından televizyon haberi izlenmiş ve özellikle çevre dostu farklı yatırım projesi haberleri öğrencilerin dikkatini çok çekmiştir. Öğrenciler bu

projelerin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin fikir yürütmüşlerdir. 07.04.2023 tarihinde dersin 3. saati gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Öğrenciler ile konu tekrarı yapılarak araştırmacının ve öğrencilerin getirdiği gazete haberleri haber panosuna asılmıştır. Çevre dostu okul projesi haberi izlenmiş ve öğrenciler gruplara ayrılarak okulda kullanılabilecek çevre dostu yatırım projesi geliştirmeleri istenmiştir. Projeler yazıldıktan sonra da her grup birbiri ile röportaj yapılmış ve projeler duvar resmi olarak tasarlanarak sınıf panosunda sergilenmiştir. Öğrenciler etkileşimli bir çalışma yapmaktan çok memnun olmuşlardır. Sınıfta kimi zaman gürültülü bir ortam oluşmuş ancak araştırmacı tarafından kontrol sağlanmıştır. Panoda sergilenen projeler öğrencilerin ilgisini çekmiş teneffüste incelemişlerdir. Öğrenciler ödevlendirilerek derse son verilmiş, sosyal bilgiler öğretmeninin derste tuttuğu kontrol listesi teslim alınmıştır. Üçüncü haftaya ilişkin ders planı EK-15'te sunulmuştur.

Dördüncü Hafta: 11.04.2023 tarihinde deneysel işlemin dördüncü uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ders 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 arasında iki saat sürmüş, 20 dakika teneffüs yapılmıştır. Sınıf mevcudu tamdır. Derse başlamadan önce öğrencilerin anekdot defterlerine yazdıkları, ödevleri ve haber defterine yapıştırdıkları haberler incelenmiş ve ilgili haberler tahtada sunulmuştur. Uygulamanın dördüncü haftasında vergi ve türleri, vergi vermenin Türkiye'ye katkıları, vergi vererek elde ettiğimiz kazanımlar hakkında konuşulmuştur. Öğrencilerden getirilmesi istenen iş ve faturalar incelenmiştir. Vergi vermenin sağladığı kazançlar, çevre ve çevrenin temizliği için vergi vermenin gerekliliklerinden bahsedilmiştir. Öğrenciler fişleri incelerken konuya çok dikkat etmişlerdir ve dersin en çok ilgi çeken kısmı fişin bölümlerinin incelendiği kısım olmuştur. Anayasanın vergi konulu 73. maddesi ile çevre hakkındaki haklar konulu 56. maddesi incelenmiştir. Ardından vergi vermenin öneminin anlatıldığı çizgi film izlenmiştir. 14.03.2023 tarihinde dersin 3. saati gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Öğrenciler ile konu tekrarı yapılarak araştırmacının ve öğrencilerin getirdiği gazete haberleri haber panosuna asılmıştır. Vergi çeşitleri ele alınmıştır. Vergilerin hayatımıza olan katkıları incelenmiştir. Öğrencilerden haklarını ve sorumluluklarını düşünerek bir karikatür çizmeleri istenmiştir. Karikatürler panoda sergilenmiştir. Öğrenciler gerçek yaşamdan örneklerle incelenen vergi konusuna ilgi göstermişler, fiş ve faturalar üzerindeki ifadelerin anlamını öğrenmek dikkatlerini çekmiştir. Öğrenciler

ödevlendirilerek derse son verilmiş, sosyal bilgiler öğretmeninin derste tuttuğu kontrol listesi teslim alınmıştır. Dördüncü haftaya ilişkin ders planı EK-16'da sunulmuştur.

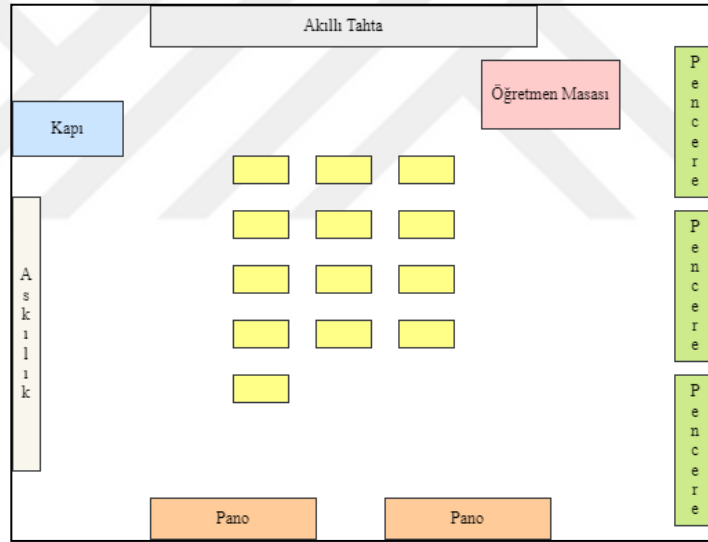
Beşinci Hafta: 25.04.2023 tarihinde deneysel işlemin beşinci uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ders 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 arasında iki saat sürmüş, 20 dakika teneffüs yapılmıştır. Sınıf mevcudu tamdır. Derse başlamadan önce öğrencilerin anekdot defterlerine yazdıkları, ödevleri ve haber defterine yapıştırdıkları haberler incelenmiş ve ilgili haberler tahtada sunulmuştur. Beşinci haftada nitelikli insan gücü ve Türkiye ekonomisindeki yerine ilişkin ders gerçekleştirilmiştir. İşçilikten Patronluğa Uzanan Başarı Hikayesi başlıklı okuma parçası okunur ve öğrencilerden nitelikli insan gücüne örnek vermeleri istenmiştir. Mesleğini iyi şekilde gerçekleştiren insanların haberini içeren gazete kupürleri çıkarılmıştır ve öğrenciler haber defterlerinden ilgili bölümleri okumuştur. Öğrencilerden 4'ü ödevini yapmamıştır ve 3'ü de konu ile ilgisi olmayan haber örneği getirmiştir. Araştırmacı, en ilgili haberleri detaylandırarak sergilemiştir. 28.04.2023 tarihinde dersin 3. saati gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu 16'dır ve 2 öğrenci derse katılmamıştır. Öğrenciler ile konu tekrarı yapılarak araştırmacının ve öğrencilerin getirdiği gazete haberleri haber panosuna asılmıştır. Derse getirilen haberler, hazırlanan haber bülteni de dikkate alınarak bir rapor yazılmıştır. Öğrenciler rapor yazarken zorluk yaşamışlardır ve araştırmacı çeşitli kez bir raporda bulunması gereken özelliklerden bahsetmiştir. Hazırlanan raporlar tahtada sunulmuştur. Öğrenciler ödevlendirilerek derse son verilmiş, sosyal bilgiler öğretmeninin derste tuttuğu kontrol listesi teslim alınmıştır. Beşinci haftaya ilişkin ders planı EK-17'de sunulmuştur.

Altıncı Hafta: 02.05.2023 tarihinde deneysel işlemin son uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ders 08.30-09.10 ile 09.30-10.10 arasında iki saat sürmüş, 20 dakika teneffüs yapılmıştır. Sınıf mevcudu tamdır. Derse başlamadan önce öğrencilerin anekdot defterlerine yazdıkları, ödevleri ve haber defterine yapıştırdıkları haberler incelenmiş ve ilgili haberler tahtada sunulmuştur. Altıncı haftada meslekler ve öğrencilerin ilgi duydukları mesleklerin özelliklerine ilişkin konulara değinilmiştir. Mesleklerin özellikleri ve mesleklerin ekonomiye, çevreye, sanayiye ve teknolojiye katkıları üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin en çok ilgisini çeken derslerden biri olmuştur. Herkes kendi yapmak istediği mesleği tanıtmış, bu mesleği iyi bir şekilde icra eden kişilerin haberlerini sınıfa getirmiştir. Öğrenciler dört gruba ayrılarak bir etkinlik tasarlanmıştır. Etkinlik kapsamında yeni nesil meslek sahipleri, eski nesil meslek sahipleri, gazeteciler ve

muhabirler olarak ayrılmışlar ve sınıf röportajı düzenlenmiştir. Röportaj sırasında öğrenciler sık sık yönlendirilmiştir. 05.05.2023 tarihinde dersin son saati gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu tamdır. Öğrencilerin yansıtıcı günlükleri toplanmış ve sosyal bilgiler öğretmeninden de kontrol listesi alınmıştır. Altıncı haftaya ilişkin ders planı EK-18’de sunulmuştur. Öğrenciler ile deneysel işlem sürecinin bittiğine dair konuşma gerçekleştirilmiş ve görüşme yapmak amacıyla tekrar gelineceği bilgisi verilmiştir. Son olarak da okul idarecileri ile uygulamanın bittiğine dair toplantı gerçekleştirilerek deneysel işlem süreci sonlandırılmıştır.

3.9 Araştırma Ortamı

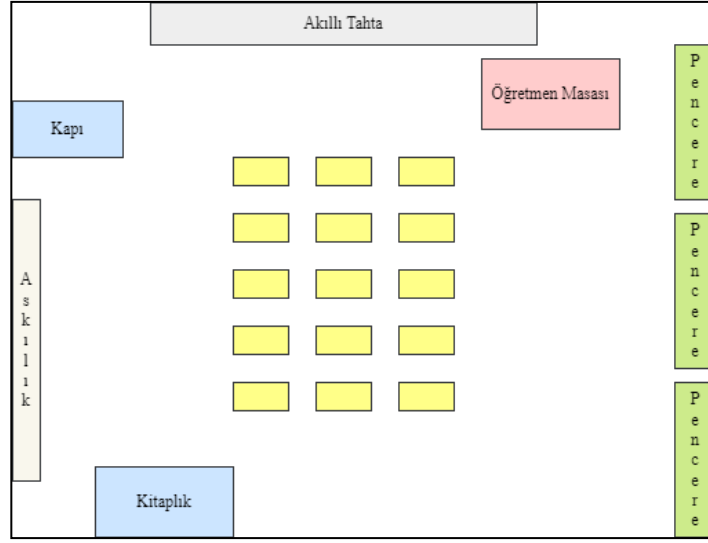
Bu bölümde araştırmanın deney ve kontrol gruplarının yer aldığı sınıfların fiziki görünüşleri ve olanaklarına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Deney grubuna ait 6F sınıfının krokisine Şekil 3.3’te yer verilmiştir.

Şekil 3.3. Deney grubu sınıfının krokisi

Şekil 3.3’te krokisi yer alan 6F sınıfı, dört katlı bir okulun üçüncü katında güney cephede yer almaktadır. Sınıfta bir adet öğretmen masası, 13 adet öğrenci masası ve sırası, iki adet pano, iki adet askılık bulunmaktadır. Uygulama sırasında sosyal bilgiler öğretmeni kapı tarafında yer alan sıranın sonuna oturarak gözlem yapmış, kontrol listesi tutmuştur.

Kontrol grubu olarak belirlenen 6B sınıfının krokisine ise Şekil 3.4’te yer verilmiştir.

Şekil 3.4. *Kontrol grubu sınıfının krokisi*

6B sınıfı okul binasının ikinci katında ve kuzey cephede yer almaktadır. Şekil 3.4'te yer alan krokide de görüldüğü üzere kontrol grubuna ait sınıfta bir adet öğretmen masası, 15 adet öğrenci masası ve sırası ile bir adet kitaplık bulunmaktadır. Uygulama sırasında sosyal bilgiler öğretmeni kapı tarafında yer alan sıranın sonuna oturarak gözlem yapmış, kontrol listesi tutmuştur.

3.10. Araştırmacı Rolü

Araştırmanın içinde yer alarak araştırmanın bir parçası sayılan araştırmacıların süreç içerisinde alması gereken birtakım roller bulunmakta ve bu roller ile çalışmaya yön verilmektedir. Araştırmacı lisans ve yüksek lisans eğitimini sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlamıştır. Bir ortaokulda gerçekleştirilen Bir Çekirdek Bir Orman isimli eTwinning Projesi kapsamında çevre ve ekoloji alanında uzman toplantılarında davetli konuşmacı olarak öğrencilere ve öğretmenlere yönelik seminer düzenlemiştir. Bununla birlikte araştırmacının çeşitli uluslararası sempozyumlarda sunduğu sürdürülebilirlik ve çevre eğitimi hakkında bildirileri, uluslararası indekslerde taranan makaleleri ve sosyal bilgiler dersinde çevre eğitimi gerçekleştirmeye yönelik kitap bölümü bulunmaktadır.

Araştırmada karma yöntemi kullanan araştırmacı yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında nitel araştırma yöntemleri ve analizi, nicel araştırma yöntemleri ve analizi, karma yöntem araştırmaları derslerini almıştır. Bunlara ek olarak araştırmacı SPSS ve MAXQDA programlarıyla ilgili eğitimler almış ve yaptığı çalışmalarda bu programları

kullanmıştır. Araştırmacı bir devlet üniversitesinin sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Bu çalışmada da araştırmacı, uygulama okulunda çalışmaya başlamadan önce hedef gruba yönelik tüm şubelerde gözlemde bulunmuş ve öğrencileri, sınıf ortamını, okul kültürünü tanımayı amaçlamıştır. Araştırmada idarecilerin ve öğretmenlerin bilgilendirilmesine ve onaylarının alınmasına, katılımcıların çalışma hakkında bilgilendirilerek gönüllü katılım göstermelerine özen gösterilmiştir. Okul idaresi ile araştırma sürecinin başından sonuna kadar iletişim halinde olunmuş araştırma süreci hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Deney ve kontrol grubunun sosyal bilgiler öğretmenlerinin hazırlanan ders planlarını ve etkinlikleri incelemelerine önem verilmiş, haftalık görüşmeler ile fikirlerine başvurulmuştur.

Uygulamada deney ve kontrol grubunun derslerine girerek araştırma süresince dersleri yürüten araştırmacı her iki sınıfın da sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından gözlemlenmiştir. Araştırmacı derslere girmeye başladığı ilk haftalardan itibaren deney ve kontrol grubu öğrencilerinin araştırma sürecine ilişkin soruları ve merak ettikleri yönlerde ilişkin detayları açıklığa kavuşturmuştur. Bilimsel araştırma etiği daima ön planda tutularak gerek deneysel uygulama sürecinde gerekse de kayıt altına alınan yarı yapılandırılmış görüşmeler sürecinde nesnellik ve bilimselliğe karşı hassasiyet öncelikli amaç olmuştur. Araştırma verilerinin katılımcılara ve alan uzmanlarına sunulmasına özen gösterilmiştir. Öğrenci yansıtıcı günlükleri, araştırmacı günlüğü ve ses kayıtlarına ilişkin dokümanlar depolanarak korunmuştur.

3.11. Araştırma Etiği

Bu çalışmada ilk olarak araştırmanın uygunluğunun değerlendirilebilmesi amacıyla araştırma problemi, amaçları, yöntemi, sınırlılıkları ve önemi olmak üzere çeşitli açılardan kapsamlı bir biçimde raporlaştırılarak Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvuru yapılmıştır. Başvuru sonucunda EK-1'de de yer alan etik kurul onay belgesi ile araştırma gerçekleştirilmeye uygun bulunmuştur. Araştırma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi amacıyla ise Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne etik kurul onayından geçen araştırma önerisi, veri toplama araçları, gönüllü katılım formları ile başvuru yapılmıştır. Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün başvuruyu onaylaması üzerine de EK-2'de yer alan uygulama izin belgesi ile araştırma uygulama sürecine geçilmiştir.

Araştırmada etik ilkeleri sağlayabilmek amacıyla aydınlatılmış onama dikkat edilmiştir. Uygulama öncesi okul idarecisi, sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler ile ayrı ayrı görüşülmüş, araştırmanın detaylarından bahsedilmiştir. Öğretmenin, öğrencilerin ve velilerin gönüllü katılım göstermelerine önem verilmiştir. Araştırma sürecinde yanıltnama ilkesine de uyarak katılımcılara araştırmanın bilimsel bir amaç ile yürütüldüğü, verilerin yalnızca bu amaç için kullanılacağı ve istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları bilgisi verilmiştir. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler, onlardan elde edilen yazılı ürünler gizlilik ilkesi uyarınca yalnızca araştırmacılar tarafından incelenmiş ve bilimsel amaçlarla kullanılmak üzere arşivlenmiştir. Yine katılımcıların gizliliğini korumak amacıyla uygulamanın gerçekleştirildiği okul, öğretmen ve öğrencilerin adı gizli tutulmuştur. Bununla birlikte araştırma etiğini sağlayabilmek amacıyla araştırma verilerinin toplanma sürecinde özen gösterilmiş, sistematik bir biçimde analiz edilmiş ve sonuçların yazılması ve paylaşılmasında verilere sadık kalınmıştır. Araştırma verileri katılımcılardan elde edilen görüşlere uygun biçimde doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma süreci sonunda toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, araştırma problemi ve alt problemleri temel alınarak sunulmuştur. Bu başlıkta nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular ve nitel verilerin analizinden elde edilen bulgular olmak üzere iki temel başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

4.1. Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Öğretiminin Öğrencilerin Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyine Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda birinci alt problemin açıklanmasına ilişkin elde edilen bulgular dört tema altında sunulmuştur.

4.1.1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest toplam puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında deney ve kontrol grubuna göre akademik başarı testi öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4.1’de sunulmuştur:

Tablo 4.1. Deney ve kontrol grubunun EVBT’den aldığı öntest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	p
Deney	18	44,44	15,81	35	,688	,496
Kontrol	19	48,27	17,91			

Tablo 4.1’deki analiz sonuçları incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin EVBT öntest toplam puanlarının ($X=44,44$) ve standart sapmanın ($Ss=15,81$) olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin ise EVBT öntest toplam puanlarının ($X=48,27$) ve standart sapmanın ($Ss=17,91$) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubu öğrencilerinin EVBT öntest toplam puanları arasında kontrol grubu ($X=48,27$) lehine bir fark söz konusudur. Yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir [$t_{(35)}=.688$; $p>.05$]. Başka

bir ifade ile deney ve kontrol grupları arasında EVBT öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı söylenebilir.

4.1.2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında deney ve kontrol grubuna göre akademik başarı testi sontest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4.2’de sunulmuştur:

Tablo 0.2. Deney ve kontrol grubunun EVBT’den aldığı sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama $\bar{X}$	Standart Sapma Ss	Serbestlik Derecesi (SD)	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Deney	18	61,30	15,71	35	2,054	,048
Kontrol	19	49,54	18,85			

Tablo 4.2’deki analiz sonuçları incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin EVBT sontest toplam puanlarının ($X=61,30$) ve standart sapmanın ($Ss=15,71$) olduğu belirlenmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin ise EVBT sontest toplam puanlarının ($X=49,54$) ve standart sapmanın ($Ss=17,91$) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubu öğrencilerinin EVBT öntest toplam puanları arasında deney grubu ($X=61,30$) lehine bir fark söz konusudur. Yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir [$t_{(35)}=.688$; $p<.05$]. Başka bir ifade ile deney ve kontrol grupları arasında EVBT sontest toplam puanları arasında anlamlı farkın olduğu söylenebilir. Dolayısıyla güncel olay öğretimiyle işlenmiş sosyal bilgiler dersinin güncel olay öğretiminin kullanılmadığı sosyal bilgiler dersine göre öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyleri üzerinde anlamlı bir biçimde daha etkili olduğu ifade edilebilir.

4.1.3. Deney grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest-sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında deney grubunun EVBT öntest-sontest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4.3’te sunulmuştur:

Tablo 0.3. Deney grubunun EVBT'den aldığı öntest-sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları

Ölçüm	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama $\bar{X}$	Standart Sapma Ss	Serbestlik Derecesi (SD)	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Ön Test	18	44.44	15,81	34	3.207	.003
Son Test	18	61.30	15,71			

Tablo 4.3'teki analiz sonuçları incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin EVBT öntest toplam puanlarının ($X=44,44$) ve standart sapmanın ($Ss=15,81$) olduğu; EVBT sontest toplam puanlarının ($X=61,30$) ve standart sapmanın ($Ss=15,71$) olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte deney grubu öğrencilerinin EVBT öntest ve sontest toplam puanları arasında sontest toplam puanları ($X=61,30$) lehine bir fark söz konusudur. Yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir [$t_{(34)}=.3,207$; $p<.05$]. Başka bir ifade ile deney grubu öğrencilerinin EVBT öntest ve sontest toplam puanları arasında anlamlı farkın olduğu söylenebilir. Dolayısıyla güncel olay öğretimiyle işlenmiş sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyleri üzerinde anlamlı bir biçimde etkili olduğu ifade edilebilir.

4.1.4. Kontrol grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı testi öntest-sontest toplam puanlarına ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında kontrol grubunun EVBT öntest-sontest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4.4'te sunulmuştur:

Tablo 4.4. Kontrol grubunun EVBT'den aldığı öntest-sontest puanlarına ilişkin bağımsız gruplar t testi sonuçları

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama $\bar{X}$	Standart Sapma Ss	Serbestlik Derecesi (SD)	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Ön Test	19	48.27	17.91	36	-.213	.833
Son Test	19	49.54	18.85			

Tablo 4.4'teki analiz sonuçları incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerin EVBT öntest ortalama puanlarının ($X=48,27$) ve standart sapmanın ($Ss=17,91$) olduğu; EVBT sontest ortalama puanlarının ($X=49,54$) ve standart sapmanın ($Ss=18,85$) olduğu tespit

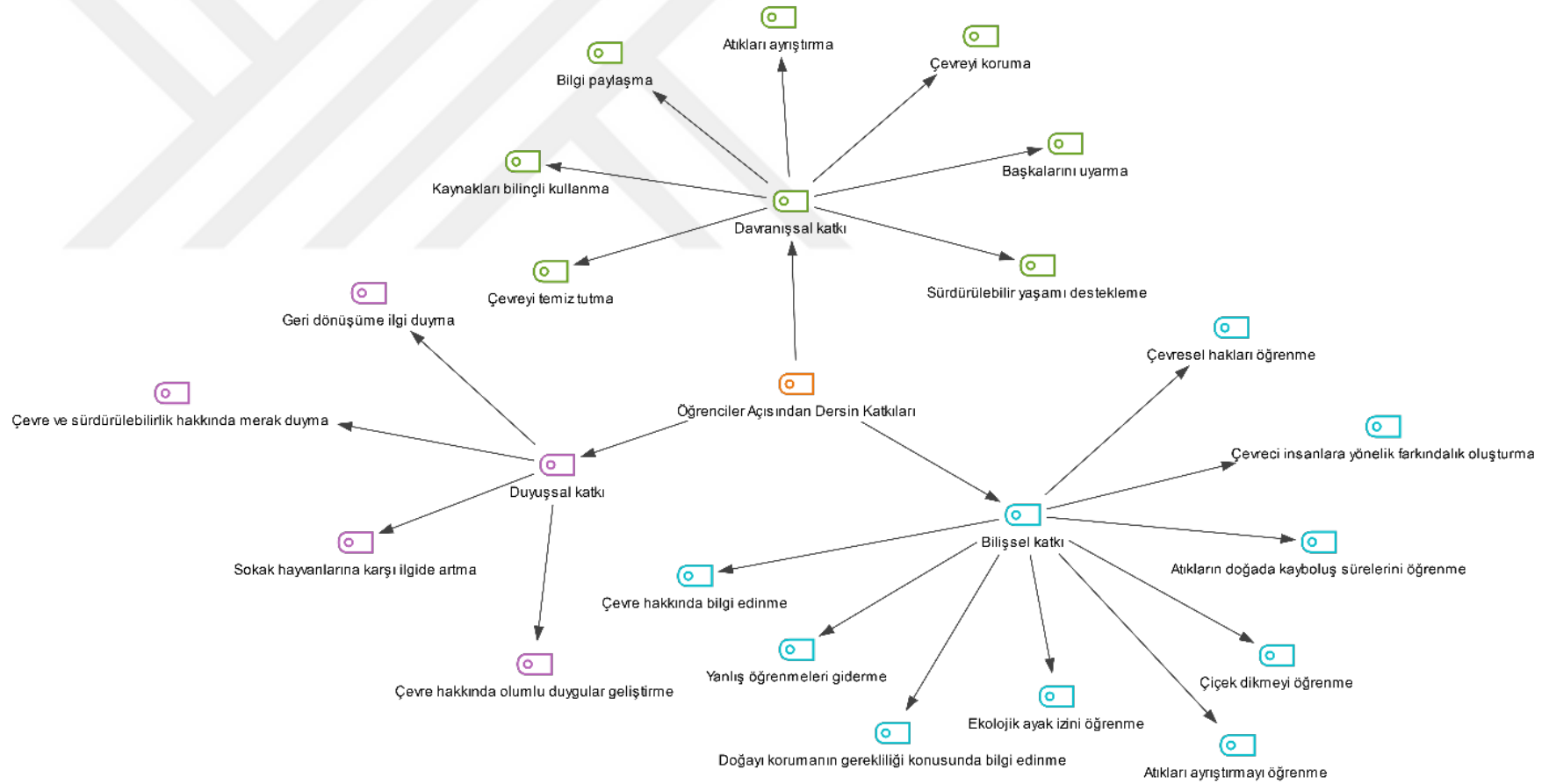
edilmiştir. Bununla beraber kontrol grubu öğrencilerinin EVBT öntest ve sontest ortalama puanları arasında sontest ortalama puanları ($X=49,54$) lehine bir fark söz konusudur. Yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları bu farkın istatistiksel olarak anlamlı testit edilmiştir [$t_{(36)}=-,213$; $p>.05$]. Başka bir ifade ile kontrol grubu öğrencilerinin EVBT öntest ve sontest ortalama puanları arasında anlamlı farkın olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla güncel olay öğretiminin kullanılmadığı sosyal bilgiler derslerinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı ifade edilebilir.

4.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlıkla İlgili Konularda Güncel Olay Öğretiminin Kullanımına Yönelik Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde “6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda ikinci alt problemin açıklanmasında öğrencilerle yürütülen görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca bulgular deneysel işlem sürecinde öğrencilerin ve araştırmacının ders sürecine yönelik görüşlerini veya gözlemlerini ifade ettikleri yansıtıcı günlükler ve araştırmacı günlüklerinden elde edilen verilerde de desteklenmiştir. Elde edilen bulgular “Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları” ve “Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşleri” olmak üzere iki tema altında ele alınmıştır.

4.2.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları

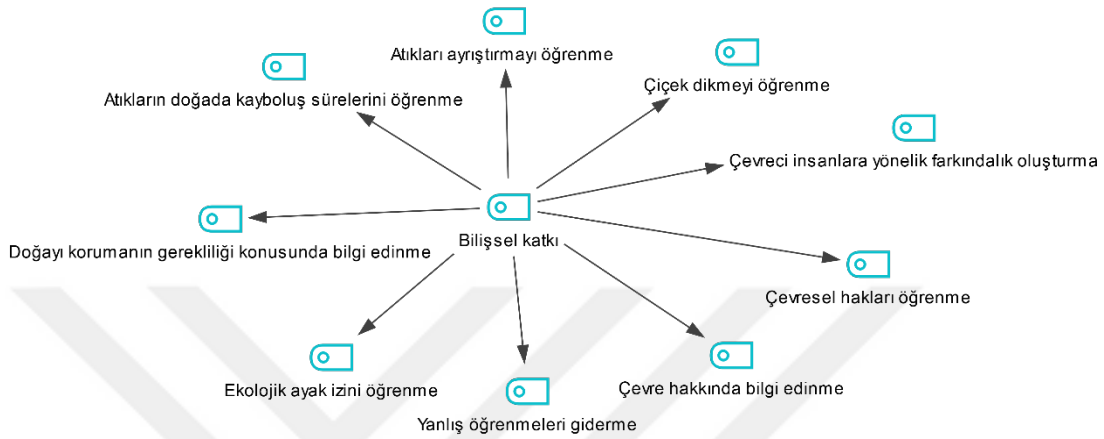
Bu başlıkta öğrencilerin güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin katkıları “Bilişsel katkı”, “Duyuşsal katkı” ve “Davranışsal katkı” olmak üzere üç kategori altında verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda boyutlara ilişkin elde edilen kodlar Şekil 4.1’de sunulmuştur.

Şekil 4.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkılarına ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen kodlara ait model

4.2.1.1. Bilişsel katkı

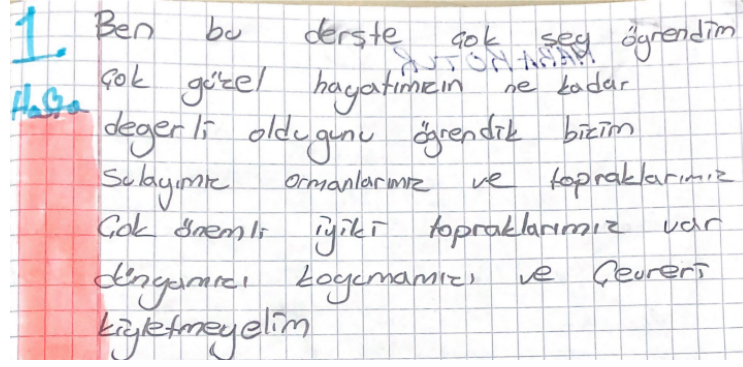
Katılımcıların güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin katkılarına yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bazı bulgular bilişsel katkı alt boyutunda değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.2’de verilmiştir.

Şekil 4.2. Bilişsel katkı boyutuna ilişkin kodlar

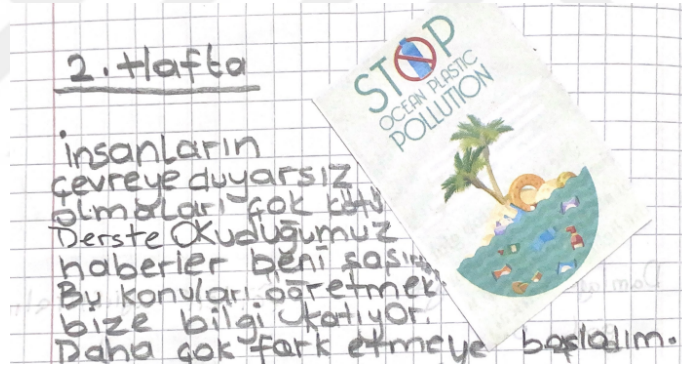
Şekil 4.2’de de görüldüğü gibi oluşturulan bilişsel katkı alt boyutunda çevre hakkında bilgi edinme, ekolojik ayak izini öğrenme, yanlış öğrenmeleri giderme, atıkları ayrıştırmayı öğrenme, çiçek dikmeyi öğrenme, atıkların doğada kayboluş sürelerini öğrenme, doğayı korumanın gerekliliği konusunda bilgi edinme, çevreci insanlara yönelik farkındalık oluşturma ve çevresel hakları öğrenme kodlarını vurgulayan ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir.

Katılımcıların çoğunluğunun gerçekleştirilen derslerin sonucunda çevre hakkında çeşitli bilgiler edindiklerini tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K5 konu hakkındaki düşüncelerini “İsraf etmemeyi öğrendim, doğayı korumayı, hayvanları beslemeyi, insanları attığı çöpleri toplayarak çöpe atmayı öğrendim” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Benzer bir biçimde katılımcılardan K7 konuyla ilgili fikirlerini “Bakış açımda değişiklik oldu. Mesela ben motor sürmeyi seven biriydim. Bir de sürekli motor yağlarını, benzinleri akıttım. Çevreye çok zararlı olduğunu öğrendim.” şeklindeki cümleleriyle dile getirmiştir. Öğrenci yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgularda da örneğin K12’nin konuyla ilgili görüşleri Şekil 4.3’te verilmiştir;

Şekil 4.3. K12 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Görselde yer alan K12'nin öğrenci yansıtıcı günlüğündeki "Ben bu derste çok şey öğrendim. Hayatımızın ne kadar değerli olduğunu öğrendik. Sularımız, ormanlarımız ve topraklarımız var. Dünyamızı korumalıyız ve çevremizi kirletmemeliyiz." biçimindeki doğal kaynakları ve çevreyi korumanın gerekliliğine yönelik düşünceleri bulguları destekler niteliktedir. Ayrıca katılımcılardan K8'nin öğrenci yansıtıcı günlüğündeki konuyla ilgili görüşleri örnek olarak Şekil 4.4'te verilmiştir;

Şekil 4.4. K8 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Katılımcılardan K8 görselde yer alan öğrenci yansıtıcı günlüğündeki "İnsanların çevreye duyarlı olmaları çok kötü. Derste okuduğumuz haberler beni şaşırttı. Bu konuları öğrenmek bize bilgi katıyor. Daha çok fark etmeye başladım." biçimindeki görüşleri ile derste gördükleri konuları gazeteler ile desteklemelerinin kendisine bilgi kattığını açıklamıştır.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcıların önemli bir bölümünün ekolojik ayak izi konusunu öğrendikleri belirlenmiştir. Örneğin katılımcılardan K7 "Ekolojik ayak izimi ilk defa duydum derste öğrendim." biçimindeki ve K2 "Sosyal bilgiler dersinde ekoloji güzeldi. Doğaya karşı ekolojik ayak izimi öğrendim. Güzeldi." yönündeki ifadeleri ile ders kapsamında ekolojik ayak izlerine dair ilk kez bilgi edindiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin ekolojik ayak izi hakkındaki düşünceleriyle ilgili araştırmacı günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir:

Teneffüs zili çalınca her zaman yanıma gelen 4 öğrenci yine masanın yanına geldiler. Öğrencilerden K8 “Öğretmenim akşam evde annemin, babamın ve ablamın ekolojik ayak izini hesapladık ve babamınki çok yüksek çıktı. Arabası olmadan hiçbir yere gitmediği için kirli gaz yayıyor bundan oldu.” dedi. Öğrenciler buna çok güldüler. Öğrencilerden K1 ise ekolojik ayak izini azaltmak için artık daha fazla sebze yemek istediğini söyledi. Öğrencilerin bu konuya ilgi duyup kendi hayatlarına entegre etmek istemeleri konunun önemini anladıklarını ve iyi bir öğrenme gerçekleştirdiklerini gösteriyor (Araştırmacı günlüğü, 31.03.2023).

Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan bazılarının ise işlenen dersler ile yanlış öğrenmelerini düzeltme fırsatı bulduklarını tespit edilmiştir. Öğrencilerden K10’nun konuyla ilgili “*Tükenebilir enerji kaynaklarını yanlış biliyordum. Tüklenmeyen kaynaklar ile karıştırıyordum, ben tam tersi biliyordum.*” şeklindeki cümleleri bulguları doğrular niteliktedir. Elde edilen diğer bulgulara göre katılımcıların bazılarının da atıkları ayrıştırmayı öğrendiğini belirlenmiştir. Bu katılımcılardan K11 konuyla ilgili düşüncelerini “*Atık kutularını biliyordum. Ama hangi kutuya hangisini atacağımı derste izlediğimiz haber ve animasyonda gördüm.*” biçimindeki cümleleriyle açıklarken, K3 “*Geri dönüşüme atacağız çöpleri, toplayacağız, temizleyeceğiz bunları öğrendim derste.*” şeklindeki cümleleriyle açıklamıştır.

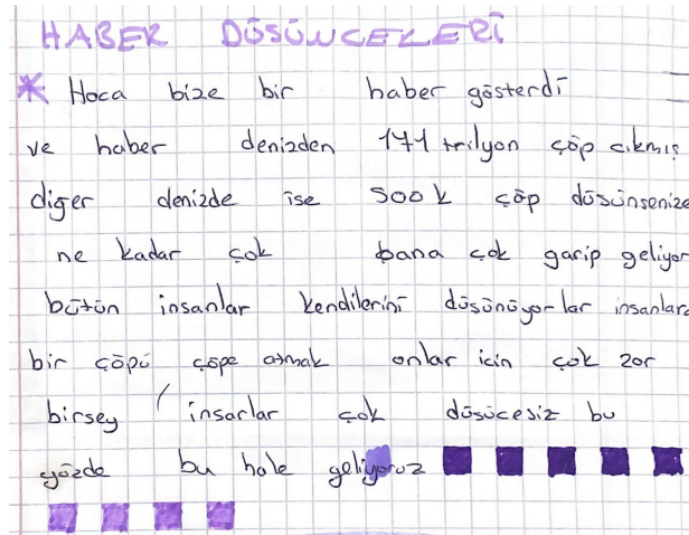
Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan bazılarının dersler sonucunda çiçek dikmeyi öğrendiğini bulunmuştur. Örneğin katılımcılardan K3 “*Bitkinin nasıl dikildiğini öğrendim, mesela kökünden direkt çıkararak dikmeyi öğrendim. En beğendiğim etkinlik bir şey dikmekti.*” biçimindeki ifadesiyle hem derste öğrendiği bilgiye yer vermiş hem de yapılan etkinlik üzerinden öğrendiklerini ifade etmiştir. Elde edilen diğer bulgularda ise katılımcılardan bazılarının derste atıkların doğada kaybolma sürelerini öğrendikleri tespit edilmiştir. Konuyla ilgili görüş bildiren katılımcılardan K8’in “*Plastiklerin, yere attığımız sakızların ne zaman kaybolacağını öğrendim. Bilgim arttı yeni şeyler öğrendim.*” biçimindeki cümleleri bulguları doğrular niteliktedir. Öğrencilerin yansıtıcı günlükleri incelediğinde de uygulama sürecinde katılımcıların atıkların doğada kaybolma süreleriyle ilgili bilgiler elde ettiklerini vurguladıkları bulunmuştur. Örnek olarak katılımcılardan K2’nin öğrenci yansıtıcı günlüğü Şekil 4.5’te verilmiştir:

Şekil 4.5. K2 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Katılımcılardan K2'nin görselde yer alan öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “Atıklar doğaya ve suya döküldüğünde 5 bin yıl sonra yok olurlar. Derste bugün bunu öğrendik. Deodorant sıkamak, pet şişe, poşet vb. atıklar doğayı kirletir.” biçimindeki bulguları doğrulamaktadır.

Elde edilen diğer bulgulara uygulama sonunda katılımcılardan yalnızca K4'nün doğayı korumanın gerekliliği öğrendiği tespit edilmiştir. Katılımcılardan K4'ün “İzlediğimiz haberler güzeldi doğayı korumamızı ve sahip çıkmamızı öğrendik.” biçimindeki cümleleri bulguları destekler niteliktedir. Öğrencilerin yansıtıcı günlükleri incelediğinde de uygulama sürecinde katılımcıların doğayı korumanın gerekliliğiyle ilgili bilgi elde ettiklerini vurguladıkları bulunmuştur. Örnek olarak katılımcılardan K6'nın öğrenci yansıtıcı günlüğü aşağıda verilmiştir:

Şekil 4.6. K6 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

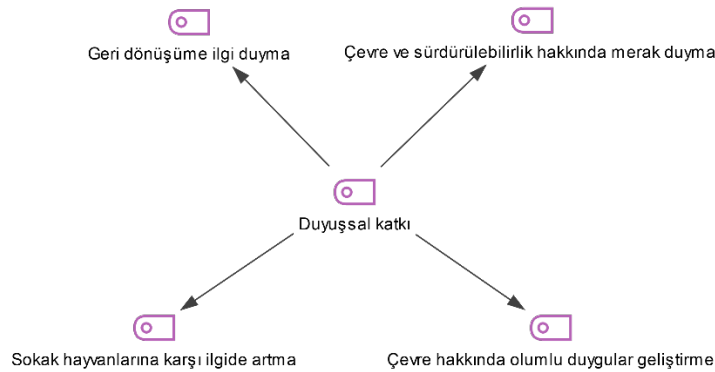
Katılımcılardan K6'nın görselde yer alan öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “Hoca bize bir haber gösterdi ve haberde denizden 171 trilyon çöp çıkmış. Diğer denizde ise 500 bin çöp. Düşünsenize ne kadar çok. Bana çok garip geliyor. Bütün insanlar

kendilerini düşünüyorlar. Bir çöpü çöpe atmak insanlar için çok zor bir şey. İnsanlar çok düşüncesiz. Bu yüzden bu hale geliyoruz” biçimindeki cümleleriyle insanların bilinçsizliğini ve doğayı korumanın gerekliliğini uygulama sürecinde okudukları haberlerden öğrendiğini ifade etmiştir.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K11’in uygulamanın çevreci insanlara yönelik farkındalık oluşturduğunu ve K4’ün çevresel hakları öğrenmesine katkı sağladığı düşündükleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan K11’in çevreci insanların da varlığına yönelik farkındalık oluşturmayla ilgili “*Mesela siz haber göstermiştiniz baya çöp toplandı diye. Ben bu kadar duyarlı insan olduğumu bilmiyordum özellikle ülkemizde onlar beni etkiledi.*” biçimindeki cümleleri bulguları doğrulamaktadır. Benzer bir biçimde çevresel hakları öğrenmeyle ilgili K4 “*Çevremizle ilgili bazı hakları bilmiyordum onları öğrendim. Mesela herkesin temiz yerlerde yaşamaya hakkı varmış ve çöp atılması yasakmış.*” şeklindeki cümleleriyle ekolojik vatandaşlığın çevresel adaleti sağlamakla ilgili yönünü ifade eden bilgiler edindiğini belirtmiştir.

4.2.1.2. Duyuşsal katkı

Katılımcıların güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin katkılarına yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bazı bulgular duyuşsal katkı alt boyutunda değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.7’de verilmiştir.

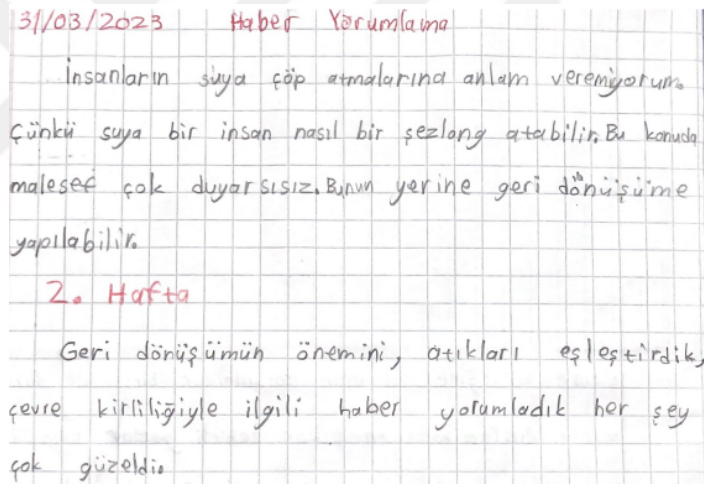
Şekil 4.7. Duyuşsal katkı boyutuna ilişkin kodlar

Şekil 4.7’de görüldüğü gibi oluşturulan duyuşsal katkı alt boyutunda geri dönüşüme ilgi duyma, çevre ve sürdürülebilirlik hakkında merak duyma, sokak hayvanlarına karşı ilgide artma ve çevre hakkında olumlu duygular geliştirme kodları altında ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir.

Katılımcılardan bazılarının araştırma kapsamında işlenen sosyal bilgiler dersinin geri dönüşüme ilgi duymalarına katkı sağladığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. Örneğin katılımcılardan K8'nin “Okulda atılan atıklara ve atık kutularına dikkat etmeye başladım” biçimindeki ve K11'in “Geri dönüşüm kutularının görevlerine yönelik ilgim arttı” biçimindeki cümleleri bulguları destekler niteliktedir. Benzer bir biçimde öğrencilerin geri dönüşüme ilgi duymasıyla ilgili araştırmacı günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir:

İkinci haftanın son dersinde haftanın konusu olan atıklar ve geri dönüşüm konusunu işledik. Gazete haberlerini inceleyen K5 “Öğretmenim siz her hafta yanınızda bez çanta ile geliyorsunuz. Ben de artık poşet taşımamak için marketten bez çanta aldım. Bugün de yanımda getirdim.” dedi. Sınıftaki öğrencilerin de dikkatini bez çantama çekmiş oldu ve öğrenciler merakla çantama baktı. Geri dönüşümü günlük hayatta desteklemek için anlık gelişen güzel bir örnek oldu. (Araştırmacı günlüğü, 31.03.2023).

Öğrenci yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgularda da örneğin K3'ün konuyla ilgili görüşleri Şekil 4.8'de verilmiştir;

Şekil 4.8. K3 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

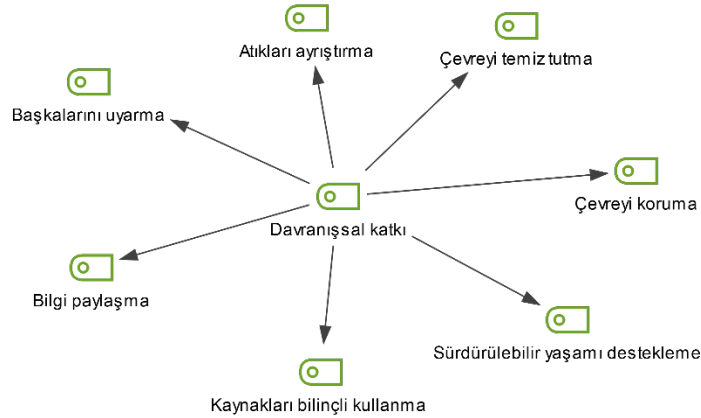
Şekilde yer alan K3'ün öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “İnsanların suya çöp atmalarına anlam veremiyorum. Bir insan suya nasıl bir şezlong atabilir. Bu konuda maalesef çok duyarsızız. Bunun yerine geri dönüşüm yapılabilir. Geri dönüşümün önemini öğrendik, atıkları eşleştirdik, çevre kirliliğiyle ilgili haber yorumladık her şey çok güzeldi.” biçimindeki ifadesi de bulguları destekler niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan yalnızca K11'in uygulama sonunda çevre ve sürdürülebilirlik konularında merak duymaya başladığı tespit edilmiştir. K11 konuyla ilgili “Sürdürülebilirlik konusu daha çok dikkatimi çekmeye başladı. Mesela siz haber göstermiştiniz baya çöp toplandı diye. Bu haberler beni etkiledi.” biçimindeki

ifadesiyle derste ele alınan gazete haberlerinin sürdürülebilirlik konusuna dikkatini çektiğini belirtmiştir. Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K6'nın uygulama sonunda sokak hayvanlarına karşı ilgisinin arttığını bulunmuştur. K6 konuyla ilgili “*Sokak hayvanlarına çok fazla ilgi duyuyordum. Ama bununla ilgili derslerimizde çalışma yaptığım için daha fazla ilgim arttı.*” biçimindeki ifadesiyle derste uygulamanın sokak hayvanlarına olan ilgisini daha da artırdığını ifade etmiştir. Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K4'ün uygulama sonucunda çevre hakkında olumlu duygular geliştirdiğini bulunmuştur. Konuyla ilgili K4'ün “*Eskiden doğaya karşı biraz daha şeydim negatiftim. Ama sizle derse girdiğimizden sonra doğa hakkında birçok şey öğrendim ve sevdim.*” biçimindeki cümleleri bulguları desteklemektedir.

4.2.1.3. Davranışsal katkı

Katılımcıların güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin katkılarına yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bazı bulgular davranışsal katkı alt boyutunda değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.9'da verilmiştir.

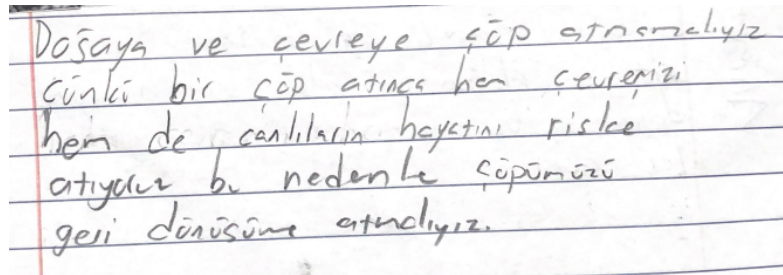
Şekil 4.9. Davranışsal katkı boyutuna ilişkin kodlar

Şekil 4.9'da görüldüğü gibi oluşturulan davranışsal katkı alt boyutunda atıkları ayrıştırma, bilgi paylaşma, kaynakları bilinçli kullanma, çevreyi temiz tutma, sürdürülebilir yaşamı destekleme, çevreyi koruma ve başkalarını uyarma kodlarını vurgulayan ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir.

Katılımcıların çoğunluğunun derste öğrendiklerini yakın çevrelerine aktardıkları tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K4 konuyla ilgili görüşlerini “*Anneme biz bugün haber izledik, haber yaptık, etkinlik yaptık dedim. Fidan diktik diye anlatmıştım, fidanların değerini anlattım.*” Biçimindeki cümleleriyle ifade etmiştir. Benzer bir biçimde katılımcılardan K11 de konuyla ilgili fikirlerini “*Ailemle ekolojik ayak izi filan bu tarz şeyleri paylaştım. Onun ne olduğunu anlattım.*” Cümleleriyle açıklamıştır. Katılımcılardan K9 ise “*Kuzenlerime bahsettim. Biz bitki filan yetiştirdik dedim. Güzel şeyler yaptık dedim*” şeklindeki cümleleriyle dile getirmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin bilgilerini paylaşma ilgili araştırmacı günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir:

Haftanın son dersinden çıkarken K4 koridorda yanıma geldi. Ödevini yaparken annesinin yardım ettiğini ve doğa dostu yatırım haberini annesi ile araştırdıklarını söyledi. Haberi bulduktan sonra annesi ile haberi babasına okumuşlar ve babasına yatırım projesi geliştirmek için ne yapması gerektiğinden bahsettiğini anlattı. Daha sonra babasının da aklına tarladaki ürünlere ihtiyaç duyacağı kadar su verme projesi geldiğini belirtti. Öğrenciye derste öğrendiklerini ailesi ile paylaşıp beraber proje geliştirdikleri için teşekkür ettim. Öğrencinin okulda öğrendiklerini çevresiyle paylaşması öğrendiklerini kalıcı hale getirecektir. (Araştırmacı günlüğü, 07.04.2023).

Elde edilen diğer bulgulara katılımcıların çoğunluğunun uygulama sonucunda atıkları ayrıştırma davranışını kazandıkları tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K6 “*Atık kutusu mahallemizde çok fazla yok o yüzden kullanamıyorum. Ama evimde küçük bir kutum var ona atıyorum. Derslerimizden sonra ayrıştırmaya başladım.*” biçimindeki sözleriyle görüşünü ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılardan K7 de “*Normalde biz yemek yaptığımızda patates filan kızarttığımızda yağları lavaboya döküyorduk. Şimdi biriktiriyoruz ve farklı bir yemek yaptığımızda onlarda kullanıyoruz.*” biçiminde görüşünü belirterek derste edindiği kazanımları gerçek hayata da uyguladığını vurgulamıştır. Öğrenci yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgulara da örneğin K15’in konuyla ilgili görüşleri Şekil 4.10’da verilmiştir;

*Doğaya ve çevreye çöp atarsanız
çünkü bir çöp atınca hem çevremizi
hem de canlıların hayatını riske
atıyoruz bu nedenle çöpümüzü
geri dönüşüme atmalıyız.*

Şekil 4.10. K15 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K15'in öğrenci yansıtıcı günlüğündeki *"Doğaya ve çevreye çöp atmamalıyız. Çünkü bir çöp atınca hem çevremizi hem de canlıların hayatını riske atıyoruz. Bu nedenle çöpümüzü geri dönüşüme atmamız."* biçimindeki cümleleri de bulguları doğrular niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgularda katılımcıların çoğunluğunun uygulama sonucunda kaynakları bilinçli kullanma yönünde davranışlar sergilemeye başladıklarını belirlenmiştir. Katılımcılardan K2 konuyla ilgili düşüncelerini *"Mesela artık suyumuzu az kullanmaya dikkat ediyorum. Açık musluk görünce kapatıyorum. Odadan çıktığımda ışığı kapatıyorum açık bırakıp çıkmıyorum."* şeklindeki ifadeleri ile açıklamıştır. Ayrıca katılımcılardan K5 fikirlerini *"Gereksiz yanan lambaları söndürüyorum, açık olan suların israf etmemek için kapatıyorum ya da pis olan suları fidan diktiysek onlara veriyorum sebze yıkama sularını. Dersten sonra bunlara dikkat etmeye başladım."* biçiminde cümleleri ile dile getirmiştir. Katılımcılardan K4 ise *"Hocam bazen suları açık bırakabiliyordum yani damlıyordu bozuk olduğundan. Sonra anneme gittiğimde dedim ki şey o muslukları yaptırmamızı söyledim. Ya da yaptıramadığımızda o muslukların altına bir kova koyup mesela onları fidanlara dökelim dedim."* biçiminde cümleleriyle çevresindeki bireyleri kaynakları bilinçli kullanma konusunda uyardığını ifade etmiştir.

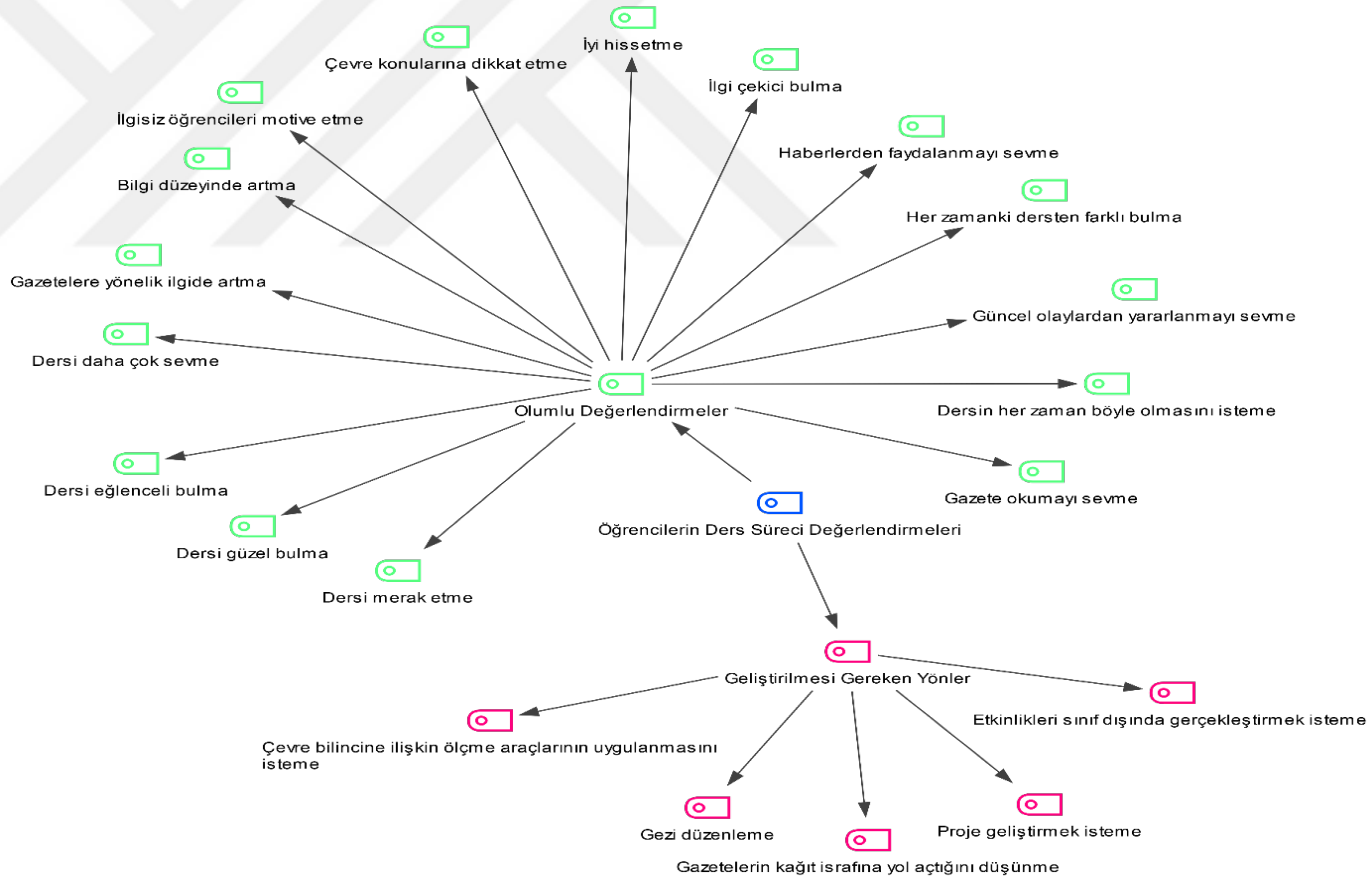
Elde edilen diğer bulgularda katılımcıların önemli bir bölümünün uygulama sonucunda çevreyi temiz tutma konusunda harekete geçtiği tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K9 *"Evde çöpü doğrudan yere atıyordum üşeniyordum. Şimdi gidip çöpe atıyorum. Yerler kirleniyor artık atmıyorum. Sokakta geçerken yere çöp atıyordum mesela çikolata çöpünü. Ama şimdi cebime koyuyorum. Çöp gördüm mü öyle atıyorum. Kola içince çöpe atıyorum artık."* sözleriyle görüşünü dile getirmiştir. Katılımcılardan K8 ise *"Bazı aldığımız keklerin çöplerini yere atıyorduk artık çöpe atıyoruz. Bazı şeyleri yere atıyorduk."* biçimindeki cümleleriyle derslerin çevreyi temiz tutma davranışlarını olumlu anlamda değiştirdiğini belirtmiştir.

Elde edilen diğer bulgularda uygulama sonucunda çevreyi korumak adına faaliyette bulunmaya başladığını ifade eden katılımcıların da olduğu bulunmuştur. Bunlardan K7'nin *"Ağaçlara zarar vermemiz gerektiğini, ağaçları keyfimizce kesmememiz gerektiğini ondan sonra mesela böyle motor egzozları patlatmamız gerektiğini ya da fabrika bacalarına filtre takmadan kullanmamız gerektiğini öğrendim."* şeklindeki cümleleri bulguları destekler niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgulara bazı katılımcıların uygulama sonucunda sürdürülebilir yaşamı desteklemek adına davranış geliştirdiklerini belirlenmiştir. Katılımcılardan K5 *“Bitki yetiştirmek güzel bir şey. Domates mesela diyelim senin alacak durumun yoksa o zaman tarlalarda filan yetiştirirsen iyi. Pis olan suları fidan filan diktiysek onlara veriyorum sebze sularını yani. Dersten sonra bunlara dikkat etmeye başladım. Geri dönüşümle ilgili, pet şişelerle mesela kalem kutu yapıyorum.”* biçimindeki cümleleriyle kendi yaşamında sürdürülebilirliği sağlamak adına yapabildiklerine değinmiştir. Çevreyi korumak adına başkalarını uyarmaya başladığını söyleyen K3 ise düşüncelerini *“Biri yere çöp atınca onu uyarıp geri çöpe atmasını söylemeye başladım.”* şeklindeki cümleleriyle ifade etmiştir.

4.2.2. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşleri

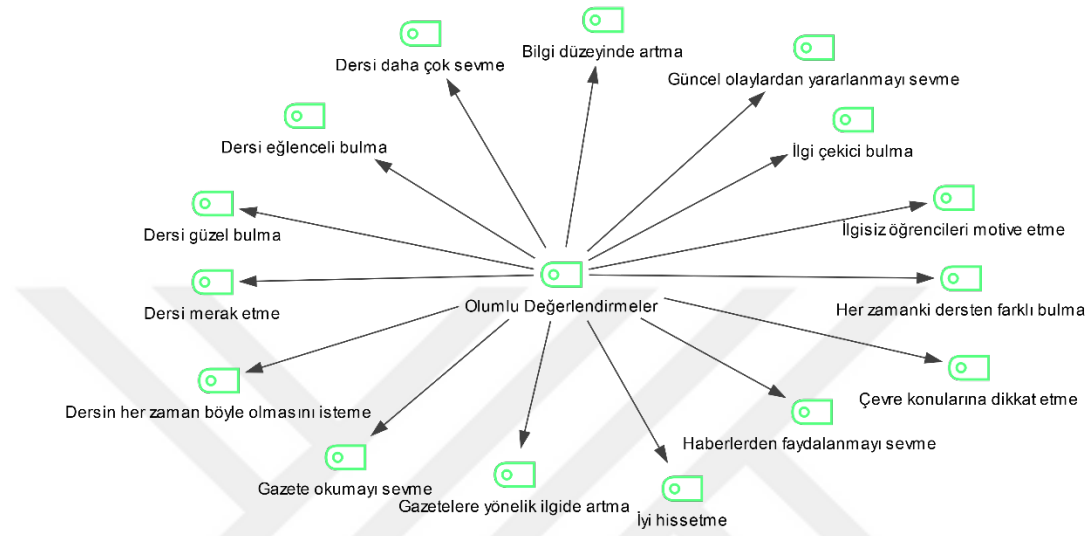
Bu başlıkta öğrencilerin güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri “Olumlu değerlendirmeler” ve “Geliştirilmesi gereken yönler” olmak üzere iki kategori altında verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda boyutlara ilişkin elde edilen kodlar Şekil 4.11’de sunulmuştur.

Şekil 4.11. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci görüşlerinden elde edilen kodlara ait model

4.2.2.1. Olumlu değerlendirmeler

Katılımcıların güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bazı bulgular olumlu değerlendirmeler alt boyutunda ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.12’de verilmiştir.

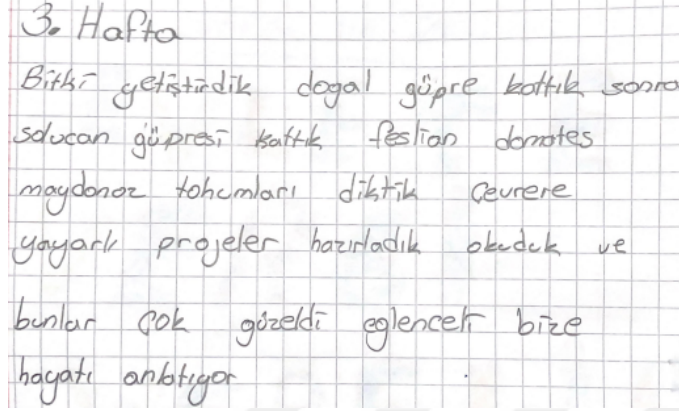

Şekil 4.12. Olumlu değerlendirmeler boyutuna ilişkin kodlar

Şekil 4.12’de görüldüğü gibi öğrencilerin görüşleri doğrultusunda oluşturulan olumlu değerlendirmeler alt boyutunda dersi güzel bulma, gazetelere yönelik ilgide artma, haberlerden faydalanmayı sevme, dersi daha çok sevme, dersi eğlenceli bulma, bilgi düzeyinde artma, her zamanki dersten farklı bulma, dersi merak etme, ilgi çekici bulma, dersin her zaman böyle olmasını isteme, ilgisiz öğrencileri motive etme, gazete okumayı sevme, güncel olaylardan yararlanmayı sevme, çevre konularına dikkat etme ve iyi hissetme kodlarını vurgulayan ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların tamamının dersi güzel bulduklarını tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K6 konuyla ilgili düşüncelerini “Çok güzel etkinlikler vardı. Çok güzel geçti dersimiz. Etkinliklerimiz güzeldi. Dersimiz bence çok güzeldi. Çok güzel de etkinlikler yaptık, resimler çizdik. Mesela çiçek dikme filan çok güzeldi. Daha birçok etkinlik yaptık. Gelmediğim günler oldu o zamanlarda da büyük ihtimalle güzel şeyler yaptınız. O zamanlarda da olmak isterdim.” biçimindeki cümleleriyle ifade etmiştir. Benzer bir biçimde katılımcılardan K2 de “Güzeldi derslerimiz. Haber yorumlamamız filan beğenmiştim. Etkinlikler yapıyorduk. Resim çizmemizi beğeniyordum. Panoya bir şeyler asıyorduk. Dersi bu şekilde haberler ele alarak işlemeyi

beğendim. Derste değiştirmek istediğim bir şey yok.” şeklindeki cümleleriyle derste güzel bulduğu yönleri deyinmiştir. Öğrenci yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgularda da örneğin K4’ün konuyla ilgili görüşleri Şekil 4.13’te verilmiştir;

Şekil 4.13. K4 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K4’ün öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “Bitki yetiştirdik, doğal gübre kattık sonra solucan gübresi kattık. Fesleğen, maydanoz, domates tohumları diktik. Çevreye yararlı projeler hazırladık, okuduk ve bunlar çok güzeldi. Eğlenceli, bize hayatı anlatıyor.” biçimindeki cümleleri de bulguları doğrulamaktadır. Benzer bir biçimde konuyla ilgili araştırmacı günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir;

Ders sonunda kontrol listesini vermek üzere yanıma gelen sosyal bilgiler öğretmeni ile gelen K7 “Öğretmenim, Özge Öğretmen ile yaptığımız dersler çok güzel geçiyor. İlk başta sıkılacağız sanmışım ama bir bakıyorum zil çalmış oluyor.” dedi. Öğrenci arkadaşları ile teneffüse çıktıktan sonra sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerin dersi çok güzel bulduklarını, sınıfta izlediği esnada bile bunu fark edebildiğini söyledi. Öğrencilerin beklentisinin olumsuz ile başlayıp olumlu değişim göstermesi çalışmamın iyiye gittiğine bir işaret. Zamanla derslerden daha keyif alabileceklerini düşünüyorum. (Araştırmacı günlüğü, 21.03.2023).

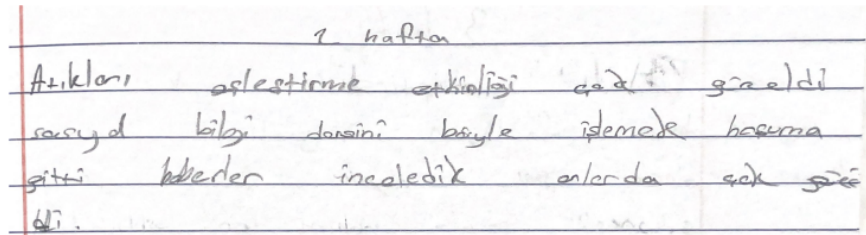
Elde edilen diğer bulgularda katılımcıların önemli bir bölümünün uygulama sonucunda gazetelere yönelik ilgilerinin arttığını tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılar K4 gazeteler aracılığıyla çevreyi korumaya ilişkin bilgi düzeyinin arttığını “Gazete haberleri bazı yönlerden iyi bazı yönlerden de kötü. Haber okuyunca insana daha çok bilgi katmış oluyor. Mesela çevremizi korumamızı daha çok öğrenmemizi sağlıyor.” şeklindeki cümleleriyle ifade ederken, katılımcılardan K10 gazete okumayı derslerden sonra sevmeye başladığını “Derste haberleri görmek isterim. Ben normalde gazete haberi incelemiyordum. Bazen internetten takip ediyordum. Bu bilgileri öğrendikten sonra gazetelere bakmaya başladım. Gazetelere ilgim arttı.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Öğrenci yansıtıcı günlüklerinden elde edilen bulgularda da örneğin K1’in konuyla ilgili görüşleri Şekil 4.14’te verilmiştir;

Şekil 4.14. K1 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K1'in öğrenci yansıtıcı günlüğündeki "Dersimiz çok güzel. Gazete okumayı sevdim. Etkinliklerimiz çok eğlenceli ve güzel." biçimindeki ifadesi de katılımcının uygulama sonucunda gazete okumayı sevmeye başladığını doğrulamaktadır.

Elde edilen diğer bulgular bazı katılımcıların haberlerden faydalanmayı olumlu olarak değerlendirdiği bulunmuştur. Örneğin katılımcılardan K3 "Haberleri derste görmemiz önemli. Bilmediğimiz şeyleri onlardan öğrenebiliyoruz. Mesela ne oldu bitti." biçimindeki cümleleriyle ve K11 ise "Haberleri ele almak hoşuma gitti." biçimindeki cümleleriyle derste haber kullanımını sevdiklerini belirtmişlerdir. K6 ise günlüğüne konu hakkında "Bu hafta kaynaklarımız konusunu ele aldık. Haberleri inceledik bunu çok sevdim, farklı haberler gördük." biçimindeki ifadelerle yer vererek derste gazete haberlerini kullanmanın hoşuna gittiğini belirtmiştir. Ayrıca konuyla ilgili görüş bildiren katılımcılardan K14'ün yansıtıcı günlüğü de Şekil 4.15'te örnek olarak verilmiştir;

Şekil 4.15. K14 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K14'ün öğrenci yansıtıcı günlüğündeki "Atıkları eşleştirme etkinliği çok güzeldi. Sosyal bilgiler dersini böyle işlemek hoşuma gitti. Haberler inceledik onlar da çok güzeldi." biçimindeki cümleleri de bulguları doğrulamaktadır.

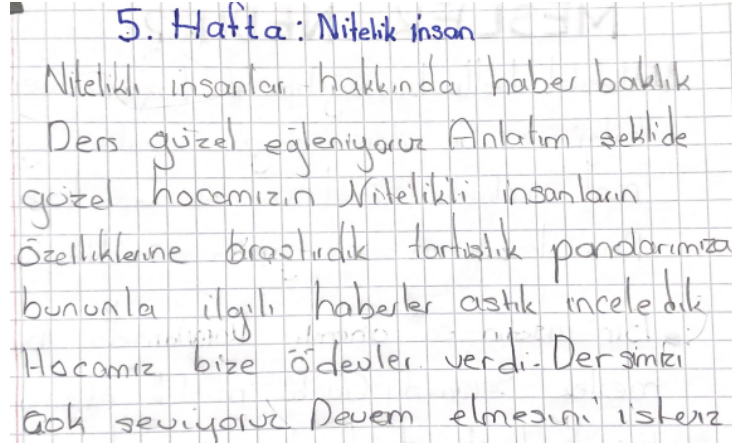
Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan bazılarının sosyal bilgiler dersini derisi daha çok sevmeye başladıklarını tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K4 konuyla

ilgili fikirlerini “İyi ki sizinle derse başladım. Sosyal bilgiler dersini seviyordum zaten şimdi daha çok sevmeye başladım. Bu şekilde ders işlemek hoşuma gitti.” biçimindeki cümleleriyle açıklarken, katılımcılardan K10 ise “Dersi ilgi çekici hale getirdi. Ben 6. sınıfın başlarından itibaren çok sevmeye başladım, ilgimi çekti. Sonra siz geldiniz daha da ilgimi çekti. Normalde sosyal bilgiler dersini çok seviyorum ama bu etkinlikleri yapınca daha iyi oldu.” şeklindeki cümleleriyle vurgulamıştır. Ayrıca katılımcılardan K13 ise derse karşı ilgisinin ödevler aracılığıyla arttığını günlüğünde “Ders güzel geçti. Hoca çok güzel ödevler veriyor ve ödevlerle derse karşı ilgim biraz daha artıyor.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan bazılarının uygulama sonucunda bilgi düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K9’un “Yeni şeyler öğrendim. Denizde gemi yapıyorlardı ya onu öğrendim. Bilgimi değiştirdi haberler.” biçimindeki cümleleri bulguları desteklemektedir. Benzer bir biçimde katılımcılardan K5’in “Atıklarla ve geri dönüşümle ilgili bir sürü şey öğrendik.” şeklindeki cümleleri de bulguları doğrular niteliktedir. Ayrıca katılımcılardan K15 derste bilgi düzeyinin arttığını “Bitki yetiştirdik doğal gübre, solucan gübresi ve tohum ektik. Çevrede işimize yarayacak şeyler öğrendik. Sosyal dersi böyle çok eğlenceliydi.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır.

Elde edilen diğer bulgulara bazı katılımcıların dersi her zamanki sosyal bilgiler dersinden farklı bulduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan K11 konuyla ilgili düşüncelerini “Normalde bu kadar işleminiz gazete kullanmıyoruz. Bunların olması bence çok güzeldi.” şeklindeki cümleleriyle açıklarken, katılımcılardan K7 ise “Sosyal bilgiler dersini bu şekilde işlemek normalden farklıydı bence güzeldi.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan bazılarının dersi eğlenceli bulduğu tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K5’in “Gayet eğlenceliydi. En çok karikatür incelemesi ve atıklarla ilgili etkinlikler, eşleştirmeleri, animasyonu beğendim. Yazılar yazdık, eğlenceliydi.” biçiminde cümleleri bulguları desteklemektedir. Benzer bir biçimde yansıtıcı günlüğünde konuyla ilgili görüş belirten katılımcılardan K12’in yansıtıcı günlüğü Şekil 4.16’da örnek olarak verilmiştir;

Şekil 4.16. K12 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K12'nin öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “*Nitelikli insanlar hakkında haber baktık. Ders güzel, eğleniyoruz. Hocamızın anlatım şekli de güzel. Nitelikli insanların özelliklerini araştırdık, tartıştık, panolarımıza bununla ilgili haberler astık, inceledik. Hocamız bize ödevler verdi. Dersimizi çok seviyoruz. Devam etmesini isteriz.*” Biçimindeki cümleleri de bulguları doğrular niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan bazılarının derse gelmeden önce yapılacak etkinlikleri merak ettiği tespit edilmiştir. Örneğin katılımcılardan K8 konuyla ilgili düşüncelerini “*Bugün ne araştıracağız diye merak ettim. Bugün ne yapacağız diye merak ettim. Siz veriyorsunuz ya kâğıt filan onları merak ettim.*” biçimindeki cümleleriyle açıklarken, katılımcılardan K9 ise “*Sabahları geldiğimde derste ne yapacağımızı çok merak ediyordum.*” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Benzer şekilde katılımcılardan K3'te günlüğünde konuyla ilgili “*Hocamız bugün bize çevreyi koruma ile ilgili resim yaptırdı ve herkes birbirinden güzel resimler yaptılar. Hocamız bize güzel etkinlikler yaptırıyor her gün farklı etkinlikler yapıyoruz ve haftaya ne yapacağımızı çok merak ediyorum.*” şeklindeki cümlelere yer vermiştir. Benzer bir biçimde konuyla ilgili araştırmacı günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir:

Öğrenciler tenefüse çıkınca sosyal bilgiler öğretmenini ile görüştük ve öğretmen derse ilişkin bir düşüncesini paylaşmak istediğini söyledi. Öğrencilerin nöbetçi olduğu haftada yanına gelerek Özge Öğretmen bu hafta derste ne anlatacak? Ne etkinliği yapacağız çok merak ediyoruz siz biliyor musunuz? diye sorduklarını belirtti. Öğrencilerin derse ve özellikle etkinliklere karşı ilgisi çok güzel. (07.04.2023, Araştırmacı günlüğü).

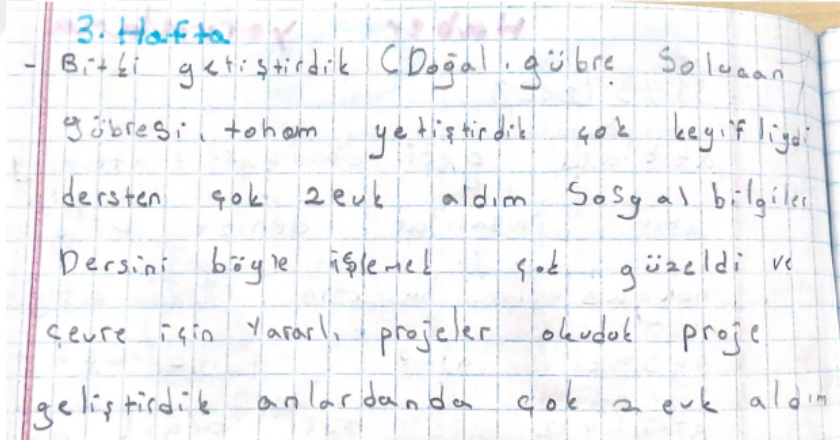
Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan bazılarının dersi ilgi çekici bulduğu belirlenmiştir. Bu katılımcılardan K9 “*Dersi sevmeye başladım. Ders ilgimi çekiyordu. Sosyal 5. sınıfta hiç sevmiyordum. Hocam sonra bu etkinlikler baya güzeldi. Bitkiler ektik. Bitki ekmemiz güzeldi. Gazeteleri incelememiz güzeldi.*” biçimindeki cümleleriyle

dersteeki etkinliklerin derse yönelik bakış açısını etkilediğini ve derse yönelik ilgisinin arttığını dile getirmiştir.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan bazılarının uygulama sonucunda sosyal bilgiler dersini artık her zaman bu şekilde işlemek istediğini bulunmuştur. Bu katılımcılardan K11 konuyla ilgili düşüncelerini “*Dersi beğendim ve her zaman böyle olmasını isterim.*” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. K14 ise yansıtıcı günlüğünde konu hakkında “*Derste etkinlik yapmayı çok seviyorum, çevre konularını görüyoruz incelemeler yapıyoruz. Dersimizin hep böyle devam etmesini istiyorum.*” şeklindeki cümlelere yer vermiştir. Konuyla ilgili araştırmacı günlüğünde ise aşağıdaki cümlelere yer verilmiştir:

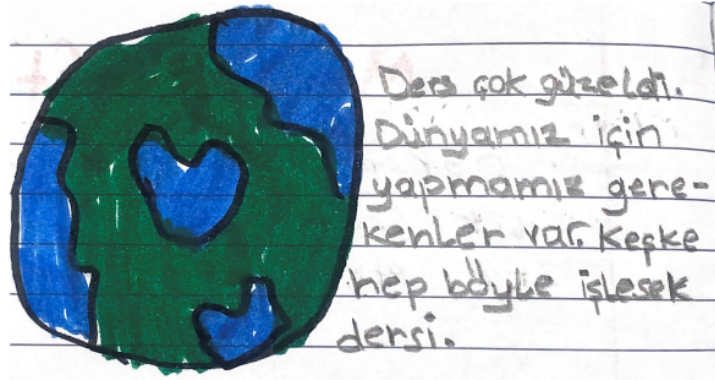
Uygulamanın son dersinde daha önce de açıkladığım gibi dersimizin sonlanacağını söylediğimde sınıfın neredeyse tamamı üzüldüklerini belli etti. Beni üniversitede ziyaret etmek istediklerini söylediler ve arada okula uğramam konusunda söz istediler. Ders sürecine yönelik "keşke bitmeseydi, hep siz girseniz keşke, dersimiz her zaman sizin girdiğiniz gibi olsa" ifadelerinde bulundular. Öğrencilerden K6 "Öğretmenim sizin anlatımınıza ve yaptığınız etkinliklere çok alıştık." dedi. Öğrencilerin bu kadar üzülmeleri beni de çok etkiledi. Demek ki öğrenciler ders sürecini verimli bularak devamlılık istiyorlar. (Araştırmacı günlüğü, 05.05.2023).

Ayrıca konuyla ilgili görüş belirten katılımcılardan K9'un yansıtıcı günlüğü örnek olarak Şekil 4.17'de verilmiştir;

Şekil 4.17. K9 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

Şekilde yer alan K9'un öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “*Bitki yetiştirdik. Doğal gübre solucan gübresi tohum yetiştirdik, çok keyifliydi. Dersten çok zevk aldım sosyal bilgiler dersini böyle işlemek çok güzeldi ve çevre için yararlı projeler okuduk. Proje geliştirdik, onlardan da çok zevk aldım.*” biçimindeki cümleleri de bulguları desteklemektedir. Ayrıca katılımcılardan K10'un öğrenci yansıtıcı günlüğündeki konuyla ilgili bölüm örnek olarak Şekil 4.18'de verilmiştir:

Şekil 4.18. K10 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

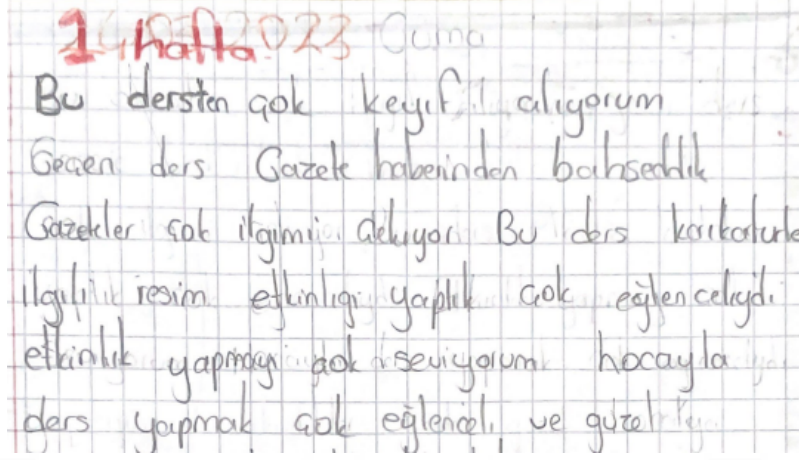
Şekilde yer alan K10'un öğrenci yansıtıcı günlüğündeki "Ders çok güzeldi. Dünyamız için yapmamız gerekenler var. Keşke dersi hep böyle işlese." şeklindeki cümleleri de bulguları doğrular niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan bazılarının derse karşı ilgisiz olan 2 öğrencinin uygulama ilerledikçe derse katılımlarının ve ilgilerinin arttığını düşündükleri bulunmuştur. Katılımcılardan K11 konuyla ilgili düşüncelerini "Mesela bazı arkadaşlarım dersi sevmiyordu. Onlar daha da sevdi. Onu fark ettim. Kendim için çok güzeldi. K3 ve K16 onlar fazla dersle ilgilenmiyordu. Sizle biraz daha ilgilenmeye başladılar." biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Katılımcılardan K6 ise konuyla ilgili fikirlerini "Sınıfımızdaki duyarsız çocukları da etkiledi derslerimiz. Hocam bu kişilerden biri atık kutuları dersini çok sevmiştii. Mesela onlar ile ilgili daha fazla bilgi edinmek istemişti o kişi. Ya da mesela diğer yaramaz insanları da etkinlikler etkiledi ve birazcık daha derse katıldılar." biçiminde görüşlerini ifade etmiştir. İlgisiz öğrencilerin derse karşı giderek ilgilerinin artmasını gözlemleyen araştırmacı da günlüğünde aşağıdaki cümlelere yer vermiştir:

Dersin dördüncü haftasında da iyice fark etmeye başladım ki K3 ve K16 ilk derstekine oranla derse katılım ve benimle kurdukları iletişim açısından büyük farklılık oluştu. İlk derslerde söz almaktan kaçıp dersten sıkıldıklarını hissettiriyorlardı. Teneffüslerde özellikle K3 yanıma gelip benimle daha fazla iletişim kuruyor. Derse karşı bir önyargısı vardı ve bununla ilgili bir değişiklik olduğunu düşünüyorum. (Araştırmacı günlüğü, 14.04.2023).

Elde edilen diğer bulgularda katılımcılardan yalnızca K7'nin uygulama sonucunda gazete okumayı sevmeye başladığı tespit edilmiştir. K7 konuyla ilgili düşüncelerini "Derste gazete görmemizin çok katkısı oldu. Mesela gazetelerde çok bilgi vardı. Baya bir yarar sağladı. Bir şeyler öğrendik. İsraf etmemiz gerektiğini öğrendik, tüketici haklarını öğrendik. Gazeteler aracılığıyla bilgi edindik. İnsan haklarını filan öğrendik. Bilinçli olmayı öğrendim, insanları rahatsız etmememi öğretti." biçimindeki cümleleriyle ifade

etmiştir. Ayrıca konuyla ilgili K7'nin yansıtıcı günlüğündeki görüşleri de örnek olarak Şekil 4.19'da verilmiştir;

Şekil 4.19. K7 kod adlı öğrencinin yansıtıcı günlüğünden görsel

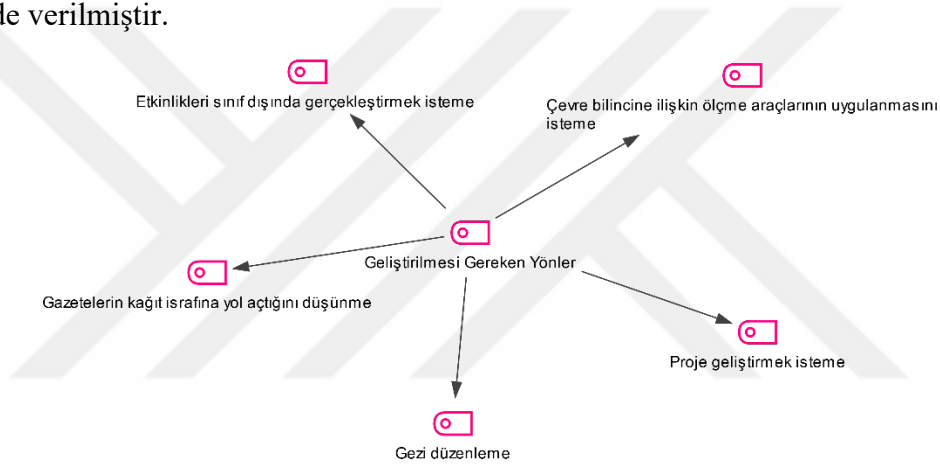
Şekilde yer alan K7'nin öğrenci yansıtıcı günlüğündeki “Bu dersten çok keyif alıyorum. Geçen ders gazete haberinden bahsettik. Gazeteler çok ilgimi çekiyor. Bu ders karikatürle ilgili resim etkinliği yaptık. Çok eğlenceliydi. Etkinlik yapmayı çok seviyorum. Hocayla ders yapmak çok eğlenceli ve güzel.” biçimindeki cümleleri de bulguları destekler niteliktedir.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K11'in uygulama sonucunda güncel olaylardan yararlanmayı sevdiği ve çevre konularına daha fazla dikkat ettiği tespit edilmiştir. K11'in konuyla ilgili “Derslerimizden sonra güncel olaylardan haberdar olmak hoşuma gitti. Derste her hafta kullandık, etkinlikler yaptık. Böyle olunca güncel konuları görmeyi sevdim... Çevre hep dikkatimi çekerti ama dersimiz daha da çok dikkat etmemi ve bir şeyler öğrenmemi sağladı.” şeklindeki cümleleri bulguları desteklemektedir. Benzer bir biçimde katılımcılardan K2 ise uygulama sonucunda çevre konularına daha fazla dikkat ettiğini yansıtıcı günlüğünde “Bugün derste fabrika bacalarından çıkan gazlar ve atıkları geri dönüşüme atmak yerine çevreye atan insanları gördük. Doğamız ve çevremiz kirleniyor. Bu durumu artık görmeye başladım ve geleceğimizi etkiliyor ama önlem alınırsa bu olayların hiçbiri olmaz. Geleceğimiz koruma altına alınmış olur ve her yer doğa gibi yemyeşil olur ve çiçekler açar.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Katılımcılardan K10 ise konu hakkında günlüğünde “Atıkları geri dönüşüme atmalıyız. Ama okuduğumuz haberde insanların denize atarak milyonlarca hayvanların hayatını riske attığını gördüm. Oysaki alıp geri dönüşüme atmalıyız. Hiç zor değil, aynı zamanda çevreyi kirletiyorlar.” şeklindeki

ifadesiyle derste okuduğu haber üzerine oluşan endişe ve çözüm önerilerini dile getirmiştir. Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K5'in uygulama sonucunda yapılan etkinliklerin kendisini iyi hissettirdiğini ifade etmiştir. K5'in konuyla ilgili “Atıklarla ilgili proje geliştirmek bana iyi hissettirdi.” biçimindeki cümleleri bulguları doğrulamaktadır.

4.2.2.2. Geliştirilmesi gereken yönler

Katılımcıların güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bazı bulgular geliştirilmesi gereken yönler alt boyutunda ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.20’de verilmiştir.

Şekil 4.20. Geliştirilmesi gereken yönler boyutuna ilişkin kodlar

Şekil 4.20’de görüldüğü gibi öğrencilerin görüşleri doğrultusunda oluşturulan geliştirilmesi gereken yönler alt boyutunda derste gezi düzenleme, etkinlikleri sınıf dışında gerçekleştirmek isteme, gazetelerin kâğıt israfına yol açtığını düşünme, proje geliştirmek isteme ve çevre bilincine ilişkin daha fazla ölçme aracının uygulanmasını isteyen vurguların yer aldığı kodlar belirlenmiştir.

Bazı katılımcıların derste gezi düzenlenmesini istedikleri tespit edilmiştir. Örneğin K7 konuyla ilgili düşüncelerini “Gezi olsun isterdim. Hayvan barınağı olabilirdi ya da Eğirdir’in olduğu yerde atıkları filan toplayabilirdik güzel olurdu.” biçimindeki cümleleriyle açıklarken, katılımcılardan K9 ise “Dersimize gezi ekleysek güzel olurdu.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır.

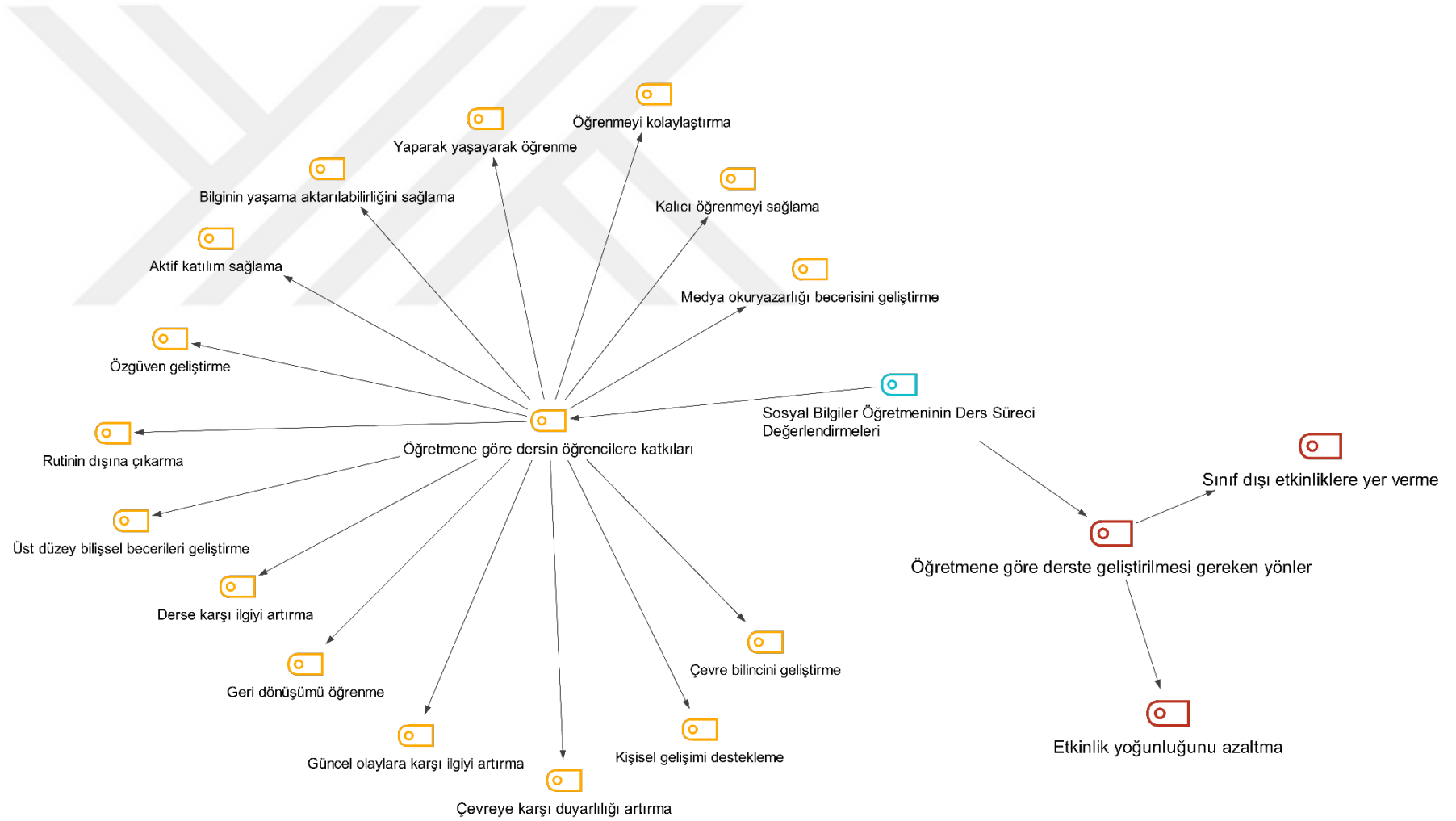
Elde edilen diğer bulgulara bazı katılımcıların etkinliklerin sınıf dışında gerçekleştirilmesi talep ettikleri belirlenmiştir. Bu öğrencilerden K4’ün “Derste fidanları

kâğıt bardaklara dikmek yerine doğaya gidip fidan dikseydik.” şeklindeki ve K3’ün *“Bahçeye çıkmak isterdim.”* şeklindeki cümleleri bulguları doğrular niteliktedir. Ayrıca katılımcılardan K5 ise geliştirilmesi gereken yönlerle ilişkin yansıtıcı günlüğünde *“Keşke fidanımızı bahçeye dikseydik.”* biçimindeki cümleleriyle ders kapsamında sınıf içinde yapılan uygulamanın bahçede yapılmasını istediğini belirtmiştir. Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K4’ün *“Gazete haberleri iyi ama şöyle yönden de iyi değil. Ağaçları çok kesiyor, ağaçlar kesildiği için israf oluyor.”* biçimindeki ifadesiyle derste gazete kullanmanın kâğıt israfı oluşturduğunu düşündüğü bulunmuştur.

Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K10’un ders sürecinde büyük çaplı bir proje geliştirilmesini önerdiği tespit edilmiştir. K10’un konuyla ilgili düşüncelerini *“Derste bir şey tasarlayabilirdik. Ekoloji filan dediniz ya hocam onlarla ilgili bir şey yapabilirdik. Proje gibi. Tükenebilir ve tükenmeyen enerji kaynaklarını anlatmıştınız. Onunla ilgili görsellerden proje yapabilirdik. Hangisi hangi enerji kaynağı gibi.”* şeklindeki cümleleriyle ifade etmiştir. Elde edilen diğer bulgulara katılımcılardan yalnızca K6’nın uygulama süresince çevre bilincini belirlemek amacıyla kullanılan ölçme araçlarını sayısının artırılmasını önerdiği belirlenmiştir. K6’nın konuyla ilgili *“Derste doğayı korumakla ilgili testlerin sıkça yapılmasını isterim. Ekolojik ayak izimiz testi gibi. Onunla ilgili testler daha fazla yapılırsa ülkemiz daha fazla gelişebilir diye düşünüyorum.”* biçimindeki cümleleri bulguları desteklemektedir.

4.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlıkla İlgili Konularda Güncel Olay Öğretiminin Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular

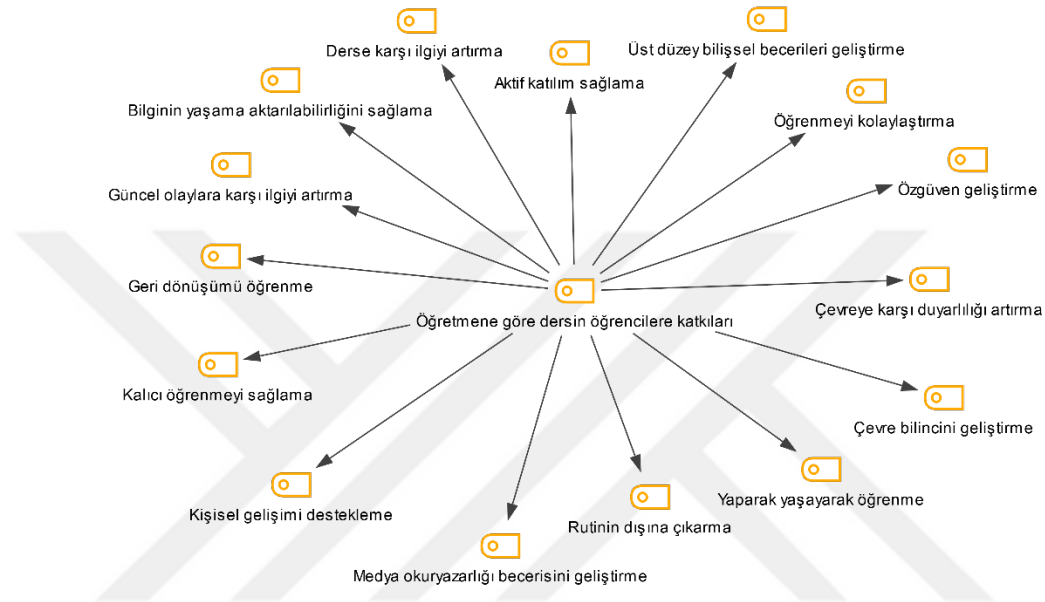
Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Sosyal bilgiler öğretmenin sosyal bilgiler dersi ekolojik vatandaşlık konularında güncel olay öğretimi kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda üçüncü alt problemin açıklanmasında güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülen görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular “Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları” ve “Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin geliştirilmesi gereken yönleri” olmak üzere iki tema altında ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda temalara ilişkin elde edilen kodlar Şekil 4.21’de sunulmuştur.

Şekil 4.21. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersine yönelik sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerinden elde edilen kodlara ait model

4.3.1. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilere katkıları

Sosyal bilgiler öğretmeninin güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin katkılarına yönelik görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.22’de sunulmuştur.

Şekil 4.22. Sosyal bilgiler öğretmeninin uygulamanın öğrencilere katkılarına ilişkin görüşlerinden elde edilen kodlar

Şekil 4.22’de görüldüğü gibi görüşme sonucunda öğretmene göre ders sürecinin öğrencilere sağladığı katkılar derse karşı ilgiyi artırma, kalıcı öğrenmeyi sağlama, güncel olaylara karşı ilgiyi artırma, yaparak yaşayarak öğrenme, çevreye karşı duyarlılığı artırma, öğrenmeyi kolaylaştırma, aktif katılım sağlama, geri dönüşümü öğrenme, kişisel gelişimi destekleme, bilginin yaşama aktarılabilirliğini sağlama, medya okuryazarlığı becerisini geliştirme, rutinin dışına çıkarma, çevre bilincini geliştirme, özgüven geliştirme ve üst düzey bilişsel becerileri geliştirme kodları altında sunulmuştur.

Elde edilen bulgularda uygulamanın en çok öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığı tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeninin konuyla ilgili “Öğrenciler derisi merak ediyor ve ilgileniyorlardı bu da derisi mutlaka hayatına yansıtır. Daha duyarlı hale gelmelerini sağlar demiştik zaten. Güncel olayları ya da çevreyle ilgili haberleri derse getirmeniz onların dikkatini o yöne çekti. Etkileşime dayalı bir süreç olduğundan öğrencilerimiz açısından verimli oldu, sıradanlığın dışında farklı bir tecrübe

yaşamalarını sağladı.” biçimindeki cümleleri bulguları doğrular niteliktedir. Ayrıca elde edilen diğer bulgularda sosyal bilgiler öğretmeninin en çok vurgu yaptığı bir diğer konunun uygulamanın öğrencilerde kalıcı öğrenmeyi sağlaması olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmeninin konuyla ilgili bulguları destekleyen görüşleri şöyledir;

“Yapılan etkinlikler vasıtasıyla öğrencilerimiz hem geri dönüşümün doğaya ve çevreye etkisi hakkında bilgi düzeylerini geliştirdiler hem de bunu hayatlarına aktararak geri dönüşüme katkı sağladılar. Öğrenciler etkinliklerinize katkı sağladı ya da kendisi bir şey ortaya koydu bu daha kalıcı hale getirdi. O yüzden öğrencilerin de bu konu hakkında yorum yapmaları, etkinlik düzenlemeleri öğrenmeyi daha kolay ve kalıcı hale getiriyor diyebiliriz (Sosyal bilgiler öğretmeni).”

Elde edilen diğer bulgularda uygulamanın öğrencilerin güncel olaylara karşı ilgisini artırdığının, yaparak-yaşayarak öğrenmeye katkı sağladığının, çevreye karşı duyarlılığını artırdığının ve öğrenmeyi kolaylaştırdığının sıklıkla vurgulandığı tespit edilmiştir. Katılımcı uygulamanın güncel olaylara karşı ilgiyi artırdığını “Günümüz öğrencileri teknoloji ile iç içe olduğu için çok fazla internet, tablet, telefon bunları çok daha iyi takip ediyorlar... Dolayısıyla güncel yaşanmış bir olayı o anda o hafta derse getirmeniz öğrencilere daha ilgi çekici geliyor ve bu konu hakkında daha güzel yorumlar yapıyorlar, tahminlerde bulunabiliyorlar. Bu açıdan güzel. Buna bağlı olarak güncel bir olayın ders içerisine getirilmesi öncelikle dikkat ve ilgi düzeyini arttırmaktadır...” biçimindeki cümleleriyle ifade etmiştir. Uygulamanın yaparak ve yaşayarak öğrenmeye katkısıyla ilgili ise katılımcının düşünceleri ise şöyledir;

“Yaparak yaşayarak yapılan etkinlikler daha kalıcı oldu diyebiliriz. Bir yatırım projesi geliştirmeye yönelik konuda yapılan etkinlik öğrenciye katkı sağladı. Özellikle sadece öğretmenin anlattığı derslerde bilgi çok az kalıcı oluyor. Ancak öğrencinin birebir yaparak yaşayarak uygulayarak öğrendiği şeyler çok daha etkili olur hayatında. O yüzden mutlaka burada yaptığınız bu etkinlik bundan sonraki hayatlarına olumlu olarak yansır.

Katılımcı uygulamanın öğrencilerin çevreye karşı duyarlılığını artırdığını ise “Hayat okul ilişkisi çerçevesinde yaptığınız etkinliklerin öğrencilerin çevreye karşı duyarlılığını artırdığını düşünüyorum. Öğrencilerimiz hayatlarında kullandıkları bilgilerin bir kısmını okul ve dersler aracılığıyla elde eder ve hayatlarında kullanırlar. Bu nedenle uyguladığınız etkinlikler öğrencilerin çevreye duyarlılığını artırmakla birlikte eksik ve yanlış bilgilerini de düzeltmelerine yardımcı olmaktadır.” şeklindeki cümleleriyle açıklamıştır. Ayrıca uygulamanın öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırdığıyla ilgili katılımcının aşağıdaki düşünceleri bulguları doğrulamaktadır;

“Dersleriniz öğrenme açısından öğrencilerin öğrenmelerini daha kolay ve kalıcı hale getirdi. Ünite ile konu gayet uygundu. Özellikle enerji kaynakları yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynakları öğrencilerin güncel olarak görebildiği, internet üzerinden takip edebildiği konulardı.”

Elde edilen diğer bulgularda katılımcının uygulamanın öğrencilerin derse aktif katılım sağlamalarına katkı sağladığını düşündüğü belirlenmiştir. Katılımcı konuyla ilgili bu görüşünü “*Yaptığınız derslerin etkinlik ve katılım odaklı gerçekleştirilmesi hem öğrencilerimizin konu üzerine yoğunlaşmasını hem de öğrenme olayına katılımını artırdı. İdeal olan bu şekilde ders işlemek benim için.*” biçiminde cümleleriyle ifade ederek ideal ders içeriğinin de bu biçimde düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Elde edilen diğer bulgularda katılımcının uygulamanın öğrencilerin çevreye yönelik gelişimlerine katkıda bulunduğunu düşündüğü konulardan biri de geri dönüşümü öğrendikleri yönünde olmuştur. Katılımcı konuyla ilgili düşüncesini “*En etkili öğrenme yollarından biri öğrencinin bizzat yaptığı veya katkı sağladığı öğrenmelerdir. Yaptığınız etkinlikler vasıtasıyla öğrencilerimiz hem geri dönüşümün doğaya ve çevreye etkisi hakkında bilgi düzeylerini geliştirdiler hem de bunu hayatlarına aktararak geri dönüşüme katkı sağladılar.*” şeklindeki cümleleriyle açıklamıştır. Elde edilen diğer bulgularda uygulamanın öğrencilerin kişisel gelişimini de desteklediğini belirten katılımcı konuyla ilgili fikirlerini “*Yaptığınız etkinlikleri sergileyerek öğrencilerin davranışlarını pekiştirdiniz. O yüzden bu yaptığı davranışları bu şekilde sergilemesi başkalarına göstermesi öğrenme açısından ve öğrencinin kişisel gelişimi açısından çok etkili oldu, özgüven duygularını artırdı.*” biçimindeki cümleleriyle ifade etmiştir.

Elde edilen diğer bulgularda uygulamanın öğrencilerin öğrendikleri bilgileri yaşamlarına aktarmada, medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmede, rutinin dışına çıkmalarında, çevre bilincini geliştirmede, özgüven geliştirmede ve üst düzey bilişsel becerileri geliştirmede katkı sağladığı tespit edilmiştir. Örneğin katılımcının “*Derste edindiği bu bilgileri öğrencilerin kendi hayatlarına aktarabilmelerini kolaylaştırdığını düşünüyorum. Etkileşime dayalı bu süreç öğrencilerimiz açısından verimli, sıradanlığın dışında farklı bir tecrübe yaşamalarını sağlamıştır.*” biçimindeki cümleleri öğrencilerin öğrendikleri bilgileri yaşamlarına aktarmayla ilgili bulguları doğrular niteliktedir. Benzer bir biçimde katılımcının medya okuryazarlığı becerisiyle ilgili “*Doğru haber kaynağından bilgi edinmeyi öğrenmelerine etkisi oldu. Sosyal bilgilerin içinde olarak medya okuryazarlığı da var. Bizler bunu da derslerde anlatmaya çalışıyoruz. Her bilginin doğru olmayacağını özellikle internet üzerinden doğru bilgiye nasıl ulaşacaklarını anlatıyoruz. O yüzden sizin etkinlikler aracılığıyla bunlara yer vermeniz etkili oldu.*” cümleleri dikkat çekicidir. Ders sürecinin rutin işledikleri sosyal bilgiler dersinden farklı

olduğunu ve öğrencilerin farklı uygulama olanakları görebildiklerini ifade eden katılımcı düşüncelerini aşağıdaki cümleleriyle ifade etmiştir;

“Öğrenci rutinin dışına çıktığı zaman öncelikle derse karşı merak duygusu ve ilgisi artıyor. Yıllardır derse giren aynı öğretmenle devam etmek yerine böyle farklı bir öğretmenin derse girmesi onları çok olumlu etkiledi. Dikkatleri arttı çünkü hep aynı kişiyi görmek artık rutin oluşturuyor monotonluk oluşturuyor onlarda. Ama sizin mesela 1-1.5 ay girmeniz onları farklı yönden etkiledi. En azından bizim sıradan artık normal olarak gördüğümüz bir müfredat ve üniteyi siz daha etkili bir hale getirmiş oldunuz. O yüzden güzeldi yani gayet.”

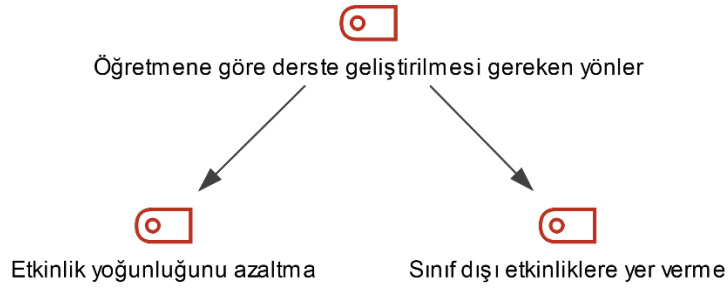
Katılımcı uygulamanın öğrencilerin çevre bilincine katkısıyla ilgili düşüncelerini ise “Dersleriniz boyunca çevre hakkında daha önce farkında olmadıkları ya da duyarsız kaldıkları konuların önemini anlamalarını sağladınız ve bilinçli bireyler haline gelmelerine katkı sundunuz.” biçimindeki cümleleriyle açıklamıştır. Ayrıca uygulamanın öğrencilerin özgüvenin gelişmesine de katkı sunduğunu ifade eden katılımcı, konuyla ilgili düşüncelerini dersten örneklerle destekleyerek aşağıdaki cümleleriyle ifade etmiştir;

“Panolar oluşturmanız ve başka sınıftaki arkadaşlarına göstermeleri verimli oldu. Öğrenciler yaptığı çalışmaları başkalarına göstermeye bayılır özellikle başkalarının duymasına. Bu onları motive etti. Pekiştirdi yaptığı davranışı. O yüzden bu yaptığı davranışı bu şekilde sergilemesi başkalarına göstermesi öğrenme açısından ve öğrencinin kişisel gelişimi açısından çok etkili oldu, özgüven duygusunu artırdı.”

Katılımcı ders sürecinin öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini de geliştirdiğini ise “Derste kullandığınız güncel olaylar aracılığıyla öğrencilerimizin olay ile ilgili analiz, sentez ve değerlendirme yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağladınız.” biçimindeki cümleleriyle vurgulamış ve güncel olay öğretimi aracılığıyla ele alınan haberlerin öğrencilere olan katkısını ifade etmiştir.

4.3.2. Güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin geliştirilmesi gereken yönleri

Sosyal bilgiler öğretmenin güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin görüşleri incelenmiş ve görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara ilişkin kodlar Şekil 4.23’te sunulmuştur.

Şekil 4.23. Sosyal bilgiler öğretmenin uygulamanın geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin görüşlerinden elde edilen kodlar

Şekil 4.23'te görüldüğü gibi katılımcıya göre ders sürecinin geliştirilmesi gereken yönleri etkinlik yoğunluğunu azaltma ve sınıf dışı etkinliklere yer verme kodları altında sunulmuştur. Ders sürecinin bir parçası olarak sınıfta gözlemci olarak yer alan sosyal bilgiler öğretmenin sürecine ilişkin genel değerlendirmelerinde ve haftalık olarak doldurduğu kontrol listelerinde de olumlu ifadelerin çoğunlukta olduğu söylenebilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni derste geliştirilmesi gereken bir yön olarak etkinlik yoğunluğunun azaltılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu görüşünü de “*Biz bu kadar yoğun etkinlik hazırlarsak bu işin içinden çıkamayız. Biz o yüzden ağırlıklı olarak akıllı tahtadaki etkinlikleri uyguluyoruz ki hem müfredattan geri kalmayalım hem de dersleri yetiştirebilelim, öğretebilelim.*” biçiminde ifade ederek SBDÖP’nin yoğunluğundan ve müfredat yetiştirme kaygısından dolayı dersin daha sade uygulamalarla yürütüldüğünü ifade etmiştir. Derste geliştirilmesi gereken bir başka yönünü ise sınıf dışı etkinliklere yer verilmemesi olarak ifade etmiştir. Bu görüşünü “*Sınıf dışı etkinlik faaliyetlerinin daha fazla yapılması güncel problemlerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlayabilirdi.*” biçiminde ifade ederek tıpkı öğrenciler gibi uygulamanın sınıf dışı etkinliklerinde eksiklik olduğunu belirtmiştir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular kapsamında ulaşılan sonuçlara, sonuçların ilgili alanyazınla ilişkilendirilmesi ile oluşturulan tartışma bölümüne ve araştırma sonuçlarından çıkılarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Sosyal bilgiler dersinde 6. sınıf öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerine güncel olay öğretiminin etkisinin araştırıldığı bu çalışmada karma araştırma yöntemi kapsamında gömülü desen benimsenmiştir. 2022-2023 eğitim öğretim yılında 6. sınıf öğrencileri ile yürütülen araştırmanın çalışma grubunu Isparta ilinde bulunan bir devlet okulunun 6B ve 6F şubelerindeki öğrenciler ile 6F sınıfının sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın deney grubunda 18 öğrenci, kontrol grubunda ise 19 öğrenci bulunmaktadır. Araştırmada Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanının kazanımlarından yola çıkarak güncel olay öğretimine dayalı olarak dayalı olarak 6 haftalık bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama araçları; EVBT, deney grubu sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu, yansıtıcı günlük ve araştırmacı günlüğünden meydana gelmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde elde edilen sonuçlar ise “Ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmek amacıyla güncel olay öğretimi kullanılarak işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrenci başarıları üzerindeki etkililiğine ilişkin sonuçlar”, “Deney grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmek amacıyla güncel olay öğretimi ile işlenen derse yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlar” ve “Sosyal bilgiler öğretmenin güncel olay öğretimi ile işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerine etkisine yönelik görüşlerinden elde edilen sonuçlar” başlıkları altında sunulmuştur.

5.1.1. Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisine ilişkin sonuçlar

Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmek için güncel olay öğretiminin kullanıldığı deney grubundaki öğrencilerin EVBT’den aldıkları son test puanları ile kontrol grubundaki öğrencilerin EVBT’den aldıkları son test puanları arasında

deney grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ayrıca deney grubundaki öğrencilerin EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu, kontrol grubundaki öğrencilerin EVBT'den aldıkları öntest ve sontest puanları arasında ise istatistiksel açıdan anlamlı farkın bulunmadığı belirlenmiştir. Başka bir ifade ile güncel olay öğretimi ile işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlıkla ilgili konularda güncel olay öğretiminin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerine ilişkin sonuçlar

Araştırmada deney grubu öğrencileri ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ders sürecinin öğrencilere birtakım katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin ders sürecinin çevre hakkında bilgi edinme, ekolojik ayak izini öğretme, yanlış öğrenmelerini giderme, atıkları ayrıştırmayı öğretme, çiçek dikmeyi öğretme ve atıkların doğada kayboluş sürelerini öğretme gibi bilişsel konularda gelişimlerine katkı sağladığı görüşünde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin ders sürecinin kendilerine geri dönüşüme ilgi duyma, çevre ve sürdürülebilirlik hakkında merak duyma, sokak hayvanlarına karşı ilgide artma ve çevre hakkında olumlu duygular geliştirme yönünde duyuşsal gelişimlerine katkıda bulunduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin ders sürecinin kendilerine atıkları ayrıştırma, başkaları ile bilgi paylaşma, kaynakları bilinçli kullanma, çevreyi temiz tutma ve sürdürülebilir yaşamı destekleme konusunda olumlu davranışlar geliştirmelerine katkı sağladığı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Araştırmada deney grubu öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla güncel olay öğretimi aracılığıyla işlenen ders sürecine yönelik görüşleri ile ilgili sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin genel olarak ders sürecine yönelik olumlu görüş geliştirdiği görülmüştür. Öğrencilerin ders sürecini genel olarak güzel bulduğunu, gazetelere yönelik ilgilerini artırdığını, haberlerden faydalanmayı sevdiklerini ve dersi daha çok sevmeye başladıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin ders sürecine yönelik dersi eğlenceli bulma, her zamanki dersten farklı bulma, dersi merak etme, dersi ilgi çekici bulma ve dersin her zaman böyle olmasını isteme görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan

öğrencilerin derste gezi düzenlenme, etkinlikleri sınıf dışında gerçekleştirme ve proje geliştirme gibi ders sürecine yönelik eksiklikleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

5.1.3. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlıkla ilgili konularda güncel olay öğretiminin kullanımına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin sonuçlar

Araştırmada deney grubunun sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme neticesinde öğretmenin ders sürecine ilişkin genel olarak olumlu görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenin ders sürecinin öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığını, kalıcı öğrenmelerini sağladığını, güncel olaylara karşı ilgilerini artırdığını, yaparak-yaşayarak öğrenmelerini sağladığını, çevreye karşı duyarlılıklarını artırdığını düşündüğü sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca öğretmenin, ders sürecinin öğrencilerin geri dönüşümü öğrenmelerini, kişisel gelişimlerini desteklediği, bilgiyi hayatlarına aktarabilmeyi kolaylaştırdığı görüşünde olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan sosyal bilgiler öğretmenin ders sürecinde geliştirilmesi gerektiğini düşündüğü yönlerle ilişkin görüşleri olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Buna göre öğretmenin, ders sürecinde yoğun etkinlikler olduğunu ve bu sebeple müfredat yetiştirmenin zorlaşacağını düşündüğü görülmüştür. Ayrıca tıpkı öğrenciler gibi sosyal bilgiler öğretmenin de ders sürecinde sınıf dışı etkinliklere yer verilmemesini olumsuz olarak değerlendirdiği sonucuna ulaşmıştır.

5.2. Tartışma

Bu bölümde öncelikle 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisine ilişkin sonuçlar, daha sonra deney grubu öğrencilerinin görüşlerine göre ders sürecinin kendilerine katkıları ve ders sürecine yönelik olumlu değerlendirmeleri ve geliştirilmesi gereken yönlerle ilişkin sonuçlar ve son olarak da deney grubu sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerine göre uygulama sürecinin olumlu yönleri ile geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin sonuçlar ilgili alanyazın bağlamında tartışılmıştır.

Güncel olay öğretimi ile gerçekleştirilen 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın sonucunda güncel olay öğretiminin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alanyazında güncel olay öğretiminin

etkililiğine ilişkin çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmüştür (Bozkaya, 2021; Haas ve Laughlin, 2000; Memişoğlu ve Güçin, 2017; Sağlamgöncü, 2022; Yıldırım ve Özmen, 2022). Lentnek (1980) tarafından gerçekleştirilen araştırmada gazete kullanılarak öğretim yapılan deney grubunda gazete kullanılmadan öğretim yapılan deney grubu lehine anlama ve eleştirel düşünme becerilerinde olumlu yönde bir değişiklik olduğu belirlenmiştir. Arın ve Deveci (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrencilerin akademik başarılarını ve hatırlama düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanımının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Porto (2016) ekolojik vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler dersinde ele alınmasının uygun olduğunu belirtmiştir. Zackary Seitz (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da sosyal bilgiler eğitiminin özellikle son yıllarda ekolojik konularla ilişkili biçimde ilerlediği ve öğretmenlerin de su sorunları, çevre kirliliği, iklim değişikliği, iklim aktivizmi, ekolojik vatandaşlık, çevre etiği, sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme konularını derslerinde sıklıkla ele aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle sosyal bilgiler dersinde çevre ve ekoloji konularının ele alınarak öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerinin geliştirilmesinin yararlı olacağı ileri sürülebilir.

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi kullanılarak gerçekleştirilen uygulamanın öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı puanları üzerinde deney grubu lehine olumlu bir katkı sağladığı görülmüştür. Çetin (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da deney grubu öğrencilerine sürdürülebilir kaynak kullanımı ve ekolojik ayak izi konularını içeren aktif katılımlı bir öğretim verilirken kontrol grubuna ise düz anlatım tekniği işe koşularak bir öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda deney grubu öğrencilerinin ekolojik ayak izi ortalamalarının küçüldüğü, çevre sorunlarına yönelik tutum, farkındalık ve davranışlarının ise olumlu yönde değişikliğe uğradığı görülmüştür. Çetin (2015)'in gerçekleştirdiği araştırmanın sonucu bu araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Buradan hareketle araştırma sonucunda da görüldüğü gibi çevre ve ekoloji hakkında öğrenci merkezli aktif öğretimlerin öğrencilerin çevreye yönelik başarılarına olumlu etkilerde bulunduğu söylenebilir.

Araştırmanın deney grubunda ekoloji, çevre ve sürdürülebilirlik, çevresel adalet, canlılar için çevresel haklar ve insanların sahip olduğu sorumluluklar gibi konular güncel

olay öğretimi aracılığıyla öğretim programı ile alınmıştır. Araştırma sonucunda ise öğrencilerin ders sürecinin çevre hakkında bilgi edinmelerine, ekolojik ayak izini, atıkları ayrıştırmayı, çiçek dikmeyi ve çevresel haklarını öğrenmelerine ve sokak hayvanlarına karşı daha duyarlı olmalarına katkı sağladığını düşündükleri belirlenmiştir., Koca (2021) tarafından fen bilgisi öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen araştırmada da öğretmen adaylarının ekolojik vatandaş olarak nitelendirilebilecek bireylerin doğaya karşı hak ve sorumluluklarının bilincinde olması, doğanın korunması için belli kural ve kanunların gerekliliğine inanması ve tüm canlıların yaşam hakkına sahip olduğu görüşünü benimsemesi gerektiğine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aarnio-Linnanvuori (2019) tarafından gerçekleştirilen inceleyen araştırmada ise Fin'li öğretmenlerin, öğrencilerinin çevresel sorumluluk almalarını gerektirecek bilgiye sahip olmadıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Spannring (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise ekolojik vatandaşlık eğitiminin insanın ve diğer canlıların da refahını gözetten bir yaklaşım ile ele alınmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Houser (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise iyi bir vatandaşlık eğitiminin ekolojik konuları da içermesi gerektiği vurgulanmış, toplumun iyiliği ve gezegenin sağlığı için vatandaşlık eğitiminin ekolojik bilinç ile ele almanın önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin ders kapsamında atıkların doğada kayboluş süreleri, çevreci insanlar, doğayı korumanın önemi, çevresel haklar gibi yeni öğrenmeler gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Yücel Işıldar ve Yıldırım (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada bireylerin çevre ile ilgili bilgilerinin artması sonucunda çevreye yönelik davranışlarında da olumlu değişiklikler olacağı sonucuna varılmıştır. Güngör (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da bu sonucu destekler biçimde öğrencilerin çevre ve ekoloji konusunda edindiği bilgilerin tutumlarını ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler ders sürecinde ekolojik ayak izlerini öğrendiklerini ve derslerde çevre duyarlılıklarını ve tutumlarını belirleyecek ölçme araçlarına daha fazla yer verilmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Çetin, Güven Yıldırım ve Aydoğdu (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sürdürülebilir yaşama yönelik ekolojik ayak izi eğitimi verilen öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının olumlu olarak değiştiği, öğrencilerin çevre sorunlarına karşı daha duyarlı bir yaklaşım benimsedikleri belirlenmiştir. Benzer biçimde Öztürk (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da ilköğretim öğrencilerinin ekolojik ayak izine ilişkin öğrenmeler gerçekleştirmelerinin

ardından öğrencilerin tüketim alışkanlıklarının değiştiği ve çevreye yönelik olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan farklı bir çalışma grubu olan üniversite mezunları ile gerçekleştirilen Ryu ve Brody (2006)'nin çalışmasında ise katılımcıların ekolojik ayak izine yönelik aldıkları eğitimin sürdürülebilir davranışlarını artırdığı, çevreye yönelik bakış açılarında olumlu dönüşümler meydana getirdiği görülmüştür.

Araştırmada öğrenciler geri dönüşüme yönelik ilgilerinin arttığını, atıkları ayrıştırmayı öğrenerek daha az atık çıkarma konusuna dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmeni de öğrencilerin ders sürecinde geri dönüşümü öğrendiklerini ve geri dönüşümü desteklemeye yönelik bilinçlerinin arttığını gözlemlediğini belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusu Yiğit (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın “geri dönüşüm eğitimi uygulamalarının öğrencilerin çevreye yönelik tutumunu olumlu etkilediği sonucu ile örtüşmektedir. Benzer şekilde Çelikbaş (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da sürdürülebilirliği temel alan çevre eğitiminin ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevresel davranışları, sürdürülebilir çevre tutumları ve çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarına etkisinin yanı sıra su ve ekolojik ayak izlerinde de küçülmeye sebep olacak etkilerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarından hareketle sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile ele alınan geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik konularının öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutum ve davranışlar geliştirmesinde ve ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerinde yükselmeyi sağladığı söylenebilir.

Araştırmada öğrenciler ders sürecinde atıkları ayrıştırma, sınıf ortamını ve çevresini temiz tutma, kaynakları bilinçli kullanma, çiçek dikmeyi öğrenme gibi gerçek hayatta uygulayabildikleri kazanımlar elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Alanyazında çocuklarda çevresel duyarlılık oluşturmada teorik anlatımların uygulamalar ile desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir (Davis, 2010; Kim, 2016; Şallı, 2011). Alanyazına bakıldığında yaparak-yaşayarak öğrenmenin kullanıldığı öğrenci merkezli öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilgiyi edinme becerileri üzerinde olumlu etkide bulunduğu (Bilgin ve Toksoy, 2014), akademik başarılarını artırdığı (Yaşar, Çengelci Köse, Göz ve Gürdoğan Bayır, 2015), öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılım göstermesine ve kendi öğrenmesinin sorumluluğunu almasına olanak tanıdığı (Gürşimşek, 1999), öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik pozitif bir bakış açısı elde etmelerini sağladığı (Şan ve İbrahimoğlu, 2017) görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmeni de tıpkı öğrenciler gibi ders sürecinin öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmesine

katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Uygulama süreci boyunca öğrencilerin aktif katılımında bulunduğu etkinlikler yoluyla çevreye ilişkin kazanımlar elde etmeleri sağlanmıştır.

Araştırmanın bir başka sonucuna göre öğrenciler ders sürecinde çevre ve ekolojiye yönelik konularda yanlış öğrenmelerini giderdiklerini belirtmişlerdir. Demirbaş ve Pektaş (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da ilköğretim öğrencilerinin çevre ve çevre sorunları ile ilgili temel bilgilere sahip olmakla birlikte öğretim ortamında yeterince üzerinde durulmadığı düşünülen güncel olaylar hakkında yanlış öğrenmeler ve kavram yanlışlarına sahip oldukları belirlenmiştir. Atasoy ve Ertürk (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da ortaokul öğrencilerinin yeterli düzeyde çevre bilgisine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi gibi teknikler ile çevre ve ekolojiye ilişkin yeni öğrenmeler edinebilecekleri ve yanlış öğrenmelerini giderecekleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden ders süreci sonunda sürdürülebilir bir yaşamı desteklemek istedikleri yönünde görüş bildirenler de olmuştur. Öğrenciler bu görüşlerini daha az atık çıkarıp ev ortamında kendi üretimlerini gerçekleştirerek, yakıt tüketimini azaltmak için okula yürüyerek gitmek istedikleri biçiminde açıklamışlardır. Öğrencilerin ders sürecinde ekolojik vatandaş bakış açısıyla çevreyi korumaya ve sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik bir bakış açısı geliştirdikleri söylenebilir. Diksac (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da araştırmanın bu sonucunu destekler biçimde öğrencilerin çevre bilinci ve yaşam tarzlarının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir.

Araştırmada öğrencilerin ders sürecinde çevre hakkında bilgi edindikleri ve yanlış öğrenmelerini giderdikleri, doğayı korumanın gerekliliği hakkında bilgi edindikleri, çevreci insanların da yeterli sayıda olduğuna yönelik farkındalık geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin ders sürecinde çevreye ve ekolojik vatandaşlığa ilişkin edindikleri bilgiler ile yeni öğrenmeler elde ettikleri söylenebilmektedir.

Araştırmada öğrencilerin güncel olay öğretimi ile yürütülen sosyal bilgiler dersinin atıkları ayrıştırma, derste edindiği bilgileri çevresi ile paylaşma, kaynakları bilinçli kullanma, çevreyi temiz tutma ve koruma, çevreye yönelik olumsuz davranışlarda bulunan kişileri uyarma ve sürdürülebilir yaşamı destekleme gibi konularda kendilerine katkıda bulunduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Eryılmaz ve Çengelci Köse (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da bu araştırma sonucunu destekler

biçimde sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminin öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca alanyazına bakıldığında öğretmenlerin yanı sıra öğrenciler de çevreye ve sosyal konulara duyarlılık için sosyal bilgilerin etkili bir ders olduğu görüşünde oldukları görülmektedir. Çelik (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada 5. sınıf öğrencilerinin doğal çevreye duyarlılık ve sorumluluk gibi değerleri kazanmalarında en önemli etkenin aileleri, öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersi olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir.

Araştırmada öğrenciler ders sürecinde gazetelere yönelik ilgilerinin arttığını, haberlerden faydalanmayı ve gazete okumayı sevdiklerini ifade etmişlerdir. Alanyazında eğitimde gazete kullanımının öğrencilere ve öğretim sürecine katkılarını ortaya koyan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Deveci, 2005; Gökçe, 2009; Ünlüler ve Yaşar, 2012; Segall ve Schimdt, 2006). Bu çalışmalardan biri olan Ay (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler dersinde çevre bilinci kazandırmada medya araçlarından biri olan gazeteler ele alınmış ve öğrencilerin gazetelerin gündemi takip etme, haberlere ilişkin yorum yapma ve fikir paylaşma, gazete okuma alışkanlığı kazandırma, çevre sorunlarının ciddiyetini fark etme gibi katkılar sunduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Kabapınar ve Baysal (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde gazete kullanımının öğrencileri gerçek yaşama hazırlama, karşılaştıkları sorunlara çözüm üretme becerisi geliştirme, empati kurma ve farklı fikirlere karşı açık olma gibi bakış açıları geliştirmelerine olanak sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Topçubaşı ve Kabapınar (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise öğretmenlerin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde güncel olay öğretimi kapsamında gazetelerden yararlanmayı somut öğrenmeleri sağlama, konunun gerçek hayatla ilişkilendirilmesine fırsat verme, güncel olaylardan haberdar olma, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirme açısından öğrencilere katkıda bulunduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmeni ve öğrenciler uygulama sürecinde bir eksiklik olarak sınıf dışı öğrenme ortamlarının kullanılmamasını belirlenmiştir. Faujiah ve Marzuki (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da öğrencilerin doğa ile iç içe olduğu sınıf dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin ekolojik vatandaşlık düzeylerini geliştirmede etkili olduğu belirlenmiştir. Jonusaite (2013) tarafından Güney Afrikalı gençlerin ekolojik vatandaşlık düzeylerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen araştırmada da katılımcıların iyi bir ekolojik vatandaş olmak için daha fazla aktif katılım

gösterebilecek uygulamaların düzenlenmesinin önemli olduğunu ve sürdürülebilir davranış kazanmak için pratik uygulamaların artırılması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Alanyazında okul dışı doğa ve çevre eğitiminin öğrencilerin çevreye karşı ilgi ve tutumlarını artırdığını, çevresel farkındalığını geliştirdiğini, çevreye yönelik soyut konuların öğretilmesini kolaylaştırdığını belirleyen çalışmalar bulunmaktadır (Dilli, Bapoğlu Dümenci ve Turgut Kesebir, 2018; Okur Berberoğlu, 2015; Özdemir, 2010). Benzer şekilde Çavuş, Umdü Topsakal ve Öztuna Kaplan (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da öğretmenler çevre bilinci kazandırmada informal öğrenme ortamlarının formal öğrenme ortamları ile desteklenmesinin gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenin ders sürecinin öğrencilerde çevre duyarlılıklarını artırma, geri dönüşümü öğretme, çevreye yönelik alanlarda yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi destekleme gibi katkılar sunduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Faujiah ve Marzuki (2021) tarafından gerçekleştirilen okullarda ekolojik vatandaşlar yetiştirmek için doğa temelli öğretim modellerinin araştırıldığı araştırmada da okulda verilen eğitimin ekolojik vatandaşlık, çevre bilgisi, çevre becerileri ve çevre etiğine ilişkin temel yetkinliklerin geliştirmeye yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçların genel olarak ilgili alanyazınla örtüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilere ekolojik vatandaşlık bilinci kazandırmada onları yaparak yaşayarak sürecin içine çekmeyi amaçlayan güncel olaylarla desteklenmiş öğretim-öğrenme süreçlerinin düzenlenmesinin yararlı olacağı ifade edilebilir.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler, uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında sunulmuştur.

5.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- SBDÖP’de ekolojik vatandaşlık konulu güncel olay öğretim teknikleri ile oluşturulmuş etkinliklere yer verilebilir.
- Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla sınıf dışı etkinlikler kullanılabilir.

- Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla sivil toplum kuruluşları ile ortak etkinlikler düzenlenebilir. Öğrencilerin etkin bir ekolojik vatandaş olmalarını teşvik edecek çevreyi korumak ve geliştirmek amacıyla düzenlenen faaliyetlere gönüllü katılmaları sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla aile katılımlı okul ve ev arasında iş birliğini güçlendirecek etkinlikler yapılabilir.
- Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla öğrencilerin yakın çevreleri ile etkileşim kurmalarına olanak sağlayan toplumsal katılımı destekleyen projeler geliştirilebilir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmek için güncel olay öğretiminden yararlanabilirler.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla güncel çevre konuları ile ilgili düzenli bir biçimde sınıf ya da okul gazetesi hazırlayabilir, pano düzenleyebilirler.

5.3.2. Yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

- 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmeye yönelik gerçek deneysel araştırmalar tasarlanabilir.
- 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi ile öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla okul ve sınıf dışı öğretim ortamları kullanılarak çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Araştırma kapsamında kullanılan güncel olay öğretim tekniklerinden başka farklı teknikler kullanılarak ortaokul öğrencilerinin ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Güncel olay öğretimi aracılığıyla farklı derslerde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmeye dönük araştırmalar yapılabilir.
- Güncel olay öğretimi aracılığıyla farklı sınıf düzeylerinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyini geliştirmeye dönük araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aarnio-Linnanvuori, E. (2019). How do teachers perceive environmental responsibility? *Environmental Education Research*, 25 (1), 46- 61.
- Ağbuğa, F. (2016). *Çevre sorunlarına etik bir yaklaşım: “Felsefi bir sorgulama”*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, amacı, önemi ve Türkiye’deki yeri. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Editörler), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar – 1* içinde (2. Baskı) (s. 2-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Akdağ, H., Oğuz, R., Tatar, O. ve Subaşı, Y. (2014). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının güncel olaylar bağlamında öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 49-65.
- Akkan, M. ve Akhan, N. E. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının güncel olayları argümantasyon tekniği ile değerlendirmeleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8 (21), 118-139.
- Akman, Y. ve Ketenoğlu, O. (1987). *Vejetasyon ekolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi.
- Altın, M. (2022). *Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin çevre eğitimine ilişkin öz-yeterlik ve çevre etiği farkındalık algılarının ekolojik vatandaşlık düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Altun, A. (2014). Sosyal bilgiler derslerinde karikatürlerin kullanımı. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Editörler), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar – 1* içinde (2. Baskı). (s. 192-211). Ankara: Pegem Akademi.
- Anantharaman, M. (2014). Networked ecological citizenship, the new middle classes and the provisioning of sustainable waste management in Bangalore, India. *Journal of Cleaner Production*, 63, 173-183.

- Anderman, E. M. and Johnston, J. (1994). Motivational influences on adolescents' current events knowledge. <https://eric.ed.gov/?id=ED381420> (Erişim tarihi: 22.09.2022)
- Arıkan, H. (2021). İnsan ve doğa ekseninde ekolojik sanat. *Inönü University Journal of Culture and Art*, 7 (1), 76-87.
- Arın, D. ve Deveci, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırd tutma düzeyine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (26), 170-185.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Editör), *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 3-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 105-122.
- Atılğan, H. (2019). Madde ve test istatistikleri. H. Atılğan (Editör), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme içinde* (s. 259-280). Ankara: Anı.
- Aybay, R., Özbek, N. ve Ersen Perçin, G. (2019). *Vatandaşlık hukuku*. Ankara: Siyasal.
- Aytan, N. (2019). Eşli okuma ve uygulama süreci. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2 (32), 527-536.
- Balkaya, F. (2012). Çevreci hareketlerin ekolojik yurttaş oluşturmadaki rolü. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu'nda sunulan bildiri*, https://www.academia.edu/3593468/EVREC%C4%B0_HAREKETLER%C4%B0N_EKOLOJ%C4%B0K_YURTTA%C5%9E_OLU%C5%9ETURMADAK%C4%B0_ROL (Erişim tarihi: 04.08.2022)
- Barr, R., Barth, J.L. and Shermis, S.S. (1978). *The nature of social studies*. California: ETC.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1), 23-28.

- Başol, G. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bekret, D. (2019). *Kanıt temelli güncel olayların sosyal bilgiler dersinde kullanımına yönelik bir eylem araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Biagi, M. and Ferro, M. (2011). Ecological citizenship and social representation of water: Case study in two argentine cities. *Sage Open*, 1 (2), 1-8.
- Bilgili, A.S. (2008). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A.S. Bilgili (Editör), *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s. 2-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, İ. ve Toksoy, A. (2007). Yapararak yaşayarak öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 161-172.
- Birdişli, F. (2014). Çevreye metaekolojik yaklaşım ve doğada karşılıklı dayanışma ilkesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9 (1), 25-46.
- Bostancı, S.H. ve Yıldırım, S. (2019). Sürdürülebilir toplumlar ve ekolojik vatandaşlık üzerine kavramsal bir inceleme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ek sayı, 203-218.
- Boşgelmez, A., Boşgelmez, İ.İ., Paslı, N., Savaşçı, S. ve Kaynaş, S. (1997). *Ekoloji-I*. Ankara: Başkent.
- Bozkaya, H. (2021). Sosyal bilgiler dersinde güncel konuların ele alınması ve göçmen öğrencilerin toplumsal uyumları. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (7), 89-101.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum* (28. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Campbell, D.T. and Fiske, D.W. (1959). Convergent and discriminant validation by the personality, *Psychological Bulletin*, 56, 162-189.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Carson, R. (2021). *Sessiz bahar*. (Çev: Ç. Güler). Ankara: Palme.
- Clares, D. (2018). Vida y "wilderness" actualidad de la ética medioambiental thoreauviana. *AGORA – Papeles de Filosofía*, 37 (2), 149-171.
- Creswell, J.W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. baskı). M. Bütün ve S. B. Demir (Çeviri Editörleri). Ankara: Siyasal.
- Creswell, J.W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. H. Ekşi (Çeviri Editörü). İstanbul: Edam.
- Creswell, J.W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (3. baskı). M. Sözbilir (Çeviri Editörü). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. ve Plano Clark, V.L. (2018). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi* (3. baskı). Ankara: Anı.
- Çakır, Ö., Mete, F. ve Ertan Kantos, Z. (2019). Kişiselleştirilmiş öğretimin 5n1k tekniğinde başarıya etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 125-147.
- Çavuş, R., Umdü Topsakal, Ü. ve Öztuna Kaplan, A. (2013). İnfomal öğrenme ortamlarının çevre bilinci kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri: Kocaeli Bilgievleri örneği. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3 (1), 15-26.
- Çelik, F. (2011). *5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Çelik, M.E. ve Yıldırım, G. (2021). 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının güncel olaylar açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 34-47.
- Çelikbaş, A. (2016). *Sürdürülebilirliği temel alan çevre eğitiminin ortaokul öğrencilerinin çevresel davranışlarına ve sürdürülebilir çevre tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, F.A. (2015). *Ekolojik ayak izi eğitiminin 8. Sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir yaşama yönelik tutum, farkındalık ve davranış düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, F.A., Güven Yıldırım, E. ve Aydoğdu, M. (2016). Sürdürülebilir yaşama yönelik ekolojik ayak izi eğitiminin çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranış düzeyine etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 10 (1), 31-48.
- Çoban İnce, İ. ve Altun Aslan, E. (2017). Vatandaşlık algısının dönüşümü: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Academic Value Studies*, 3 (12), 339-353.
- Dağdelen, A. (2018). İslam’da doğa felsefesi: İhvan-Üs-Safa Okulu, Meşşai Okulu ve İbni Sina. *Journal of Politics, Economy and Management*, 1 (1), 35-48.
- Darwin, C. (2021). *Türlerin kökeni*. (Çev: B. Kılıç). İstanbul: Alfa.
- Davis, J. (2010). *Young children and the environment: Early education for sustainability*. Cambridge: Cambridge University.
- Dean, H. (2001). Green citizenship. *Social Policy & Administration*, 35 (5), 490-505.
- Demirbaş, M. ve Pektaş, H.M. (2009). İlköğretim öğrencilerinin çevre sorunu ile ilişkili temel kavramları gerçekleştirme düzeyleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 195-211.
- Deveci, H. (2005). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımı. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4 (3), 159-166.

- Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 417-451.
- Deveci, H. ve Çengelci Köse, T. (2019). Değer eğitiminde güncel olaylar ile belirli gün ve haftalardan yararlanma. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s. 191-210). Ankara: Pegem Akademi.
- Deveci, H. ve Bayram, H. (2022). Sosyal bilgilerin, tanımı, kapsamı ve önemi. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve ortaokulda uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.11-34). Ankara: Vizetek.
- Diksaç, R. (2019). *Çevre bilinci ve yaşam tarzının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisi ve bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilli, R., Bapoğlu Dümenci, S.S. ve Turgut Kesebir, G. (2018). Müzede çevre eğitimi kapsamında okul öncesi dönemi çocuklarına yenilenebilir enerji kaynaklarının anlatılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (66), 421-432.
- Dinç, E. ve Acun, A. (2017). Sosyal bilgiler dersinde ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların öğretiminde güncel olayların kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41 (41), 29-46.
- Disinger, J. (2001). Tensions in environmental education: Yesterday, today, and tomorrow. In H. R. Hungerford, W. J. Bluhm, T. L. Volk and J. M. Ramsey (Editörler), *Essential readings in environmental education* (p.17-31). Illinois: Stipes.
- Dobson, A. (2003). *Citizenship and the environment*. Oxford: Oxford University.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 15-46). Ankara: Pegem A.
- Dönmez, C. ve Tangülü, Z. (2012). Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi'nde öğretmenlerin gazete kullanımına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2), 347-361.

- Duman, A. (2010). Biruni: İlmi kişiliği, tarih anlayışı ve yöntemi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2, 19-38.
- Elibüyük, M. (2009). Tarihi coğrafya bakımından önemli bir kaynak: Cihannüma. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (2), 93-109.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Erkuş, A. (2014). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme- I: Temel kavramlar ve işlemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erten, S. (2003). 5. sınıf öğrencilerinde çöplerin azaltılması bilincinin kazandırılmasına yönelik bir öğretim modeli. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 94- 103.
- Eryılmaz, Ö. (2022). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımı. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler). *İlk ve ortaokulda uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.279-298). Ankara: Vizetek.
- Eryılmaz, Ö. ve Çengelci Köse, T. (2017). Sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (62), 985-1000.
- Faujiah, F. and Marzuki, M. (2021). Nature-based learning models for ecological citizenship formation in schools. *Humaniora*, 12 (1), 69-74.
- Ferlazzo, L. (2020). *Seven ways to bring current events into the classroom*. Education Week. <https://www.edweek.org/teaching-learning/opinion-seven-ways-to-bring-current-events-into-the-classroom/2020/01> (Erişim tarihi: 30.11.2022)
- Firestone, W.A. (1987). *Meaning in method: The rhetoric of quantitative and qualitative research*. Philadelphia, PA: Research for Better Schools. ERIC Number: ED292816.

- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 97-118.
- Glaser, B.G. and Strauss, A.L. (2006). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. New Brunswick: AldineTransaction.
- Glesne, C. (2020). *Nitel araştırmaya giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçınoglu (Çeviri Editörleri). Ankara: Anı.
- Gonchar, M. (2014). *50 ways to teach with current events*. The Learning Network: Teaching & Learning With The New York Times. <https://archive.nytimes.com/learning.blogs.nytimes.com/2014/10/07/50-ways-to-teach-current-events/> (Erişim tarihi: 30.11.2022)
- Gökçe, N. (2009). Çevre eğitiminde gazetelerden yararlanma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 251-265.
- Green, C., Medina-Jerez, W. and Bryant, C. (2016). Cultivating environmental citizenship in teacher education. *Teaching Education*, 27 (2), 117-135.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma* (2. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2007). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı.
- Güngör, H. (2019). *Bir okul öncesi eğitim kurumunda ekolojik ayak izi uygulamaları ile sürdürülebilir yaşam fırsatlarının geliştirilmesi*. Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gürdoğan Bayır, Ö. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Gürkan, B., Kanatlı Öztürk, F. ve Kumlu, S. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler öğretiminde güncel olayların uygulanmasına ilişkin öğretmen ve öğrenci deneyimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 266-302.
- Gürşimşek, I. (1999). Etkin sınıf yönetimi için etkili iletişim becerileri. *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), 40-44.
- Haas, M.E. and Laughlin, M.A. (2000). Teaching current events: Its status in social studies today. <https://eric.ed.gov/?id=ED440899> (Erişim tarihi: 19.09.2022)
- Haeckel, E. (1866). *Generelle Morphologie der Organismen, 2 Volumes: i. Allgemeine Anatomie der Organismen; ii. Allgemeine Entwicklungsgeschichte der Organismen*. Berlin: Georg Reimer.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın kısa tarihi*. (Çev: M. Delikara Üst). Ankara: İmge.
- Hesapçioğlu, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (Genişletilmiş 5. baskı). İstanbul: Beta.
- Hofstetter, C.H., Hofstetter, C.R., Lapp, D. and Flood, J. (2000). The effect of the Weekly Reader on children's knowledge of current events. *Evaluation Review*, 24 (3), 272-294.
- Horton, D. (2006). Demonstrating environmental citizenship: The dominant social paradigm and local environmentalism. A. Dobson and D. Bell (Editörler). In *Environmental citizenship* (pp. 127-150). Cambridge: The MIT.
- Houser, N.O. (2009). Ecological democracy: An environmental approach to citizenship education. *Theory & Research in Social Education*, 37 (2), 192-214.
- Houston, C. (1992). The Effect of Channel One Broadcasts on Middle School Achievement. A research paper submitted in partial fulfillment, <https://eric.ed.gov/?id=ED358010> (Erişim tarihi: 19.09.2022)
- İlgar, R. (2018). *Ekoloji ve çevre araştırmaları*. Bursa: Ekin.

- Işık Mercan, S. (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde çevre eğitimi. T. Çelikkaya, Ç. Öztürk Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Editörler). *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi I* içinde (s.375-400). Ankara: Pegem Akademi.
- İlter, İ. (2015). Sosyal bilgilerde kelime hazinesinin geliştirilmesinde frayer modelinin etkisinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14 (3), 1107-1129.
- Jackson, S.T. (2009). Humboldt, ecology, and the cosmos. S.T. Jackson (Editör), In *Essay on the geography of plants* (pp. 1-46). Chicago: University of Chicago.
- Jagers, S.C. (2009). In search of the ecological citizen. *Environmental Politics*, 18 (1), 18-36.
- Jagers, S.C. and Matti, S. (2010). Ecological citizens: Identifying values and beliefs that support individual environmental responsibility among Swedes. *Sustainability*. 2, 1055-1079.
- Jagers, S.C., Martinsson, J. and Matti, S. (2014). Ecological citizenship: A driver of pro-environmental behaviour? *Environmental Politics*, 23 (3), 434-453.
- Jham, B.C., Duraes, G.V., Strassler, H.E. and Sensi, L.G. (2008). Joining the podcast revolution. *Journal of Dental Education*, 72 (3), 278-281.
- Joffe, H. (2012). Thematic analysis. D. Harper and A. Thompson (Editörler), In *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners* (pp. 209-223). New York: Wiley-Blackwell.
- Johnson, R.B., Onwuegbuzie, A.J. and Turner, L.A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1 (2), 112-133.
- Jonusaite, M. (2013). *An explorative study of young people's ecological citizenship in Durban, South Africa*. Doctoral Dissertation. Durban: University of Kwazulu-Natal, College of Humanities.

- Journell, W. (2013). What preservice social studies teachers (don't) know about politics and current events—and why it matters. *Theory & Research in Social Education*, 41 (3), 316-351.
- Juniper, T. (2021). *Ekoloji kitabı*. A.F. Yıldırım (Çeviri Editörü). İstanbul: Alfa.
- Kabapınar, Y. ve Baysal, N. (2004). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimine yaşamın kendisini taşımak: gazete haberinin kullanıldığı bir öğretimin tasarlanması ve değerlendirilmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 39 (39), 384-419.
- Kadioğlu, A. (2012). *Vatandaşlığın dönüşümü: Üyelikten haklara*. İstanbul: Metis.
- Kaltsounis, T. (1979). *Teaching social studies in elementary school: The basics for citizenship*. New Jersey: Printice-Hall.
- Karadağ, A. (2009). Kentsel ekoloji: kentsel çevre analizlerinde coğrafi yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 18 (1-2), 31-47.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemi* (34. baskı). Ankara: Nobel.
- Karatekin, K. (2011). Sosyal bilgilerde çevre eğitimi. R. Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Editörler). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* içinde (s. 270-285). Ankara: Pegem Akademi.
- Karatekin, K. (2019). Çevre okuryazarlığı. B. Aksoy, B. Akbaba ve B. Kılcan (Editörler). *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* içinde (s. 25-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Karatekin, K., Salman, M. ve Uysal, C. (2019). Öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27 (4), 1747-1756.
- Kaya, E. (2018). *Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin temeli: Toplu öğretim sistemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, E. (2021). Sosyal bilgiler dersinin tasarım süreci. E. Kaya (Editör), *Sosyal bilgiler dersi ve eğitiminin tasarımı* içinde (s. 2-25). Ankara: Pegem Akademi.

- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). 100. yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1-25.
- Kayasandık, F. (2015). *Ekolojik vatandaşlık kavramının fen eğitiminde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2021). Sosyal bilgiler programı tarihi ve güncel gelişmeler. T. Çelikkaya, Ç. Öztürk Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Editörler). *Yeni program ve ders içeriklerine göre: Sosyal bilgiler öğretimi I* içinde (s. 1-42). Ankara: Pegem Akademi.
- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (1993). *Çevre ve ekoloji*. İstanbul: Remzi.
- Kilmen, S. (2017). Ölçme ve değerlendirmede temel kavramlar. R. N. Demirtaşlı (Editör), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde. (4. baskı). (s. 25-26). Ankara: Anı.
- Kim, S. (2016). *A comparative study of early childhood curriculum documents focused on education for sustainability in South Korea and Australia*. Yüksek Lisans Tezi. Brisbane: Queensland University of Technology, Faculty of Education.
- Knapp, D.H., Volk, T.L. and Hungerford, H.R. (1995). *Global change: Environmental education module*. UNESCO-UNEP International Environmental Education Programme. <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001113/111308eo> (Erişim tarihi: 16.10.2023)
- Koca, G. (2021). *Fen bilgisi öğretmen adayları ve ekolojik vatandaşlık: Faaliyetler ve görüşler*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kocataş, A. (2014). *Ekoloji: Çevre biyolojisi*. Bursa: Dora.

- LeCompte, K., Blevins, B. and Ray, B. (2017). Teaching current events and media literacy: Critical thinking, effective communication, and active citizenship. *Social Studies and The Young Learner*, 29 (3), 17-20.
- Leech, N.L. and Onwuegbuzie, A.J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity*, 43 (2), 265-275.
- Leist, A. (2007). Ökologische gerechtigkeit als bessere nachhaltigkeit. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 54 (24), 3-10.
- Lentnek, L.R. (1997). *Turning the newspaper into a teaching tool: a study of the effects of newspapers incorporated into the curriculum of a fifth-grade class*. Thesis. Atlanta: Georgia State University, College of Arts and Sciences.
- MacCallum, R.C., Widaman, K.F., Zhang, S. and Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological methods*, 4 (1), 84-99.
- MacPherson, S. (2005). Educating ecological citizens of the blue planet. *Canadian Journal of Environmental Education*, 10 (1), 141-156.
- Martinsson, J. and Lundqvist, L.J. (2010). Ecological citizenship: coming out “clean” without turing “green”? *Environmental Politics*, 19 (4), 518-537.
- Martorella, P.H. (1994). *Social studies for elementary school children: Developing young citizens*. New York: Macmillan College.
- Melo-Escrihuela, C. (2008). Promoting ecological citizenship: Rights, duties and political agency. *An International Journal for Critical Geographies*, 7 (2), 113-134.
- Memişoğlu, H. ve Güçin, G. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre güncel konuların öğretimi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (4), 1274-1295.
- Mentiş Taş, A. ve Özkaral, T.C. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının güncel olaylar ve derste kullanımına ilişkin görüşleri. *V. Uluslararası Sosyal Bilgiler*

Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, <https://www.pau.edu.tr/usbes> (Erişim tarihi: 11.04.2023)

Merriam, S.B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çeviri Editörü). Ankara: Nobel.

Mertkan, Ş. (2015). *Karma araştırma tasarımı*. Ankara: Pegem.

Meydan, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve doğa eğitimi. R. Turan, A.M. Sünbül ve H. Akdağ (Editörler). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar – I* içinde (s. 242-260). Ankara: Pegem.

Meydan, A. (2018). Sosyal bilgilerde coğrafyanın yeri ve önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 80-93). Ankara: Pegem Akademi.

Michaelis, J.U. and Garcia, J. (2000/1996). *Social studies for children a guide to basic instruction*. Boston: Allyn and Bacon.

Millî Eğitim Bakanlığı (2005). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2008). *İlköğretim 4-8. sınıf öğretim programlarının öğrenme-öğretme süreçlerinde gazete kupürlerinden yararlanma*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%99ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> (Erişim tarihi: 03.10.2022)

Naess, A. (2005). The deep ecology movement: Some philosophical aspects. A. Drengson and H. Glasser (Editörler), In *Selected works of Arne Naess* (pp. 33–55). New York: Springer.

National Council for the Social Studies (1992). National Curriculum Standards for Social Studies: Introduction. <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction> (Erişim tarihi: 14.06.2023).

National Council for the Social Studies (1994). *Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies*. Washington DC. ERIC Number: ED378131.

Ocak, G. (2020). Yöntem ve teknikler. G. Ocak (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 265-378). Ankara: Pegem Akademi.

Odum, E.P. (1983). *Basic ecology*. New York: CBS College.

Odum, E.P. and Barrett, G.W. (2016). *Ekolojinin temel ilkeleri*. K. Işık (Çeviri Editörü). Ankara: Palme.

Okudan Dernek, K. ve Tırış, G. (2020). Yurttaşlığı yeniden düşünmek: ekolojik yurttaşlık üzerine bir değerlendirme. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5 (3), 745-772.

Okur Berberoğlu, E. (2015). Ekopedagoji temelli sınıfdışı çevre eğitiminin çevre farkındalığı üzerinde etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 95-117.

Onur, M. (2016). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. M. Onur, L. Yayı ve M. Şanal (Editörler), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s.19-43). Ankara: Pegem Akademi.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2021). *21st-century readers: Developing literacy skills in a digital world*. Paris: PISA, OECD Publishing, Paris.

Özdemir Özden, D. (2011). *İlköğretim okullarında çevresel vatandaşlık eğitimi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (27), 125-138.

- Özdemir, S.M. (2020). Eğitimde program geliştirme sürecinde hedef ve içerik seçimi ve düzenlenmesi. G. Ocak (Editör), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 61-102). Ankara: Pegem Akademi.
- Özerkmen, N. (2002). İnsan merkezli çevre anlayışından doğa merkezli çevre anlayışına. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 42 (1-2), 167-185.
- Özsoy, S. (2015). Güneş merkezli evren anlayışı: Kopernik, Kepler ve Galilei neyi değiştirdi? *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 95-111.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 2-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 47-81). Ankara: Pegem A.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. C. Öztürk (Editör). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* içinde (s. 1-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, G. (2010). *İlköğretim 7. sınıflarda çevre eğitimi için ekolojik ayak izi kavramının kullanılması ve değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, T. ve Veziroğlu, K. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların kullanım durumu. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 180-193.
- Öztürk, T. ve Zayımoğlu Öztürk, F. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1533-1550.
- Palmer, J.A. and Neal, P. (1994) *The handbook of environmental education* (1st edition). London: Routledge.

- Parker, W.C. (2005). *Social studies in elementary education* (12th edition). New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S.B. Demir (Çeviri Editörleri). Ankara: Pegem Akademi.
- Pianka, E.R. (2011). *Evolutionary ecology* (7th edition). eBook.
- Porto, M. (2016). Ecological and intercultural citizenship in the primary english as a foreign language (efl) classroom: An online project in Argentina. *Cambridge Journal of Education*, 46 (4), 395-415.
- Ryu, C.H. and Brody, S.D. (2006). Can higher education influence sustainable behavior? Examining the impacts of a graduate course on sustainable development using ecological footprint analysis. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 7 (2), 158-175.
- Sağlamgöncü, A. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretiminde aktif öğrenme tekniklerinin kullanılması: Bir eylem araştırması*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sağlamgöncü, A. ve Deveci, H. (2023). Sosyal bilgiler dersi güncel olay öğretiminde aktif öğrenme tekniklerinin kullanılması: Bir eylem araştırması. *Eğitim ve Bilim*, 48 (213), 169-203.
- Sarıkaya, S. (2006). *Çevre eğitiminde interaktif öğretim yöntemleri*. Yüksek lisans tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Segall, A. and Schmidt, S. (2006). Reading the newspaper as a social text. *Social Studies*, 97 (3), 91-99.
- Seggie, F.N. ve Bayyurt, Y. (2017). Nitel araştırma yöntemi. F.N. Seggie ve Y. Bayyurt (Editörler), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (s. 11-59). Ankara: Anı.

- Selanik Ay, T. (2010). Sosyal bilgiler dersinde çevre bilinci kazandırmada medya ürünlerinden yararlanmaya ilişkin öğrenci görüşleri. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 1 (1), 76-93.
- Sharp, K.A. (2009). A survey of appalachian middle & high school teacher perceptions of controversial current events instruction. *89th National Council for the Social Studies Annual Conference'da* sunulan bildiri. http://www.polishcultureacpc.org/NCSS_2009/index.html (Erişim tarihi: 19.09.2022)
- Smith, D.O. (1963). *Current events in the intermediate grades of a modern elementary school* Doctoral Dissertation. New Jersey: Kean University.
- Sömen, T. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde güncel olaylar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 431-447.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (4. baskı). Ankara: Anı.
- Sözer, E. (1998a). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan araç-gereçler. G. Can (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 121-139). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Sözer, E. (1998b). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. G. Can (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Sözer, E. (1998c). Sosyal bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. G. Can (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 14-39). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Spannring, R. (2019). Ecological citizenship education and the consumption of animal subjectivity. *Education Sciences*, 9 (1), 41.

- Star, C. (2005). Ecological citizenship – A new landscape for human rights debate? The Sustainable Development Research Network (SSRN). *Australian Political Studies Association Conference*'da sunulan bildiri. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2496219 (Erişim tarihi: 07.08.2023)
- Şahin, N.M. (2019). *İbn Sina'nın doğa felsefesinde dört unsur*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, T.E. (2006). *Sosyal bilimlere giriş: Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Dikey.
- Şallı, D. (2011). *Proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile 48-60 aylık çocuklara geri dönüşüm kavramının kazandırılması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şan, S. ve İbrahimoglu, Z. (2017). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli etkinlik kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisi ve bu etkinliklere yönelik öğrenci görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 2142-2159.
- Şanal, Ş. ve Giray, F.H. (2020). Kırsal kalkınmada kültürel ekoloji yaklaşımı: Isparta ili Eğirdir ilçesi Göktaş Mahallesi uygulaması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (28), 1480-1507.
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 83-92.
- Tashakkori, A. and Creswell, J.W. (2007). The new era of mixed methods. *Journal of mixed methods research*, 1 (1), 3-7.
- Taşkın, A. ve Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel konulara yer verilme durumunun incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27 (2), 599-610.,
- Tay, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde (s. 2-17). Ankara: Pegem Akademi.

- Teddle, C. ve Tashakkori, A. (2015). *Karma yöntem araştırmalarının temelleri*. Y. Dede ve S. B. Demir (Çeviri Editörleri). Ankara: Anı.
- Tırış, G. (2018). *Ekolojinin siyasallaşması ve ekolojik yurttaşlık*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçubaşı, T. ve Kabapınar, Y. (2019). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarında gazete haberlerini kullanma(ma)sı: Güncelin sınıfta varolma çabası. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 4 (6), 20-37.
- Töre, N. (2017). Değişen dünyada vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 10, 553-595.
- Tuncer, M. (2020). Nicel araştırma desenleri. B. Oral ve A. Çoban (Editörler), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 205-227). Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, M. (2019). Öğrenme-öğretme ilkeleri. A.S. Saracaloğlu ve A. Küçüköğlu (Editörler). *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (s. 127-141). Ankara: Pegem Akademi.
- Turgut, M.F. ve Baykul, Y. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (8. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Türel, Y.K., şimşek, A., şengül Vautier, C.G., şimşek, E. ve Kızıltepe, F. (2023). *21. yüzyıl becerileri ve değerlere yönelik araştırma raporu*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- United Nations Environment Program Library and Documentation Centre. (1972). *Stockholm declaration*.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. (1978). *Intergovernmental Conference on Environmental Education Tbilisi*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000032763?posInSet=3&queryId=30a3b390-7746-4c54-8b52-d10446db5feb> (Erişim tarihi: 17.10.2023)

- Uyanık, M. (1937). *Yeni okulun ders vasıtalarından: Gazete*. İstanbul: Devlet.
- Uysal, C. (2018). *Sınıf öğretmeni adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, F. (2010). Toplumsal ekoloji. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 1-10.
- Ünal, F. (2019). *Vatandaşlık yaklaşımları: Vatandaşlık bilinci karma araştırma örneği*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünal, S. ve Dımışkı, E. (1999). Unesco-Unep himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye’de ortaöğretim çevre eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (17), 142-154.
- Ünlüler, G. ve Yaşar, Ş. (2012). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 43-57.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve demokrasi*. Ankara: Dost.
- Weinstein, B.G. (2017). A computer vision for animal ecology. *Journal of Animal Ecology*, 87 (3), 533-545.
- Wilson, E., Sunal, C., Haas, M. and Laughlin, M. (1999). Teachers' perspectives on incorporating current controversial issues into the curriculum. <https://eric.ed.gov/?id=ED440907> (Erişim tarihi: 19.09.2022)
- Wolf, J., Brown, K. and Conway, D. (2009). Ecological citizenship and climate change: perceptions and practice. *Environmental politics*, 18 (4), 503-521.
- Yaşar, Ş., Çengelci Köse, T., Göz, N.L. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2015). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli öğretme-öğrenme süreçlerinin etkililiği: Bir meta analiz çalışması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5 (1), 38-56.

- Yazıcı, S. ve Seçgin, F. (2010). Tartışmalı konular ve öğretimine ilişkin bir çalışma. *Journal of International Social Research*, 3 (12), 488-501.
- Yeşilyurt, E. (2020). Öğretmenin pusulası: genel öğretim ilkeleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 83, 263-288.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, E. ve Özmen, K. (2022). Özel eğitim öğretmenlerinin sosyal bilgiler derslerinde güncel olay kullanımına ilişkin görüşleri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 5 (1), 51-69.
- Yılmaz, M., Karakaya, F., Cimen, O. ve Adıgüzel, M. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının ekolojik vatandaşlık düzeylerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 13 (30), 98-113.
- Yiğit, K. (2019). *Sürdürülebilir yaşam için geri dönüşüm eğitiminin 8. sınıf öğrencilerinin çevre bilincine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yücel Işıldar, G., ve Yıldırım, F. (2008). Çevre eğitiminin çevreye duyarlı davranışlar üzerindeki etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33 (148), 13-27.
- Zackary Seitz, R. (2020). Rubber ducks to ecological citizenship: A review of practitioner-oriented research on ecological issues in the social studies. *Social Studies Research and Practice*, 15 (3), 261-275.
- Zarillo, J.J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi: İlkeler ve uygulamalar*. B. Tay ve S. B. Demir (Çeviri Editörleri). Ankara: Anı.

EKLER

EK-1. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Karar Belgesi

Evrak Kayıt Tarihi: 10.11.2021	Protokol No: 212536	Tarih: 30.11.2021
--------------------------------	---------------------	-------------------

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlığın Güncel Olay Öğretimi ile Geliştirilmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Tuba ÇENGELCI KÖSE
TEZ YAZARI:	Fatma Özge BAYRAM
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

Prof. Dr. Saime ÖNCE
(Başkan-İkt. ve İdari BİL. Fak.)

Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari BİL. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. İbrahim Cemil ULUKAN (Açıköğretim Fak.)
Prof. Dr. Hançan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim BİL. Fak.)

EK-2. Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-27749142-605.01-41801647
Konu : Araştırma Uygulama İzin Onayı
(Fatma Özge BAYRAM)

21.01.2022

ANADOLU ÜNİVERSİTE REKTÖRLÜĞÜNE
Genel Sekreterlik
Yazı İşleri Müdürlüğü

İlgi : 12.01.2022 tarihli ve E-63784619-605.01-246964 sayılı yazınız.

İlgi yazınız doğrultusunda, Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Eğitimi Doktora Programı öğrencisi Fatma Özge BAYRAM'ın Prof.Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE'nin danışmanlığında "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Ekolojik Vatandaşlığın Güncel Olay Öğretimi İle Geliştirilmesi" konulu doktora tez çalışmasını ilimiz merkezde bulunan ortaokul ve imam hatip ortaokullarındaki Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve 6 ncı sınıf öğrencileriyle yapmasına ilişkin Isparta Valilik Makamının 20.01.2022 tarihli ve 41681926 sayılı onayı ve mühürlü anket formlarının bir nüshası ekte gönderilmiştir.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığımızın 2020/02 sayılı Genelge' sinin 25. maddesi gereği araştırma uygulama çalışmalarını ekte gönderilen mühürlü ve imzalı form örneği çoğaltılarak kullanılacak olup, uygulama çalışmasının tamamlanmasından sonra 2020/02 sayılı Genelge' nin 28. maddesi doğrultusunda sonuç raporunun 30 gün içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Erhan BAYDUR
İl Milli Eğitim Müdür V.

Ek :

1-Onay (1 Adet)

2-Mühürlü anket formları (1 Adet -8 Sayfa)

Adres : İstiklal Mah. 105 Cad. No:54 -ISPARTA

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (246) 280 32 43
E-Posta: stratejigelistirme32@meh.gov.tr
Kep Adresi : mebuah01.kep.tr

Bilgi için: Ramazan ALGINKILINÇ
Unvan : Şef
İnternet Adresi: www.ispartameb.gov.tr Faks:2462803278

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://yazisistem.meb.gov.tr/adresinden> 1691-2922-3d61-9d48-8811 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3. Kişisel Bilgi Formu

Değerli öğrenci,

Bu form bir bilimsel çalışma için hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında vereceğiniz yanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır. Elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, hiçbir kişi ya da kurum ile paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz yanıtlar araştırma için çok önemlidir. Lütfen samimiyetle yanıtlamaya özen gösteriniz. Aşağıdaki sorulara ilişkin seçeneklerden sizin için en doğru olanı işaretleyiniz. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

Cinsiyetiniz:	☐ Kız ☐ Erkek
Kardeş Sayısı (Siz hariç):	☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz).....
Babanızın Mesleği:	
Annenizin Mesleği:	
Annenizin Öğrenim Durumu:	☐ Okuma yazma bilmiyor ☐ Okur-yazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz).....
Babanızın Öğrenim Durumu:	☐ Okuma yazma bilmiyor ☐ Okur-yazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz).....
Ailenizin Ortalama Aylık Geliri:	☐ 6.000 TL'den az ☐ 6.000-9.000 TL arası ☐ 9.000-12.000 TL arası ☐ 12.000-15.000 TL arası ☐ 15.000-18.000 TL arası ☐ 18.000-20.000 TL arası ☐ 20.000 TL'den fazla
Çevre hakkındaki güncel olayları ne sıklıkla takip ediyorsunuz?	☐ Hiç takip etmem ☐ Ayda bir kez ☐ Haftada bir kez ☐ Birkaç günde bir kez ☐ Her gün
Çevre hakkındaki güncel olayları hangi kaynaklardan takip ediyorsunuz?	☐ Takip etmiyorum ☐ Gazete ☐ Dergi ☐ İnternet ☐ Diğer (lütfen açıklayınız).....
Bugüne kadar çevre ile ilgili bir çalışmaya katıldınız mı?	☐ Evet (Yanıtınız evetse lütfen çalışmayı açıklayınız):..... ☐ Hayır

EK-4. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi

Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi

Sevgili Öğrenci;

Bu test ekoloji konularını kapsayan sorulardan oluşmaktadır. Testten alacağınız puan bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Testte 29 soru bulunmaktadır. Lütfen size yöneltilen soruları eksiksiz ve dikkatli bir biçimde yanıtlamaya özen gösteriniz. Yanlış cevaplar doğru cevapları götürmemektedir. Cevaplarınızı test sonunda yer alan kutucuklara işaretleyiniz. Tahmini cevaplama süresi 30 dakikadır. Yardım ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

1. Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürerek etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve doğal ortama ne ad verilir?

- A) Toplum
- B) Çevre
- C) Doğa
- D) Biyoçeşitlilik

2.

Yusuf Ersoy, turuncuğilın bol olduğu Mersin'de yaşamaktadır. Bahçesinde portakal ağaçları yetişen Yusuf Bey, topladığı portakalları eşiyile birlikte reçellere dönüştürerek satışa çıkarmıştır. Şimdi kendi reçel fabrikasını kurmak için girişimlere başlamıştır.

Genel Ağ Haberi

Yukarıda verilen gazete haberine göre Yusuf Bey ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Mersin'in ve ülkemizin iktisadi açıdan kalkınmasını istemektedir.
- B) Doğal ürünlerin sanayiye kazandırılmasını amaçlamaktadır.
- C) Projeyi hazırlarken Mersin'in doğal yapısı ve iklimini dikkate almıştır.
- D) Ülkemizin ithalat kazancının artmasını sağlayacak bir proje tasarlamıştır.

3. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir. Bu görüşlerden yola çıkarak çevreyi korumak ve yaşatmak amacıyla aşağıdakilerden hangisi yapılamaz?

- A) Geri dönüşümü olan ürünlerin kullanımı yaygınlaştırılmalı
- B) Madene dayalı enerji kaynaklarının kullanımı artırılmalı
- C) Doğal kaynaklar israf edilmeden kullanılmalı
- D) Hidroelektrik enerji kaynaklarının kullanımı artırılmalı

4. Aşağıdakilerden hangisi çevre kirliliğini azaltmaz?

- A) Temiz enerji kaynaklarının kullanımının artırılması
- B) Toplu taşıma araçlarının kullanılması
- C) Fosil yakıtların kullanımının artırılması
- D) Geri dönüşüme önem verilmesi

5. "Vergilerimiz sayesinde " diye başlayan bir cümle aşağıdakilerden hangisi ile tamamlırsa yanlış olur?

- A) Devletimizin yatırım olanakları artar.
- B) Refah seviyemiz artar.
- C) İthalat ve ihracat oranımız artar.
- D) Devletimiz ekonomik olarak kalkınır.

6. Dünya'da insan nüfusunun hızla artması doğal kaynakların da hızla tükenmesine ve doğal alanların tahrip edilmesine neden olmaktadır. İnsan eliyle gerçekleştirilen pek çok faaliyet çevre üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Fabrika atıklarının doğaya atılması, su kaynaklarına zarar verilmesi, kimyasal maddelerin doğaya bırakılması bu olumsuzluklardan bazılarıdır.

Yukarıda bahsedilen olayların sonucunda canlıların hayatlarını olumsuz yönde etkileyen, cansız öğelere ise zarar veren yabancı maddelerin hava, su ve toprağa karışmasına ne ad verilir?

- A) Çevre kirliliği
- B) Çevre felaketi
- C) Çevre sonucu
- D) Çevre tahribatı

T.C. Anayasası 1982

Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması

Madde 45 - Devlet, tarım arazileri ile çayır ve me'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır.

Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır.

7. Yukarıda verilen anayasa maddesine göre aşağıdakilerden hangisi devletimizin tarım ve hayvancılık sektörlerine ilişkin planladığı temel amaçlardandır?

- A) Tarım ve hayvancılıkla uğraşan vatandaşlara hizmet vermek amacıyla kaynak oluşturmak
- B) Tarım ve hayvancılıkla uğraşan vatandaşların gelirini tespit etmek
- C) Tarım ve hayvancılık faaliyetlerini denetim altına almak
- D) Tarım ve hayvancılıkla uğraşan vatandaşların fazla kazanç sağlanmasının önüne geçmek

EK-4. Devamı

Isparta'da yeni bir sektör haline gelen gül ve lavanta bahçeleri özellikle yaz aylarında pek çok yerli ve yabancı turistin şehri ziyaret etmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda gül ve lavanta ürünlerinin ilaç sektörü ve parfümeri gibi çeşitli alanlarda değerlendirilmesi Isparta'da yeni iş kollarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yukarıda verilen görsele ve bilgiye bakarak Isparta'da,

I. Sağlık

II. Kültür

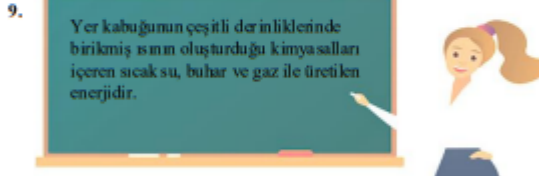
III. Tarih

IV. Kozmetik

Turizm kaynaklarından hangisi ya da hangilerinin geliştiği söylenebilir?

A) Yalnız I C) II ve III.

B) I, II ve IV. D) I, II ve III.

Nida Öğretmen sosyal bilgiler dersinde öğrencilerine enerji kaynakları hakkında bilgiler vermiştir. Nida Öğretmenin tahtada bilgi verdiği enerji kaynağı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Biyokütle enerjisi

B) Dalga enerjisi

C) Jeotermal enerji

D) Rüzgar enerjisi

10. Salondaki iki lambadan birini söndürmek aydınlatma için daha az enerji tüketen bir ampul kullanmak ise olarak adlandırılır.

Yukarıdaki cümleyi uygun şekilde tamamlayan seçenek hangisidir?

A. tasarruf-verimlilik

B. israf-tüketim

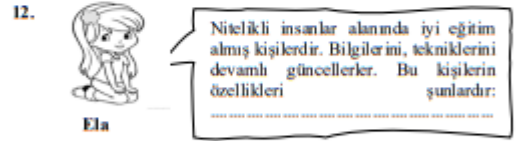
C. verimlilik-tasarruf

D. tüketim-israf

Yukarıda görselleri verilen enerji kaynaklarının yenilenebilir enerji kaynağından ve yenilemez enerji kaynakları olma durumlarına göre verilen aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

I	II	III	IV
A. Yenilenebilir	Yenilenemez	Yenilenebilir	Yenilenemez
B. Yenilenemez	Yenilenebilir	Yenilenebilir	Yenilenemez
C. Yenilenebilir	Yenilenemez	Yenilenemez	Yenilenebilir
D. Yenilenemez	Yenilenebilir	Yenilenemez	Yenilenebilir

Ela'nın konuşmasından yola çıkarak "... ile boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi yazılırsa en uygun olur?

A) Çok yönlü düşüncüler ve çevrelerindeki insanlara karşı duyarlılıkları.

B) Yaptıkları işlerde verimliliği ikinci planda tutmaları.

C) Görev aldıkları her meslekte başarılı olmaları.

D) Mesleği ile ilgili bütün gelişmeleri yakından takip ederler.

13. Aşağıdakilerden hangisi israfı önlemek için almamız gereken tedbirlerden biri değildir?

A) Paketli olanak tüketimini yaygınlaştırmalıyız.

B) Sebze ve meyve yıkadığımız suları biriktirmeliyiz.

C) Kağıdın her iki tarafını da kullanmalıyız.

D) Giysilerimizi tek tek ütülemeliyiz.

EK-4. Devamı

14. I. Şeker pancarının tarlada yetiştirilmesi
II. Şekerden pasta yapılması
III. Pastanın fırınlarda satılması

Yukarıda verilen ekonomik faaliyetlerin ilgili olduğu alanlar hangi seçenekte doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	Tarım	Sanayi	Ticaret
B)	Sanayi	Ticaret	Tarım
C)	Ticaret	Sanayi	Sanayi
D)	Tarım	Tarım	Ticaret

Eda gazete okurken yukarıdaki haber ile karşılaşmıştır. Habere ilişkin sonuçları merak eden Eda, Adana, Ankara, İstanbul ve Antalya illerinin ocak ve nisan ayı hava kirliliği sonuçlarına ulaşmıştır. Yukarıdaki tabloda yer alan ocak ve nisan ayı verilerini karşılaştırdığında ise ocak ayı hava kirliliği oranlarının nisan ayından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

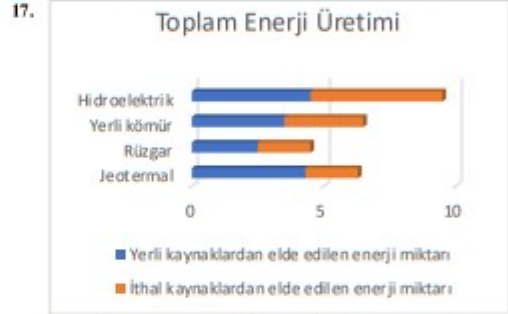
Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi şehirlerdeki hava kirliliği oranlarının düşmesinin sebeplerinden biri olamaz?

- A) İllerde düzenli olarak hava kirliliği ölçümü yapılmıştır.
B) İllerdeki fabrikaların baca filtreleri kontrol edilmiştir.
C) İllerde yer alan araçların egzoz gazı kontrolleri düzenli olarak yapılmıştır.
D) İllerdeki fabrikalar şehir merkezlerine kurulmuştur.

16. Türkiye Cumhuriyeti'nin her vatandaşı kullandığı plastik poşet ve diğer plastik materyallerin düzenlenmesi için(I)..... ödemektedir. Yolların ve sokakların temizlenmesi, çöplerin atılması gibi hizmetlerin karşılığında da(II)..... ödemektedir. Emisyon yayan ve karbondioksit salınımından hava kirliliğine sebebiyet veren araçlar için ise(III)..... ödemektedir.

Yukarıdaki metinde verilen vergi çeşitlerine uygun giden yerler aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

	I	II	III
A)	Çevre temizlik vergisi	Geri kazanım katılım payı	Motorlu taşıtlar vergisi
B)	Geri kazanım katılım payı	Çevre temizlik vergisi	Geri kazanım katılım payı
C)	Geri kazanım katılım payı	Çevre temizlik vergisi	Motorlu taşıtlar vergisi
D)	Motorlu taşıtlar vergisi	Geri kazanım katılım payı	Çevre temizlik vergisi

Yukarıda verilen sosyal bilgiler gazetesinde Türkiye'nin kendi ürettiği elektrik enerji miktarları ve ithal edilen elektrik enerji miktarları yer almaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ülkemizin elektrik üretiminin tamamı yerli kaynaklardan karşılanmaktadır.
B) İthal kaynaklardan elde edilen elektrik miktarı yerli kaynaklardan daha fazladır.
C) Yerli kaynaklar içerisinde en fazla elektrik üretimi kömürden sağlanmaktadır.
D) Jeotermalden elde edilen elektrik üretimi, rüzgardan elde edilen elektrik üretiminden fazladır.

EK-4. Devamı

18. **Sipariş Notu** Kayıtlı notlarımı göster >

Siparişinizle ilgili tüm detayları belirtebilir, sonra kullanmak üzere kaydedebilirsiniz.

☒ İhtiyaçın Yoksa Yeşili Korum (Çatal, bıçak ve kağıt peçete istemiyorum.)

☐ Temassız Teslimat İstiyorum. Siparişiniz kapınıza asılarak teslim edilsin.

TOPLAM
55,40 TL
47,00 TL

SİPARİŞ VER

Sipariş Ara Sepetim Canlı Yardım Hesabım

Kerem doğal kaynakların korunması üzerine çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşuna üyedir ve doğal kaynakların israf edilmemesi için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bir gün arkadaşlarıyla otururken internet üzerinden yemek siparişi vermeye karar verirler. Yukarıdaki görsele Kerem'in yemek siparişini vermeden önce karşısına çıkan ekran görüntüsü yer almaktadır. Görseli incelediğinizde Kerem'in "İhtiyaçın yoksa yeşili koru!" kutucuğunu işaretlediği görülmektedir. Bu bilgilere göre Kerem "İhtiyaçın yoksa yeşili koru!" kutucuğunu niçin işaretlemiş olabilir?

- A) Çatal, bıçak ve kağıt peçete istemediği için işaretlemiştir.
- B) Siparişinin daha uygun fiyata gelmesi için işaretlemiştir.
- C) Çatal, bıçak ve kağıt peçete kullanımını azaltmak için işaretlemiştir.
- D) Siparişinin daha hızlı gelmesi için işaretlemiştir.

Emel ve ailesi markete gideken bir ihtiyaç listesi oluşturmaktadır. Bu listeye göre alacakları ürünleri seçip, ihtiyaçları olmayan ya da tüketeneyceklerinden fazla ürün almadıklarıdır. Emel ve ailesi bir ihtiyaç listesi oluşturarak markete çıkarak neyi önlemektedirler?

- A) İsraf
- B) Atık
- C) Kirlilik
- D) Geri dönüşüm

20. Can ile annesi markette alışveriş yapıyorlardı. Can reyondaki meyvelerden çilek almak istediğini annesine söyledi. Annesi ise çileğin yaz aylarında yetiştiğini kış mevsiminde oldukları için bunu almanın doğru olmadığını söyledi. Can'ın annesi mevsiminde yetişmeyen meyveyi neden almaktan vazgeçmiştir?

- A) Ürünün içinde GDO gibi maddeler olacağını düşünmüştür.
- B) Ürünün tüketim tarihi geçmiştir.
- C) Ürünün dış görünüşünü beğenmemiştir.
- D) Ürünün fiyatını fazla bulmuştu

Yukarıda Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı (ÇEVKO), Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın (WWF) logoları yer almaktadır. Hangisi bu sivil toplum kuruluşlarının amaçlarından biri olamaz?

- A) Ağaçlandırma çalışmaları yapmak
- B) Ambalaj atıklarının geri dönüşümünü sağlamak
- C) Hayvan sayısının artmasını engellemek
- D) Dünyanın doğal ortamının bozulmasını engellemek

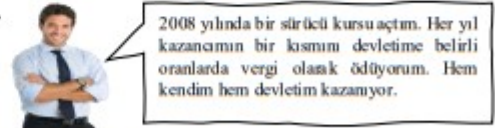
22.

Çevre Sorunlarının Sebepleri	Canlı Yaşamına Etkisi
Su kaynaklarının bilinçsizce tüketilerek israf edilmesi	İçme suyu sıkıntısı ve su kesilmelerinin yaşanması, salgın hastalıkların artması, canlıların yaşamını kaybetmesi
Omanların kesilerek yok edilmesi	Erozyon ve heyelanların artış göstermesi, doğada yaşayan canlıların evsiz kalması, toprağın veriminin azalması
Plastik atık ve geri dönüştürülemez malzemelerin kullanımı	Atıkların toprağa ve suya karışması, canlı yaşamına zarar vermesi, toprakta yetişen besinlere karışması

Yukarıda yer alan tablo değerlendirildiğinde çevre sorunlarına sebep olan davranışların bilinçsizce sürdürülmesinin canlı yaşamına etkileri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Doğal afetlerin artış göstermesi
- B) Yenilenemeyen enerji kaynaklarının önem kazanması
- C) İnsan ve diğer canlıların sağlığının bozulması
- D) Doğal dengenin zarar görmesi

23.

Yıldray Bey'in yukarıdaki konuşmalarına göre aşağıdaki vergi türlerinden hangisini her yıl devlete ödemektedir?

- A) Motorlu Taşıtlar Vergisi
- B) Gelir Vergisi
- C) Emlak Vergisi
- D) Özel Tüketim Vergisi

EK-4. Devamı

24.

BİLGİ: Tahılların yetiştirildiği yerlerde un, makarna ve yem fabrikaları; baklagillerin yetiştirildiği yerlerde ise baklagil temizleme fabrikalarının kurulması uygundur.

DURUM: Ülkemizde tahıl ve baklagil en fazla İç Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilmektedir.

Yukarıda verilen bilgi ve durum birlikte değerlendirildiğinde aşağıdaki illerimizden hangisine un ve baklagil fabrikası kurulması daha uygundur?

- A) Trabzon
- B) İzmir
- C) Ankara
- D) Antalya

25.

Sibel: Kıyafet satın almak istiyorum.

Kot Pantolon Doğal pamuktan üretilir. Üretiminde yaklaşık 2.500 litre su harcanır.		Keten Gömlek Kendiri bitkisiinden üretilir. Üretiminde 30 litre su kullanılır.	
Naylon Etek Kömür, yağ, doğalgaz ve petrolden üretilir. Üretiminde 3.000 litre su harcanır.		Rayon Ceket Yapay bir kumaştır. Üretiminde 1.000 litre su harcanır ve bitkisel iplerin kimyasal işlemlerden geçmesiyle oluşur.	

Sibel kıyafet alışverişi yapacaktır. Gittiği mağazada yukarıda da yer alan ürün kumaş içerik tablosunu incelemektedir. Sibel hangi ürünü tercih ederse hem sağlığı hem de çevresi için doğru bir tercih yapmış olacaktır?

- A. Kot pantolon
- B. Keten gömlek
- C. Naylon etek
- D. Rayon ceket

26.

İŞ İLANI

"Doğa dostu pil üretimini ülkemizde ve dünyada yaygınlaştırmak amacıyla fabrikamızda çalışmak üzere metal üretiminden anlayan ve pil teknolojisi alanında yenilikleri takip eden, bu alanda deneyimli ve gelişime açık çalışma arkadaşları arıyoruz."

Gamze Hanım, İstanbul'da yaşayan bir iş insandır. Yurt içine ve yurt dışına doğa dostu pil üretimi yapan bir fabrika kurmuştur. Fabrikasının iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere gazete ve genel ağ sitelerine yukarıda yer alan iş ilanı vermiştir.

Buna göre Gamze Hanım iş başvurusunda bulunan kişilerden hangisini işe alırsa nitelikli bir eleman tercihinde bulunmuş olur?

- A) Rüya Hanım: "Ne iş olursa yaparım."
- B) Hasan Bey: "Ortaokul mezunuyum, metal sektöründe on yıllık tecrübem var."
- C) Nazlı Hanım: "Meslek lisesi mezunuyum, pil üretimi yapan bir fabrikadan beş yıllık tecrübem var."
- D) Rasim Bey: "Üniversite mezunuyum, malzeme mühendisliği alanında iki yıllık tecrübem var."

27.

I. Neden:	Sonuç: Şanlıurfa ovaları çölleşmeye başlamıştır.
II. Neden:	Sonuç: Anadolu sığılası gibi birçok bitki türü yok olma tehlikesi altındadır.
III. Neden:	Sonuç: Buzullar erimeye başlamıştır.
IV. Neden:	Sonuç: Tuz Gölü büyük oranda kurumuştur.

Yukarıda bazı doğal olayların sonuçları açıklanmıştır. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde bu olayların nedderine sırasıyla yer verilmiştir?

	I.	II.	III.	IV.
A)	Yanlış kullanım	Bilinçsiz sulama	Küresel ısınma	Tahrip etme
B)	Küresel ısınma	Yanlış kullanım	Bilinçsiz sulama	Tahrip etme
C)	Bilinçsiz sulama	Tahrip etme	Küresel ısınma	Yanlış kullanım
D)	Bilinçsiz sulama	Tahrip etme	Yanlış kullanım	Küresel ısınma

EK-4. Devamı

28. Fotoğrafçı Yavuz Atalay, Afrika'da 5 yıldır gönüllü olarak çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Son projesi Türkiye'deki çocukların Afrikalı çocuklara mektup yazmasını içeren 'Aslında Mektup Var' olmuştur. Bu proje kapsamında bir mektup yazan Yiğit, mektubunda şu ifadelere yer vermiştir:

"Afrikalı arkadaşım, sizin de iyi bir yaşam sürübilmeniz, sağlıklı bir çevrede yaşayabilmeniz için ben Türkiye'de su kaynaklarını israf etmeden kullanıyorum. Çünkü biliyorum ki su kaynaklarımız sınırlı ve sizin de yeterli şekilde kullanabilmeniz için dikkatli kullanmalıyım. Doğayı, ağaçları koruyorum, onların çoğalması için ben de fidan dikiyorum. Sizin de benim gibi güzel bir doğada yemyeşil ağaçların arasında yaşamanızı çok istiyorum."

Yiğit'in mektubunda yazdıklarına göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

- A) Yiğit, sadece kendi çevresi için değil, başkalarının yaşadığı çevre için de endişelenmektedir.
- B) Yiğit, herkesin sağlıklı bir çevrede yaşamasını istemektedir.
- C) Yiğit, yalnızca su kaynaklarını korumaktadır.
- D) Yiğit, çevresini korumak için çalışmalara katılmaktadır.

29.

Termik santrallerde yakıtın yanması sonucu oluşan ve atmosfere veren kirlenici maddeler; karbondioksit, karbonmonoksit, metan vb. gazlardır. Linyite dayalı termik santrallerin elektrik üretimi sırasında ortaya çıkan çevre sorunları hava, su ve toprağa zarar vermektedir. Bu kirlilikten insan, hayvan ve bitkiler de etkilenmektedir.

Bilim insanı Atıf Bey, çevre sorunlarına sebep olan sistemler üzerine çalışmaktadır. Çevreye zarar veren unsurlardan biri olan termik santraller hakkında verdiği bilgiye yukarıda yer verilmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak aşağıdakilerden hangisi termik santrallerin çevre üzerindeki etkilerinden biri değildir?

- A) İklim değişikliğine sebep olan gazları yayar.
- B) Sağlık sorunlarına sebep olur.
- C) İçme sularında kirliliğe neden olur.
- D) Ucuz elektrik üretimine neden olur.

EK-5. Yarı-Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Soruları

1. Bugüne kadar yaptığımız sosyal bilgiler dersini nasıl değerlendiriyorsun? Bu süreç sence nasıldı?
 - 1.1. Uygulamalarımızdaki beğendiğin yönleri anlatır mısın?
 - 1.2. Uygulamalarımızda beğenmediğin yönleri anlatır mısın?
2. Derste uyguladığımız güncel olaylara dayalı etkinliklerin çevresel konular hakkındaki başarımı nasıl etkilediğini düşünüyorsun?
3. Güncel olay öğretimi ile yaptığımız dersler çevreye ve çevrenin korunmasına ilişkin bilgi edinmene nasıl katkı sağladı? Uygulamalardan örnek vererek açıkla mısın?
4. Güncel olay öğretimi ile yaptığımız dersler sürdürülebilirliğe ve geri dönüşüme yönelik bilgi edinmene nasıl katkı sağladı? Uygulamalardan örnek vererek açıkla mısın?
5. Yaptığımız dersler kaynakların korunmasına ve tüketimine ilişkin bilgi edinmene nasıl katkı sağladı? Uygulamalardan örnek vererek açıkla mısın?
6. Yaptığımız dersler günlük hayatta çevreye yönelik davranışlarımızı nasıl etkiledi? Örnek vererek açıklayabilir misin?
7. Bunların dışında eklemek istediğin görüş ve önerilerin var mı? Varsa nelerdir?

EK-6. Yarı-Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

1. Bugüne kadar yaptığımız dersleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Süreç sizce nasıldı?
2. Güncel olay öğretimi ile işlenen sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerine etkisi hakkında neler düşünüyorsunuz?
3. Derste uygulanan etkinliklerin öğrencilerin çevreye ve çevrenin korunmasına ilişkin bilgi edinmesine etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Derste uygulanan etkinliklerin öğrencilerin sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm konusuna ilişkin bilgi edinmesine etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Derste uygulanan etkinliklerin öğrencilerin çevreye yönelik davranışlarına etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen güncel olay öğretimine dayalı uygulamaların olumlu yönlerini değerlendirebilir misiniz?
7. Öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmek amacıyla gerçekleştirilen güncel olay öğretimine uygulamaların hangi yönlerinin geliştirilmesi gerekmektedir?
8. Bunların dışında eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz var mı? Varsa nelerdir?

EK-7. Araştırmacı Günlüğü

Tarih	
Saat	
Grup	
Sınıf mevcudu	
Gelmeyen öğrenciler	

Etkinliklere yönelik düşüncelerim	
Derse katılan öğrencilere yönelik düşüncelerim	
Derse katılmayan öğrencilere yönelik düşüncelerim	
Değerlendirmelerim	

EK-8. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyinin Geliştirilmesinde Güncel Olay Öğretiminden Yararlanılmasına İlişkin Ders Kontrol Listesi (Sosyal bilgiler öğretmeni)

Gözlenen Etkinlikler	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrencilerin konuya dikkati çekildi.			
Öğrencilerin derse katılımı sağlandı.			
Öğrencilere konunun önemi anlatıldı.			
Öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alındı.			
Öğrencilerin seviyesine uygun ders işlendi.			
Öğrencilere dönüt ve düzeltme verildi.			
Öğrencilere pekiştireç verildi.			
Öğrencilere eşit söz hakkı verildi.			
Öğrencilere yakın çevresinden örnek verildi.			
Sınıf kontrolü sağlandı.			
Öğrencilerin konu hakkındaki eksiklikleri giderildi.			
Öğrencilerin önceki öğrenmeleri ile ilişkilendirilerek öğretim gerçekleştirildi.			
Dersin amacına uygun bir güncel olay etkinliği kullanıldı.			
Derste farklı güncel olay öğretim teknikleri kullanıldı.			
Öğrencilerin konu ile ilgili güncel olaylar hakkında konuşması sağlandı.			
Öğrencilerin konu ile ilgili güncel olayları değerlendirmesi sağlandı.			
Etkinlikler öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmeye yönelikti.			
Güncel olaya dayalı öğretime ilişkin değerlendirme yapıldı.			

EK-9. Kontrol Grubunda Güncel Olay Öğretiminin Kullanılma Durumuna İlişkin Ders Kontrol Listesi (Araştırmacı)

Gözlenen Etkinlikler	Gerçekleşti	Gerçekleşmedi
Öğrencilerin konu ile ilgili güncel kaynaklardan araştırma yapması istendi.		
Öğrencilerin önceki öğrenmeleri ile ilişkilendirilerek öğretim gerçekleştirildi.		
Dersin amacına uygun bir güncel olay etkinliği kullanıldı.		
Derste farklı güncel olay öğretim teknikleri kullanıldı.		
Öğrencilerin konu ile ilgili güncel olaylar hakkında konuşması sağlandı.		
Öğrencilerin konu ile ilgili güncel olayları değerlendirmesi sağlandı.		
Etkinlikler öğrencilerin ekolojik vatandaşlık başarı düzeylerini geliştirmeye yönelikti.		
Güncel olaya dayalı öğretime ilişkin değerlendirme yapıldı.		
Dersin içeriğine uygun biçimde güncel olayların yeri ve önemi hakkında bilgi verildi.		
Öğrencilerin ders sürecinde ele aldıkları güncel olayları sınıfta sergilemeleri sağlandı.		

EK-10. Öğrenci Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Değerli öğrenci,

Bu çalışma, sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyinin güncel olay öğretimi ile geliştirilebilme durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Arş. Gör. Fatma Özge Bayram tarafından yürütülmektedir. Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.

- Çalışmanın amacı doğrultusunda sizin de katılımınız ile sınıfınızda öğretim uygulaması gerçekleştirilecektir. Bu uygulama doğrultusunda gerçekleştirilen etkinlikleri değerlendirmenize yönelik bireysel yarı yapılandırılmış görüşmeler, Ekolojik Vatandaşlık Başarı Testi, uygulamalara ilişkin yansıtıcı günlükler ve öğretim boyunca yapacağınız ürünler aracılığıyla sizden veri toplanacaktır.
- Araştırmada isminiz gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal veri depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz.
- Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Araştırmacı Adı: Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Adı ve Soyadı:

Tarih:

İmza:

EK-11. Aile Gönüllü Katılım Formu

Değerli aile,

Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde görev yapmaktayım. Sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyinin güncel olay öğretimi ile geliştirilebilme durumunu araştırıyorum. Araştırma için Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve okul müdüründen gerekli izinler alınmıştır. Araştırma verilerinin elde edilebilmesi için sosyal bilgiler dersinde güncel olay öğretimi aracılığıyla ekoloji ve çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik ders işlemek ve velisi olduğunuz öğrenci ile derste edindiği bilgiler doğrultusunda ekoloji, çevre ve sürdürülebilirlik hakkında bir görüşme yapmak istiyorum. Çocuğunuzun görüşme sürecinde söyleyeceklerinin tümü gizli kalacaktır. Elde edilen bilgiler, araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Ayrıca, araştırmanın raporlaştırılması sürecinde elde edilen bilgiler yazılırken, çocuğunuzun ismine, okuluna ve sınıfına kesinlikle yer verilmeyecektir. Görüşme, yaklaşık 10-15 dakika sürecektir. Görüşme, çocuğunuza uygun olan saatlerde okulda gerçekleştirilecektir. Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayalıdır ve çocuğunuz istediği zaman araştırmadan çekilme hakkına sahiptir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, sosyal bilgiler eğitimi alanına katkı sağlayacaktır. Bu açıdan çocuğunuzun görüşlerinin önemli olduğunu düşünüyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim. Eğer çocuğunuzun araştırmaya katılımını destekliyorsanız ve görüşme yapılmasına izin veriyorsanız bu formu imzalamanız yeterli olacaktır. Araştırmaya ilişkin sormak istediğiniz başka noktalar varsa aşağıda belirtilen e-posta adresinden benimle iletişim kurabilirsiniz.

Tarih:

Öğrenci Adı-Soyadı:

Veli Adı-Soyadı:

İmza:

Araştırmacı: Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

Adres: Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi

EK-12. Öğretmen Gönüllü Katılım Formu

Değerli öğretmen,

Bu çalışma, sosyal bilgiler dersinde ekolojik vatandaşlık başarı düzeyinin güncel olay öğretimi ile geliştirilebilme durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Arş. Gör. Fatma Özge Bayram tarafından yürütülmektedir. Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.

- Çalışmanın amacı doğrultusunda gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme aracılığıyla sizden veri toplanacaktır.
- Araştırmada isminiz gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal veri depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz.
- Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Araştırmacı Adı: Arş. Gör. Fatma Özge BAYRAM

Adres: Süleyman Demirel Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih:

Katılımcı Adı ve Soyadı:

İmza:

EK-13. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 1. Hafta Ders Planı

Ders Planı 1

Tarih	
Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir. <i>Kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır.</i>
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgileri tamamlayıcı olarak kullanılması
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Radyo programı düzenleme, günlük gazete okuma, haber konularının günlük tartışmalarla işlenmesi, haber haritası oluşturma
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Soru-yanıt, problem çözme, düz anlatım, beyin fırtınası
Materyaller	Gazete kupürü, sandalye, mikrofon görevi görecek bir nesne

Giriş

Dikkat Çekme	Araştırmacı tahtaya ekonomik faaliyetlerimizi sağladığımız kolların etkili ve sürdürülebilir bir şekilde değerlendirilememesi sonucu meydana gelmiş olumsuz gelişmeleri içeren gazete haberlerini yansıtır. Haberler üzerine öğrencilere haberler hakkında neler düşündükleri sorulur.
Güdüleme	Gazete haberlerinde yer alan faaliyet kollarının bu derste ele alınacağı söylenir.
Gözden Geçirme	Derste kaynakların ve bu kaynakların bilinçli değerlendirilerek ekonomik gelir kaynaklarına dönüştürüleceğini belirten konuşma yapılır.
Derse Geçiş	Araştırmacı, öğrencilere ülkemizdeki ekonomik faaliyet kolları ve kaynakların iyileştirilmesi, korunması ve geliştirilmesi için ne tür faaliyetler yapılabilir? Sorusunu yöneltir. Öğrencilerin cevaplarının dinlenmesinin ardından derse geçiş yapılır.

Geliştirme

- Gazete haberleri incelenir.
- Öğrencilere gazete haberinde yer alan olumsuz gelişmelerin nedenleri, iyileştirme çalışmaları ve geleceğe yönelik koruma amaçlı yapılabilecekleri sorulur.
- Öğrencilerden gördükleri üzerine yorum yapmaları istenir.
- Türkiye haritası incelenir ve hangi bölgede hangi kaynakların ön plana çıktığı vurgulanır.
- Gazete haberlerinde yer alan ekonomik faaliyetlerin hangi bölgelerde daha sık yapıldığı üzerine konuşulur ve her haber haritadaki yerinde işaretlenir.
- Öğrencilerden gazete haberlerinde ele alınan ekonomik faaliyetlerin önemine ilişkin düşüncelerini ve buna ilişkin söz almaları istenir.
- Kaynakların korunması ve bunlardan elde edilen verim ile ekonomik faaliyetlerin zenginleştirilmesi üzerine konuşulur. Çevrelerinden kaynakların doğru değerlendirilmesine yönelik örnek vermeleri istenir.
- Ekonomik faaliyetler ele alınır.
- Tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik, ticaret, turizm, sanayi ve hizmet kollarından yararlanılma durumları açıklanır.
- Öğrencilere söz hakkı verilerek ekonomik faaliyet türlerini örneklendirmeleri istenir.
- Radyo haber programı düzenlenir.
- Ders başlangıcında ele alınan gazete kupürleri incelenerek haberde yer alan olaya ilişkin bir oyun kurulur.
- Oyunu tasarlamak için öncelikle sınıf üç gruba ayrılır. Araştırmacı tahtaya iki sandalye çıkarır. Öğrencilerden biri radyo yayıncısı biri radyo yayınına konuk olan yetkili kişi ve oturan öğrenciler de telefon ile bağlanan kişi rolünü üstlenir.
- Radyo yayını sunacak öğrenci inceledikleri gazete kupüründe yer alan ekonomik faaliyet haberlerinden birini seçerek okuduklarından yola çıkarak bir sunum gerçekleştirir. Konuk öğrenci ise o alandaki yetkili bir kişi olarak dersin başlangıcında araştırmacı tarafından ele alınan ve kendi öğrenmeleri ile bilgilendirici bir konuşma gerçekleştirir. Sırasında oturan öğrenciler ise sırayla yayına bağlanarak ülkemizdeki ekonomik faaliyetlerin mevcut durumu ve yaşanan sorunlara ilişkin haber alma görevini üstlenir.
- Roller zamanla değiştirilir ve farklı ekonomik faaliyetlere ilişkin haberlerin ele alınarak radyoda yayın haline getirilmesi sağlanır.
- Öğrencilerin güncel olay konu ve sorunlarına ilişkin bilgi verebilmeleri, haber alabilme haklarını kullanabilmeleri, fikirlerini ifade edebilmeleri sağlanır.

Sonuç

- Dersin konusu gazete haberi ve yapılan radyo yayını etkinliği üzerinden değerlendirilir.
- Konu özetlenir.
- Öğrencilerden derste etkinliklere ilişkin düşüncelerini günlüklerine yazmaları istenir.

Değerlendirme

- Radyo yayını sırasında yaşananlara ilişkin konuşma başlatır. Öğrencilerin ülkemizin haber alması ve bilgilendirilmesi için hangi rolün nasıl bir katkısı olduğunu tartışmaları istenir.

Ödev

- Yapılan radyo yayını ve ele alınan ekonomik faaliyet konuları üzerine öğrencilerin bir karikatür çizmeleri istenir.
- Bir sonraki derste haber panosuna asmak üzere öğrencilerden kaynakların bilinçsiz tüketimini ele alan gazete haberi getirmeleri istenir.
- Öğrencilere haber defterleri dağıtılır ve ders boyunca her hafta verilen konu ile ilgili haberler bularak bu deftere yapıştırılmaları, haberler hakkında yansıtıcı yazı yazmaları istenir. Kaynakların ülke ekonomisine katkıları, ülkemizin kaynakları ve bu kaynakların çeşitliliği, kaynaklarımızı korumak ve sürdürülebilirliği sağlamak adına yapılabilecekler için haber bularak defterlerine eklemeleri istenir.

Ders Planı 1’de Kullanılan Materyaller

1. Türkiye’nin ekonomik kaynakları harita

2. Gazete kupürleri

Madencilik ürünlerinden nisan'da 558 milyon 471 bin dolar ihracat

04.05.2021 - 12:21
Güncelleme: 04.05.2021 - 12:21

Madencilik ürünleri ihracatı, nisan ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 69,6 artarak 329 milyon 305 bin dolardan 558 milyon 471 bin dolara yükseldi.

Sanayi şirketleri rüzgar ve güneş santralleri kuracak

18.07.2015 - 11:11
Güncelleme: 18.07.2015 - 11:18

Yoğun elektrik tüketen sanayi tesislerinin kendi elektriğini üretmesi için çalışma başlatıldı. Sanayi kuruluşları lisanssız güneş ve rüzgar santralleri kurabilecek

Bakan Pekcan: Dijital ticaretin önemi daha iyi anlaşıldı

15.05.2020 - 11:08
Güncelleme: 15.05.2020 - 11:08

Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, yeni tip koronavirüs (Kovid-19) pandemisi nedeniyle oluşan süreçten herkesin bazı dersler çıkardığını belirterek, "Küresel tedarik zincirlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında hizmet ticaretinin, özellikle de dijital ticaretin önemi bu dönemde daha iyi anlaşıldı. Kovid-19 ile mücadelede alınan önlemlerin etkisinin azaltılmasında, serbest, adil, açık ticaret ve yatırım ortamı ile merkezinde DTÖ'nün olduğu kurallara dayalı ticaret sistemi hayati önem taşıyor" ifadelerini kullandı.

3. Çalışma yaprağı

Ekoköy Auroville

Bir ekoköy olan Auroville, 1968 yılında "mother" olarak da anılan Mira Alfassa tarafından Güney Hindistan'ın doğu kıyısında kuruldu.

Auroville'nin kurulduğu bölge, başlarda üzerinde hiçbir bitki örtüsü bulunmayan çorak bir toprak parçasıydı. Zayıf olan yüzey toprağı sık sık tekrarlanan fırtına ve yağmurların oluşturduğu sellerden dolayı erozyona uğramış ve denize dökülmüştü. Sellerin yüzeydeki toprağı alıp götürmesini durdurmak için Auroville'nin sakinleri, ilk iş olarak su bentleri ve setler yapıp araziye ağaçlandıırır.

Sözlük

Ekoköy: Çevreye ve insana saygılı, yenilenebilir enerji kaynaklarıyla beslenen ve rekabet yerine paylaşımı ön plana çıkaran yaşam tarzını benimseyen insanların yaşadığı yerleşim alanı.

Sizce...

Auroville sakinleri, ilk iş olarak neden toprağın iyileştirilmesi ve ekosisteminin eski sağlığına kavuşturulması için çalışmalar yapma gereğı duymuş olabilirler? Açıklayınız.

Toprağın zarar görmesi ya da yok olması insanları hangi açıdan etkiler? Örneklerle açıklayınız.

Toprağın zarar görmemesi ve üretimin artması için ne tür çözümler üretilebilir açıklayınız.

Ürettiğiniz çözümleri arkadaşınızla tartışarak anlaştığınız ortak bir öneriyi aşağıya yazınız.

EK-14. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 2. Hafta Ders Planı

Tarih	
Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder. <i>Yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların önemi vurgulanır.</i>
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgilere ek olarak öğretilmesi
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Günlük gazete haberi kullanma, toplu görüşme düzenleme, afiş tasarlama, haber yayını izleme
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Problem çözme, soru-yanıt, büyük grup tartışması, düz anlatım
Materyaller	Akıllı tahta, gazete küpürü, karton, renkli kalemler

Giriş

Dikkat Çekme	Araştırmacı, akıllı tahtadan atıkların doğada yok olma sürelerini gösteren görseli açar ve öğrencilere “Fazla atık çıkartmamaya dikkat ediyor musunuz? Atıkları ayrıştırıyor musunuz?” sorularını yöneltir.
Güdüleme	Araştırmacı, öğrencilere iki gazete haberinden yola çıkarak yenilenebilir ve yenilenemeyen enerji kaynakları üzerinde öğrencilerin daha duyarlı bir bakış açısına sahip olacaklarını, atıkları ayrıştırma ve daha az atık üretme konularında bilinç kazanacaklarını belirtir. Hazırladıkları afişler ile de öğrendiklerinden ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak oluşturdukları afişleri başka kişilerle de paylaşma fırsatları olduğunu açıklar.
Gözden Geçirme	Araştırmacı, iki gazete haberini de ele aldıktan sonra bir afiş tasarlayacaklarını belirtir.
Derse Geçiş	Araştırmacı öğrencilerden iki gazete haberi hakkındaki görüşlerini ifade etmelerini ister ve haberler öğrencilerin görüşleri doğrultusunda karşılaştırmalara

	yer verilerek ele alınarak derse geçiş yapılır.
--	---

Geliştirme

- Gazete haberi üzerine konuşulur.
- Gazete haberi ile ele alınan soruna yönelik öğrencilerin atıkların doğaya bilinçsizce atılması problemine ilişkin fikirlerini ifade etmeleri istenir.
- Öğrencilere “Ekoköy ile Karaköy” hikayesi okunur.
- Öğrenciler 4 kişilik gruplara ayrılır ve herkes hem sıra arkadaşı hem de arkasındaki sıra ile grup olur.
- Grupların probleme yönelik bireysel çözüm geliştirmeleri, çözümlerini detaylı bir biçimde tanımlayarak grup arkadaşları ile bu çözümler üzerine tartışıp ortak karar vermeleri istenir.
- Grupların yanıtları dinlenir ve yorumlanır.
- Atıkların sebep olduğu zararlara yönelik öğrencilere sorular sorulur.
- Atıkların sınıflandırılmasını içeren çalışma yaprağı öğrencilere sunulur.
- Kaynakların bilinçsizce kullanılması problemine yönelik çözüm önerisi getirmek için beyin fırtınası tekniği kullanılır, her öğrencinin fikri tahtaya yazılır.
- Tahtaya yazılan çözüm önerileri üzerine her bir fikir ele alınarak tartışma düzenlenir.
- Tahtaya çevrenin kirletilmesi ve kaynakların bilinçsiz kullanımı hakkında iki karikatür asılır.
- Karikatürler üzerine konuşulur.
- Öğrencilere ülkemizin kaynakları ve bu kaynakların sınırlılığı konusunda bilgi verilir.
- Günlük gazete haberi incelenir.
- Haber yayını izlenir.
- Gazete haberi ve yayını hakkında konuşulur.
- Öğrencilere “atık sorununa yönelik ne tür önlemler alınabilir?” sorusu sorulur.
- Öğrencilerden öğrendikleri haberden yola çıkarak atık sorununu ortaya çıkaran sebepler ve geri dönüşüm uygulamalarına ilişkin kendi çevrelerinden örnek vermeleri, deneyimlerini paylaşmaları istenir.
- Atıkların zararları ve kaynakların bilinçsizce tüketimi üzerine bir animasyon izlenir.
- Animasyon üzerine konuşulur.
- TEMA üyesi bir yetkili ile online toplantı düzenlenir. Öğrencilere bir önceki derste ödev olarak verilen sorularını sormaları istenir.
- Öğrenciler ve konuk birbirlerine sorular yönelterek kaynakların önemi, doğanın korunması ve ağaçlandırma çalışmalarının yaygınlaştırılması konu başlıkları üzerine konuşurlar.
- Davetli ile gerçekleştirilen etkinlik sonrasında öğrencilere neler öğrendikleri sorulur.
- Derste ele alınan haber ve konuşun bahsettiği konular da düşünülerek öğrencilerden “bilinçsiz atık tüketimini azaltma ve geri dönüşümü artırma konulu” bir afiş tasarımları istenir.

Sonuç

- Derste işlenen konular özetlenir.
- Uzman ile gerçekleştirilen görüşme üzerine konuşulur ve öğrencilerin aklında kalanları paylaşımları istenir.
- Öğrencilerden ders ile ilgili düşüncelerini günlüklerine yazmaları istenir.

Değerlendirme

- Öğrencilerin derste öğrendikleri üzerine konuşmaları sağlanır.
- Haberlerin değerlendirilmesi yapılır.
- Getirilen haberler haber panosuna asılır.

Ödev

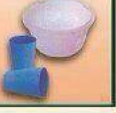
- Öğrencilerden ülkemizin kaynaklarını korumak ve bilinçli kullanmak için neler yapmaları gerektiğini düşünerek bir proje geliştirmeleri istenir. Bu projeyi bir sonraki derste bir haber gibi sunacak şekilde hazırlamaları konusunda ödevlendirilirler.
- Haber panosuna asmak üzere çevre dostu yatırım proje haberleri getirmeleri istenir.
- Kaynakların bilinçli kullanılması ya da bilinçsiz tüketimi hakkında haber bularak haber defterlerine eklemeleri istenir.

Ders Planı 2’de Kullanılan Etkinlikler

1. Derste incelenen afiş

ÜRÜNLERİN DOĞADA YOK OLUŞ SÜRELERİ

CAM ŞİŞE 4000 yıl	ÇIKLET 5 yıl	KUTU KOLA 10 yıl	PET ŞİŞE 400 yıl	SİĞARA FİLTRESİ 2 yıl	PLASTİK MALZEME 1000 yıl
					
PLASTİK ÇAKMAK 100 yıl	KAĞIT, GAZETE 3 ay	ALÜMİNYUM 100 yıl	TELEFON KARTI 1000 yıl	POLİÜRETAN 1000 yıl	PLASTİK TABAK 500 yıl
					

atıklarımızı doğaya terk etmeyelim,
ulusal ekonomiye kazandıralım...

2. Gazete haberlerine ait linkler

1. Atıktan enerji üreten tesis sayısını 160'a çıkaracağız

<https://www.haberturk.com/atiktan-enerji-ureten-tesis-sayisini-160-a-cikaracagiz-2383348-ekonomi>

2. Bodrum'da denizden 500 kilo çöp çıktı, şezlong bile var

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bodrumda-denizden-500-kilo-cop-cikti-sezlong-bile-var-41756464>

3. Haber yayını: Doğal Kaynaklar Tehdit Altında

https://www.youtube.com/watch?v=4_iO6ScaGRU

4. Animasyon film: Toprak ve Su'nun Maceraları

<https://www.youtube.com/watch?v=nn7zQZ9kDzM>

5. Karikatür

6. Çalışma yaprağı

Eşleştir!

Atıkları ve geri dönüşüm kutularını eşleştirin. Örneğin kase kutuları metal, su şişesi plastik, kırık telefon e-atık, kırık pencere cam, eski gazeteler kâğıt, muz kabuğu ise organik geri dönüşüm kutusuna atılmalı.

Eğer çok atık olan kutu hangi renk?

Ekoköy ile Karaköy

Bundan çok uzun yıllar önce, en eski yerleşim yerlerinden birinde topraklarının verimliliği, su kaynaklarının bolluğu, yetiştirilen ürünlerin çeşit çeşit olduğu bir köy varmış. Bu köyün adı Ekoköy'müş. Bu köyde yaşayanlar, çalışkan, toprağını verimli kullanarak tarımsal üretimi önemseyen, topraktan elde ettikleri ürünleri satarak köylerine su arıtma sistemi kurmuş, atıklarını ayrıştırarak bu atıklardan yeni ürünler tasarlamak için fabrikalara ulaştırmak için servis ağı geliştirmişlerdir. İklim olarak rüzgârlı bir bölgede olan Ekoköy, rüzgâr türbinleri de kurarak buradan gelen enerji ile elektrik enerjisi üretimlerini de karşılamaktaymışlar. Ekoköy'ün hemen yanında ise toprakla ve tarımla ilgilenmeyen, yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaç duydukları ürünleri Ekoköy'den satın alan, ihtiyaç duydukları suyu karşılamak için ise dere ve göllerden gelen suyu kullanarak geçinen insanlar yaşamış. Bu köyün adı ise Karaköy'müş. Karaköy'de yaşayanlar, evde kullandıkları atıkları da ayrıştırmaz, çöpler ve atıkları ayırmanın zaman kaybına yol açtığını düşünürlermiş. Bu şekilde yıllar geçmiş ve Ekoköy bu zaman içinde üretimlerini artırmış, Karaköy ise giderek daha çok tüketen bir yapıya bürünmüş. Karaköy'de yaşayanlar Ekoköy'ü kıskanmaya onların rahatlıklarını bozmak için planlar yapmaya başlamışlar. Bir gün Karaköy, Ekoköy'e saldırmak üzere köye girmiş ancak Ekoköy halkı gelenlere karşı güçlü durarak onların köylerini bozmalarına izin vermemişler. Karaköy halkı ise hem yenilgi hem de geçinmekte zorlanmaya devam edecekleri için üzülerek köylerine dönmüş ve köylerini bu halden kurtarmak için çareler düşünmeye başlamış.

Yukarıda verilen hikayedeki problemi tanımlayın.

Hikâyede geçen insanların bu problemi yaşamamaları için ne tür çözümler üretilebilir açıklayın.

Ürettiğiniz çözümleri arkadaşınızla tartışarak anlaştığınız ortak bir öneriyi aşağıya yazın.

EK-15. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 3. Hafta Ders Planı

Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgileri tamamlayıcı olarak kullanılması
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Televizyon izleme, haber sunma, sınıf röportajı düzenleme, duvar resmi hazırlama
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Düz anlatım, beyin fırtınası, büyük grup tartışması
Materyaller	Akıllı tahta, ders kitabı, fotoğraf, haber yayını, renkli kâğıt, boya kalem

Giriş

Dikkat Çekme	Araştırmacı “Ülkemizin ihtiyaçları doğrultusunda bunları karşılamaya yönelik neler yapabiliriz?” ve “Bu ihtiyaçları karşılamak için geliştireceğimiz projeleri tasarlarırken nelere dikkat ederiz?” sorularını öğrencilere yöneltir.
Güdüleme	Araştırmacı öğrencilere ders süresince Türkiye'nin belli başlı coğrafi özellikleri ile bu özelliklerin bölge ve şehre katkıda bulunan yatırım projelerini belirlemede nasıl etkili olduklarını öğreneceklerini açıklar. Bu sayede hem ülkemizin coğrafi özelliklerini tanıyacak hem de bu özelliklerin ekonomiyi geliştirme ve sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik katkılarını öğreneceklerini belirtir.
Gözden Geçirme	Bu derste Türkiye'nin coğrafi özelliklerini ve bu özellikleri kullanarak ülkeye yararlı proje geliştirmeyi, bu projeleri de çevre özelliklerini dikkate alarak tasarlamayı öğreneceklerini içeren bir konuşma yapılır.
Derse Geçiş	Öğrenciler hazırladıkları ödevlerini çıkarırlar ve derse geçiş yapılır.

Geliştirme

- Öğrenciler bir yatırım projesi tasarladıkları ödevlerini çıkarırlar.
- Her öğrenci ödevini bir haber spikeri gibi sunar.
- Öğrenciler projeleri hakkında birbirlerine sorular sorar.
- Türkiye'nin coğrafi özellikleri harita yardımıyla açıklanır.
- Öğrencilerden de coğrafi özelliklere uygun olarak o şehirde ya da bölgede ne gibi faaliyetler yapılabileceği sorulur.
- Bir yatırım projesi geliştirmek için neler yapılabileceği ve nelere dikkat edilmesi gerektiği anlatılır.
- Çevre dostu yatırım proje örnekleri incelenir.
- Yatırım proje hikayesi metni okunur.
- Projede yer alan rüzgâr türbinlerine dair fotoğraf açılır ve bu türbinlerin ne işe yaradığına dair soru yöneltilerek beyin fırtınası tekniği ile öğrencilerin fikirleri tahtada ifade edilir.
- Metin üzerinden öğrencilerin de yaşadıkları ilde ve çevrelerindeki ihtiyaçlara göre fikir üretmeleri istenir.
- Elde edilen fikirler üzerinden tartışma başlatılır.
- Yatırım proje haberi izlenir.
- Çevre dostu okul projesi haberi izlenir.
- Öğrencilerden iki haberi de yorumlamaları istenir.
- Kendi okullarında da bu tarz bir proje geliştirmek isteseler neler yapacakları sorulur.
- Soruların bir kısmı ele alındıktan sonra kalan sorularını da bir kâğıda yazmaları istenir ve herkes bir arkadaşıyla eşleştirilir.
- Eşleşen öğrenciler okullarında çevre dostu bir proje geliştirmek için neler yapmaları gerektiğine dair fikirleri hakkında birbirleriyle röportaj yaparlar.
- Röportaj tamamlandıktan sonra herkes bir fikrini duvar resmi olarak tasarlamak üzere yerine oturur.
- Hazırlanan duvar resimleri sınıf duvarında sergilenir.

Sonuç

- Derste ele alınan konular tekrar edilir.
- Öğrencilerden ders ile ilgili düşüncelerini günlüklerine yazmaları istenir.

Değerlendirme

- Öğrencilerden ülkemizin ihtiyacı olan yatırım fikirlerine örnek vermeleri istenir.
- Sunulan fikirler değerlendirilir.

Ödev

- Öğrencilerden vergi vermenin ülkeye olan katkıları, vergilerin hangi harcamalar ile değerlendirildiği, hangi tür vergiler olduğu gibi konuları içeren gazete haberlerini getirmeleri istenir.
- Türkiye'nin coğrafi özellikleri ve bölgelerin özellikleri dikkate alınarak geliştirilmiş projeler ve çevre kirliliğini önlemeyi, geri dönüşümü sağlamayı ve ekolojik

dengein sürdürülebilirliğini sağlayan konulara ilişkin haber bularak haber defterlerine eklemeleri istenir.

Ders Planı 3'te Kullanılan Etkinlikler

1. Okuma parçası

Okuyalım Öğrenelim

Bir Proje Hikâyesi

Benim adım Aylin, 6. sınıf öğrencisiyim. Küçük bir köyde yaşıyorum. Yaşadığım köy, rüzgârın sürekli estiği, ulaşım imkânlarının kolay olduğu bir coğrafyada yer almaktadır.

Bir gün bisikletimin önüne rüzgârda dönen bir pervane taktım. Bisikletim hızlandıkça daha da hızlı dönen pervane çok eğlenceliydi. Bu eğlenceli durum öğretmenimizin verdiği bir projede bana ilham kaynağı oldu. Çünkü yaşadığım yerde sürekli esen rüzgârdan mutlaka başka alanlarda da yararlanabilirdik. Elimdeki pervaneyi dedemin bana verdiği dinamoya bağladım. Dinamonun diğer ucuna da küçük bir lamba taktım. Rüzgâr estikçe pervane dönmeye başladı. Dönen pervane dinamo sayesinde elektrik üretilip lambanın yanmasını sağladı. Lambanın yandığını görünce çok sevindim. Babam, yaptığım bu icadı evimizde aydınlatmada kullanabileceğimizi söyledi. Daha büyüğünü evimizde uygulayarak evimizin aydınlatılmasında kullanmaya başladık.

Okuluma TÜBİTAK 4006 projesine de bu ürünümle katıldım. Projem okulda öğretmenlerimin çok dikkatini çekti. Okul müdürümüz kaymakamlık ile görüşerek projeme destek verilmesi ve bu projenin daha da geliştirilerek köyümüzün aydınlatılmasında kullanılması için yardım isteğinde bulundu. Köyümüzde esen rüzgâr, devletimizin desteği sonucunda yatırıma dönüştürüldü ve köyümüze rüzgâr türbinleri kuruldu. Artık köyümüzde daha az maliyetle temiz enerji üretilip kullanılmaktadır.

Komisyon tarafından yazılmıştır.

2. Okuma parçası ile birlikte kullanılan görsel

3. Televizyon haberine ait linkler

Atık malzemelerle yaptığı rüzgâr türbiniyle elektrik üretti
<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/atik-malzemelerle-yaptigi-ruzgar-turbiniyle-elektrik-uretti/2301788>

Bir dönüşüyle iki günlük enerji üretiliyor

<https://www.sozcu.com.tr/2020/teknoloji/bir-donusuyla-iki-gunluk-enerji-uretiyor-6158174/>

4. Çevre dostu yatırım projeleri örnek haberleri

Hızlı Tren Projesi

<https://rayhaber.com/2021/03/karaismailoglu-hizli-tren-projeleri-ile-cevre-dostu-ulasimi-gelistirmeyi-hedefliyoruz/>

Ambalaj atıkları geri kazanım projesi

<https://www.ehaege.com/2016/12/dikili-belediyesinden-cevre-dostu-projeler-h2253.html>

Mobil atık projesi

<https://www.elazighaberajansi.com/elazig-belediyesinden-cevre-dostu-proje/2130/>

Çevre Dostu Tekne Projesi

<https://rayhaber.com/2022/08/egilde-cevre-dostu-tekne-projesi-kabul-edildi/>

Çevre Dostu Enerji Santrali Projesi:

<https://www.egeajans.com/cevre/turgutluda-cevre-dostu-bir-enerji-projesi-h91840.html>

5. Yatırım projesi haberi

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/cevre-dostu-projeler-yolda-elektrikli-arac-ve-bisiklet-kullanimi-artirilacak-501623.html>

<https://www.sondakika.com/haber/haber-meb-den-cevre-dostu-1000-okul-projesi-14826400/>

EK-16. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 4. Hafta Ders Planı

Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgileri tamamlayıcı olarak kullanılması
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Karikatür çizme, gazete haberi okuma, haber konularının günlük tartışmalarla işlenmesi, köşe yazısı yazma
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Düz anlatım, beyin fırtınası, büyük grup tartışması,
Materyaller	Akıllı tahta, afiş, fatura, renkli kâğıt, boya kalemi

Giriş

Dikkat Çekme	Araştırmacı “Bir vatandaş olarak ne tür görev ve sorumluluklarımız var?” sorusunu yönelterek öğrencilerin buna yönelik düşünmesini ister.
Güdüleme	Öğrencilere ders süresince ülkemize ve devletimize karşı önemli sorumluluklarımızdan birinin de vergi vermek olduğunu öğrenecekleri, ihtiyaçlarımızın karşılanması için bu vergilerin önemli olduğunu kavrayacakları açıklanır.
Gözden Geçirme	Öğrencilere ne tür vergiler olabileceği sorulur ve bu türleri sıralayabilecekleri ifade edilir.
Derse Geçiş	Öğrencilere vergi vermenin ülkemize ve bireylere olan faydaları sorularak derse geçiş yapılır.

Geliştirme

• Öğrencilerle vatandaşlık görevleri hakkında konuşulur. • Tahtaya asılan vergi afişi ve fatura ile vergi verme sorumluluğumuz üzerine konuşulur. • Öğrencilerden vergi vermenin önemini ifade eden bir slogan bulmaları istenir. • Herkesin bulduğu slogan dinlenir. • Vergi vermenin önemini anlatan eğitici çizgi film izlenir. • Çizgi film hakkında konuşulur.

- Tüketici ve bir vatandaş olarak sahip olduğumuz haklar ve sorumluluklar hakkında konuşulur.
- Tahtaya vergi afişi, fatura asılır ve Anayasanın vergi konulu 73. maddesi açıklanır.
- Öğrencilerden haklarına ve sorumluluklarına örnek vermeleri istenir.
- Çevreye karşı da sorumluluklarımız olduğu ele alınır ve çevresel haklarımıza değinilir.
- Anayasanın 56. maddesi gereğince çevreye yönelik sorumluluklarımızdan bahsedilir.
- Öğrencilerden çevreye karşı sahip oldukları hak ve sorumluluklara örnek vermesi istenir.
- Vergi çeşitlerinden bahsedilir.
- Öğrencilerden de nelerin vergileri olduğunu örneklendirmeleri istenir.
- Vergiler ile ilgili haber incelenir.
- Vergilerin hayatımıza olan katkıları tahtada sıralanır.
- Öğrencilerden haklarını ve sorumluluklarını düşünerek bir karikatür çizmeleri istenir.
- Karikatürler tahtaya asılarak incelenir.

Sonuç

- Derste ele alınan konular gözden geçirilir.
- Vergilerin önemi ve katkıları tekrar incelenir.
- Derste öğrenilenleri günlüklerine yazmaları istenir.

Değerlendirme

- Öğrencilerden derste öğrendiklerinden yola çıkarak vergi verme ve vergi türlerini içeren bir köşe yazısı yazmaları istenir.
- Tamamlanan ürünler sınıftakiler ile paylaşılır.

Ödev

- Öğrencilerden bir hafta boyunca eve gelen fiş ve faturaları takip edip toplamaları ve bunların ödeme tarihlerini takip ederek ailelerini bilgilendirmeleri istenir.
- Bir sonraki derse getirmeleri için öğrencilerden bir gazeteden işini iyi bir şekilde yapan kişi ya da kişileri içeren bir haber getirmeleri istenir.
- Vergi vermenin önemi, verilen vergi türleri ya da vergi verilmesi sonucu hayata geçirilen projeler hakkında haber bulunarak haber defterlerine eklemeleri istenir.

Ders Planı 4'te Kullanılan Etkinlikler

1. Afiş

2. Eğitici çizgi film

https://www.youtube.com/watch?v=7SJfWNS_sm8

3. İncelenen haberler

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/devlet-vergi-avantajlariyla-engellilerin-ekonomik-hayata-katilimlarini-kolaylastirmayi-amacliyor/2753727>

EK-17. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 5. Hafta Ders Planı

Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgilere ek olarak öğretilmesi
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Haber bülteni tahtası oluşturma, rapor sunma, haber olaylarını tartışma
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Düz anlatım, beyin fırtınası, büyük grup tartışması
Materyaller	Karton, makas, yapıştırıcı

Giriş

Dikkat Çekme	Öğrencilere “Nitelikli insan gücü dendiğinde ne anlıyorsunuz?” sorusu sorulur ve cevaplar üzerine konuşulur.
Güdüleme	Araştırmacı öğrencilere ders süresince ülkelerin ekonomik alanda gelişebilmeleri için her iş dalında nitelikli insan gücüne ihtiyaçları olduğunu, böyle insanların verimli işler yaparak ve işleriyle ilgili yeni fikirler üreterek ülke ekonomisine katkıda bulunduklarını anlatır ve bu derste konu hakkında bilgi sahibi olacaklarını ifade eder.
Gözden Geçirme	Nitelikli insan gücünün ülke ekonomisine ve kalkınmaya ne gibi etkileri olduğu sorulur ve bu özelliklerin sıralanması istenir.
Derse Geçiş	Öğrencilere insan gücünün hangi alanlarda en verimli biçimde değerlendirildiği örneklendirilerek açıklanır ve derse geçiş yapılır.

Geliştirme

- Öğrencilere nitelikli insan gücünün özelliklerine ilişkin bilgi verilir. İnsan gücünün ülke ekonomisine, çevreye, eğitime katkıları ele alınır. - Araştırmacı “Bir kişinin mesleki anlamda iyi olması için mesleğin getirdiği bilgi ve becerilere sahip olması yeterli midir?” sorusunu yönelterek öğrencilerin buna yönelik düşünmesini ister. Bir mesleği iyi bir şekilde icra edebilmek için gerekenler üzerine konuşulur. - Nitelikli insanın özellikleri tahtaya yazılır ve özellikler hakkında konuşulur.

- Nitelikli insan gücünün üretime katkı sağladığını, nitelikli insan gücünün ülke ekonomisini geliştirdiğini, işsizliğin azalmasına, üretimin artmasına ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlandığı ifade edilir.
- Araştırmacı, anlattıkları ve öğrencilerden gelen cevaplar üzerine değerlendirme yaparak bir haber açar ve hep birlikte haber okunur.
- Haber değerlendirilerek üzerinde konuşulur.
- Haber üzerine öğrencilere nitelikli insan gücünün özellikleri, ülke ekonomisine ve çevreye katkıları sorulur. Öğrencilerden çevrelerini düşünerek örnekler vermeleri istenir.
- Öğrencilerden gelen fikirler doğrultusunda konu hakkında detaylı fikirlerini alabilmek amacıyla nitelikli insan gücü ve bu gücün ülkemize olan katkıları konusunda büyük grup tartışması başlatılır.
- Öğrencilerden bir önceki dersin sonunda mesleğini iyi şekilde gerçekleştiren insanların haberini içeren bir gazete küpürü getirmeleri istenmiştir ve bu haberler çıkartılır.
- Öğrenciler ile nitelikli insan gücünün özellikleri, bu gücün ülkemize ve çevremize katkıları, işini severek yapmanın önemi konuları üzerine konuşulur. Farklı iş kolları geliştirme, yeniliklere açık bir bakış açısı ile girişimlerde bulunmanın önemi üzerine öğrencilerin fikirleri dinlenir.
- Sınıfa getirilen haberler tahtada incelenir ve eğitim ile nitelikli insan gücü yetiştirmek üzerine konuşulur. Nitelikli insan gücü ile tarımda, ulaşım, sanayide, ekonomide ve çevrenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında nasıl faydalanılır konuları hakkında konuşulur.
- Daha sonra öğrenciler gruplara ayrılır ve her gruba bir karton verilerek getirdikleri gazete haberlerini buraya yapıştırmaları istenir. Her grup bir haber bülteni panosu hazırlar.
- Bu haberler üzerine konuşup tartışan gruplar sırayla tahtaya çıkarak haberlerini sunarlar.
- Haberler sınıf panosunda sergilenir.

Sonuç

- Derste ele alınan konular gözden geçirilir.
- Nitelikli insan gücü ve ülke ekonomisine katkısı bir ülkenin kalkınması için önemli tüm unsurları bakımından ele alınarak incelenir.
- Derste öğrenilenlerin ve deneyimlerin günlüklere yazılması istenir.

Değerlendirme

- Derse getirilen haberler, hazırlanan haber bülteni de dikkate alınarak bir rapor yazmaları istenir.
- Yazılan rapor tahtada okunur.

Ödev

- Öğrencilerden çevrelerindeki kişileri düşünerek işinde başarılı bir kişi seçmelerini ve bu kişiyi mesleği içerisinde düşünerek neden başarılı olduğunu ifade eden bir haber yazısı oluşturarak bu kişi ile bir röportaj yapmaları istenir.
- Bir sonraki derse getirmek üzere ilgi duydukları meslekler ya da nasıl icra edildiğini merak ettikleri mesleklere ilişkin bir internet araştırması yaparak bunu rapor olarak getirmeleri istenir.

- Nitelikli insan gücünün ekonomiye, kalkınmaya ve çevreye etkilerini ele alan haber örneklerini haber defterlerine yapıştırmaları istenir.

Ders Planı 5'te Kullanılan Etkinlikler

1. Haber metni

İşçilikten Patronluğa Uzanan Başarı Hikâyesi

Malatya'da temizlik işçisi olarak çalıştığı tekstil fabrikasında iplik üretiminden makinelerin bakımına kadar her şeyi öğrenen Şehriban ŞAHİN, Organize Sanayi Bölgesinde (OSB) kendi kumaş fabrikasını kurdu.

Ailesine ekonomik katkı sağlamak için iş hayatına atılan kadın işçi, kayısı fabrikasında mevsimlik işçi olarak çalışmaya başladı. Çalıştığı şirketin tekstil sektörüne yönelmesi üzerine buradaki görevine temizlik işçisi olarak devam etti. İş yerinde temizlik yapıp personele çay dağıtırken makinelerin nasıl çalıştırılacağını ve bakımını öğrenerek müdürlüğe kadar yükseldi. Bu arada kazandığı parayla kardeşlerini de okutarak yaklaşık 10 yıl önce kendi işinin patronu oldu.

İyi yerlere gelebilmek için hem gece gündüz çalıştığını hem de bilgisayar kursuna gittiğini söyledi. "İşi daha profesyonel ve düzgün yapmaya başladık, makinelere de merakım vardı, zaman geçtikçe makineleri söküp takmaya başladım ve işi tamamen öğrendim." diye konuştu. İplikten kumaşın üretim aşamasına kadar her şeyi öğrendikten sonra işten ayrıldığını ve bir atölye kurarak ticarete atıldığını bildirdi.

Beş personelle 24 saat örme penye kumaşı ürettiklerini kaydederek, "Beş makinemiz var. Aylık 60 ton kumaş ürettiyoruz. Hedefim makine sayısını çoğaltarak üretimi artırmak." dedi.

5.33: Şehriban ŞAHİN

Genel Ağ haberi 17/11/2017 (Düzenlenmiştir.)

2. Gazete haberlerine ait linkler

1. Ulusal çaptaki yarışmada umut veren projeler:

<https://www.adanapost.com/aosbnin-ulusal-captaki-yarismasinda-umut-veren-projeler-159104h.htm>

2. Tarım ve gıda sektöründe nitelikli insan gücü yetiştirilecek:

<https://www.nnchaber.com/tarim-ve-gida-sektorunde-nitelikli-insan-gucu-yetistirilecek>

3. İkili mesleki eğitim uygulaması ile nitelikli insan gücü yetiştiriliyor:

<https://www.ajanskarabuk.com/ikili-mesleki-egitim-uygulamasi-ile-nitelikli-insan-gucu-yetistiriliyor/5829/>

EK-18. Ekolojik Vatandaşlık Başarı Düzeyini Geliştirmek Amacıyla Güncel Olay Öğretimi Kullanılarak Hazırlanan 6. Hafta Ders Planı

Tarih	
Dersin Adı	Sosyal Bilgiler
Sınıf	6
Öğrenme Alanı	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Süre	120 dakika
Kazanım	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.
Güncel Olay Öğretim Yaklaşımı	Güncel olayların sosyal bilgiler programına ek olarak öğretilmesi
Kullanılan Güncel Olay Yöntem ve Teknikleri	Haber konularının günlük tartışmalarla işlenmesi, gazete haberi yazma, sınıf röportajı düzenleme
Kullanılan Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Düz anlatım, soru-yanıt, beyin fırtınası, büyük grup tartışması
Materyaller	Meslek kartları, A4 kâğıt, renkli kalemler

Giriş

Dikkat Çekme	Araştırmacı “Mesleğimizi seçerken nelere dikkat ederiz?” ve “İleride yapmak istediğiniz meslek ne?” sorularını öğrencilere yönelterek mesleklerin seçimi ve mesleklerin bireyin yaşamındaki önemi üzerine konuşulur.
Güdüleme	Araştırmacı öğrencilere mesleklerin bireyin hayatını devam ettirebilmek ve geçimini sağlamak için yaptığı iş olduğunu ve meslek sahibi insanlar, kendisinin ve ailesinin geçimini kimseye muhtaç olmadan sağlarken aynı zamanda vergisini vererek ülkesine de ekonomik katkıda bulunduklarından bahseder. Derste meslek seçimi ve bireyin yaşamı üzerindeki etkileri üzerine öğrenmeler gerçekleştirecekleri söylenir.
Gözden Geçirme	Araştırmacı, meslekler üzerine yapılan konuşmanın üzerine öğrencilerin de fikirlerini dinleyerek meslek kartları ve gazete haberi tasarlamak üzere bir etkinlik yapacaklarını ifade eder.
Derse Geçiş	Araştırmacı öğrencilerden günümüzde ortaya çıkan ve çıkması gerektiğini

	düşündükleri meslekler hakkında konuşup örnekler vermelerini ister ve derse geçilir.
--	--

Geliştirme

- Öğrencilere meslek seçiminin bireyin hayatındaki yeri ve önemine ilişkin bilgi verilir. Bir vatandaş olarak seçtiğimiz meslek ile ülkemize sunacağımız katkı üzerine konuşulur.
- Öğrencilere günümüzde artan ihtiyaçları ve çağın koşullarını düşünerek hangi meslek dallarına ihtiyaç duyduğu sorulur.
- Gelen cevaplar doğrultusunda kendileri ve yaşadıkları dünyada fark ettikleri ihtiyaçlara yönelik meslek türleri tahtaya yazılır.
- Her bir meslek için hangi tür ihtiyaçlarımıza cevap verdiği üzerine konuşulur.
- Öğrencilerden gelen fikirler doğrultusunda çağımızda ihtiyaç duyulan mesleklerin yanı sıra unutulmaya yüz tutan mesleklerin neler olabileceği konuşulur.
- Araştırmacının vereceği değirmenci, nalbant, bacacı ve hallaç gibi örnekler ile öğrencilerin ayrıntılı düşünceleri ve kendi örneklerini sunarak birbirlerinin fikirlerini geliştirmeleri sağlanır.
- Seçtiğimiz meslek ile hem o alanda katkı sunabileceğimiz, kendimizi geliştirebileceğimiz ve ülkemize bir vatandaş olarak katkı sunabileceğimiz anlatılır.
- Seçtiğimiz meslek ile gelecekte yaşayacağımız hayat biçimini de seçmiş olduğumuzu, ülkemize ve çevremize çeşitli katkılarda bulunabileceğimiz ifade edilir. Bireyin ilgi duymadığı ve hoşlanmadan yaptığı mesleğin meslekî doyumunu ve başarısını olumsuz etkileyeceği üzerinde durulur. Yanı sıra sevdiği ve kendi becerilerine göre bir mesleği icra eden kişilerin yaşamlarından memnun olacakları, çevrelerine ve ülkelerine fayda sağlayacakları konuşulur.
- Öğrenciler ile geçmişte icra edilerek günümüzde ihtiyacın azaldığı ve günümüzde ihtiyacın arttığı yeni meslek kolları üzerine konuşulur. Daha sonra etkinlik uygulamasına geçilir.
- Öğrenciler dört gruba ayrılarak bir etkinlik tasarlanır. Etkinlik kapsamında yeni nesil meslek sahipleri, eski nesil meslek sahipleri, gazeteciler ve muhabirler olarak ayrılırlar.
- Birinci grup öğrencilere yeni nesil meslekleri içeren kartlar, ikinci grup öğrencilere eski nesil meslek gruplarını içeren kartlar dağıtılır. Üçüncü grupta yer alan öğrenciler bu meslek gruplarından birini seçerek röportaj yaparlar ve dördüncü grupta yer alan gazeteci arkadaşlarına bu raporlarını sunarak birlikte bir gazete haberi tasarımları sağlar.
- Etkinlik sonunda gazeteci grubun kendi gazete haberini yazması istenir. Diğer gruptaki arkadaşları da bu haberi geliştirmek üzerine tartışılır.
- Muhabirin yaptığı röportaj dinlenerek buradan bir sentez oluşturarak güncel bir konunun medya organları ve basın aracılığıyla haberleştirilmesi sağlanır.
- Bu etkinlik aracılığıyla öğrencilerin meslekleri tanıyıp hatırlayarak bunlar üzerine yapılan röportaj aracılığıyla bir gazete haberi tasarımları sağlar. Bu haberi A4 kağıdına bir gazete küpürü gibi tasarımları istenir ve haberi yansıtacağını düşündükleri bir resim çizerek habere resmin yanında yer vermeleri sağlanır.

Sonuç

- Dersin konusu yapılan etkinlikler üzerinden değerlendirilir.
- Konu özetlenir.
- Öğrencilerden derste etkinliklere ilişkin düşüncelerini günlüklerine yazmaları istenir.

Değerlendirme

- Öğrencilerin geliştirdikleri düşüncelerden ve araştırmacının anlattıklarından yola çıkılarak gerçekleştirilen etkinlik aracılığıyla bir gazete haberi yazılır ve gazete küpürü gibi resmedilerek tasarlanır. Bu haber sayfası teneffüste diğer arkadaşlarına gösterip anlatmaları üzerine öğrencilere verilir.

Ödev

- Öğrencilerden seçmek istedikleri mesleği düşünerek ileride bu mesleği yaptıklarını hayal etmeleri ve bu hayallerini bir öykü olarak yazmaları istenir. Yazılan öyküler bir sonraki ders için sınıfa getirilerek okunur.
- Öğrencilerden ilgi duydukları meslekleri yapan kişilere ya da hiç duymadıkları ve nasıl icra edileceğini merak ettikleri mesleklere ilişkin haber bularak defterlerine eklemeleri istenir.

Ders Planı 6'da Kullanılan Etkinlikler

1. Derste kullanılan meslek kartlarından örnekler

Değirmenci

Ben bir değirmenciyim ve değirmende öğütme işlerini yaparım. Buralarda mısır, buğday ve nohut öğütterek kullanıma uygun hale getiririm. Değirmenimde taban tavası, taban tahtası, mazi (mil), değirmen taşı, alt tekne, tahıl ambarı, çark, kepçe gibi bölümler ve aletler bulunmaktadır. Bunlar aracılığıyla getirilen ürünlerden un elde ederim ve fabrikalara gönderirim.

- Bu unlar sofralarınıza (Mesleğinize uygun şekilde arka kısımda tamamlayınız.)
- Değirmenciler sayesinde tarım ürünlerinin kullanımı artar ve topraklarımızın verimliliği korunur. Bunun dışında çevremize ve ülkemize katkıları bulunmaktadır.

Nalbant

Ben bir nalbantım, taşıma ve ulaşım için kullanılan at, eşek ve inek gibi hayvanların ayaklarına bir şey batmasını önlemek için tırnaklarının altına demir parçası yani nal çakarım. Nallama işlemi özel tokmaklar ve çiviler vasıtasıyla gerçekleştirilir. Ancak mesleğimi eskisi kadar gerçekleştirememekteyim.

- Çünkü artık ... (Mesleğinize uygun şekilde arka kısımda tamamlayınız.)
- Nalbantlar sayesinde hayvanlarımızın verimliliği sağlanmış olur ve katkı sunulur.

İklim Mühendisi

Ben bir iklim mühendisiyim. İklim değişikliği günümüzün en büyük sorunlarından ve bu sorun tüm canlıların sağlığını etkilemektedir. Benim yaptığım çalışmalar ile iklim değişikliğinin etkilerinin en aza indirilmesi ve geliştirdiğim sistemler ile iklim değişikliği sorununun çözülmesi sağlanabilir. Bu meslek ile yeni teknolojik gelişmeleri takip etmekteyim ve çevre sorunlarını ve iklim özelliklerine yönelik sorunları takip ederek yaratıcı çözüm önerileri getirmekteyim. Hava durumu tahmini yaparım, harita ve grafik yorumlaması yaparım, şiddetli hava koşulları ile ilgili uyarıların yapılması için gerekli mercilerle irtibat kurarım.

- Günümüzde iklim kaynaklı çevre sorunlarını çözmek için benim mesleğime ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü (Mesleğinize uygun şekilde arka kısımda tamamlayınız.)

Video İçerik Üreticisi

Ben bir video içerik üreticisiyim. Bir sosyal medya platformuna düzenli olarak bilgilendirici videolar yükleyerek takipilerimin konu hakkında fikir edinmelerini sağlıyorum. Kanalım çevresel gelişti destekleme, ekolojik dengeyi koruma ve sürdürülebilirliği sağlamak üzerine tasarladığım içeriklerden oluşmaktadır. Yaptığım araştırmalar ile edindiğim bilgileri takipilerim ile paylaşarak onların da çevre konusunda bilinçlenmelerini amaçlıyorum. İşimi yaparken kamera, tripod, ışık gibi ekipmanlar kullanırım. Öncesinde yaptığım araştırmaları düzenleyerek takipilerime her hafta yeni bir video yayınlarım. Videolarımı çeşitli video düzenleme programları ile düzenlerim.

- Günümüzde insanları güncel çevre konuları hakkında bilgilendirmek üzere açtığım bu kanal ile bu katkıları sağlamaktayım (Mesleğimize uygun şekilde arka kısımda tamamlayınız.)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fatma Özge BAYRAM

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim ve Mesleki Geçmiş:

- 2016, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı
- 2019, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı
- 2018-Devam ediyor, Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Makaleler:

- Yılmaz, C., Karadağ, Y. ve Bayram, F.Ö. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı nasıl olmalı? öğretmenlerin görüşleri ve önerileri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42 (1), 97-160.
- Bayram, F.Ö. ve Çengelci Köse, T. (2023). Sosyal bilgiler ders kitaplarının sürdürülebilirlik bilinci açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (3), 500-531.
- Bayram, F.Ö. ve Özden, D. (2023). Depicting the learning and teaching process in social studies classrooms: Middle school students' drawings. *Journal of Human and Social Sciences*, 6 (Education Special Issue), 145-184.
- Akman, Ö., Karaaslan, H. ve Bayram, F.Ö. (2022). Investigation of sustainable development awareness levels of social studies teacher candidates. *International Journal of Research in Education and Science*, 8 (3), 545-558.

Özdemir Özden, D., Karakuş Tayşi, E., Kılıç Şahin, H., Demir Kaya, S. ve Bayram, F.Ö. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine yönelik yeterlik algıları: Kütahya örneği. *Turkish Studies*, 13 (27), 1163-1184.

Kitaplar:

Bayram, F.Ö. (2023). Critical thinking and problem solving: A sample activity for social studies. In V. Tünkler, & Ö. Akman (Eds.). *Social studies teaching II: Thinking on social studies within the framework of 21st century skills* (s. 35-57). ISTES Organization.

Bayram, F.Ö. ve Karaaslan, H. (2022). Motivation in social studies. Ö. Akman ve V. Tünkler (Editörler), *Social studies teaching I* içinde (s. 20-34). Teksas: ISTES Organization.

Çengelci Köse, T. ve Bayram, F.Ö. (2022). Sosyal bilgilerin temelleri. Ö. Gürdoğan Bayır ve T. Selanik Ay (Editörler), *İlk ve ortaokulda uygulama örnekleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 35-50). Ankara: Vizetek.

Bayram, F.Ö. (2021). Sosyal bilgiler dersinin alt yapısını oluşturan tarihi (temeller) tasarımlar. E. Kaya (Editör), *Sosyal bilgiler dersi ve eğitiminin tasarımı* içinde (s. 116-131). Ankara: Pegem Akademi.

Bayram, F.Ö. (2021). Social studies course and the environmental education. Ö. Akman, F. O. Atasoy ve T. Gür (Editörler), *Education, social, health and political developments in Turkey between 2000-2020* içinde (s. 283-299). Konya: ISRES.

Bildiriler:

Bayram, F.Ö., Şahan, F. ve Üzer, C. (2023). Sosyal bilgiler dersinde animasyon destekli doğal afet eğitiminin akademik başarıya, tutuma ve motivasyona etkisi. *V. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi*'nde sunulan bildiri. Antalya, Türkiye.

Gökçe, N., Çetinkaya Aydoğdu, C., Kapan, E., Bayram, F.Ö., Yetişensoy, O. ve Kilci, Z. (2022, Haziran). Ortaokul öğrencilerine yönelik yeniden kazanım tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *X. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Rize, Türkiye.

- Kilci, Z., Bayram, F.Ö. ve Ersoy, A.F. (2022, Kasım). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı kavramına ilişkin bilişsel yapıları: Bir kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *I. International Education Congress*'de sunulan bildiri. Antalya, Türkiye.
- Yılmaz, C., Karadağ, Y. ve Bayram, F.Ö. (2022, Ekim). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı nasıl olmalı? öğretmenlerin deneyimleri, görüşleri ve önerileri. *IV. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi*'nde sunulan bildiri. Karabük, Türkiye.
- Bayram, F.Ö. ve Çengelci Köse, T. (2021, Aralık). 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının sürdürülebilirlik bilinci kazandırma açısından incelenmesi. *IX. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Bolu, Türkiye.
- Bayram, F.Ö. ve Karadağ, Y. (2022, Eylül). 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında tarihsel kanıtların kullanımı. *VIII. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Adana, Türkiye.
- Özdemir Özden, D., Karakuş Tayşi, E., Kılıç Şahin, H., Demir Kaya, S. ve Bayram, F.Ö. (2018, Ekim). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine yönelik yeterlik algıları: Kütahya örneği. *II. International Academic Research Congress*'de sunulan bildiri. Antalya, Türkiye.
- Özdemir Özden, D., Karadağ, Y., Çetin, E., Bayram, F.Ö. ve Çam, V. (2017, Haziran). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü kişilik özelliklerinin incelenmesi: Kütahya örneği. *VI. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. Eskişehir, Türkiye.